

راڌا سواهي ست سنگ بياس ڀاران

چپايل پيا پستڪ

ENGLISH

سنڌي

1. Sar Bachan
2. With a Great Master in India
3. Divine Light
4. Path of the Masters
5. Teachings of the Gurus
6. The Mystic Bible
7. The Inner Voice
8. Light on Sant Mat
9. The Science of the Soul
10. Tales of the Mystic East
11. The Living Master
12. Spiritual Gems
13. Discourses on Sant Mat
14. Philosophy of the Masters
15. Call of the Great Master
16. The Master Answers
17. Spiritual Discourses
18. Saint John
19. My Submission
20. A Spiritual Bouquet
21. Spiritual Link
22. Prayer

۱. سنتن جي سکيا

۲. سار وچن

۳. پرمارئي پتر

۴. ستگورن جي سکيا يا گرو ۱-۲-۳-۴

۵. ويٽي ۽ پرارثا جا شبد

۶. روحاني گلدستو

۷. پرمارئي ساکيون

۸. گورمت سار

۹. آندڙ جو آواز

۱۰. سنت مارگ

۱۱. روحاني ڊائري يا گرو ۱

۱۲. روحاني ۽ گروهي

۱. سنت مت پرکاش

۲. پرمارئي پتر

۳. گورمت سار يا گرو ۱-۲

۴. ويٽي ۽ پرارثا جا شبد

۵. گورمت يا گرو ۱-۲-۳-۴

۶. پرمارئي ساکيان

۷. سنت مارگ

اردو

۱. روحاني ڊائري يا گرو ۱-۲-۳

۲. سنت مت ڏرشن

Available From:-

The Secretary,
Radha Soami Satsang Beas
P. O. Dera Baba Jaimal Singh
Distt. Amritsar Punjab (India).

Mr. KISHIN BABANI
Buona Casa Building
P. M. Road
Fort Bombay-1.

من ڪيءَ مالا ڦيرلي ،
 گور سي ميلا هويہ .
 ڪيا ڪريءَ انگري گندي ،
 من ڌاريءَ جهون اور .
 جيھ ڦيري سائين ملي ،
 سو پڙيا ڪاٺ ڪنور .

روح جڏهن چڙهيئي ڪونه ٿو تڏهن خالي آڱريون ڳڻ
 مان ڪهڙو فائدو؟ توهين هٿن سان آڱريون ڳڻي رهيا آهيو ،
 پر توهانجو من ڪٿي پئي هنڌ ڦري رهيو آهي . انهيءَ مان
 ڪجهه فائدو ڪونه ٿيندو . من جي هڪ هنڌ بيهڻ سان ئي مالڪ
 ملندو ، جڏهن من نرم ٿي ڪونه ٿيو آهي تہ هڪ هنڌ
 ڪيئن بيهندو؟ اهڙي سمن مان ڪجهه بہ فائدو نہ ٿيندو .

مالا ڦيري ڪها پڙيو ،
 هرديہ گانڌ نهين ڪويہ .
 گور چرنن چٽ راڄپي ،
 تو امراپور جوڙيہ .
 باهر ڪيا دڪالائي ،
 انٽر جيئي نام .
 ڪها مـهـولا خلق سي ،
 پڙا ڌني سي ڪام .

پڇاڙيءَ جو ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا تہ اسانجو واسطو
 مالڪ سان آهي ۽ نام نہ مالڪ جو ئي جهڙو آهي . دنيا کي
 ڏيکارڻ مان ڪهڙو فائدو؟ اسانجي نام جهڙ جي هڪ اسان
 کي خبر آهي بي مالڪ کي خبر آهي (تہ اسين ڪيترو نا
 ٿا جهيون .) راڌا سرامي .

پورو ٿيو

انهيءَ چڪر کي ڦرائيندا آهن. ۽ دفعا چڪر ڦيرايائون ته سمجهندا ته ۽ هزار دفعا نام جو چاپ ٿيو! انهيءَ مان ڇا ٿيندو؟ جيڪڏهن اهڙيءَ طرح جهپندو رهجي ته شائتي حاصل ٿيڻ گهرجي پر شائتي اچي نٿي. ڪيترا هندو وري اُتي جون گوليون لاهي انهيءَ ئي رام جو نالو لکي پائيءَ ۾ وجهندا آهن! انهن کان پتو ته رام ته ترهان جي اندر آهي. اندر ڪڏهن ويا ئي ڪونه ته رام ملندو ڪيئن؟ پر روبا هميشه سنان ڪندا آهن. هڪ دفعي هڪ پروريو ڪابل ۾ ويو جتي ڏاڍي لڏ هئي. نديءَ تي جڏهن سنان ڪرڻ ويو ته سنان ڪرڻ تي دل نه ٿيس. هن هڪ پٿر کڻي نديءَ ۾ اچندو ۽ چيائين، ”ڪڪر اشان سو مڪر اشان“ ۽ واپس موٽڻ لڳو. رستي تي هڪ ٻيو پروريو گذرڻ جيئن پڇيس ته پائي اشان ڪري آهين؟ جواب ڏنائين، ”ڪڪر اشان سو مڪر اشان.“ تڏهن ئي پٿي پورِي ڪيس پاڪر پائي چيو، ”تو اشان سو مڪر اشان.“

ڪبير مالا ڪاٺ ڪي،

بهت جتن ڪا ڦير.

مالا سواس اُسواس ڪي،

جا ۾ گائڻ نه مير.

ڪاٺ جي داڻن جي مالها ڦيريندي جڏهن ڳنڍ ايندي آهي، تڏهن انهيءَ کي هيٺ ڪرڻو پوندو آهي. ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا ته ڇو نه آندو سواس سواس جي مالها ڦيريندو جڏهن کي نه ڳنڍ اچي ۽ نه هيٺ ڪرڻ جي ضرورت پوي.

مالا موسيٰ لڙ پڙي،

ڪا ڦيرت هو موي.

ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا ته مالها ڦيريندي ساري عمر گذري ويئي پر بڻيو ڪجهه به ڪونه. نه آلتا اندر ويئي، نه پردو ڪليو، نه شائتي آئي. تنهن ڪري ڪاٺ جي داڻن جي مالها ڇڏي، من جي مالها ڦيريو! توهانجو روح اندر هليو ويندو.

اجپا سمرن هٿ بڪيءَ،
 دينها سرجنهار.
 ٿاهي سي هن لڳ رها،
 ڪهي ڪبير بچار.

نام جو سمرن ڪندي هٿ پير سمهي ٿا پون، ايتري قدر جو سڄي شريرو جي چيٽن ستا ڪني ٿي اکين جي پٺيان اچو بيهي. جڏهن آندڙ جو پردو ڪلندو، روح مست ٿي ويندو. پهرين سورج، پوءِ چنڊرما ڏسڻ ۾ ايندا، پوءِ ڌن ٻڌڻ ۾ ايندي. اهوئي قدر تي اجپا ڄاڻ آهي، جنهن کي جهڻ جي ضرورت ٿي ڪانهي. انهيءَ سان پنهنجو ڌيان جوڙي ڇڏيو يعني سرت کي انهيءَ ۾ لولڻ ڪري ڇڏيو.

ڪبير مالا هن هي ڪي،
 اور سنساري پيڪ.
 مالا ڦيري هري ملين،
 توڳلي رهت ڪي ڊيڪ.

فرمائين ٿا ته سمرن اهو آهي جنهن ۾ پيار ۽ محبت هجي. جي فقط مالها ڦيرڻ سان ايشور ملي ته ڪو به جي نار جون ڪنگريون به مالها وانگر ڦري رهيون آهن پر انهن جي ڦرڻ مان ڪوبه فائدو نه ٿيندو. چيني لوڪن هڪ مشين ٺاهي آهي جنهن جو هڪ چڪر ڦيرايو ته هوءَ پاڻي هڪ هزار چڪر ڦرندي. چيني لوڪ مندرون ۾ هڪ منتر لکي ان ۾ روح هجي،

اسانکي مالڪ جي سمورن چر اڇڙو ئي شوق هئڻ ڳوڙ جي .
 سمورن سرت لڳاءُ ڪي ،
 هڪ ئي ڪڇڙو نه ٻول .
 ٻاهر ڪي پٽ ڏيئو ڪي ،
 اندر ڪي پٽ ڪول .

جڏهن سمورن جي لطف يا سراد اچي تڏهن انهيءَ ٻاري
 ۾ ٻاهر ٻاٺ نه ڪڍڻ نه ڳوڙ جي . ڇاڪاڻ ته اها اُتر ۾ اُتر
 دولت آهي جنهن جي هن دنيا کي ڪا به پرڪ ناهي ، نڪو
 ڪو دنيا انهيءَ جو ملهه ڏيئي سگهي ٿي . انهيءَ جي فهم
 مالڪ ئي ڏيئي سگهيو . ٻاهر ٻون اکيون بند ڪري اندرون
 ٻڌو ڪولبو . جڏهن اندر جون اکيون کوليون تڏهن نام
 پرگهت ٿيندو .

ملا ڦيرت من خوشي ،
 ٽاڻي ڪڇڙو نه هويءَ .
 من ملا ڪي ڦير ٿي ،
 گهٽ اڃياري هويءَ .

هاڻ ڪيتر صاحب جن فرمائين ٿا ته ملا ڦيرڻ جي ضرورت
 ڪانهي . جهڙڪڏهن هڪ ملا ڦيريندو رهي ته خيال ڪيئن
 اندر ويندو؟ جي خيال اندر نه وڃي ته باقي ٿيو ڇا؟ من
 جي ملا ڦيرڻ، ڪاٺ جي ملا جي ضرورت ڪانهي . جڏهن
 من هر وقت ٻيو سمورن ڪندو تڏهن اندر جو ٻڌو ڪلي ٻڌندو
 ؛ مڪمل Concentration (ڌيان) حاصل ٿيندو .

ملا ڦيرت جڳ ڪيا ،
 ڦرا نه من ڪا ڦير .
 ڪر ڪا منڪا ڌار ڏي ،
 من ڪا منڪا ڦير .

ٽن چئن ڏينهن کانپوءِ وري اهاڻي ڳالهائي ۽ هو چوڻ لڳو،
 ”من خدائو، من خدائو من خدا.“ جڏهن مريدن اهو ٻڌو
 ٿڌهن ڪيترن تلوارون ۽ چريون کڻي کيس قتل ڪرڻ چاهيو.
 مشدويءَ ۾ لکيل آهي ته جن مريدن هن جي سر تي وار ڪيو
 انهن جو خود سر ڪڍجي ويو، جن هن جي هٿن تي وار ڪيو
 تن جا هٿ ڪڍجي ويا، مطلب ته جن پير جي جنهن عضوي
 تي وار ڪيو اهوئي عضو سندن ڪڍجي ويو. ليڪن
 پير صاحب مست هاڻيءَ جيان جهومندي چڻي رهيو هو، ”من
 خدائو، من خدائو من خدا“ باقي جن مريدن ڪجهه به نه
 ڪيو، اهي سڀ ڪجهه ڏسي حيران ٿي ويا. وري جڏهن
 پير سان ڳالهه ٻولڻ ڪرڻ جو موقعو ملين ٿڌهن عرض ڪيائون،
 ”يا حضرت! توهان کي قتل ڪندڙ مريد پاڻ قتل ٿي ويا پر
 توهان تي تلوار جو اثر به نه ٿيو. اهو ڪيئن؟“ هن ڪندي
 چيو، ”جيڪو رب کي ياد ڪريو اهو پاڻ رب جو روپ
 ٿيو وڃي ۽ ڪنهن جي قتل ڪرڻ سان قتل نٿو ٿي سگهي.“
 اهڙو ئي واقعو تلسي صاحب، جي ستارا جي گاديءَ جا مالڪ
 هئا، انهن سان هٿرس ۾ ٿيو هو. گهٽ رامائڻ ۾ به اچيو
 ”رهون ري بديهه ديئه درسائون ...“

سمرن سي من لائبي،
 جيسي پاني مين.
 پيران تجيءَ پل بچڙيءَ،
 ست ڪبير ڪه دين.
 مالڪ جي نام جو سمرن ايترو پيار سان ڪرڻ ڪپي جا
 هڃي پاڻيءَ جو سمرن ڪري ٿي. جيڪڏهن کيس پاڻيءَ
 جدا ڪيو وڃي ته هڪ مست ۾ مري وڃي. اهڙي
 جيڪڏهن مالڪ جي نام کان جدا ٿجي نه مري وڃي

هتي ڄاهي تندرستيءَ ۾، سمندي ڄاڻندي، اندي
وهندي، هر وقت مالڪ جو سمن ڪندو رهي.

سمن سي هن لائي،
جيئي ڪيٽ ڀرنگ.
ڪبير بسريءَ آپ ڪو،
هرو ڄايو تيه رنگ.

گهري پاهريان ڪيئون ڪڍي انهيءَ کي بهرڻ ڪري ڇڏندي
آهي. پوءِ پنهنجو خيال ان ڏانهن ڏيندي آهي. جيڪڏهن
هن اهو خيال جهڙو نه پاڻ گهري ٿي ٻڌندو آهي ۽ گهري
کيس پاڻ سان وٺي ويندي آهي. اهڙيءَ طرح جيڪڏهن
توهين مالڪ جي نام جو سمن ڪندا ته مالڪ به سمجهي
ويندا ته مالڪ جو روپ ئي ويندا. جيڪو خدا جي نور ۾ ملي
نور ئي وٺو اهو رواجي انسان ناهي. جنهنجو ڏيان ڪو
پنهنجو روپ ئي ٿيو .... حضرت بايزيد بسطامي به خدا
جي ڏيان ۾ پنهنجو پاڻ کي ايتري قدر ڀڄي ويو جو جڏهن
پنهنجي وجود ڏانهن نگاه ڪيائين تڏهن سواءِ خدا جي ٻيو
ڪجهه به نظر نه آيس. سو مستيءَ جي حالت ۾ اچي، چوڻ
لڳو، ”من خدا، من خدا، من خدا“. سندس مريد هي ان
وقت اُٿي ويٺا هئا اهو ڪلمو ٻڌي من ۾ چوڻ لڳا ته، اُح
اسانجي پير کي ڇا ٿي ويو آهي جو هڙيون ڳالهيون ٿو ڪري.
جڏهن کين پنهنجي پير سان ڳالهين ڪرڻ جو موقعو مليو تڏهن
عرض ڪيائون، ”يا حضرت! توهين فرمائيندا آهيو ته رب وجود
۾ نٿو اچي پر هاڻ توهين فرمايو ته ”مان ئي رب آهيان“
ڇا توهين وجود ۾ نه آهيو؟“ بايزيد جن فرمايو ته اهو ٻئي
ڪنهن چيو هوندو، مون ڪونه چيو آهي. جيڪڏهن هن
کاٺو ڇوان ته شريف جو ڏند وجهجرو. مريدن چيو چڱو.

جهڙيءَ طرح سان ڪنگال آدمي پئسو پئسو پئي دولت
ڪئي ڪري ٿو ۽ هر وقت اهوئي حساب ڪندو رهي ٿو ته
اڄ هيترا رپيا آهن، سڀاڻي هيترا ٿيندا ۽ اهڙيءَ طرح رات
ڏينهن ستي يا جاڳندي هن کي رپين جو فڪر آهي، اهڙيءَ
طرح اسان کي مالڪ جي نام جو فڪر هٿ ڳهرجي.

سمرن سي من لائي،
جيئي ناد ڪرنگ،
ڪهر ڪبير بسريءَ نهين،
پران تڃيءَ ٿيه سنڱ.

هرڻ کي ڦاسائيندڙ شڪاري جهنگل ۾ وڃي هڪ قسم
جو باجو وڄائيندا آهن. اوسي پاسي جا هرڻ جڏهن انهيءَ
باجي جو آواز ٻڌندا آهن تڏهن مستيءَ ۾ ٻاهر هليا ايندا آهن
۽ شڪاري کين پڪڙي وٺندا آهن. ڪبير صاحب جن فرمائين
ٿا ته جيتوڻيڪ هرڻ کي خبر هوندي آهي ته مون کي پڪڙيو
ويندو تڏهن به هو بي اختيار پنهنجو سر وڃي انهيءَ باجي
تي رکندو آهي. اهڙيءَ طرح جڏهن سمرن جو رس اچي ٿو
ته من به اختيار آندو هليو وڃي ٿو ۽ جي من آندو هليو وڃي
ته آتما پاڻ کان پاڻيهي روحاني مدد تي چڙهيو وڃي.

سمرن سي من لائي،
جيئي ديب پتنگ.

پران تڃيءَ چن ايڪ مين،
جوت نه موڙيءَ انگ.

پتنگ جڏهن ڏٺي جي جوت کي ڏسي ٿو ته
بي اختيار ٿيو وڃي ۽ پرير ۾ اچي جوت ڏانهن ڌوڪيو وڃي
هو جلي وڃي ٿو پر پٺيان نٿو هٽي. سڄي اڀياسيءَ جو
ڌرم آهي! غريبيءَ ۾ هجي چاهي اميريءَ ۾، بيمار

استريءَ جي شڪل سندس سامهون رهي ٿي . اهڙي طرح
جڳڙهه مالڪ جو سمن ڪريو نه ڪهڙو نه سٺو!

سمن کي سڌ يون ڪرو،

جيون گناگر پنهار.

هاليءَ ڊوليءَ سرت ۾،

ڪهيءَ ڪبير بچار.

ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا ته ائين ٺاهي ته توهان دنيا
جا ڪم ڪاريون ڇڏي سمن ڪريو، زالون جڏهن پاڻي
پوڻا وينديون آهن تڏهن سندن مٿن تي مٽڪا هوندا آهن،
زمين هيٺ مٽي هوندي آهي، پاڻ ۾ ڳالهون ٻوليون نه
ڪنديون وينديون آهن پر سندن خيال مٿڪن ۾ هوندو
آهي. ساڳيءَ طرح دنيا جا سڀ ڪم نه ڪندا رهو پر سمن
نه ڇڏيو.

سمن کي سڌ يون ڪرو،

جيون سريي ست ماڻه.

ڪم ڪبير چارا چرت،

سرت ڪبهون ٺانه.

جڏهن وڇڙي واري گاهه کي چارڻ وٺي وڃيو آهي تڏهن
جيتوڻيڪ هو گاهه بڻجي چردي آهي پر سندس خيال وڇڙي
۾ هوندو آهي. ساڳيءَ طرح دنيا جا ڪم ڪندا رهو ليڪن
خيال مالڪ ۾ رکو. پوءِ توهان کي ڪو به ڪهاڻو نه ٻوندو.

سمن کي سڌ يون ڪرو،

جيئي دام ڪنگال.

ڪم ڪبير بسريءَ نهين،

ڀل ڀل ٻيهر سهال.

”اڪ ٻل کن وسريه ٿو سوامي، جانيئو ٻرس ٻچاس“
 هڪ منٽ به مالڪ جي سمون کان پري نه رهو. پوءِ
 لوهان کي نه چنتا ستائيندي ۽ نڪو دڪ ويجهو ايندو. خيال
 جي ايڪاگرتا (Concentration) لاءِ دنيا گهڻي ٻاءُ ڪيا
 آهن. ڪي ٻانهن مٿي ڪري ٿا بيهن، ڪي ڪنڊن تي سمهيو
 ٻرن، ڪي وچ پاڻيءَ ۾ بيهي ٿا رهن، ڪي پراڻا ٻار ٿا ڪن،
 ڪي جيٺ جي گرميءَ ۾ پنهنجي چوڌاري ٻاهه ٻاري
 ٿا رهن، پر سڄي ڪاميابي ڪنهن کي به نٿي ملي. ڇاڪاڻ
 ته هي سڀ بناوٽي طريقا آهن پر سمون جو طريقو قدرتي
 طريقو آهي ۽ سولي ۾ سولو آهي. گهر ڪونه ڇڏڻو آهي،
 ٻار ٻچا ڪونه ڇڏڻا آهن ۽ نڪو ڪم ڪار ڇڏڻو آهي.

سڪ ۾ سمون ٺا ڪيا،
 دڪ ۾ ڪيا ياد.
 ڪهه ڪيپو ٿا داس ڪي،
 ڪون سنيءَ فرياد.

ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا ته انسان، سڪ جي وقت
 سمون ڪرڻي ڪونه ٿو پر جڏهن ڪو دڪ اچيو ٻوٻس يا
 بيماري ٿي لڳيس يا ڪنهن مقدمي ۾ ٿو ٿاسي، تڏهن سمون
 ڪري ٿو. انهيءَ وقت هن جي دانهن ڪير ٻڌندو؟

سمون ڪي سڌ يون ڪرو،
 جيسي ڪامي ڪام.
 ايڪ پلڪ وسريءَ نهين،
 نس دن آنئون ڄام.

جيڪڏهن ڪنهن استريءَ سان ڪنهن ٻرڻ جو ٻر ٻر
 وڃي ٿو ته اُٻندي-وهندي، سمهندي ڄاڻندي انهي

ٺٽي ملي. سمون کان سواءِ اڃا شڪتي (Will power) مضبوط
ٺٽي ٺٽي. سمون ڪرڻ سان وڌيون سڌيون ۽ اندروني
شڪتيون حاصل ٿين ٿيون. جيڪڏهن ڪا مصيبت يا سامهون
اچي ٿي وڃي ته سمون ڪرڻ وارو انهيءَ جي پرواهه نه ڪري
ڇاڪاڻ ته سمون ڪرڻ ڪري سندس دل مضبوط رهي ٿي.
جيتوڻيڪ دور ڪرڻ جو جيڪڏهن ڪر آيا آهي ته اهو سمون
آهي. مالڪ جو سمون ڪرڻ سان سڀ چئنائون دور ٿي
وڃن ٿيون. هڪ دفعي موسيٰ ٽالي مٿان ڪي اچي ايمان
لهو ته مان ٿي مالڪ جو ٻارو آهيان. سر خدا کي عرض
ڪيائين ته مون کان به وڌيڪ ڪو ٻارو الائي نه ٻڌاء؟ خدا
چيس ته اي موسيٰ! منهنجا پيارا گهڻي آهن، انسان نه ڇڏ
پر پسون ۽ پکي به. هر ڏس! سامهون جهنگل ۾ لڏائي وڃ
ٿي هڪ پکي ويٺو آهي تنهن سان وڃي گڏج. موسيٰ عرض
ڪيو ته مون کي پکيءَ جي ٻولي ڪونه ٿي اچي. خدا چيس
ته توکي هن جي ٻولي سمجهڻ جي طاقت اچي ويهي.
موسيٰ انهيءَ پکيءَ وٽ ويو ۽ چيائينس ڪهڙو حال الائي؟
پکيءَ جواب ڏنس ته مون توهان ٻالهاڻو نه ٿئي چاهيو پر
ڇاڪاڻ ته منهنجي ٻاري جو موڪل آهيان تنهنڪري توکي
جواب ڏيان. ”مالڪ جو سمون ڪري رهيو آهيان ۽ سمون
مان مون کي فرصت ڪانهي.“ موسيٰ پڇيس ته توکي ڪا
تڪليف نه ڪانهي؟ پکيءَ چيس ته تون ڇا ڪندي؟ موسيٰ
چيس ته ٿي سگهندو ته اها تنهنجي تڪليف دور ڪندس.
پکيءَ چيس ته سامهون جيڪو پاڻيءَ جو چشمو آهي سو هتي
نزدڪ ڪٿي اچ. ڇاڪاڻ ته جڏهن مان اتي پاڻي پيئڻ ٿو
وڃان ته سمون ۾ رندڪ ٿي پوي. اهو ٻڌي موسيٰ حيران
ٿي ويو.

سائي ٻالھ سري گورو امر داس صاحب جن فرماين ٿا:

نر ناري سڀ نرڪ هيءَ ،
جب لڳ ديهه سڪام .
ڪم ڪبير سوئي پيو ڪر ،
جو سهريءَ نه-ڪام .

جيڪڏهن استريءَ واسطي سمرون ڪبو يا پتن ڏيئون لاءِ
سمرون ڪبو ته اهي ماي ويندا پر اهي ساڻ نه هلن ٿي ڪونه
ٿا . زال نه ڇڏيو پر پنهنجو سر پر نه ساڻ ڇڏيو هلي پوءِ انهن
جي گهرڻ مان ڦاٽو ڪهڙو؟ ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا ته
مالڪ کان اها شيءِ گهرو جا ساڻ هلي . اها شيءِ ڪهڙي
آهي؟ ” پاڻ مالڪ“ . نه پوءِ مالڪ کان مالڪ ٿي گهرو .
گورو گرنٽ صاحب پر ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا :
” ڪيا مانگئون ڪڇ ٿر نه رهائي ،
ديکت نين چليو جڳ ڄاڻي .“

هڪ ٻيو مهاڻا چوي ٿو:

” ڇيزي ڪ زوال دارد از خدا مخواه“

ٻياريءَ پرير سان مالڪ جي نام جو سمرون ڪريو . جوئي
توهان سان ساڻ هلندو . باقي ناسونت شيون گهرڻ مان
ڪهڙو ڦاٽو؟

دڪ پر سمرون سڀ ڪريءَ ،
سڪ پر ڪريءَ نه ڪويم .
جو سڪ پر سمرون ڪريءَ ،
تو دڪ ڪاهي هويم .

جڏهن ڪو دڪ يا ڪشت اچيو تڏهن سڀڪو سمرون
ڪريو پر جيڪڏهن پرير سان هروقت سمرون ڪجي ته دڪ
اڀندو ٿي ڪونه . دڪ اچي تڏهن ٿو جڏهن انسان ڀاپ پر
ٻوي ٿو ۽ مالڪ کي وساري ٿو . سمرون کانسواءِ آتما کي شانتي

جو سمون ٿر ڪري اهو سڀني کان وڏو آهي . انهيءَ جا ڏن پاڳ آهن . انهيءَ جي قسمت سڀني آهي . پر سمون ۽ سمون ۾ فرق آهي . سڄي دنيا من ۾ ڪامنا رکي سمون ڪري ٿي . ڪو بت چاهي ٿو ، ڪو ڏن چاهي ٿو ، ڪو ڪجهه ، ڪو ڪجهه . سڀ کان اتر اهو آهي جنهن کي ڪا به ڪامنا ڪانهي . جيڪو دنيا جا پدارت ٿر گهري تنهن کي جي آهي ملي ويا نه باقي (سندس سمون مان) رهيو ڇا ؟ ڪمير صاحب جن فرمائين ٿا ته جيڪو ڪامنا کانسواءِ سمون ٿر ڪري اهو سڀني کان وڏو آهي .

هڪ دفعي سر ڪندي اڪبر بادشاه کي جڏهن هڪ لڳي تڏهن هڪ زميندار جي ڪرھ تي هليو ويو . زميندار کيس سوار سمجهي گهوڙو ٻڌو ۽ کيس ڪجهه کائڻ لاءِ ڏنو . اڪبر جڏهن آسائش وٺي روانو ٿي ٿيو تڏهن چيائينس ته ڏس ڇرڙي ! مان بادشاه آهيان ڪڏهن به ڪو ڪم پوي ٿي نه مروت هليو اچي . زميندار چيو منهنجو ڪهڙو ڪم پوندو ؟ دل نه مون ڏيئي ڇڏي آهي . ڪجهه سمي بعد زميندار جو ڪو ڪم اچي پيو . جڏهن بادشاه وقت پهتو تڏهن ڏٺائين ته هو نماز پيو به رهي ۽ هڪ ڪٽي پيو دعا گهري . نماز بعد ڇرڙي بادشاه کان پڇيو ته ڇا ڪري رهيا هئا ؟ بادشاه ورائيو ته خدا کان اهو گهري رهيو هوس ته منهنجو فلاڻو ڪم ٿئي ، منهنجي راج ۾ امن رهي ، وغيره وغيره . زميندار چيس ته مان هاڻ وڃان ٿو . بادشاه پڇيس ڇو ؟ چيائينس ته مان به انهيءَ کان چونه گهران جنهن کان نون گهري رهيو آهيان . مطلب ٻالھ جو اهو آهي ته سڄي دنيا ڪامنا رکي سمون ٿي ڪري پر پورو ناندو انهيءَ کي ملي ٿو جيڪو نشڪار سمون ڪري ٿو .

ٺهڻن شيءِ جي شڪل سامهون اچي بيھندي . ”جڏھن جو سمرن
ٺھندڙ ڏيان ” پوءِ جنھن شيءِ جو سمرن ڪيو انھيءَ جو
روپ ئي وجھو ۽ انھيءَ ۾ سماجي وري اتي اچڻو پوندو .
” جھان آسا تھان پاسا . ”

سٺ فرمائين ٿا ته اي انسان ! توکي سمرن جي عادت
اڳيئي آهي ، ڪهڙو نه سٺو ٿئي جيڪر تون دنيا جو سمرن
پڇڙي نام جو سمرن ڪرين . نام جي سمرن ڪري حرص گھٽجن
ٿا ۽ سک پراپت ٿئي ٿو . تنھن ڪري ڪير صاحب جن
فرمائين ٿا ته جيڪڏھن سائينءَ جو سمرن ڪندا ته سائينءَ ۾
سماجي ويدا ۾ جي دنيا جو سمرن ڪندا ته دنيا ۾ پڻ ڪندا
رھندا ۽ وري وري هن دنيا ۾ ئي جنم وٺڻو پوندو . اصل ته
سمرن هر روز ئي ڪلاڪ ڪرڻ گھرجي پر جيڪڏھن ڪير
ٻين ھڪ ڪلاڪ ڪري ته آهستي آهستي وڌائيدو وڃي .
سمرن ڪرڻ جي اصل مراد اها آهي ته پر ۾ سان ڪچي پر
جي اوجھو سمجھي ڪيو ته ڪاميابي ڪونه ٿيندي . ڪامل
مھانمون سمرن کان ھڪ منٽ به خالي نٿا رھن . دنيا جا
ڪر هٿن پيرن سان ڪرڻا آهن . من ھميشه خالي آهي انھيءَ
ڪري فرمائين ٿا ته هٿن پيرن سان ڪم ڪريو ۽ من سان
مالڪ جو سمرن ڪريو . جيڪڏھن انسان ايتري محنت ڪري
ته جھڙيءَ طرح گھڙيال جو ڪاٽو پاڻيھي پيو هلندو آهي ٿين
ھروقت سمھندي چاھي جاڳندي سمرن ٿيندو رھندو .

راجا رانا رارو رنگ ،

بڙا جو سوريءَ نام .

ڪھ ڪبير بڙون بڙا ،

جو سوريءَ نه ڪام .

فرمائين ٿا ته غريب هجي چاهي راجا هجي جيڪو نام

ست سنگ جا وچن - (۱۷)

سمرن هو انگ

(ڪبير صاحب جي ساڪي سگره مان)

سمرن سي سک هوت هيءَ ،

سمرن سي دڪ جا به .

ڪم ڪبير سمرن ڪٿي ،

سائين ماهين سما به .

پرم ست ڪم صاحب جن فرمائين ٿا ته سڄي دنيا
پنهجي پنهنجي ڪم جو سمرن ئي ڪري . زالون پنهنجي
ڪم جو سمرن ڪن ٿيون ته سندن گهر به اُٿر ، مڙج مصالح
آهن يا نه . ڪهڙي شيءِ موجود آهي ؟ ڪهڙي گهرائي
آهي ، صبح جو رسوئي ڪوئي آهي وغيره وغيره . زميندار
پنهجي ڪم جو سمرن ٿو ڪري ته فلاڻي ڪس به هر ڪپڙو
آهي ، بچ ڪٿي وڃڻو آهي . چارو ڪير آڻيندو ؟ وغيره .
دڪاندار پنهنجي دڪان جو سمرن ڪري ٿو ته فلاڻي شيءِ
بمبئيءَ مان گهرائي آهي ، فلاڻي ڪلڪتي مان . هيءَ جس
مهاڻگي ئي وڃي آهي ؟ هيءَ جس ستي ئي وڃي آهي
ڪلاڪ وري پنهنجي ڪم جو سمرن ٿو ڪري . سڀاڻي فلاڻي ڪلاڪ
ماسٽر پنهنجي ڪم جو سمرن ٿو ڪري . ليڪچرار پنهنجي
ڪي پڙهائڻو آهي ؟ هي پڙهائڻو آهي . هيٽرو ئي وڃي
جو سمرن ڪري ٿو ته هيٽرو ڪم آهي ، هيٽرو ئي وڃي
؟ هيٽرو ٻائي آهي ؟ اهو هيٽرو وڌيڪ مڙون لڳائي
پورو ٿي ويندو . قاعدو آهي ته جنهن شيءِ جو سمرن

گور گيان ڏيان پر مان پڌ بن ،

ڀڻڪ ٿلسي ڀڻڪم ڀلي .

جڏهن مان انهيءَ ڪل مالڪ جي ديس ۾ پهچي ويس
تڏهن پتو پير نه هي چولو يا سرير ڪام ڪروڌ ۾ جلندو ۽
پچندو آيو آهي ۽ جاي ۽ پڇي پيو. جيستائين اسين هن ديس
۾ آهيون تيستائين ائين ئي ليدو وڻو اچي . اڳتي ٿلسي صاحب جن
فرمائين ٿا ته جڏهن پورو ستگورو مليو ۽ اندر جي راهه
ڏيکارين تڏهن ئي هن ڀو ساگر مان پار پيس .

جهين ٽال ٽٽ پٽ پار پريتو،
پوس پند آگي الي.
گهٽ گهورو سوار سن ڪي،
سنڌ سالتا جس ملي.
سند ٽلي صاحب جن جون ٿا نه اهڙي طرح شوق؟
نر سان منهنجي آتما برهم؟ پار برهم مان ٿيندي امرتسر
و سبر ڪندي سچڪند پر پيئي؟ مالڪ پر لولن لي وٺي.
سالتا معنيٰ لڏي. جهڙي طرح لڏي جهنگلن، پهاڙن؟ ميدانن
ڪي چهر بندي وڃي سندن جي گرد ۾ آرام لي ڪري، اهڙي
طرح منهنجي آتما به انهيءَ مالڪ جي گرد ۾ آرام پيئي
ڪري.

جب ٽال گهٽ پيراٽ ڪينها،
ميين جل ڪنولا ڪلي.
الي انس سنڌ سهار اپنا،
خلق لڪ سينا چلي.
فرمانين ٿا نه جيستائين آتما لڙوڪي؟ پر هتي يعني برهم،
پار برهم تائين وٺي هتي ئيستائين مان سمجهندو هوس نه
ورائت ئي سڀ ڪجهه آهي؟ جو ڪجهه آهي سو اهو ئي آهي.
انهيءَ کان پريان ٻيو ڪجهه ڪونهي. مان انهيءَ ئي اهڙيءَ
طرح عاشق هوس جيئن پورو گل ئي؟ مڇلي پاڻيءَ ئي. هاڻ
جڏهن آتما سچڪند جو سمندر ڏٺو ته پتو پيو ته هي سڄو
سمنڊ سمنڊ آهي؟ ٿا سونءِ آهي. پراڻا سمجهه ڏر ڌار بهڄي
پوءِ آئي؟ ڪروڙ ٽانڪ صاحب، پلٽو صاحب، شمس نيرت
بها مهاتمائون به انهن ئي چوندا آيا آهن.
اس سار پار سهار سورت،
سمجهه جڳ جڳ جلي.

”جز روحان پاک اوزا شرق ئي،

در طلوعش روز و شب را فراق ئي.“

اها حالت پوتر آئمان جي آهي. انهيءَ ديش ۾ نه رات آهي
نه ڏينهن، فقط روشني ئي روشني آهي. اڳتي فرمائين ٿا:
”اندر آن بکرو بيا بان و جبال،
سکته مي گردد او هام و خيال.“

رستي تي بي شمار جهنگل، ٻھاڙ، درياه، ۽ سمنڊ اچن
ٿا جن کي ڏسي روح نيرس ۾ پنڄو وڃي ۽ سمجهي ٿو ته
شايد وهڻ آهي.

”اين بيا بان در بيا بان هائي او،

همچو اندر بحر پر يك تار مؤ.“

هيءَ سڄي دنيا انهيءَ (ترڪي جي) ميدان ۾ اهڙي طرح
آهي جهڙيءَ طرح سمنڊ ۾ هڪ وار آهي پرمندل انهيءَ
وچنا اڳيان ڪڇ حيثيت نٿو رکي.

”نر دبان هاهست پنهان در جهان،

پايه پايه تا عنان آسمان.“

هر هڪ انسان جي اندر شيد جي ڏاڪڻ لڳل آهي ۽ هر هڪ
منزل تي وڃڻ جو رستو موجود آهي. جيڪي سمنڊ يا فڪير
اندر ويا آهن اهو ئي خيال ظاهر ڪن ٿا، سوامي جن به
فرمائين ٿا:-

”شيد شيد پوڙي ۾ چڙه ڪر،

پهنچو سنج کنڊ سڀ نسام.“

افسوس آهي ته اسين هنن جون لکڻيون پيار سان نٿا
ڏسون. هر هڪ انسان پنهنجي پنهنجي مذهبي ڪتابن ۾
قيد ٿيو پيو آهي. جيڪي ڪجهه آهي سو اندر آهي نه ٻاهر.
جيستائين سڀني سنڌن ۽ مهاڻائن جون لکڻيون پيار سان نٿيون
پڙهجن، اها ڪيفيت نٿي اچي.

۱۶۸
 اتي پهجي ان کي پههجي شناس ٿئي نه ۽ نه ٿو ٻڌي ۽ ٻار ٻڌي
 جا چڪر پيئي لڳائي. ڪروڙ ٽانڪ ڊيو جن قاضي رڪن دين
 کي مڪي ۾ آڻڻ لڏو آهي. هن ريت نه اي رڪن دين!
 هيءُ وجود آزمائش يا آب حیات جو حوض آهي جنهن ۾ هڪ
 آڇل ڪڍل آهي. اتي پهجي روح يا آتما ۾ گيان پيدا ٿئي ٿو
 نه ٻولي سڃاڻي ۽ اهڙي طرح آتما سڃاڻي
 ڏانهن وڃي ۽ عاشق ٿئي ٿي ۽ منجهس سڃاڻي وڃي ٿي
 ۽ ٻڌي خواهش پيدا ٿئي ٿي.

هينئ نين سين سچين سندور،
ساج سورت پڻي پيء چالي.
گور گون موه گهار مارگ،
چڙهت گهڙه گنگنا گلي.

چڙهت ڪرڻ ۽ مڱڻا ڪري
 جي طرح استري سهڻا ۽ سٺا وستر پائي، هار سينگار
 خوشروءَ لڳائي، پنهنجي پتيءَ کي پيار سان ما
 نهڙي طرح پنهنجي آڻا، عيني ٻوڙ، بره وٺرائي
 سان پنهنجي پتيءَ اڪال ٻرڪ سان ملڻ لاءِ روڊ
 ۾ ڇڏي ڪري ٿي. رستي تي چالي ڏسي؟ ٻي ش
 ۾ اڇو ڀٽس درياه، ٻوڙ، پار ٻوڙ وغيره. آڻا انهن س
 پار ڪندي مٽي وڃي ٿي. انهيءَ مضمون کي فولانا ووم صا
 من بيان ڪن ٿا.
 ڪشائرم يا تولب،
 شوي محترم شب.

چون شوی : مهترم کتاب نیم شب :
تابه اینی : کتابم با توبه :

چيڪڏهن تون اڏيءَ واپ جو سروح ڏسين تون نه
 بلي ڄاڻهون ڪر، پر جيڪڏهن تون ڏسين ته مولڪي
 ڪاڏي نه ٿوسان ڄاڻهون ڪر پاڻ. ڪڏهن سروح
 ڏسين پر آه آهي؟ پاڻ فرمائين ٿا:

”جز روحان پاک اوزا شرق ني،

در طلوعش روز و شب را فراق ني.“

اها حالت پوتر آتمائن جي آهي. انهيءَ ديش ۾ نه رات آهي
نه ڏينهن، فقط روشني ئي روشني آهي. اڳتي فرمائين ٿا:

”اندر آن بھرو بيابان و جبل،

سڪته مي گر دد اوھام و خيال.“

رستي تي بي شمار جهنگل، ٻھاڙ، درياءَ، ۽ سمنڊ اچن
ٿا جن کي ڏسي روح لوڙس ۾ پھچي وڃي ۽ سمجھي ٿو ته
شايد وھم آھي.

”ابن بيابان در بيابان ھاڻي او،

ھمچو اندر بھر پر ڪنار مؤ.“

ھيءَ سڄي دنيا انهيءَ (لڳتي جي) ميدان ۾ اھڙي طرح
آھي جھڙيءَ طرح سمنڊ ۾ ھڪ ٽار آھي پومڊل انهيءَ
وچن اڻيان ڪڇ حيثيت ٺھي وڃي.

”نر دبان ھاھست پنھان در جھان،

پايه پايم ٿا عنان آسمان.“

ھرھڪ انسان جي اندر شيد جي ڏاڪڻ لڳل آھي ۽ ھرھڪ
منزل تي وڃڻ جو رستو موجود آھي. جيڪي سست يا فقير
اندر ويا آھن اھو ئي خيال ظاھر ڪن ٿا، سوامي جن به
فرمائين ٿا:-

”شيد شيد پوڙي ۾ چڙھ ڪر،

پھچو سچ ڪند سٺ نسام.“

افسوس آھي ته اسين هنن جون لکڻيون پيار سان نٿا
ڏسون. ھرھڪ انسان پنھنجي پنھنجي مذهبي ڪتابن ۾
قيد ٿيو پيو آھي. جيڪي ڪجهه آھي سو اندر آھي نه ٻاهر.
جيستائين سڀني منتن ۽ مھاڻائن جون لکڻيون پيار سان نٿيون
پڙھجن، اها ڪيفيت نٿي اچي.

اٺي بهڻي ان کي پنهنجي شام ٽنهي نه نه ٿي رهه ۽ ٻار ٻه
 ها چڪر پئي لڳائي. ڪورو ٿاڪ ڏيوجن قاضي رڪن ڏين
 کي مڪي ۾ آبدش ڏنو آهي. هن ريت نه اي رڪن ڏين!
 هيءُ وجود اُمر نسر يا آب حيات جو حوض آهي جنهن ۾ هڪ
 اُڄل ڪڍل آهي. اٺي بهڻي روح يا آتما ۾ ڪيان پيدا ٿيڻو
 نه مرندي سڄ ڪند وڃڻو آهي ۽ اهڙي طرح آتما سڄڪند
 ڏانهن وڃڻ جي عاشق ٿئي ٿي ۽ منجهس سڄڪند وڃڻ جي
 زبردست خواهش پيدا ٿئي ٿي.

هيئي نين سين سچين سڌو،
 ساڄ سرت پڳي پيءُ چلي.
 گر کون کوه گهار مارڻ،
 چڙهت ڪڙه ڪنگا گلي.

جهڙي طرح استري سهڻا سهڻا دستر پائي، هار سينگار
 ڪري خوشيءَ لڳائي، پنهنجي پيءُ کي پيار سان ملڻ
 وڃڻي تهڙي طرح منهنجي آتما، عشق ٻوٽي، ٻوه وٺرائي،
 وويڪ سان پنهنجي پيءُ اڪال ٻوڪ سان ملڻ لاءِ روحاني
 منزلن جو سفر ڪري ٿي. رستي تي ڇائي ڏسي؟ بي شمار
 ٻڙا، اڻ ڳڻيل درياهه، ٻوه، ٻار ٻوه وغيره. آتما انهن سڀني
 کي ٻار ڪندي مٿي وڃي ٿي. انهيءَ مضمون کي مولانا روم صاحب
 هيئن بيان ڪن ٿا.

”چون شري مضمون ڪشالم يا تولب،
 تايه بيتي آفتاب نيم شب.“

جيڪڏهن تون آڏي ۽ واپس جو سروج ڏسين تون نه موان
 پلي ڳالهيون ڪر، تڏهن جيڪڏهن تون ڏسين ته مرندي ضرور
 ڪاڏي نه تون ڳالهيون ڪر. ڪڏهن سروج نه اندر
 ڏسڻ ۾ آيو آهي؟ پاڻ فرمائين ٿا:

در گن دور اڀور پرکي،

پکر پٽ پيڙ پيڙو ڪريءَ.

جيڪا ڌارا سڃڪندڙ کان اچي رهي آهي اها ڏاڍي آسماني آهي، ڪلامِ الاهي آهي ۽ آتما واسطي واٽ آهي، ڏور آهي. انهيءَ کي پڪڙي انهيءَ جي پٺيان وڃڻو آهي. انهيءَ ۾ ڪشش آهي اها آتما کي ڪشش ڪري اٿي وٺي ٿي وڃي جهان پاڻ اچي ٿي يعني سڃڪند.

مالڪ هر هڪ انسان آندڙ آهي، چاهي هندو ٿي آندڙ وڃو چاهي مسلمان ٿي آندڙ وڃو. مالڪ ڪنهن خاص قوم جو ورثو ڪونهي. هو سڌائين جاڳي پيو. اسين ننڊ ڪريون ٿا هو لڳو ڪري. جڏهن دروازو کڙڪائيندا ته هو توهانجو ٻرو ڏوڪري ڇڏيندو.

سر ساد سن سڌار جانو،

ڌيان ڌر جب ٿر ٿوا.

جنهن روپ رڳ نه پيڪ ڪايا،

من نم مايا تن جوا.

هينئر آتما برهم ڊس کي ڇڏي ٻار برهم يعني سن اسٽار ٿي آئي. اتي مانسروور يا اُمرس جهڙن کي وڻي مٽي ڪنگا ڄمنا ۽ مرسوليءَ جو سنگم يا پراڻ ۽ ٽريپي ڪولين ٿا. ٻاهرين ڪنگا ڄمنا ۽ مرسولي جتي ملن ٿيون اها ٽريپي ٿي، ٻي ڪنگا ڄمنا ۽ مرسوليءَ مان ستن جو مطلب، رهڻ، ستر ۽ نور، اهي ئي ڪڍ آهن. جتي انهن ٽنهي ڪٽي جون ڌارائون ملي ڏک ٿين ٿيون اها ٽريپي آهي. ڪور ٻاٽي چوي ٿي، ”ساڄا اُمرس ڪاٿيا ماهين“

جنهن اُمرس سان ڪندي مڪي مليئي اها آندڙ آهي،

ٻاٽي آهي؟ ٿين پانهاڻي ۽ جي. يعني جڏهن

گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا :
 ”نو در ٺاڪي ڏاوت رهائي ،
 دسوين نچ گهر واسا پائي .
 اٿي اُتھد شبد وجه دن رالي ،
 گورم تي شبد سداوئيٿا .“

هندو چاهي مسلمان فقير يا ٻين مذهبن جا سنت جيڪي نه
 اُندر ويا آهن نه انهيءَ رستي ٿان . سڀني جي راهه هڪ آهي .
 جنهن وقت آتما ڇهه چڪر ڇڏي، وجود خالي ڪري ستن
 آسمان تي پهچي ويٺي، اها شبد ڏن جنهن کي مون ”مرلي“
 ڪوٺيو آهي انهيءَ جي لذت يا سواد پائي، من کي ڇڏي
 ڏنم . آتما آزاد ٿي ويٺي . اها ئي دوا آهي جنهن جو بيان
 ڪامل فقيرن ڪيو آهي .

سر سٽيل ليل اپيل پيليءَ ،
 ڪنيل ڪل ڪل لڪ پريءَ .
 نت نيم ڀرير پيار پيٽ ڪر ،
 سرت سج پل پل پريءَ .

اُڪين کان مٿي ڇڙهن مشڪل ڪونهي . اها قدر ٿي راهه
 آهي . اڄ جي ڪانهي . جڏهن کان وٺي دنيا ٺهي تڏهن
 کان وٺي آهي . ان واسطي فقط پاڪ ۽ پوتر زندگيءَ ۽ اڀياس
 جي ضرورت آهي . جيڪڏهن هر ديه نرمل آهي نه آتما
 هڪدم اُندر هلي ٿي وڃي . آتما اُندر وڃڻ واسطي نيڪ
 اخلاق هجڻ ضروري آهي . آتما انهيءَ پرست جي عاشق
 آهي انهيءَ ڪري ننڊ به چاهي جاڳندي هلندي چلندي ،
 اُٺندي وهندي ، انهيءَ مالڪ جو ڌيان يا يادگيري هجڻ
 گهرجي . ”دست به ڪار دل به يار“

ست سنگ جا وچن - (۱۶)

پور سنه نلسي صاحب جي گهٽ وامانڻ مان
پيد پند ۽ پرهمند جو

سورنا: سرت بند سنه ملاپ،
آپ آدر چڙه چاڪيا،
پاڪا پور پيان پيت،
پان گور ست لڪا.

نلسي صاحب جن چون ٿا ته منهنجي آتما يا روح جو ٿڙو
انهيءَ مالڪ جي سمندر ۾ ملي ويو. منهنجو مالڪ سان ميلاب
ٿي ويو. ڪنهن جي ڪرپا سان؟ مرشد ڪامل جي، پوري
سگوروءَ جي. جيڪي آندو ڏسان ٿو سوني نوهان کي ٻڌايان
ٿو. ٻڌيءَ ۽ وڌيا بل سان ڪونه سوچيو آلم. اڪو ڪٿان ۽
ٻولين ۾ پڙهيو آلم پر اهو ٿو ٻڌايائو جيڪي ٻاڏ ڏلو آلم.

ست سرت سمجهه سهار سادو،

نورگ نٺ نين رهو.

تن ڌڌڪ ڌير گنيپو مرلي،

مزم مگ مارگ گهو.

هاڻ سمجهائي ٿو ته ڪٿڙي رستي ويس. سڀ کان
پهرين پنهنجي خيال کي اکين جي پٺيان ڪڙو ڪير. اهو ته
مغمرائي آدمي نه ڄاڻي ٿو. جڏهن سڄي سر ۾ مان سرت
سميتجي اکين وٽ آئي، وجود خالي ٿي ويو ۽ پوءِ سر ۾
اڇڙيءَ طرح پئي ڏسڻ ۾ آيو جيڙو پراڻو مردو.

روئي ڪاٺ ڪاٺ هار، ڪائيگا ڪيون ڪر هيرا.

هيري ڪاٺ ڪري انسان مري وڃي ٿو. جيڪو روئي
ڪائيندڙ آهي تنهن کي ڪاٺ لاءِ جي هيرو ڏيو ته ٻي وڃي ويندو.
ساڳي طرح جيڪي دنيا جي وشيه وڪارن تي لڳي رهيا
آهن انهن جي من کي ”نام“ ڪوڙو ٿو لڳي ڇو جو هو ٻين
ٿا نه انهيءَ سان موص (وشيه وڪارن جو ڇڏڻ) ايندو. پر
ٻيا انهيءَ موص جي، ملندو ڪجهه نه ڪونه.

انڌا هوي نيك،

بند ڪا پٽ جو ڪاويءَ.

ملياگر ڪي باس،

بانس ۾ نهين ساويءَ.

فرمائين ٿا ته جيڪي وٺا، ڇڏن جي ويجهو هوندا آهن
انهن ۾ ڇڏن جي خوشبوءِ اچي ويندي آهي يعني ڇڏن
لي ويندا آهن پر ٺمر جو وٺا ۽ بانس جو وٺا اهي ٻئي اهڙا ئي
رهندا آهن يعني ڇڏن نه ٿيندا آهن. ساڳيءَ طرح جيڪي
آدمي وشيه وڪارن ۾ پيا آهن، سي آندڙ ڪونه ڇڙهي
سگهندا ۽ نڪو ڌن ٻڌي سگهندا. پوءِ اهي ڪهڙيءَ طرح
ڇڏن يعني سبب ٿيندا.

ڀائو پارس ڪيا ڪري،

جو لوها کوٽا هويءَ.

ستگور سبکو ڏيٺ هين،

ليٽا ناهين ڪويءَ.

جيڪڏهن لوهه ٿي کوٽو آهي ته پارس جو ڪهڙو ڏوهه؟
سو جيڪڏهن سڪ جو هڙو ملين آهي ته گورو ڇا ڏيندو؟
بس ايترو ئي ڪافي آهي. رازا سوامي.

کان جدا نٿو ٿئي. اها ليل جي ڌارا وانگر آهي ڇا نٿي ٿئي.
 هن دنيا ۾ اسٽول مايا آهي ڇا اندر وڃڻ نٿي ڏئي، ٿر پاند
 ۾ سرڪيم مايا آهي اتي ڪجهه آرام آهي. پر هم ۾ وري ڪارڻ
 مايا آهي. جڏهن پاڻ پر هم ۾ پهچو ته اتي وري، ليل جي
 ڌارا وانگر اکند ٿيو وڃي. جڏهن سچ ڪند ۾ پهچو ته اتي
 سهج سڌي آهي. ڌيان سڄيءَ معنيٰ ۾ هڪ ئي آهي

لڳي ٿو. پلٽو تن من واري،
 ملي جو اها ڪوءَ.

ڏن آئي جو مڱن ڪي،
 سو ميرا سور ڏيو.

فرمان ٿا ته جيڪڏهن اهڙو سگورو ملي وڃي جو مڱن
 يعني آسمان جي ڏن پڌالي، پوءِ ڪٿي هو ڪهڙي به مذهب
 يا ڌرم جو هجي، ته انهيءَ کان ”نام“ ونوءَ انهيءَ کان من
 ٿن فرمان ڪري ڇڏيو.

ستگور سب ڪو ديت هيٺ،

ليتا ناهين ڪوبه.

ليتا ناهين ڪوءَ،

سيس ڪو ڌريءَ اُتاري.

وهي شخص ڪو ملي،

مريءَ کي ڪري تيارِي.

تيا مرڻ چاهي ٿي پر مرڻ به ڪجهه ملندو
 نه. پوءِ هو (ستگورو) ڏهن ڪيئن ڪي؟ جي انسان

غ لاءِ تيار ٿئي، ته هو به ڏيڻ لاءِ تيار آهن.

ڪڙو بهت ستنام،

ديکت ڪيءَ ڌريءَ سريرا.

سو ميرا گور ڏيو،

سينا مين ڪرهون واڪي.

شبد ۾ هي غلطان،

اوستا ايسي جا ڪي.

فرمائين ٿا ته جيڪو شبد ڏن ٻڌرائي ۽ شبد ڏن پاڻ
ٻڌندو هجي سڄو مستگورو آهي. سرامي جن به ائين ئي

سنت نه ٿيرت ڪندا. آهن نڪو ورت رکندا آهن ؟
 اڪو سنتن ۾ انهن لاءِ چاهه ٿي آهي، ڇاڪاڻ ته جيترا به ٿيرت
 آهن سنتن جي پرتاپ سان ئي بڻيا آهن. اهي سنتن جي
 ڪري پٽي پوتر ٿين ٿا. سنت رات ڏينهن ٿام جي ڪمائي ڪن
 ٿا، ٿام جو دان ڏين ٿا ۽ ٿام جو آپڪار ڪن ٿا. تنهن هوندي
 به هو پنهنجو بوجو پٽي ڪنهن تي نه ٿا وجهن پر پاڻ ئي
 کڻن ٿا. هاڻ، انهن کان اٽل ۽ اوج ڪير ٿي سگهيندو؟ ڪير
 به نه. هنن جو پاپ ۽ بيم سان ڪهڙو واسطو؟ هو جيڪي
 ڪن ٿا تنهن ۾ ڪابه اڃا نه ٿا رکن. تنهن ڪري سنت اوج
 ۾ اوج آهن.

ٺا چاهين بڻڪنٽ،

نم اوا ڪمون نوارا.

سات سورگ اپدورگ،

تڇ سمر ناهم بچارا.

سنت نه واکيٽ ٿا گهرون نه مڪي ٿا گهرون. هو انهن

کي لڄ ٿا سمجهن.

پلٽو چاهي هر پڳت،

ائسا مٽا همار.

سنت نه چاهين مڪت ڪو،

نهين پدارت چار.

هو مالڪ کان اهو ئي مڪن ٿا ته اي مالڪ! اسانکي ڪون ٿي

گهرجين. جيڪڏهن مالڪ ملي وڃي ته پوءِ پير ڇا گهرجي؟

”ڪجهه به نه.“

ڏن. آنيءَ جو گگن ڪي،

سو ميرا ڪور ڏيو.

غلطي ڪئي آئيئي ! جيڪڏهن تون چئين ها ته هتي ڪڪون
 به هجن ها، اُن به هجن ها ۽ پر هاڻا ته تڏهنجي مرن کان
 پوءِ هت اُن به ٿيندا، ڪڪون به ٿينديون ۽ نهرون
 وهنديون. اڄ اتي وڃي ڏسو! پلٽو صاحب جن فرمائين ٿا ته
 مالڪ جي گهر جي ڪاروبار سنڌ ٿي هلائين ٿا ۽ هو جيڪي
 چاهين سو ڪري سگهن ٿا.

سنڌ نه چاهين مڪت ڪو،

نهين پڌارت چار.

ڌرم، ارف، ڪام ۽ موڪش! اهي چار پڌارت آهن.
 سنڌن کي انهن جي چاهنا ڪونهي.

نهين پڌارت چار،

مڪت سنڌن کي چيري.

رڌ، سڌ پر ٽوڪين،

سورگ کي آس نه هيري.

فرمائين ٿا ته رڌيون ۽ سڌيون من جون طاقتون آهن.
 سنڌ انهن کي ٽوڪاري ٿا ٿڌو ڪن. سنڌن جي پهچ انهن
 کان گهڻو مٿي آهي. سرگ کي ته هو نهارين به ڪونه ٿا
 ڇاڪاڻ ته سرگ به ”نام“ ڪونهي ۽ سڄي خوشي ڪونهي.
 اتي جا سڀ ڀوڳي وري جنم مرن به اچڻو پوئڻو. سرگ
 فرست ڪلاس جي گاڏي وانگر آهي جڏهن منزل مقصود
 جي سٿيشن آئي ته ان گاڏي مان لهڻو ئي پوندو.

تيرت ڪرهن، نه ٻرت.

نهين ڪڇ من به اڃا.

پنيه ٽيڇ پرتاپ.

سنڌ ڪو لڳي انڇا.

ٻهاڙ، ڪروڙين ديس انهيءَ ۾ آهن. جڏهن آتما اندر ويهي
 ت انهيءَ اک جي ٻيليءَ مان لنگهي ويهي. اها جيڪا ٻيلي
 آهي سا تمام باريڪ ۽ ننڍي آهي پر انهيءَ مان سڄو جهان
 ڏسڻ ۾ اچي ٿو. اهو ستن جوئي ڪم آهي جو هر رائيءَ کي
 ٻوٽ ڪن ٿا. ٻوميشور جي گهر ۾ جا ڪاروائي لڳي رهي
 آهي اها سندن ئي ڪن ٿا. جي مرضي ٻرين نه ڪنهن کي
 وٺي وڃن، جي وٺين نه ڪنهن کي ڇڏي وڃن.

پلٽو گهر ۾ رام کي،

اور نه ڪوٺا ڪوبه.

رام سمجهي سنڌ هين،

وي جو ڪرين سو هو به.

جڏهن ڪروڙين ديس ڪو صاحب مالو وٺي ويا تڏهن اتي
 ڪڍڪ ڪرڻ لڳا، ڇو ۽ ڇڏا ٿيندا هئا. اتي مينهن
 ڪرڻ لڳا ۽ ٻوٽو هر تنهن ڪري سڄو علائقو اڃاڙ هو. اتي جي
 ماڻهن ڪروڙين جي تمام چڱي شيوا ڪئي. انهيءَ ترار قوم
 جي سردار جو نالو ڏاڏو هو. هڪ دفعي ڪنهن ميدان ۾ لڳل
 اک جا وڻ هئا. انهن ڏانهن اشارو ڪري ڪروڙين صاحب ڏي
 کي چيو ته ٻائي ڏاڏا، ڏس! ڪهڙا نه سهڻا اُٺ لڳا ٻيا آهن.
 ڏي جواب ڏنو ته هي اک آهن. ڪروڙين صاحب چيس ته تون
 چڻ نه هي اُٺ آهن. ڏي چيو ته مان هنن کي اُٺ ڪيئن
 چوان جڏهن آهن تي اک؟ وري هڪ ٻئي هنڌ ڪائيءَ
 (جهنگلي ٻوٽي جو ٿر) نالي ٻوٽا لڳل هئا. ڪروڙين صاحب
 انهن ڏانهن اشارو ڪري چيو ته ڪهڙي نه سهڻي ڪڍڪ
 ٻيلي آهي! ڏي چيو ته ڪائي آهي! ڪروڙين صاحب چيس ته
 تون چڻ نه ڪڍڪ آهي! ڏي چيو ته مان انهن ڪيئن چوان؟
 هيءَ ڪائي آهي! تنهن ئي ڪروڙين صاحب چيس ته ڏاڏي

ٻهاري علائقن ۾ انهيءَ کي ”اوپرا“ چوندا آهن. اسانجي علائقي ۾ انهيءَ کي پوت پريت چوندا آهن. جڏهن نام ورتل جي ويجهو جمدوت نه نٿو اچي سگهي ته پوءِ پوت پريت کي هنن جي ويجهو اچڻ جي ڪهڙي مجال آهي؟ جنکي اها بيماري هوندي آهي تن لاءِ بي سمجهه آدمي جهاز پڙهڻ وارا گهرائيندا آهن جي اچي واس ڏوپ جو ڏونهون ڏيندا آهن ۽ جهاز ڦوڪ ڪندا آهن. نام ورتل جي ويجهو ڪوبه پوت يا جن نٿو اچي سگهي. سنڌ جي ستسنگين کان ديوتائن کي ڇا وٺو آهي؟ هو ستسنگيءَ (نام ورتل) کان پري کان ئي ڏجن ٿا.

رائي پربت ڪرين،

ڪرين پربت ڪو رائِي.

رام کي گهر کي بيچ،

ڦرت هيءَ سنڌ ڏهاڙي.

ٻڌايو ته سنڌ رائيءَ (ننڍڙو ڪٿو) کي پربت ڪيئن

ٿا ڪن.

هڪ ستسنگي. حضور! گهگار پاپين کي پنهنجي ڳاي ٿا لڳائين.

مهاراج جي. نه نڪ ناهي.

پير ستسنگي. روح کي سڃند ٿا پهچائين.

مهاراج جي. اهو به نڪ ناهي.

ٽيون ستسنگي. حضور! توهان جا راز توهين ڄاڻو.

مهاراج جي. اها ته سڀني کي ڄاڻ آهي. نڪ جواب گهرجي.

بس! ڪير جواب ڏئي ٿو؟ ٻڌو، من کي ماري امام باريڪ

ڪري. اک منجهان لنگهائڻو آهي. هي جيڪا اک جي پتلي

آهي انهيءَ ۾ وڃو، اڳيان سڀ ڪجهه موجود آهي. ڪروڙين

رام سهيڀي سنت هين ،

وي جو ڪرين سو هوير .

فرمانين ٿا تہ سنت ئي اڀر مشور جي ٽوڊيڪ رهن ٿا .

مولانا روم صاحب به ساڳي ڳالھ ٿو ڪري :

”هر ڪو خراهد هر نشيني يا خدا ،

گوشتين آئندو حضور اوليا .“

يعني جيڪو اڀر مشور ڪي يا خدا ڪي ملڻ چاهي انهيءَ کي

گهرجي تہ پهرين اوليا الله يعني سنت کي ملي .

وي جو ڪرين سو هوير ،

حڪم به ان ڪي صاحب .

سنت ڪهين سوئي ڪرين ،

رام ٿا ڪوئي باب .

اڀر مشور سنتن جي چئي به آهي . هو ڪڏهن به هنن جي

چئي کان ٻاهر لٿو وڃي . هن کي سنتن جي چئي کان ٻاهر

وڃڻو ئي ڪونهي . جيڪڏهن سنتن جي چئي کان مالڪ ٻاهر

وڃي تہ ڪو به جيئو مالڪ کي ملي نه سگهي . مالڪ جيڪڏهن

ڪنهن کي ملندو تہ ڳروءَ جي معرفت ئي ملندو ، جي انسان

ڳروءَ کي نه گڏجندي مالڪ کي به نه گڏجي سگهندو .

رام ڪي گهر ڪي بيچ ،

ڪار سڀ سنتيءَ ڪوئي .

ديوتسا تيلتس ڪوٽ ،

سنت سي سڀ هي ڊوڪي .

ڪيترين زالن کي ليو ڪور يا پا هٽريا جي بيماري

ليدي آهي . ان جي دماغ تي اثر پوڻ ڪري تشنجهو اهو

ٺڪرندو آهي جو اهي زالون ڇرين جهڙا نمونا ڪندڙيون آهن .

سنتن جو اهو ويچار آهي ته انهيءَ کي پرڄيو جيڪر سڀني
کان اُتم ۽ اوچ آهي. فرمائين ٿا ته اچو ڳولا ڪريون. هاڻي
سڄي سرشتيءَ ۾ ٿيڻهه ڪروڙ ديوتائون آهن، انهن ۾ ڪير
اوچ آهي؟ اڳيان هلي ٻڌائين ٿا:

سب ڪا ڪنڊن ڪيا،

ڪوچ ڪي ٽين نڪارا.

ٽينون مين دوئي صحيح،

مڪت ڪا ايڪ دوارا.

ٿيڻهه ڪروڙن مان ئي چونڊي ڪڍيا ويا، پر هئا، وشو،
شو. وري انهن مان به. آخرين ۾ن مان هڪ يعني وشو.
واڪم جي مڪتي سڀني مڪتين کان وڏي آهي ۽ اها
وشو جي هٿ ۾ آهي.

هرڪو ليا نڪار بههـر،

ٽن سنٽنر بچارا.

هرهين گن ڪي بيچ،

سنٽ هي گن سي نيارا.

پوءِ ڏٺو ويو ته وشو جا ئي ڳڻ آهن. ”رڃو، ستو، ٺمو.“
هڪ طاقت پيدا ڪري ٿي، بي پالي ٿي ۽ ٽين ناس ڪري
ٿي. فرمائين ٿا ته هو به ٽن ڳڻن ۾ آيل آهي ليڪن سنٽ ٿي
آهن جيڪي انهن ٽن ڳڻن کان مٿي آهن.

ڀلڻو پرڻهيءَ سنٽ جن،

دو جيءَ هين ڪرڻار.

ٻڙا هوي ٿيهر پوڄئي،

سنٽن ڪيا بچار.

ڀلڻو صاحب جن فرمائين ٿا ته پرڄڻ جي لائق فقط سنٽ ۽
اڪال پرڪ يعني واهڳورو آهي.

ٺي پوندو آهي، ساڳيءَ طرح سنڌ انسان کي نامزد ٿئي
 پنهنجو روپ بنائي ٿا ڇڏين.

رائي ڪها سمير آجيا گج راج چڙهائي،
 ٿلسي هوئيگا ريڊ سرن کي پنج بڙائي.

ياڳوٺ ۾ هڪ ٻڙائي ڪٿا آهي. هڪ دفعي هڪ ڪمزور
 ٻڪري ڪنهن جهنگل ۾ رهندي هئي. شير انهيءَ جهنگل
 جو راجا هو. هن ان ٻڪريءَ تي دها آڻي کيس آزاد ڪري
 ڇڏيو ۽ اتي جيڪي هائي رهندا هئا انهن کي چيو ته ڇڏهن
 پاڻي پيئڻ جو ٺڌهن هن ٻڪريءَ کي ته پاڻ سان وٺي وڃي
 پنهنجي پاڻي پيئاري اچجو. هو هڪ هاڻيءَ تي چڙهي پاڻي پي
 ايندي هئي. اهو سچو پرڻاب شرن وٺڻ جو آهي. اهڙيءَ
 طرح ستن جي شرن وٺڻ سان، انسان ڪٿي مان بهار ۽ رهند
 مان ٿلسي يعني اوج ڪٿي مان سنڌ پنهنجو ٻڙو.

پلٽو جائن نيچ مين،

سڀ اوگن کي کان.

نام کي ري پرڻاب سي،

پيڻي آن کي آن.

فرمانن ٿا ته مان ستن جي ڪرپا سان نيچ مان اوج تي
 پيو آهيان. ماما پاڇو آهي. اها ساڻ ٿئي هلي، بلڪ اوگن
 جي کاڌ آهي. ستن جي سنگهه ۾ انسان جي ڪا به پلٽڻ وڃي.

بڙا هوبه تيهه پوڄئي،

سنتن ڪيا بچار.

سنتن ڪيا بچار،

گيان ڪا ڊيپڪ لينها.

ديوتا ٽينٽس ڪوٽ نظر،

سڀ ڪو چينها.

جڏهن انسان نامر جي وسيلي مٿي چڙهي ٿو تڏهن ”ڪجهه
 آيو“ ٿيو پوي يعني هو پنهنجو نرالو ٿيو پوي .
 پيئي آن ڪيءَ آن بڙي ڪي ،
 پـاـون پـڙـون گـا .
 ڪا بـڊـورا تـل ٿيل ،
 ڦـول سنگ بـڪـتا مهنـگا .

فرمائين ٿا ته رواجي ٿيل نڪمر آهي رڀتي جو به ٿي سڀ
 ماي ٿو پر جڏهن انهيءَ ۾ گل وجهجن ٿا ته ان کي ڦليل چڱجي
 ٿو ۽ پوءِ مهانگو وڪامي ٿو . ساڳيءَ طرح جڏهن انسان سنڌ
 جي شرن وٺي ٿو ۽ ڪمائي ڪري ٿو تڏهن ان جو قدر ٿئي
 ٿو . هزارين پايي ، ڪامي ڪروڙي ، چور ۽ ٺڳ ، جڏهن
 سنڌ جي شرن ۾ آيا تڏهن انهن جو قدر ٿيڻ شروع ٿيو .
 سنڌ هين بڙي ديال ،
 آپ سـمـر مـوڪـو ڪينها .
 جيسِي پـرـنـگـي ڪيٽ ،
 سڄا ڪڇ ايسي دينها .

فرمائين ٿا ته ڏسو سنڌ جي ديا ! انهن مونکي پنهنجو
 روپ ٻائي ڇڏيو . سنڌ ٻائي ڇڏيو . ڪنهن مهانما چيو آهي :
 ”پارس اور سنڌ ۾ بڙو انٽرو جان ،
 وه لوها ڪنڇن ڪري وه ڪرلي آپ سمان .“

پارس لوهه کي سون ٻائي ٿو پر پارس نٿو ٻائي سگهي .
 ليڪن سنڌ پارس يعني پنهنجو روپ ٻائي ڇڏين ٿا . جهڙيءَ
 طرح گهر پتري ڪيچين کي پڪڙي ڪڍي ايندي آهي ۽ بيهڻ ڪري
 ڇڏيندي آهي ، پوءِ ان کي پنهنجي ٽوڇ ۽ خيال سان طاقت
 ڏيئي ، ان جي چوڌاري ڦيرين ٻائي پون پون جو آواز
 ڪندي آهي ، نتيجو اهو نڪرندو آهي جو هڪي پنهنجو
 روپ ٻائي ڇڏيندي آهي يعني اهو ڪيچون به گهر پتري

رشي، مٺي ۽ مهاڻائون ئي گذريا آهن انهن سڀني جو رستو ساڳيو ڪو نه هو ڇا؟ ضرور، انهن سڀني جو رستو ساڳيو ئي هو. وري اهڙن کان جي پڇجي ٿو ته ڀائي ٻڌايو ته ٻيو رستو جيڪو چئو ٿا اهو ڪهڙو آهي؟ ته انهن وٽ جواب ئي ڪونهي. جڏهن سڀ سٺ ۽ مهاڻائون ٺام جي ڪمائي ڪري آڏو ويا آهن پوءِ اسين ڪيئن مڃون ته (ٺام کانسواءِ) ڪو ٻيو رستو آهي.

ڪوٽمن ڪريءَ اُڀايو،
ڀٽڪ سڱوريءَ سي آوي.
سنت داريءَ جڙيو،
ٺام ڪو گهر تب پايو.

ڪروڙين کڻي آيا ڪريو پر پنهنجي اصل گهر وڃڻ لاءِ
ٺام سنتن جي ڪري آيا ڪارگر نه ٿيندو. جڏهن سنتن وٽ
ويڌا لڏهن ئي راهه ملندي.

پلٽو بهه هيءَ پٺيان،
پٺر آڏو سڀني آو اٿس.
سنت سنڌي ٺام هيءَ،
ٺام سنڌي سنت.

ٻڌو صاحب جن فرمائين ٿا ته پڇاڙيءَ جي ٺام ٺاهين اهو ئي
رستو آهي ٻيو ڪو نه ڪونهي.

ٺام ڪي ري پرتاپ سي،
ڀڳتي آن ڪي آن.

فرمائين ٿا ته ٺام جي پرتاپ خان (المان) ڪجهه ٻيو ٿيو
ٻيو. ٻئي شاه فرمائين ٿا:
”هن مين هونگا هور نا هور.“

جڏهن انسان نام جي وسيلي مٿي چڙهي ٿو تڏهن ”ڪجهه
 ايو“ ٿيو پوي يعني هو پنهنجو نرالو ٿيو پوي .
 پيپي آن ڪيءَ آن بڙي ڪي ،
 پاڻون پڙون گا .
 ڪا بن پورا تل ٿيل ،
 ٿول سنگ بکٽا مهنگا .

فرمائين ٿا ته رواجي ٿيل نڪمر آهي رڻي چور ٿي سڀ
 ماي ٿو پر جڏهن اٺويءَ ۾ گل وجهجن ٿا ته ان کي قليل چڻجي
 ٿو ۽ پوءِ مهانگو وڪامي ٿو . ساڳيءَ طرح جڏهن انسان ستن
 جي شرن وٺي ٿو ۽ ڪمائي ڪري ٿو تڏهن ان جو قدر ٿئي
 ٿو . هزارين پايي ، ڪامي ڪروڙي ، چور ۽ لک ، جڏهن
 ستن جي شرن ۾ آيا تڏهن انهن جو قدر ٿيڻ شروع ٿيو .
 سنت هيٺ بڙي ديال ،
 آپ سمر موکو ڪينها .
 چپسي پرنگي ڪيٽ ،
 سچا ڪچ ايسي ديسنها .

فرمائين ٿا ته ڏسو ستن جي ديا ! انهن مون کي پنهنجو
 روپ بنائي ڇڏيو . سنت بنائي ڇڏيو . ڪنهن مهاڻا چيو آهي :
 ”پارس اور سنت ۾ بڙو اثر و جان ،
 وه لوها ڪنڇن ڪري وه ڪرلي آپ سمان .“

پارس لوهه کي سون بنائي ٿو پر پارس نئو بنائي سگهي .
 ليڪن سنت پارس يعني پنهنجو روپ بنائي ڇڏين ٿا . جهڙيءَ
 طرح گهر پتري ڪيٽين کي پڙي ڪٽي ايندي آهي ۽ بيهوش ڪري
 ڇڏيندي آهي ، پوءِ ان کي پنهنجي توج ۽ خيال سان طاقت
 ڏيئي ، ان جي چوڌاري ڦيريون پائي پون پون جو آواز
 ڪندي آهي ، نتيجو اهو نڪرندو آهي جو هڪي پنهنجو
 روپ بنائي ڇڏيندي آهي يعني اهو ڪيٽون به گهر پتري

رشي، مني ۽ مهالماڻھون تي گذريا آهن انهن سڀني جو رستو
 ساڳيو ڪونه هو ڇا؟ ضرور، انهن سڀني جو رستو ساڳيو ئي
 هو. وري اهڙن کان جي پڇجي ٿو ته ڀائي ٻڌايو ته ٻيو رستو
 جيڪو چئو ٿا اهو ڪهڙو آهي؟ ته انهن وٽ جواب ئي
 ڪونهي. جڏهن سڀ سمن ۽ مهالماڻھون ٺام جي ڪمائي
 ڪري اُٿلڙ ويا آهن پوءِ اسين ڪيئن مڃون ته (ٺام ڪانسواءِ)
 ڪو ٻيو رستو آهي.

ڪوٽمن ڪريءَ اُڀايو،
 پٽڪ سڱريءَ سي آوي.
 سنت داريءَ جڙايو،
 ٺام ڪو گهر ٿب پاري.

ڪروڙين کڻي آڀاءُ ڪرڻ پر پنهنجي اصل ٺهر وجهڻ لاءِ
 بنا ستن جي ڪو به آڀاءُ ڪارگر نه ٿيندو. جڏهن ستن وٽ
 ويندا تڏهن ئي راهه ملندي.

پلٽو ٻههه هيءَ پيران،
 پير آڏ سڀني آو انت.
 سنت سنڀهي ٺام هيءَ،
 ٺام سنڀهي سنت.

پلٽو صاحب جن فرمائڻ ٿا ته پڇاڙيءَ جي دم ٺاهڻ اهو ئي
 رستو آهي ٻيو ڪو به ڪونهي.

ٺام ڪي ري پر ٺاپ سي،
 پيبي آن ڪيءَ آن.

فرمائڻ ٿا ته ٺام جي پر ٺاپ سان امان ”ڪجهه ٻيو“ ٺبو
 پوي، ٻلي شاه فرمائڻ ٿا:

”هنن من هونگيا هوءَ نا هون.“

ست سنگ جا وچن - (۱۵)

پلڙو صاحب جون گندليون

سنت سنڀي نام هيءَ نام سنڀي سنت،

نام سنڀي سنت نام ڪو هي ملاوين،

وي هيٺ واقفڪار مان ڪي راه بتاوين.

نام سنتن وٽ آهي. ست ئي نام جي راه بتائين ٿا.

سنتن جي دڪان تي فقط نام جو واپار ٿيندو آهي.

چپ ٽپ ٽيرٽ،

بوت ڪريءَ بهتيرا ڪوئي.

بنا وسيلا سنت نام سي،

پينٽ نم هوئي.

ڪروڙين کڻي چپ ٽپ ڪراڻ، جڏهن اندر وٺي وڃڻ

وارو ساڻ ڪونهي نه پوءِ ڪهڙيءَ طرح وڃي سگهيو؟ سنتن

جي مدد کانسواءِ ڪير به اندر نٿو وڃي سگهي. پر دنيا چوي

ٿي نه سنتن جي ڪا به ضرورت ڪانهي. اهڙن ماڻهن کي ڇا

چڱي؟ اهڙا ماڻهو گهڻائيءَ به آهن، جيڪي چون ٿا ته

گرنٽ صاحب گورو آهي. حقيقت ۾ ويدن شاسترن، گرنتن

۽ پوئين ۾ نام ڪونهي پر نام جي تعريف آهي. اهڙيءَ حالت

۾ اندر وٺي وڃڻ وارو ڪير؟ ڪي نه ائين به ٿا چون ته مالڪ

وٽ وڃڻ جي راه ٿي بي آهي جتي فقط مرڻ بعد وڃي

سگهيو ۽ ساڻ ڪير به نه هلي سگهندو. اهڙن کان پڇو ته جيٽرا

ڏانهن زبان نٿو ڏئي. من هن کي وڻي وڪارڻ ڏانهن ٺهيو
 وڃي. جڏهن من جي چٽي ۾ اڇي چورائون، لکيون، ويچار
 ۽ ٻيا ڪوئا ڪرم ڪريٿو تڏهن مرڻ جي وقت ڄمڻ وٽ اچنس
 ٿا ۽ ڪس چوڻا ٿا پائي! هاڻي ڏرمراءَ جي درٻار ۾ حساب ڏي.
 ڏرمراءَ هن جي ڪرڻن جو چوڻوڙو سندس اڳيان رکي ٿو ۽
 ۽ انهن ڪرم ۾ موجب هن کي ڪٿي، ٻئي وغيره جي حرطن
 ۾ موڪلي ٿو. هن ڄمڻ کي هٿ ٿاڻائڻ وارو ڪير آهي؟
 هي پاڻ! جڏهن دشمن (من) جو چهره جي ٿو تڏهن ٿاڻو پوي!
 راجا سوامي ڪهت سنائي،

هن ويڙهي ڪو ميٽ ڪر.

فرمائين ٿا ته من سان لڙائي ڪري من کي فٽي ۾ آڻ.
 پوءِ هي ٽينڊر سائي پٽي ٻوڏو. گورو امر داس صاحب جن
 فرمائين ٿا ته ”من هي ٿاڻ جهڙا من هي ٿاڻ ست.....“
 اسانجو هن دنيا ۾ ڪير به دشمن ڪونهي. من جي چوڻ تي
 لڳي قومن جون قومون پاڻ ۾ لڙي ٿا ۽ ٻيون. هي
 لڙائون ۽ ظلم ڪير ڪرائيندو آهي؟ ”من“. بس پاڻي
 راجا سوامي.

ٿيون. دڪاندار دڪان تي ويٺي ويٺي سمرن ڪري سگهي ٿو. ڪسان هر هلائي ٿو، سندس من خالي آهي، سمرن ڪري سگهي ٿو. جهنگل پاڻي (ضروري حاجت لاءِ) ويندي من خالي هوندو آهي، ان وقت به سمرن ڪري سگهجي ٿو. جيڪڏهن اهڙي طرح سمرن ڪيو رهيو ته من ڪيئن ڪونه اندر ويندو؟ قصور اسانجو پنهنجو آهي، الزام ڪورو ٿي لڳائيندا آهيون. وڏي افسوس جي ڳالهه آهي. جيڪو آياڻ ڪورو بڻائي ٿو ته ٽوهين سڀ محبتون ڇڏي فقط شبد ۽ ڪورو سان محبت ڪريو، اهو اسين ڪريون ٿا. پوءِ ملندو ڇا؟ هڪ زال هڪڙو بکر ۽ هڪ باندو گهر ۾ پاليا هئا. هڪ ڏينهن هن گهر ۾ ڏاڍو پرير سان ستر کاڌو ٺاهيو ۽ بزار ۾ ويٺي ڏڌ وٺو. باندو ڇا ڪيو جو هٿن سان پنهنجي نوڙي کولي سڀ کاڌو کاڌائين. پوءِ بکر جي نوڙي کولي ڇڏيائين ۽ پاڻ کي واپس ٻڏي ڇڏيائين. ماني جڏهن واپس آئي ته ڏٺائين ته کاڌو سڀ ختم آهي ۽ بکر جي نوڙي کلي پيئي آهي ۽ گهمي ٿري پيو. لڳي بکر کي مارڻ! ڪو آدمي اهو ٺاهو ڏسي رهيو هو. تنهن چيس ته هي بکر بي قصور آهي، سچو قصور هن باندو ڀلي مانس جو آهي. اهڙيءَ طرح هي من پنهنجو قصور ٻئي تي مڙهيندو آهي ۽ ڪنهن به طرح سان اندر وڃڻ نه ڏيندو آهي. جڏهن سک، ڪورو ۽ جي حڪم مطابق وڃين ۽ وڪارن جي محبت ڇڏي، هلندي چلندي، هر وقت پنهنجو خيال انٽرمڪ رکندو ٿڏهن من قابو ۾ اچي ويندو، مالڪ ملي ويندو پر سک ائين ڪري نٿو!

ڪيون ڪر هوئي نٻاهه،

جرم ٽڪي ڪسوت ٿوري.

فرمائين ٿا ته هي من جو چيو هجي ٿو ۽ ڪورو جي صلاح

ٻرين جنم جي سڄي هوندي آهي پر جڏهن ٻاهر ايندو آهي .
 سڀ وسري ويندو آهي . سو اهي ڦر وٺي ڪال ڏيڻا لاهي
 آهي ، نه نه جيون کي هن دنيا مان وٺي وڃڻا ستن لاءِ
 مشڪل نه ٿئي ها . پر عورتون ٿورڙا نٿا چاهين . جيڪي
 ٻيهر ۽ وشواس سان وٺن وڃن ٿا انهن ڇو ٻڌو کولي ڇڏين
 ٿا . جيڪو نه اچي ان جي مرضي ! جيڪو من ڇو ڇير مڃي
 لو سو ڪورو ۽ ڇو ڇيو نه مڃيندو ، پوءِ ڪورو هن کي ڇا ٿئي ؟
 هن هٿ ڇوڙي نه ڏانهن ،
 ڪورو ڪو دوش لڳاوهين .

من جي محبت ، من ڇو ٻيهر نه ڏي ڇڏي نٿو پوءِ ڇوڙو
 نه من کي ويه سال نام ورتي ٿيا آهن اندر چٽڪ نه نه
 ٿئي آهي . چٽڪ نه ٿئي پر ڪيئن اچي ؟ من کي ان سر
 جون ڪيٽي چٽيون آهن ٿيون . اهڙن کان جڏهن پڇي ٿو
 نه پڇن ٿي ڪيترو وقت ٿا وڃن ٿا ڇو ٿا اڌ ڪلاڪ کي
 ڇو ٿا سو ڪلاڪ ! پوءِ مانڊو ڇا ؟ ڪلاڪ ۾ نه من ٿي نٿو
 ٿئي . ٿيڻ ٿا نه آهوس آهي ! غلطي ۽ سٽي ٻيڻجي ،
 الزام ڪورو ٿي ! ڪرڻ ڇا ڪوري ؟ ٻيهر من اڌ ڪلاڪ ، پوءِ
 ڪلاڪ ، اهڙي طرح ٿوري ٿوري پڇن ڇو وقت وڌائي ،
 من اڏائي ڪلاڪن تائين پهچائڻا ڪري .

ڪورو جو ڪهين آيا ،

اس ۾ من ٻانڌي نهين .

مڪورو ڇو ٿا نه ٿون شدي سان پيار ڪر . اندي وڃندي ،
 سٽي جاڳندي ، کائيندي پيئندي سمون ڪر . پيئندي ڪر
 ڇو ڪر نٿان نه ڪر . هٿن پيرن سان ڪم ڪر ، من عالي ٿو
 رهي ، ان سان نام ڇو . زالون روئي پيائيندي ، ڇڏڻو
 ٻياري لڳائيندي ۽ ٻيا ڪم ڪندي سمون ڪري سگهن

ٿيون. دڪاندار دڪان تي ويٺي ويٺي سمرن ڪري سگهن ٿو. ڪسان هر هلائي ٿو، سندس من خالي آهي، سمرن ڪري سگهين ٿو. جهنگل پاڻي (ضروري حاجت لاءِ) ويندي من خالي هوندو آهي، ان وقت به سمرن ڪري سگهجي ٿو. جيڪڏهن اهڙي طرح سمرن ڪبو رهيو ته من ڪيئن ڪونه اندر ويندو؟ قصور اسانجو پنهنجو آهي، الزام ڳوروءَ تي لڳائيندا آهيون. وڏي افسوس جي ڳالهه آهي. جيڪو آباء ڳورو بڻائي ٿو ته توهين سڀ محبتون ڇڏي فقط شبد ۽ ڳوروءَ سان محبت ڪريو، اهو اسين ڪريون نٿا. پوءِ ملندو ڇا؟ هڪ زال هڪڙو بکر ۽ هڪ باندو گهر ۾ پاليا هئا. هڪ ڏينهن هن گهر ۾ ڏاڍو پير سان سنو کاڌو ٺاهيو ۽ ازار ۾ ويٺي ڏڏ وٺيا. باندو ڇا ڪيو جو هٿن سان پنهنجي نوڙي کولي سڀ کاڌو کاڌائين. پوءِ بکر جي نوڙي کولي ڇڏيائين ۽ پاڻ کي واپس ٻڏي ڇڏيائين. مائي جڏهن واپس آئي ته ڏٺائين ته کاڌو سڀ ختم آهي ۽ بکر جي نوڙي کلي پيئي آهي ۽ گهمي ڦري پيو. لڳي بکر کي مارڻ! ڪو آدمي اهو تماشو ڏسي رهيو هو. تنهن چيس ته هي بکر اي قصور آهي، سڄو قصور هن باندو پلي مانس جو آهي. اهڙيءَ طرح هي من پنهنجو قصور ٻئي تي مڙهيندو آهي ۽ ڪنهن به طرح سان اندر وڃڻ نه ڏيندو آهي. جڏهن سک، ڳوروءَ جي حڪم مطابق وڃين ۽ وڪارن جي محبت ڇڏي، هلندي چلندي، هر وقت پنهنجو خيال انترمڪ رکندو تڏهن من قابو ۾ اچي ويندو، مالڪ ملي ويندو پر سک ائين ڪري نٿو!

ڪيون ڪر هونئي نٿا،

جرم ڏکي ڪاوت ڦري.

فرمائين ٿا ته هي من جو چيو هجي ٿو ۽ ڳوروءَ جي صلاح

پوين جنمن جي خبر هوندي آهي پر جڏهن ٻاهر ايندو آهي،
 سڀ وسري ويندو اٿس. سو اهي ڦر وٺي ڪال دنيا ناهي
 آهي، نه نه جيون کي هن دنيا مان وٺي وڃڻ سنڌ لاءِ
 مشڪل نه ٿئي ها. پر هو قانون ٽوڙڻ نٿا چاهين. جيڪي
 پر ٻه وڏا ساڻ وٺڻ وڃن ٿا انهن جو ٻرو ڪولي ڇڏين
 ٿا. جيڪو نه اچي ان جي مرضي! جيڪو من جو چيو مڃي
 ٿو سو ڪروءِ جو چيو نه مڃيندو، پوءِ ڪرو هن کي ڇا ٿئي؟
 من هٿ ڇوڙي ٺاهين،
 ڪورو ڪو دوش لڳاوهين.

من جي مذهب، من جو پيار نه هي ڇڏي نٿو پوءِ جوڀو
 نه مون کي ويه سال نام ورتي ٿيا آهن اندر چٽنگ نه
 ٿي اٿم. چٽنگ نه ڏسڻ ۾ ڪيئن اچي؟ مون کي ان قسم
 جون گهڻي چٽيون اچن ٿيون. اهڙن کان جڏهن پڇجي ٿو
 نه ڀڄڻ ٿي ڪيترو وقت ٿا وهر نه چون ٿا اڌ ڪلاڪ! ڪي
 چون ٿا مٺو ڪلاڪ! پوءِ ملندو ڇا؟ ڪلاڪ ۾ نه من ٿي نٿو
 ٿڪي. فرمائس ٿا نه افسوس آهي! غلطي ۽ سستي پنهنجي،
 الزام ڪروءِ ئي! ڪرڻ ڇا ڪهرجي؟ پهرين اڌ ڪلاڪ، پوءِ
 ڪلاڪ، اهڙي طرح ٽي ٽي ٻي ٻي ڀڄڻ جو وقت وڌائي،
 ٻن آڏائي ڪلاڪن تائين پهچائڻ ڪري.

گورو جو ڪهين اُڀاءُ،

اس ۾ من بانڌي نهين.

ستگورو چون ٿا ته تون شيد سان ٻار ڪر. اٿندي وهندي،
 ستي ڄاڻندي، کائيندي پيئندي سمون ڪر. پنهنجي ڪم
 جو ڪو نقصان نه ڪر. هٿن پرن سان ڪم ڪر، من خالي ٿو
 رهي، ان سان نام ڇڏ. زالون روئي پڇائيندي، جهڙو
 بهاري لڳائيندي ۽ ٻيا ڪم ڪندي سمون ڪري. مڃن

محل ماهين ڏس جائي،

گورمڪ ڪو روڪين نھين .

فرمائين ٿا تہ گورو کان دستور وٺي براءِ بنيان نہ ٺھار.
جي گورو ساڻ آھي تہ انھي محل (سيڪنڊ) ۾ ٺوڪي ڪير نہ
نٿو روڪي سگھي . جنھن سان گورو ساڻ ٺاھي اھو اندر نٿو
وڃي سگھي . پر جڏھن ھي ٿو دروازا خالي ڪري پار ٻرھڻ
۾ پھچندو تڏھن گورمڪ ٻڌندو . گورمڪ ٺٺا ڏاڍو ڏکيو
آھي ! جيڪو گورمڪ ٿيندو اھو ئي محل (سج ڪنڊ) ۾ وڃي
سگھندو . اھو ضروري شرط آھي !

ھڪ ڀيري مان ٻورو (ھڪ ٻھاري ڍولڻو) ويس، اتي جا
مرد ۽ زالون ٺام سڏا ۽ سادا آھن ! جڏھن انھن کي ٺام ڏٺو
تڏھن ٽن چئن زالن جي جھٽ سرھ چڙھي ويئي يعني جھڙو
ھنن کي خيال ڏنو ويو اھڙيون ئي ويون . مگر اسانجو ڪھڙو
حال آھي ؟ جڏھن اسين (شھرن ۾ رھندڙ) ڀڄن ٿي وھون
ٿا تڏھن جيڪي ٻالھيون ڪڏھن ياد نہ آيون ھنن اھي ان
مھل ياد اچن ٻون . ھڪ جاٽ چيو تہ منھنجي ڪھاڙي
خسر ٺاھي ڪيو وٺي ويو آھي ، ياد ئي نٿي اچي . جڏھن ڀڄن
ٿي ويندو تہ جھٽ ياد اچي ويس تہ ڪير وي ويو ھو . جيڪڏھن
لوھن من جي محتسب چڙي ڏيو تہ ھڪدم آئيا اندر ھلي
وڃي . ٻاھر جا خيال ئي من کي اندر وڃڻ نٿا ڏين . ھي
جنسرا جپ ٺپ، پڙھڻ پاڙھڻ، پراڻا ٺام وغيره آھن سڀ من
جي روڪڻ واسطي آھن . جي من روڪجي وڃي تہ ڪنھن
چيز جي ضرورت ڪونھي .

منھڪ ڀٽڪا ڪائي،

چڙھ اُٿري گورو پڙي .

ھاڻ جن کي ٺام مليو آھي پر من جي تابع آھن، اھي

موجود آهي. ڪهڙو؟ شبد سان آتما کي جوڙڻو يا ملائڻو. وڌيڪ الهي شبد کي ناد ڪولن ٿا ۽ رشي مٿي آڪاش ٻاڻي. مسلمان فطرت ان کي ڪلمو يا بانگ آسماني چون ٿا. گورو نانڪ صاحب جن ان کي گورو ٻاڻي، ڪيرٺن يا سچ ڪولن ٿا. حضرت عيسٰي (Christ) ان کي ورڊ (Word) چون ٿا. سميت فرمائين ٿا تون ڪجهه به نه چڏ، فقط پنهنجي آتما کي شبد سان جوڙ. جيڪڏهن ميسيئي هن اصول کي قبول ڪن نه ڪو به جهڳڙو پيدا ٿي نه ٿئي. هن اصول تي هلڻ سان سڄي دنيا پر شائتي قائم رهي سگهجي. پر هن انسان کي اندر وڃڻ ٿي لڳو ٿي. شبد لکڻ، پڙهڻ ۽ چوڻ پر نعر اچي اهو Unwritten law & unspoken language آهي. سڀ ڪتاب ان جي مهيا ڪن ٿا. پر هر ڪتابن پر ڪونهي، توهان جي اندر آهي. جڏهن توهان اندر وڃندا تڏهن ملندو. چوراسيءَ جي چڪر جي جيل خالي مان نڪري، مالڪ جي گهر پهچڻ جو اکر ڪو ذريعو آهي نه شبد.

ٽائي شبد ڪواڙ،

گولو گورو ڪنجي پڪڙ.

فرمائين ٿا نه شبد جي دولت توهان جي اندر آهي. گورو کان ڪنجي يعني سڄي گهر وڃڻ جي راه وٺي ۽ محبت ڪري اندر پردو کوليو. توهان جي اندر ڪل مالڪ ويٺو آهي، ٻاهر وڃڻ جي ضرورت ئي ناهي. سڄي جهان پر جيڪڏهن ڪا اُتر پر اُتر جوڙا آهي نه انسان جي جوڙا آهي. تان مجيد اندر لکيل آهي نه جڏهن خدا انسان جو بس ٺيار ڪيو نه. سڀ کان پهرين فرشتن هن کي سجدو ڪيو. اهڙي ڪهر صاحب جن فرمائين ٿا.

”اس ديوي ڪو سوريه ديو،

مر ديوي سچ هرکي سيو.“

هي انسان پاڻ ايترو اُتر ئي اچي جي شيڙا ڪري ٿو. نامدي
فرمائين ٿا :

”پيرو پيمرو سميتلا ڌاري،
ڪنر بصاهن اوچار اڏاوي،
سيو سيو ڪر تي چرلڙ ڏاوي،
پرو چڙهي، ڏورو ڏمڪاوي،
مها ماڻي ڪي پوڄا ڪري،
اُتر سي ٿار هوڻي اوڀري،“

پيرو پوڻ جو بادشاهه آهي. جيڪو آدمي انهيءَ جي پوڄا
ڪندو، هو ان کي ڇا بڻائيندو؟ ”پونڊا“، ”سميتلا“ جنهن
کي مانا ڪوليئندا آهن، انهيءَ جو واهن (سواري) ڪرڻو
آهي. جيڪو انهيءَ جي پوڄا ڪندو تنهن کي ڪرڻو بڻائيندي.
ڪرڻو يعني پيرو خاڪو اڏائيندو. دؤر وٽ ڇا آهي؟ ”بلد
(بيل) يا ڏورو“ جيڪو انهيءَ جي پوڄا ڪندو، هو ان کي
ڇا بڻائيندو ”بلد“، مها ماڻي يعني شڪتيءَ جي جيڪو
پوڄا ڪندو اهو مرد مان رستريءَ جي جوڻ ولدو، يعني
جنهن سان پيار ڪندا، اهو توهان کي پاڻ جهڙو بڻائيندو.
جي نام سان پيار ڪندا ته توهان کي هن دنيا ۾ واپس آڻڻ
واري ڪا به طاقت ڪانهي. فرمائين ٿا ته اها دولت (نام) توهان
بچي اندر آهي، گورو کان ڪڍي وٺي ڀردو کولي اندر
چڙهو. ساڳي ڳالهه گورو انگد صاحب جن فرمائين ٿا :

”گورو ڪڍي ڀاهو نٿو من ڪوٺاءِ ٿن ڇت،
نانڪ گورن من ڪا ناکه اُگهي اور نه ڪڍي هٿ.“

نول چوندا آهن وڏي ڪلف کي جيڪو اٺ يا گهوڙي کي
لڳائيندا آهن. من روپي ڪونر (ڪهرو) آهي، تن جي ڇت
هي، ڪلف لڳو پيرو آهي ۽ ڪڍي گورو وٽ آهي. اها
دولت کان وٺي دروازو کولي مٿي چڙهي وڃي.

موجود آهي. ڪهڙو؟ شبد سان آتما کي چوڙڻ يا ملائڻ
 ويد الهي شبد کي ٿاڊ ڪولين ٿا ۽ رشي مٿي آڪاش ٻاڻي.
 مسلمان فقير ان کي ڪلمو يا ٻانگ آسماني چون ٿا. گورو
 نانڪ صاحب جن ان کي گورو ٻاڻي، ڪهونن يا سچ ڪولين
 ٿا. حضرت عيسيٰ (Christ) ان کي ورڊ (Word) چون ٿا.
 سنڌ فرماين ٿا تون ڪجهه به نه چڏ، فقط پنهنجي آتما کي
 شبد سان چوڙ. جيڪڏهن سڀيئي هن اصول کي قبول ڪن
 ته ڪو به جهڳڙو پيدا ٿي نه ٿئي. هن اصول تي هلڻ سان
 سڄي دنيا ۾ شائتي قائم رهي سگهڻي. پر من انسان کي
 اندر وڃڻ ٿي نٿو ڏئي. شبد لکڻ، پڙهڻ ۽ چوڙ ۾ لغو اچي
 اهو Unwritten law & unspoken language آهي. سڀ
 ڪتاب ان جي مهيا ڪن ٿا. پر هو ڪتابن ۾ ڪوئوي، توهان
 جي اندر آهي. جڏهن توهين اندر ويڻا ٿڌهن ملندو.
 چوراسيءَ جي چڪر جي جيل خالي مان نڪري، مالڪ جي
 گهر پهچڻ جو اکر ڪو ڏانهن آهي نه شبد.

تالسي شبد ڪسواڙ،

کولو گورو ڪنجي پڪڙ.

فرمائين ٿا ته شبد جي دولت توهان جي اندر آهي.
 گورو کان ڪنجي يعني سڄي گهر وڃڻ جي راه وٺي ۽
 محنت ڪري اندر پردو کوليو. توهان جي اندر ڪل مالڪ
 ويٺو آهي، ٻاهر وڃڻ جي ضرورت ٿي ناهي. سڄي جهان ۾
 جيڪڏهن ڪا اتم ۾ اتم چوڙ آهي ته انسان جي چوڙ آهي.
 تران مجيد اندر لکيل آهي ته جڏهن خدا انسان جو سڀ
 تيار ڪيو ته سڀ کان پهرين فوشتن هن کي سجدو ڪيو.
 اهڙي ڪيتر صاحب جن فرمائين ٿا.

”آس ديهي ڪو سنڙهه ديسر،

سو ديهي پنج هرکي سڀو.“

اچيتو ٿڏهن ڪير سان ڪونه ٿو هائي. دنيا ۾ اڳ ڪير اسانجو
 همدرد دوست آهي نه گورو آهي. اهو هٿ به سان آهي ۽
 جڏهن موت اچي ٿو ٿڏهن به اڳيان اچي پرگهت ٿئي ٿو.
 فرمائين ٿا ته تون ڪروڙن جنمن کان هن دنيا ۾ قيد پئي
 رهيو آهين ۽ بيشمار جنم قيد ۾ رهندين. اهو مالڪ تنهنجي
 اندر آهي پر جيستائين گورو راه ٿئي ٿو ٿئي، ڪير به اندر نٿو
 وڃي سگهي. تنهن ڪري تون فقط گورو سان پيار رک.
 هنجي هدايت موجب ڪمائي ڪري اندر پردو کول ۽ مالڪ
 کي پرگهت ڪر.

گورو ڪا گهات نهار،

سرت بانڌ نچ شبد ۾.

گورو جو روپ فقط منس روپ ناهي بلڪه شبد روپ به آهي. ڇاڪاڻ
 ته اسين منس آهيون، اسان کي اُڀرڻ لڳڻ واسطي هن پنڊ منس
 روپ ڌارڻا ڪيو آهي. هي منس روپ نه ڪهڙو آهي! سڀئي
 هٿ اچي پائين ٿا ۽ لاهين ٿا. هن دنيا ۾ ستگورو جو روپ
 استول آهي، سهنس دل ڪنول ۾ سرڪيم آهي ۽ برهم ۾
 ڪارڻ آهي. جڏهن پار برهم ۾ ويندا ته گورو جو روپ شبد
 آهي. جڏهن مهاسن جي گهائي لنگهائيندو ٿڏهن پتو پوندو
 ته گورو ڪهڙي مدد ٿو ڪري! فرمائين ٿا ته نه قوم ڇڏيو،
 نه ڪم ڪار ڇڏيو. فقط پنهنجي آتما کي شبد سان جوڙيو،
 ٻيو ڪجهه نه ڪريو. جيئن جيئن آتما کي شبد سان جوڙيندا
 پردو کلي پوندو.

شبد بنا ڪوئي ناهين،

جو ڪاڍي اس ڦٽند سي.

ڪل عالم واسطي مڪتيءَ جي راه هڪ ئي آهي
 هر ڪنهن مذهب جي ڪتاب جي بنياد ۾ هڪ ئي اصول

کي خالي ڪري، اکين کان مٿي چڙهو ۽ اندر ڪندن ٻرھمندن
کي ڏسو. ” اها ڪمائي ڪريو. هاڻي جيڪي دڪ يا سڪ
توهان جي برابر موجب اچن انهن کي پيار سان ڀرجيو. مالڪ
توهان کي دڪي وڪي، آميري ڏئي يا در در پٻڪ مڱائي،
تندرستي ڏئي يا بيماري، عرصه ڏئي يا بدنامي، اسان کي
هر حالت ۾ خوش رهڻ کڻي ۽ شڪر ڪرڻ کڻي.

تـيـوـي بـڌـ صـلـيـن،

هن چنچل گھاتا گھهي.

فرماين ٿا ته اي پيارا! نام ٺهجي اندر آهي. ٿورو
اندر وڃڻ جي راهه ٻڌائي ٿو. تنهن کانسواءِ هو ائين ڪونه ٿو
چوي ته تون اندر اڪيلو وڃ بئڪ هو تون سان گڏ هلي ٿو.
پوءِ نه تون اندر نٿو وڃين، وڏو افسوس آهي! ان مان معلوم
ٿئي ٿو ته تون من سان دوستي رکي آهي ۽ من جو ئي چور
هجي ٿو. پوءِ توکي ڇڏائي ڪير؟

تون نهين جانين پيٽ،

پير ۾ جال ۾ ڦنس رها.

فرماين ٿا ته جنهن من سان تون دوستي رکي آهي اهو ئي
ٺهجي دشمن آهي. ان سان تون راند ڏيئون پيار لڳايو آهي.
جيڪو دشمن سان پيار ڪري، ان جو بچاءُ ڪيئن ٿئي؟ من
تو کي خوب چار ۾ لاسايو آهي. ڪهڙي چار؟ ”چورين“
لڳيون، زناه ڪاري، وشيءَ وڪار ۽ اندرين جا سراد. من
اوهن سان ٺهجي مٽي پليٽ ڪئي آهي.

پاڻي ڪر وشواس،

گور بن اور نم دوسرا.

ڏس پيارا! هن دنيا ۾ ڪير به ٺهجي سچو مٽر ناهي.

ڪير به ٺهجي سچو مٽر ناهي. ڪير به ٺهجي سچو مٽر ناهي.

١٤
جيئرو تڏهن ڪير سان ڪونه ٿو هائي. دنيا ۾ اڳ ڪير اسانجو
مدر د دوست آهي نه گورو آهي. اهو هٿ به سان آهي ۽
جڏهن موت اچي ٿو تڏهن به اڳيان اچي پرگهت ٿئي ٿو.
فرمائين ٿا ته تون ڪروڙن جنمن کان هن دنيا ۾ قيد پئي
رهيو آهين ۽ بيشمار جنم قيد ۾ رهندين. اهو مالڪ پنهنجي
اندر آهي پر جيستائين گورو راهه نٿو ڏئي، ڪير به اندر نٿو
وڃي سگهي. تنهن ڪري تون فقط گورو سان پيار رک.
هنجي هدايت موجب ڪمائي ڪري اندر ڀردو ڪول ۽ مالڪ
کي پرگهت ڪر.

گورو ڪا گهات نهار،
سرت بانڌ نچ شبد ۾.

گورو جو روپ فقط منس روپ ناهي بلڪه شبد روپ به آهي. ڇاڪاڻ
ته اسين منس آهيون، اسان کي اڀرڻ ڏيڻ واسطي هن پن منس
روپ ڌارڻا ڪيو آهي. هي منس روپ نه ڪپڙو آهي! سڀئي
هٿ اچي پائين ٿا ۽ لاهين ٿا. هن دنيا ۾ ست گورو جو روپ
استول آهي، سهنس دل ڪول ۾ سوڪيم آهي ۽ برهم ۾
ڪارڻ آهي. جڏهن پار برهم ۾ ويندا ته گورو جو روپ شبد
آهي. جڏهن مهاسن جي گهائي لنگهائيندو تڏهن پتو پوندو
ته گورو ڪهڙي مدد ٿو ڪري! فرمائين ٿا ته قوم ڇڏيو،
نه ڪم ڪار ڇڏيو. فقط پنهنجي آتما کي شبد سان جوڙيو،
ٻيو ڪجهه نه ڪريو. جيئن جيئن آتما کي شبد سان جوڙيندا
ڀردو ڪلي پوندو.

شبد بنا ڪوئي ناهين،
جو ڪاڍي اس ڦٽند سي.

ڪل عالم واسطي مڪتيءَ جي راهه هڪ ئي آهي
هر ڪنهن مذهب جي ڪتاب جي بنياد ۾ هڪ ئي آهي

کي خالي ڪري، اکين کان مٿي چڙهو ۽ اندر ڪنڊن ۾ ھمبڊن کي ڏسو. ” اها ڪمائي ڪريو. باقي جيڪي دڪ ٻا سک توهان جي برابرڙ موجب اچن انهن کي ٻار سان ڀرجيو. مالڪ توهان کي دڪي رکي، اميري ڏئي يا در در ٻيڪ مڱائي، نندوستي ڏئي يا ايماري، عزت ڏئي يا بدنامي، اسان کي هر حالت ۾ خوش رهڻ کپي ۽ شڪر ڪرڻ کپي.

تيـوري بقـ ملين،

من چنچل گهاٽا گهي.

فرمائين ٿا ته اي پيارا! تار تهنجي اندر آهي. ٿورو اندر وڃڻ جي راه ٻڌائي ٿو. تنهن کانسواءِ هو انهن ڪوله ٿو چوي ته تون اندر اڪيلو وڃ بلڪ هو توهان کڏ هلي ٿو. پوءِ به تون اندر نڪر وڃين، وڏو آئسرس آهي! ان مان معلوم ٿئي ٿو ته تون من سان دوستي رکي آهي ۽ من جو ئي چيو مڃي ٿو. پوءِ توکي ڇڏائي ڪير؟

تون نهنين جانين پيٽ،

ڀرور جال ۾ ڦنس رها.

فرمائين ٿا ته جنهن من سان تون دوستي رکي آهي اهو ئي تهنجو دشمن آهي. ان سان تون راس ڏيئون ٻار لڳايو آهي. جيڪر دشمن سان پيار ڪري، ان جو بچاءُ ڪيئن ٿئي؟ من توکي خوب چار ۾ ٿاسايو آهي. ڪهڙي چار؟ ”چور ٻون، لڳيون، رڻاه ڪاري، وڻيء وڪار ۽ اڌرين جا سراد. من انهن سان تهنجي مٿي ڀليست ڪئي آهي.

پاڻي ڪر وشواس،

گور بن اور نه دوسرا.

ڏس پيارا! هن دنيا ۾ ڪير به تهنجو سچو مٿر ناهي. نه ماءُ، نه پيءُ، نه پٽ، نه ڀاءُ نه ڪو ٻيو. جڏهن مرم

اچيتو ٿڏهن ڪير سان ڪونه ٿو هلي. دنيا ۾ اُگر ڪير اسانجو
 همدرد دوست آهي ته گورو آهي. اهو هٿ به سان آهي ۽
 جڏهن موٽ اچي ٿو ٿڏهن به اڳيان اچي پرگهت ٿئي ٿو.
 فرمائين ٿا ته تون گوروڙن جنمن کان هن دنيا ۾ قيد پئي
 رهيو آهين ۽ بيشمار جنم قيد ۾ رهندين. اهو مالڪ ٺهجي
 اندر آهي پر جيستائين گورو راه ٿو ڏئي، ڪير به اندر نٿو
 وڃي سگهي. تنهن ڪري تون فقط گورو سان پيار رک.
 هنجي هدايت موجب ڪمائي ڪري اندر ٻرندو ڪول ۽ مالڪ
 کي پرگهت ڪر.

گورو کا گهات نهار،

سرت بانڌ نج شبد ۾.

گورو جو روپ فقط منس روپ ناهي بلڪه شبد روپ به آهي. ڇاڪاڻ
 ته اسين منس آهيون، اسان کي اُپديش ڏيڻ واسطي هن پنڊ منس
 روپ ڌار ڏنو آهي. هي منس روپ نه ڪهڙو آهي! سڀئي
 هٿ اچي پائين ٿا ۽ لاهين ٿا. هن دنيا ۾ ستگورو جو روپ
 استول آهي، سهنس دل ڪنول ۾ سوکيم آهي ۽ ٻيوهر ۾
 ڪارڻ آهي. جڏهن ٻار ٻيوهر ۾ ويندا ته گورو جو روپ شبد
 آهي. جڏهن مهاسن جي گهائي لنگهائيندو ٿڏهن پتو پوندو
 ته گورو ڪهڙي مدد ٿو ڪري! فرمائين ٿا ته نه قوم ڇڏيو،
 نه ڪم ڪار ڇڏيو. فقط پنهنجي آتما کي شبد سان جوڙيو،
 ٻيو ڪجهه نه ڪريو. جيئن جيئن آتما کي شبد سان جوڙيندا
 ٻرندو ڪلي پوندو.

شبد بنا ڪوئي ناهين،

جو ڪاڍي اس ڦٽند سي.

ڪل عالم واسطي مڪتيءَ جي راه هڪ ئي آهي.
 هر ڪنهن مذهب جي ڪتاب جي بنياد ۾ هڪ ئي اصول

سواد ورنه ورنه ورنه چٽو لکيو. پهرين هڪ دفعو چپ هڻندو
هو هاڻا ڪيترا دفعا هڻڻ لکيو. پوءِ هوءَ آهستي آهستي ٻيون
ٻيون مٿيون اٿل لکي. هو چٽيندو زهيو اهڙي طرح جڏهن
مٿيون سندن پيٽ ۾ ويهڻ نه پيٽ ڀريس. انڊ ۽ بڪ
ٻئي جاڳي پيوڻ نه جڏهن شرابو ۾ طامع آيس ته اڪيون کلي
پيس. اهڙيءَ طرح آهستي آهستي ڦل فروٽ کائڻ لکيو.
آخر ان ناچڻيءَ سان شادي ڪيائين ۽ اها رانهي رهي دسرف
جي درٻار ۾ وئي ونس ۽ بگهه ڪرايائينس. وشوامتر ست هزار
سال تپ ڪيو. راتيندو جو ڪمائندو انجڻف. هو يعني شستر
وڏيا ۾ استاد هوندو. ميڪا پري ڪام جي چار ٿهلائي، جنهن
۾ ٿاسي پيو ۽ شڪنتلا پيدا ٿي. جنهن جو نالو ٿوهين
ڏسندا آهيون. ميڪا نه پنهجي ديس (سورگ) هلي ويئي.
هي ڏي ۽ کي سڀاليندو زهيو. پراشروشي ساري عمر پوک
اڀاس ۾ رهيو. ٻيون پوکي ٿي جڏهن گهو ڏانهن موٽي رهيو
هو نه رستي ۾ مچوڊري (مهاڻن جي ڏي ۽) تي موهيت ٿي
ٻو (جنهن مان ويد وياس جائو). درواشا پوکي پيش هو.
جنهن جو ڪرڻ پگوان به اڏر ڪندو هو. جڏهن سرڳن ۾
وڏو ارواشي اڀسرا لکي وڌس. پاڳوم پڙهي ڏسوا

اهي سڀ ڇو ماريا ويا؟ ..... ڇاڪاڻ پورو ڪورو نه
مايو هرن. جيڪڏهن پورو ڪورو ملي وڃين ها ته وڏيون،
سڌيون ۽ شڪتين جي دائري کان پار ٿي وڃن ها. ڪورو نه
ڦٽ اندر، پر ٻاهر نه مدد ڪرڻو. جڏهن ٿوهين من کي
هڪ واريءَ اندر پوکي ڪندا پوءِ اٽريڪا وڃو ته ڪورو
سان هوندو اٽريڪا وڃون ته ڪورو سان هوندو يا ڪٿي
نه وڃو ته ڪورو سان هوندو ۽ موه جي وقت به حاضر اچي
ٿيندو. آخر ٿو کي سڃڻ ۾ وٺي ويندو. تنهن ڪري ستن وقت
وڃي اٿڻ کان (ٿام جي) جهڙي وٺو. جڏهن هن جي هدايت

بموجب ڪمائي ڪندا، مالڪ جي گهر پهچي ويندا. دنيا
۾ اڳ ڪير اسانجو دشمن آهي نه من آهي. تنهن ڪري من
سان محبت ڇڏي ڏيو ۽ گورو سان محبت ڪريو. بنا گورو
نه ڪنهن کي اندر وڃڻ جي راه ملي آهي ۽ نه ملندي.

نام سمهارو مٽ.

ڌيرج ڌر گهٽ ۾ رهو.

هاڻ گورو ڪهڙو اُپديش ڏين ٿا؟ مالڪ توهانجي اندر
آهي. اندر وڃو ۽ پردو کوليو. توهان جي اندر بيشمار خزانا
آهن، ڪنڊ برهمند آهن ۽ ايشور پرميشور به آهي. پنهنجي
پنهنجي قوم ۽ مذهب ۾ رهو ۽ پنهنجي آتما نام سان لڳايو.
جيڪو نام مڪتي ڏئي ٿو اهو هندن، مسلمانن، عيسين،
جهڙن، چمارن يا ٻين مذهبن جو هڪ ئي آهي. ڪهڙي
به مذهب يا قوم جو گورو ملي انهيءَ کي ڌارڻا گهرجي.
اسان کي هن سان مٿي مائٽي ڪونه ڪرڻي آهي يا هن سان
کاڌو پيئڻو ڪونه کائڻو آهي. صرف هن کان راه وٺي مٿي
چڙهڻو آهي. ڪبير صاحب مسلمان چولاها هئا. پير سنگه،
بگهيل سنگه، راجپوت راجائون سندس شش هئا. روداس جي
چمار هئا، راجا پيمو ۽ وڏا وڏا ڪٿري سندس شش هئا.
نام جيڪو هڪ هنر آهي! تنهن ڪري جنهن به قوم يا مذهب
جو مهاٿما ملي وڃي جو روحاني منڊلن تي ويندو هجي،
انهي کي ڌارڻا ۾ ڏيو نه ڪرڻا گهرجي. پورو گورو نه ڪنهن
کان پيسو ڪوڏي وٺندو آهي، نه گهر ٻار ڇڏائيندو آهي ۽
نه مذهب يا قوم ڇڏائيندو آهي.

مؤج نهاريو پيو.

جو ڪرهين سو سڀ ڀلا.

جڏهن گورو ملندو، هو ڇا چوندو؟ ”نام وٺي نون دوان

سراد ورلو نه ورتي چٽو لڳو. پهرين هڪ دفعو چپ هڻندو هو هاڻا ڪيترا دفعا هڻڻا لڳو. پوءِ هوءَ آهستي آهستي ٻيون ٻيون مٿاڻون اٽل لڳي. هو چٽيندو رهيو اهڙي طرح جڏهن مٿاڻون بند ٿي پيون نه ويون ته پست پيس. لڏ ۽ پک ٻئي جاءِ ٻيئون نه جڏهن شير بر طائف آيس ته اکيون کاي پيس. اهڙيءَ طرح آهستي آهستي ڦل فروٽ کائڻا لڳو. آخر ان ناچڻيءَ سان شادي ڪيائين ۽ اها رانهي رهي دس سال جي درٻار برولي وٺس ۽ پگه ڪرايائينس. وڻامتر ست هزار سال کن ڪيو. رامچندر جو ڪمانڊر انچيف هو يعني شتر وڏا پر اسناد هونءَ ميڊڪا پري ڪام جي چار ٿهلائي، جنهن ۾ ناسي پير ۽ شڪتلا پيدا ٿي. جنهن جو نالو ڪوئهن ڏسندا آهيون. ميڊڪا نه پنهنجي ديس (سرورگ) هلي وئي. هي ڏي ۽ کي سڀاڻيندو رهيو. پراشروشي ساري عمر بگ اپياس ۾ رهيو. ٻرون بگي ٿي جڏهن گهو ڏانهن موٽي رهيو هو ته رستي ۾ مڇوڏري (مهاڻن جي ڏيءَ) ٿي موهيت ٿي پيو (جنهن مان ويد وٺس جائو). ڏرواڻا بگي پيش هو. جنهن جو ڪرشن پڳوان به آڏو ڪندو هو. جڏهن سرڳن ۾ ويو ارواڻي اُٻسا لڳي وڌس. پاڳوس پڙهي ڏسرا

اهي سڀ چو ماريا ويا؟ ..... ڇاڪاڻ پورو ڪرو نه ماڻهو هن. جيڪڏهن پورو ڪرو ملي وڃين ها ته رڌيون، سڌيون ۽ شڪتين جي دائري کان پار ٿي وڃن ها. ڪروا، ڦٽ اندر، پر ٻاهر به مدد ڪريو. جڏهن ڪوئهن من کي هڪ واريءَ اندر پرتو ڪندا پوءِ اڻڀڳا وڃو ته ڪرو ساڻ هوندو امريڪا وڃون ته ڪرو ساڻ هوندو يا ڪٿي به وڃو ته ڪرو ساڻ هوندو ۽ موه جي وقت به حاضر اچي ٿيندو. آخر اڻڀڳا سڀ ڪند ۾ وٺي ويندو. تنهن ڪري سندن وٽ وڃي انهن کان (نام جي) چڱي ڏلو. جڏهن هن جي هدايت

جيڪڏهن من کي ماري ڇڏجي ، ڪڙو ڪري ڇڏجي نه
 واهگورو ملي وڃي . من روح کان ئي طاقت وٺي کيس
 ئي تباھ ڪري رهيو آهي . توهان وٽن ئي امرييل
 چڙهيل ڏٺي هوندي . انهيءَ جي پاڙ نه ٿيندي آهي . اها
 وٽ مان طاقت کڻندي آهي ، وٽ ئي ٿلهجي وٽ کي ئي
 تباھ ڪندي آهي . تو پاڻ ئي من کي پنهنجو مالڪ ڪيو
 آهي ، پوءِ توکي اڃائي ڪير؟ هن دنيا کي نه ڪير پنهنجي
 ڪري سگهيو آهي نه ڪري سگهندو . سندس چوڻ ٿا ته تون
 بيشڪ ان ۾ رھ پر ڇاڪاڻ ته اها ساٿ نه ڏيندي تنهن
 ڪري انهيءَ جي دوستي ڇڏي ستگروءَ سان دوستي رک .
 جڏهن تون هن جي ستسنگ ۾ ويندين تڏهن هو اهو اُپديش
 ڏيندو ته پنهنجي اندر مالڪ آهي ، ڪمائي ڪري اندر
 پر دو کولي ، انهيءَ کي پراپت ڪر .

بن گور چلي نه داؤ ،

ٿاڪي سڀي اُڀاءُ ڪر .

فرمائين ٿا ته رشي مٿي مهائائون هزارين سال ٽپ ڪندا
 رهيا . من ۽ ٻڌيءَ سان اندر نه ويا پر هٿ ڪڇي نه آيس .
 شرننگي رشي اٺاسي هزار سال ٽپ ڪيو ، اڀستائين جو کاڌو
 نه ڇڏي ڏنائين . جڏهن هڪ ستائيندي هٿس تڏهن وٽ
 کي هڪ دفعو ڏينهن ۾ چڙهندو هو . انهي سمي راجا دسرس
 يگي ڪرايو هو . کيس صلاح ڏني ويئي هئي ته جيڪڏهن
 يگي ۾ شرننگي رشي ايندو ته پنهنجو يگي سهڻو ٿيندو .
 راجا چيو ته هن کي ڪير آڻي سگهندو؟ سندس درٻار جي
 ٺڳيءَ (ناچڻي) چيو ته مان وٺي اينديسانس . شرننگي رشي
 جنهن وٽ کي چڙهندو هو ، انهيءَ کي ماڪي لڳائي آئي .
 رشي (سندس اکيون بند هونديون هيون) جڏهن ماڪيءَ جو

ٻه ساڻ نه ٿو هلي. جڏهن شرير ۾ ٿون ويندو آهي ته ساڻ
نٿو هلي. جيڪڏهن ساڻ هلقا وازو ڪير آهي ته ستگروا
جيڪو هٿ ۾ ساڻ آهي ۽ اٿي ۽ پر تنهنجا رشتيدار، ساڻ
هلقا نه ٿي رهي پر تنهنجو رستو روڪي پيا آهن. تنهن
ڪري تون انهن سڀني مان پيار ۽ موهه ڪڍي، ڳروءَ کان
اڀرڻس وٺي، پنهنجي اندر وڃ.

کیوں نہیں کرتے بچا،

جگ متیا یس ہری سہی •

من ہی بڑا موہ رہا کر پیار،

چوٽي ڪيسي جيار سي .

سند فرماين ٿا ته اي پرش! تون دنيا ۾ اچي پالجي هئي
 حار وچائي ان ۾ ڦاسي ويو آهين. جڏهن هن دنيا جي ڪنار
 ڇوڙ ۾ لڳي هئي ته پيار ڪنهن سان ڪجي؟ ڪنهن شيء جو
 نالو وٺو جيڪا ساڻ هيندي هجي؟ ڪنهن نه. جڏهن شرير ئي
 ساڻ لڳو هلي ته شرير جي سامان جو ڪهڙو سوال آهي. سڀ
 هي شرير ڇڏي هليا ويا، اسين به خالي ڪري وينداسين.
 جڏهن موت وقت ڇمڪندو اچن ٿا ته هو چون ٿا ته خالي ڪرا!
 تون ستنام جي سمنڊ ۾ ڦٽو آهين پر تون انهي واڳوڙو
 جو پيار، الهيءَ مالڪ جي دوستي ڇڏي من سان دوستي
 رکي آهي. تنهنجو روح من جي تابع آهي. تون چيئن
 آهين باقي جيڪر سامان آهي سو ڇڙ آهي، مٽيا آهي. اهو
 رهڻ وارو ناهي. اهو ڪيترا دفعا لهيو ڪيترا دفعا ٻيهيو.
 ويچار ڪري ڏس! من به ڇڙ آهي اندرون به ڇڙ آهن
 شرير به ڇڙ آهي. تون چيئن هوندي به ڇڙ سان محبت رکندي
 وينداسين! ڪيتري نه بيوقوفي آهي.

ۛ ڏاڪو ۛ ڌڻي جي وڃي اکر ڪو ڀرڻو آهي نه من .

تنهن هوندي به سمٽ ڪجهه نٿا چرن. هنن کي خبر آهي
 ته دنيا جا جيو پليل آهن. جهڙي طرح ڪنهن ٻيئي ڪمشنر
 کي جي زندا زندا ٻار ٽارون ڏين ته هو سزا ڪونه ڏيڻ
 چاڪا ته هو سمجهي ٿو ته ٻار نادان آهن. سمٽ ڪهڙو
 اڀر ڏين ٿا؟ هو فرمائين ٿا ته هي ڏيس توهان جو ڏيس
 ڪونهي، هي ڪال ۽ مايا جو ڏيس آهي. هي گهر توهان جو
 ناهي. توهين پنهنجي گهر هار جتي سڌا سک آهي. هٿ
 ڪير به سڪي ناهي ڪنهن کي قرض جو دڪ آهي، ڪنهن
 کي بيماريءَ دڪي ڪيو آهي، ڪنهن کي مقدمي دڪي ڪيو
 آهي، ڪنهن کي بدناميءَ جو دڪ آهي. ڪنهن کي غريبيءَ
 جو دڪ آهي ته ڪنهن کي پٽ مان دڪ آهي، ڪنهن کي
 ڪهڙو، ڪنهن کي ڪهڙو دڪ لڳو ٿي پيو آهي، ان جو
 اهو طالب ڪونهي ته گهر ٻار ڇڏي ڏيڻو آهي، باڪ ٻارن
 ٻچن ۾ رهندي، ڪم ڪاج ڪندي، اندر ٻرو ڪوٺو آهي
 ۽ مالڪ کي ملو آهي. مٿس جنم پائي هن جو ڌرم آهي ته
 ڪنهن اهڙي سمٽ مهالما وٽ وڃي جيڪو خود روحاني
 مبدل ٿي ويندو هجي. جڏهن اهڙي سمٽ وٽ ويندو ته
 اهو چونڊس، ”اي ڀاءُ پنهنجي اندر نام آهي. پيار سان
 پنهنجي روح کي ان سان جوڙ يا ملا.“
 تنهن کانسواءِ سمٽ ڪنهن کان به ڪجهه به نه وٺندا آهن
 انهن کي حڪم آهي ... ڪهڙو؟ ڪيتي ڪريو، ڊڪانڊاري
 ڪريو، نوڪري ڪريو يا ڪو به ڪم ڪريو. جيڪڏهن
 اسان کي اهڙو مفت جو نوڪر ملي وڃي ۽ اسين هن مان
 فائدو نه وٺون ته ڪيترو نه افسوس آهي! هو فرمائين ٿا،
 ”ڏس پيارا! پٽ ڌيرون، ماءُ پيءُ، پيٽ ڀاءُ ماما پٽيون،
 نانيون ڏوهٽا، سڀ رشتيدار نڳ آهن! هنن پنهنجي مطلب
 واسطي نوسان پيار لڳايو آهي جڏهن مرندي اچيو تڏهن ڪير

ست سنگ جا وڃڻ - (۱۳)

گورو ۽ نام پڳتي

(سار وڃڻ - شبد ۱۶، وڃڻ ۱۹)

گور ڪيون نه سمهار،
تيرا نر ٽن بيتا ڀرم ۾.
دارا ست پروار،
نگيئن سنگ ڪيون کوئي.

ست دنيا ۾ قومون بنائڻ واسطي نه ايندا آهن نڪي
مذهب بنائڻ واسطي ايندا آهن بلڪ جيون کي هن ديس
مان ڪڍڻ ايندا آهن. قومون ۽ مذهب نه اڳيئي ٺهيا پيا
آهن. چوراسي لک جوڙين جي جيل مان جيڪڏهن ڪو
نڪرڻ جو رستو آهي ته منس جنم. جيڪڏهن مڪتي ملڻي
آهي ته انهيءَ جنم ۾ سچي دنيا مالڪ کي وساري ويٺي
آهي. ڪنهن کي نه پنهنجي ديس جي خبر ٺاهي. ست
اسانجي واسطي مل ۽ مؤثر جي ديه ڌاري اچن ٿا، ننڍا ۽
چڱي سهن ٿا. ڪيترن ئي ٻين نمونن جا ڪشت پاڻ تي
هموار ڪن ٿا. انهيءَ لاءِ ته اسين پنهنجي ديس واپس پهچون.
اسانجو ديس سچ ڪندو آهي جتي نه موت آهي، نه دڪ، نه
تڪليف. تنهن کانسواءِ ست جڏهن اچن ٿا تڏهن نه فقط
انسانن کي هن دنيا جي جيل مان ڪڍن ٿا پر پشن، پڪين،

اچي. ٻاهرين دنيا ۾ انسان جي کي پنهنجي دل جو خيال
پنهنجي ٻوليءَ ۾ ٻڌائيندو آهي پر اتي ٻولي ئي ڪانهي.
ڪمائيءَ سان اها ڇو مليڻي، مٿس نه.

راڏا سوامي راز چڀي ڪو،

پروگهٽ ڪر سوسائٽي.

نرمائين. لا نه جيڪو مالڪ جو پيڏ آهي اسان الهيءَ جو
درو اشارو ڏاڍو آهي. جيڪي ڪوچي آهن، سي اندر وڃي
ڏسن. اشارو ڪافي آهي زياده ڇوڻا جي ضرورت ناهي.

سڀ ڀرڊا مٿانئس. لڀي ويندا آهن پوءِ هن کي پنهنجي اصلي
اوستا جو پتو پوندو آهي ۽ چوندي آهي ته مان آتما آهيان.
ان کان اڳر پتو لڳي نٿو سگهي. جهڙي طرح ڪنهن لکڻ
يا پتيءَ تي ڏهه ويهه ڪهڙي جا ته ويڙهيون ان جي
روشني ڏيکڻي ويندي. ان کي جنهن ڪمري ۾ رکبو ته
انڊرو ئي انڊرو رهندو. جيتوڻيڪ ان ۾ اندر روشني آهي
پر ڪهڙي جي تهن ڪري ڏيکڻي وڃي آهي. اهڙي طرح
انسان کي به پنهنجي هستيءَ جو پتو ناهي ته هو ڪهڙي ڇيڙ
آهي! هتي هيءُ سورج طرف نڀاري نٿو سگهي پر اندر هن
جو پنهنجو پرڪاش ٻاهر هن سورجن جي برابر آهي. هيءُ
اشرف المخلوقات آهي. انسان ڪا معمولي ڇيڙ ناهي. مٿس
جيڪي ڀرڊا آهن انهن جي ڪري هن کي پنهنجي قيمت
جي خبر ڪانهي!

سمجهه بوجه گونگي گزر ڪائي.

فرمائن ٿا ته گونگي آدمي کي منائي ڪارائي، ان جي
لذت پڇجي ته هو ان لذت جو ڪهڙو بيان ڪندو؟ اهڙي
طرح اندر جنهن نظارو ڏٺا آهن اهو ڇا ٻڌائي سگهندو؟
ڇاڪاڻ ته انهن جو نمونو ٻاهرين دنيا ۾ آهيئي ڪونه.
ساڳي ڳالهه پيڪا صاحب چون ٿا:

”پيڪا بات اڪر ڪي ڪهن سنن ۾ ناهين،

جو جاني سو ڪهي نه، ڪهي سو جاني ناهين.“

جن لذت نه ورتي آهي، رولو آهيئي ٿا وڃن.

اڪٽ اڪهه ڪي بات نرالي،

ڪيونڪر ڪهون بنائي.

هاڻ فرمائن ٿا ته هيءُ ڳالهه اڪٽ آهي، ٻڌائي نٿي
سگهجي. لا بيان آهي. اتي ٻولي ئي ڪانهي ته بيان ۾

سامان رکيو آهي، چاهي ڪهڙي به قور، مذهب يا ديس
 ۾ هجي، مهاڻا پيڪا صاحب فرمائين ٿا:

”پيڪا پوڪا ڪوئي نهن سڀ ڪي گنڙي لعل،

گرهه ڪول ڄاڻند نهن ٿا ٻئي ڪنگال.“

گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا:

”سڀ گهت ميرا ساڻيان سڄي سڄي نه ڪوءِ،

بلهاري وانگهت ڪي، ڇا گهت پرگهت هوءِ.“

جنهن منس جنم پائي اندر ۾ دروازو کوليو، وڏائي الهيءَ
 جي آهي.

په ليل، ڪڇ عجب پيچ ڪي،

آلت پلٽ ڪوئي گورمڪ پاڻي.

اسين مذهبن جي پٺيان پئي هڪ ٻئي ۾ لڙي مري رهيا
 آهيون. اسانجي روح جو رخ اندر جي خزانن ڏانهن ڪونهي.
 جڏهن پاڻ سان ڪو گورو ملي وڃي ۽ سک اڀاس ڪري
 مٽي جڙهي تڏهن ڪي اندر جي ڪيڻيس معلوم ٿئي. هي
 نئون ڇو مضمون آهي. سولي ڳالهه ٿاهي. جيستائين پنهنجو
 چاهه هن دنيا مان هٽائي، مالڪ ۾ نٿو لڳائجي تيستائين اهو
 مالڪ لڳو ملي.

ڪها لڳ برتون پيڌ اڪاڏا،

جو ڪوئي لاوي سن سماڏا.

هاڻ فرمائين ٿا ته انهيءَ ديس جي ڪيتري مهما ڪجي!
 جيڪڏهن ڪنهن کي اتي جي ڪيڻيس معلوم ڪرڻي هجي
 ته هن پار برهم جي ديش ۾ جڙهي وڃي. اسانجي روح تي
 اسٽول، سوکير ۽ ڪارڻ، اهي ئي شير، پنچ نسا، پنچرهم،
 پرڪريون، ٽي گڻ، من ۽ بڌي، (اهي) پرڏا جڙهيل آهن.
 پر جڏهن هيءَ آتما پار برهم ۾ پهچندي آهي تڏهن اهي

روٺ ۽ ڪيفيت ڪيئن ٿي بيان ڪري سگهجي! حضور
 سوامي جي مهاراج جن فرمائين ٿا ته جيڪي جيڪي مهاٿمائن اتي
 ويا آهن انهن نقط اشاري طور ان جو بيان ڪيو آهي ليڪن
 انهيءَ جي هُو بهو ڪيفيت ڪير نٿو ٻڌائي سگهي، ٻڌائي به
 ڪهڙيءَ طرح!

سورج سورج جوت نراري،
 چندر چندر ڪوئن چب چائي.

فرمائين ٿا ته هن دنيا ۾ سورج جي هڪ ئي جوت يا
 روشني آهي پر اتي جدا جدا سورج جي جدا جدا روشني
 آهي جدا جدا چندرما آهي ۽ جدا جدا ان جو نور آهي.
 ڪروڙين سورج ۽ چندرماون پرڪاش ڪري رهيا آهن.
 عجيب ڪيفيت آهي!

گهٽ اڪاش اوگهٽ پرڪاشا،
 لڪم اڪاش ڪوئن پرسائي.

هاڻ فرمائين ٿا ته انسان جي اندر ڪروڙين آسمان،
 ڪروڙين سورج ۽ چندرما آهن. جيڪي ڪجهه آهي، انسان
 جي اندر آهي. وڏي ۾ وڏو ويد، وڏي ۾ وڏو گرنٿ انسان
 جي اندر آهي. ويد شاستر ڇا آهن؟ رشي مني، ولي پيغمبر
 ۽ اوتار ڪمائي ڪري، پنڊ (شري) کي ڇڏي، پرهمند ٿي
 ڇڙهي، جڏهن سڄيڪند پهتا، جيڪي جيڪي نظارا پنهنجي
 اندر ڏٺائون سي اسانجي هدايت واسطي پنهنجي باطني
 ۾ لکيائون. رستي ۾ جيڪي روحاني منزلون آهن انهن
 ذڪر ڪيائون. اهي اسانجا ڌرمي پستڪ بهجي پيا. هو
 وشيه عاشقن جو آهي، ڪوجيڊڙن جو آهي ۽ پريمين جو آهي
 دنيا ۽ مايا جي مريدن جو ڪونهي. ساري جهان لاءِ هڪ
 آهي ۽ سڀ کان اوچو آهي. هر ڪنهن جي اندر مالڪ

جنهن ڦاٽ (سڃيڪند) جي هوءَ عاشق آهي، سن انهي ڦاٽ
 جي ڪاهي آهي. اڳيان ٻرهر جي چوڻي مهاسن جنهن جو ٺاڪو
 ٻار ٻرهر آهي سو اچيٿو. مسلمان ڦٽو ان کي مٿام هڙ ڇڏن ٿا،
 اسين مهاسن ڇڏن ٿا. لڻن جو فرق آهي. هنن جا لڻا
 عربي آهن، اسانجا سنسڪرت، راه ڏڪ آهي ۽ منزل ۽
 ڏڪ ئي آهي.

ڀنور گڻا ڪا ٿاڻڪ تورا،

شيش محل سنگور ڏڪلائي.

اڳتي ڀنور غڻا يعني سوهنگ يعني انا هڙ جو ديس اچيٿو.
 انهي نان انهي ڪل مالڪ جو صدرگاه آهي، لشم آهي،
 ديس آهي. ڀنور غڻا ان جو ٿاڻڪ آهي. روح انهي سمنڊ
 (ڪل مالڪ) جو ڦٽو آهي، جهيٽين اسانجو روح الي
 نٿو ٻهجي، سڄي مڪتي نٿي ملي. جهر مرڻ کان چوٽڪارو
 نٿو ٿئي. انهي اسان کي سڄ ڪند يعني مٿام حق چڻجي ٿو.
 انهيءَ جو مالڪ جنهن کي اسين سمنڊ ٿام يا سمنڊ ٻرڻ ڇڏن
 ٿا اهو اسانجو سنگور آهي. اتان ئي سمنڊ هٿ ايندا آهن ۽
 ڪروڙين جون کي ساڻ وٺي ويندا آهن ۽ انهن ۾ ايتري
 سماجي ويندا آهن.

اد ڀٽ ليلا عجب وهان ڪي،

ڪون ڪون سورج ڏوسائي.

هاڻ حضور سرامي جي مهاراج فرماين ٿا ته انهي ديس ۽ ان جي
 مالڪ جي سر ٻيا بهان ٿي ڪري سگهجي. مهالمانن ڇڏن
 ٿا ته جهيڪڙهن ڪروڙ سورجن ۽ ڪروڙ ڇڏن مانن جي روشني
 ڪٿي ڪڇي نه ته انهي مالڪ جي هڪ وار جي روشنيءَ جي
 ڏاڍي نه ڪري سگهندي. اسان وٽ هن دنيا ۾ هڪ سورج
 ڏرما آهي. جنهن ديس ۾ اهڙي حالت آهي تنهنجي

يه ڏن هي ڌر لوڪ اڏر ڪي ،
ڪوئي پڪڙي منبت سپاهي .

فرمائين ٿا ته اها طائف (شبد) ڪل عالم جي اندر آهي ،
چاهي هندو ، چاهي مسلمان ، سکر ، عيسائي ، يهودي يا
ٻيون قومون ، سڀ جي اندر آهي . ليڪن انهي حالت هوندي
به ڪو ورلو سورمو مهاتما انهيءَ ڏن کي پڪڙي ٿو . من ۽
اندرين سان لاڙائي ڪري ، تن من قربان ڪري اتي پهچي
ٿو . شبد ڏن هر ڪنهن اندر آهي پر ان کي پهچڻ لاءِ ڪافي
محنت ، سچي شوق ۽ پري پري جي ضرورت آهي . جن هڪ
واري ان کي پڪڙيو انهن جي ڪهڙي اوسا هوندي آهي
سو اڳيان فرمائين ٿا :

من ڪو مار ڪوين اسواري ،
مگن ڪوٺ وهه ليئن گهرائي .

جڏهن مهاتما ڏن جي لذت وٺندا آهن تڏهن من کي
قيد ڪري ، من تي سواڙي ڪندا آهن ، آتما جيڪا مالڪ
جي انش آهي اها جڏهن من کان آزاد ٿيڻي نه سڌس رنج
مٿي روحاني منزلن ڏانهن ٿئي ٿو . سڀ کان پهرين سندس دل
ڪنول يعني مقام الله تي پهچي ٿي ، پوءِ برهم جي ديس ۾
جنهن کي هندو مهاتما ترڪتي ۽ مسلمان فقير مثا ڪوئين
ٿا . اهڙي طرح اڃا به اڳتي وڌندي رهين ٿي ، ڇاڪاڻ ته هاڻي
آهي ۽ جيئن قطرو سمند جو عاشق آهي تيئن روح
دل گهر (سچ ڪند) جو عاشق آهي . الي هن
ي ۽ ضرور پهچو آهي .

بيدانا ، ڪائي من

ر مانا .

مها

س تي پهچي ويهي پيو

سن

ڪل مالڪ انسان جي اندر، اکين جي پٺيان سڀ خزانن
۽ پاڻ کي رکي، مضبوط ڪاٺ لڳائي ڇڏيو آهي ۽ انسان کي
ٻاهر ڪڍي ڇڏيو آهي. پوءِ پاڻ ئي ستگرو يا مرشد بڻجي
اهو ڪلف ڪرڻ واسطي اڇڙو، اڳتي فرمائين ٿا:

”خاموش پنڃ نرويس بشيرو آسماني،

ڪان آسمان نروين ڏانءِ شش اوڻش اين آمد،“

”بهتر ملڪ نرويس پنڃ بابي،

چون اخير شش چوٽ برڪنده باشي.“

اڃا مالڪ نشند وٺڻ ۾ نه پهچي اندر آهي. جڏهن ٽرن
چون چڪرن کي ٻار ڪري ستين آسمان تي چڙهندن، اتي
ٻه ٽن ٻانگ يعني ٽن شروع ٿيندي. سڄ ڪند تائين پنڃ
اوتون يا پنڃ شيد مڪمل ٿين ٿا. مولوي وٽ صاحب فرمائين
ٿا ته ٻه ٻه ٻه اندر هر وقت ڏٺيون وڃي رهيون آهن. پر ڏو
ڪول ۽ اندر وڃ، ڏس ۽ ٻڌ. ٽرن جو اڀرڻ سڄي دنيا
لاءِ هڪ ۽ ساڳيو آهي. قدرتي آهي ۽ هر هڪ جي اندر
آهي. ڪيئن انسان جو Design (ڊيزائن) ٿيل ٺاهي پر مالڪ
پاڻ Design ڪيو آهي.

نوالهو سي اور ڪپتي جن ڪو،

نيڪ نم ڏن پتيالسي.

هاڻي فرمائين ٿا ته جن جي اندر حرص ۽ حرص آهي،
لالچ آهي ۽ هر ڏو ميل سان پيو پيو آهي انهن لاءِ دروازو
ڪڍا ڇڏ نه ڪندو. اهو مالڪ اهڙن کي اندر گهڙڻ لڳو ٿئي.
هنن جي انتهائين ڪرڻ ۾ دنيا جون خواهشون هونديون آهن.
جڏهن اهي اندر گهڙندا آهن تڏهن سندن خواهشون ڪن
ٻاهر ڪڍجي اُٿينديون آهن. جيستائين شيد لاءِ پرور ٻيار نه
هوندو، هر ٻيل نه ڪندو، اتي سڄو قانون آهي، سڄو انصاف
آهي ۽ سڄو انتظام آهي.

يه ڏن هي ڌر لوڪ اڏر ڪي ،
ڪوئي پڪڙي سنڌ سپاهي .

فرمانين ٿا ت اها طاقت (شيد) ڪل عالم جي اندر آهي .
چاهي هندو ، چاهي مسلمان ، سکر ، عيسائي ، يهودي يا
ٻيون قومون ، سڀ جي اندر آهي . ليڪن انهي حالت هوندي
۾ ڪو ورلو سورمو مهاتما انهيءَ ڏن کي پڪڙي ٿو . من ۽
اندرين سان لڙائي ڪري ، تن من قربان ڪري اتي پهچي
ٿو . شيد ڏن هر ڪنهن اندر آهي پر ان کي پهچڻ لاءِ ڪافي
محنت ، سڄي شوق ۽ پري جي ضرورت آهي . جن هڪ
واري ان کي پڪڙيو انهن جي ڪهڙي اوستا هوندي آهي
سو اڳيان فرمانين ٿا :

من ڪو مار ڪرين اسواري ،
گگن ڪوٽ وهه ليئن گهرائي .

جڏهن مهاتما تون ڏن جي لذت وٺندا آهن تڏهن من کي
قيد ڪري ، من تي سوار ڪندا آهن . آتما جيڪا مالڪ
جي انش آهي اها جڏهن من کان آزاد ٿيڻي نه سندس رخ
مٿي روحاني منزلن ڏانهن ٿئي ٿو . سڀ کان پهرين منهنس دل
ڪنڊل يعني مقام الله تي پهچي ٿي ، پوءِ پرهم جي ديس ۾
جنهن کي هندو مهاتما ٽرڪتي ۽ مسلمان فقير مثاڻ ڪوٺين
ٿا . اهڙي طرح اڃا به اڳتي وڌندي رهڻي ، ڇاڪاڻ ته هاڻي
روح آزاد آهي ۽ جيئن قطرو سمند جو عاشق آهي تيئن روح
به پنهنجي اصل گهر (سچ ڪنڊ) جو عاشق آهي . اتي هن
کي پهچڻو آهي ۽ ضرور پهچڻو آهي .

ڪائي من پيار ميدانسا ،

مهاسن ناڪا پر مانسا .

هاڻ آتما ، سن يعني لاهوت اسٽان تي پهچي ويهي پر

ڪل مالڪ انسان جي اندر، اکين جي پٺيان تنهنجي خزانن
۽ پاڻ کي رکي، مضبوط ڪاف لڳائي ڇڏيو آهي ۽ انسان کي
ٻاهر ڪڍي ڇڏيو آهي. پوءِ پاڻ ئي سڪور يا مرشد بڻجي
ادو ڪلف ڪولڻ واسطي اڃيٿو. اڃي فرمائين ٿا:

”خداوند پنهنجي لورنهن ٻنڌڻن آسماني،

ڪان آسمان ٻيرون ڏان هٿن اوڻڻن ايندو.“

”بهتر ملڪ لورنهن ٻنڌڻن آسماني،

ڇو ٻيرون ڏان هٿن ٻنڌڻن آهي.“

ادو مالڪ شمس وٽ ٻيرون ڏان هٿن آهي. جڏهن ٻيرون
ڇوڻ ڇڪڻن کي ٻار ڪري سگهن آسمان تي ڇڙهندڻن، اتي
ٻيرون ٻانگ يعني ڏن شروع ٿيندي. سڄي ڪنڊ ٽائين پئج
اوڻڻن يا پئج شمس مڪمل ٿين ٿا. مولوي دوم صاحب فرمائين
ٿا ته ٻيرون ڏان هٿن ڏيئون وڃي رهنديون آهن. ٻيرون
ڪول ۽ اندر وڃي، ڏس ۽ ٻڌ. ٻيرون ڇو اڀريون سڄي دنيا
لاءِ هڪ ۽ ساڳيو آهي. قدرتي آهي ۽ هر هڪ جي اندر
آهي. ڪنهن انسان جو Design (ڊيزائن) ٿيل ناهي پر مالڪ
پاڻ Design ڪيو آهي.

ٻيرون سي اور ڪپڙي جن ڪو،

نيدڪ نم ڏن پٽيائي سي.

هاڻي فرمائين ٿا ته جن جي اندر حرص ۽ حرص آهي،
لالچ آهي ۽ هر دور ميل سان ٻيرون ٻيرون آهن انهن لاءِ دروازو
ڪڍجي نه ڪندو. اهو مالڪ اهڙن کي اندر ڪوڙڻا ٿيڻ ڏئي.
هنن جي انتهائين ٻيرون دنيا جون خواهشون هونديون آهن.
جڏهن اهي اندر ڪوڙڻا آهن تڏهن سندن خواهشون ڪن
ٻاهر ڪڍجي اڻپيدڻيون آهن، جيستائين شمس لاءِ ٻيرون ٻيرون
هونديون، هر ٻيرون نه ڪندو. اتي سڄو قانون آهي، سڄو انصاف
آهي ۽ سڄو انتظام آهي.

جڏهن ڪو روحاني منڊلن تي وڃڻ وارو، شبد جي ڪمائي وارو، شبد سرويي شبد اڀاسي ڳورو ملي وڃي ۽ سڪ نه پورو عاشق هجي ۽ ڳوروءَ لاءِ برهه ۽ ادب هجي، پوءِ ڇا ٿئي ٿو؟ اڳتي فرمائين ٿا :

سرت شبد کي هونئ ڪمائي ،

تب من ڪڇ ٺهرائي .

نڌهن اهو سڪ ڀڄڻ اڀاس ڪري من ۽ روح کي شبد، نام يا اسر اعظم سان جوڙي ٿو يا لڳائي ٿو. انهي اُمرءَ کي ٻي سندس من وس اچي وڃي ٿو. اها هڪ ئي دوا سڄي جهان واسطي آهي ۽ سڀ جي اندر آهي. سڀني دشمن منين ۽ ستن من کي وس ڪرڻ لاءِ اها دوا کاڌي ۽ مسلمان فقيرن به اها ئي دوا کاڌي. من کي وس ڪرڻ لاءِ ٻي ڪا دوا دنيا ۾ آهيئي ڪانه .

حرص هوس سي هاڻ نه آوي ،

تن من ديئو چڙهائي .

فرمائين ٿا ته هي پريم، پيار ۽ عشق جو مضمون آهي . حرص ۽ هوس جو مضمون ناهي . ودبا ۽ بڌيءَ جو مضمون ناهي ، چترائيءَ جو مضمون ناهي بلڪه قربانيءَ جو مضمون آهي . جيڪو سچي پيار ۽ سچي شوق سان (ڪمائي، ڪري) اندر وڃي ٿو ان کي وس ٿو پراپت ٿئي ٿي . اسين دنيا کي دوکو ڏيئي خوش ڪري سگهون ٿا پر جيڪو مالڪ اندر ويٺو آهي ان کي دوکو ڏيڻ ناممڪن آهي . جيستائين هي سچو ئي اندر نٿو وڃي تيستائين ڪجهه به حاصل نٿو ڪري سگهجي . شمس تبريز صاحب فرمائين ٿا :

”آن بادشاه اعظم در بستر بود محکم ،

پوشیده دلق آدم يعني ڪه برادر آمد .“

۱۲۰
 ۱. پر من ۽ ٻڌي پئي محدود آهن ٻنهن ڪري هار کائي
 ويا. هي مضمون ڪنهن خاص قوم يا مذهب لاءِ ناهي بلڪ
 سڄي دنيا لاءِ آهي ڇاڪاڻ ته من جي وس ڪرڻ جو مضمون آهي.
 اور عمل کا دخل نهين هيءُ ،
 عمل شديد لاءِ لکي .

من کي وس ڪرڻ لاءِ ڪا به ڪارگر دوا ناهي . اکر آهي
 ته شديد آڪاش پاڻي يا ناد . جهيٽائين من هن جو سواد نٿو
 واري ٿيڻائين وس ۾ نٿو اچي ، ڇاڪاڻ ته من ڪروڙن جنمن
 کان لطف جو عاشق آهي ۽ نام يا شيد کان بهتر ابي ڪا به
 لطف ڪانهي . جنهن وقت من شديد جي لطف ورتي (انساني
 جسر ۾ من ۽ روح جي ڳنڍ ٻڌل آهي) انهيءَ وقت وس ۾
 اچيو وڃي ۽ روح آزاد ٿي پنهنجي گهر ڏانهن موٽڻ شروع
 ڪري ٿو . روح کي روڪڻ وارو من ٿي نه آهي ! من (Material)
 مادي جو عاشق آهي ۽ اندر ۾ من جي وس آهي . اندر ۾
 کي عيش عشق ڪري . جڏهن من وس ۾ اچيو تڏهن
 اندر ۾ سمير يون ۽ دنيا مان ڪٽائي اچيو وڃي . ساڳي
 ٿالهه مهالما رجب جن فرمائن ٿا :

”من مرسا پنگل پيا پي پارا هري نام.“

يعني جڏهن من روپي ڪوئي نام روپي پارو پيو ، اندر
 امرت جي لطف ورتي تڏهن پنڳو ٿي پيو يعني قيد ٿي
 ويو . جيڪي به مهالمائون اوج پئي پيا آهن اهائي راه
 يا ٻڌائين ته پنهنجي اندر ۾ ڪوچيو . پر جي اسين اندر
 ڪوچينداسين ته مالڪ جو تصور ڪونهي پر اسانجي من
 تصور آهي .

گور ملي جب دن کا پيڌي ،
 شش برهم در آئي .

جڏهن ڪو روحاني منڊلن تي وڃڻ وارو، شبد جي ڪمائي وارو، شبد سرويي شبد اڀاسي ڳورو ملي وڃي ۽ سڪ به پورو عاشق هجي ۽ ڳورو لاءِ ٻرھ ۽ ادب هڃيس، پوءِ ڇا ٿيڻو؟ اڳتي فرمائين ٿا :

سرت شبد ڪي هوئي ڪمائي ،

تب من ڪڇ ٺهرائي .

لڏهن اهو سڪ ڀڄڻ اڀاس ڪري من ۽ روح کي شبد، نام يا اسم اعظم سان جوڙي ٿو يا لڳائي ٿو. انهي امرت کي ٻي سندس من وس اچي وڃيٿو. اها هڪ ئي دوا سڄي جهان واسطي آهي ۽ سڀ جي اندر آهي. سڀني دشمن منين ۽ ستن من کي وس ڪرڻ لاءِ اها دوا کاڌي ۽ مسلمان فقيرن به اهائي دوا کاڌي. من کي وس ڪرڻ لاءِ ٻي ڪا دوا دنيا ۾ آهيئي ڪانه .

حرص هوس سي هانت نه آوي ،

تن من ديئو ڇڙهائي .

فرمائين ٿا ته هي پريم، پيار ۽ عشق جو مضمون آهي . حرص ۽ هوس جو مضمون ناهي . ود يا ۽ ٻڌي ۽ جو مضمون ناهي ، چترائيءَ جو مضمون ناهي بلڪ قربانيءَ جو مضمون آهي . جيڪو سڄي پيار ۽ سڄي شوق سان (ڪمائي ڪري) اندر وڃيٿو ان کي وستو پراپت ٿئي ٿي . اسين دنيا کي دوکو ڏيئي خوش ڪري سگهون ٿا پر جيڪو مالڪ اندر ويٺو آهي ان کي دوکو ڏيڻ ناممڪن آهي . جيستائين هي سچو ئي اندر نٿو وڃي تيستائين ڪجهه به حاصل نٿو ڪري سگهي . شمس نير پر صاحب فرمائين ٿا :

”آن بادشاه اعظم در بست بود محکم،

پوشیده دلش آدم يعني ڪر در آمد.“

ٺا پر من ۽ ٻڌي يعني محدود آهن تنهن ڪري هار کائي ويا. هي مضمون ڪنهن خاص قوم يا مذهب لاءِ ناهي بلڪ سڄي دنيا لاءِ آهي ڇاڪاڻ ته من جي وس ڪرڻ جو مضمون آهي.

اور عمل کا دخل نهين هيءَ ،

عمل شديد لَو لائي .

من کي وس ڪرڻ لاءِ ڪا به ڪارگر دوا ناهي . اگر آهي ته شديد آڪاش پاڻي يا ناء . جستائين من هن جو سواد نثر واي تيستائين وس پر نثر اچي ، ڇاڪاڻ ته من ڪروڙن جنمن کان لطف جو عاشق آهي ۽ لام يا شديد کان بهتر بي ڪا به لطف ڪانهي . جنهن وقت من شديد جي لطف ورتي (انساني جسم پر من ۽ روح جي ڳنڍ ٻڌل آهي) انهيءَ وقت وس پر اڄو وڃي ۽ روح آزاد ٿي پنهنجي گهر ڏانهن موٽڻ شروع ڪري ٿو . روح کي روڪڻ وارو من ئي نه آهي ! من (Material) مادي جو عاشق آهي ۽ اندر من جي وس آهي . اندر من کي عيش عشرت ڪري . جڏهن من وس پر اچي ٿو تڏهن اندر من سمجهو ٿو ۽ دنيا مان ڪٿائي اڇيو وڃي . ساڳي ڳالهه مهاتما رجب جن فرمائن ٿا :

”من مرسا بنگل پيا پيا پارا هري لام.“

يعني جڏهن من روپي ڪوئي نام روپي پارو پيو ، اندر امرت جي لطف ورتي تڏهن بنگلو ٿي پيو يعني قيد ٿي ويو . جيڪي به مهاتما ٿو اچ پڌ ٿي بهتا آهن اهائي راه ٺا ٻڌائين ته پنهنجي اندر پر ڪوچيو . پر جي اسين اندر نه ڪوچينداسين ته مالڪ جو قصور ڪونهي پر اسانجي من جو قصور آهي .

گور ملي جب دن کا پيڙي ،

شش برهم در آئي .

جو Reflection يعني عڪس اندر اچي وڃيٿو، جو دوکو آهي. جيڪي مهائائون گذري ويا آهن سي توهان جي مدد نٿا ڪري سگهن. جيڪڏهن ڪنهن سڪول ماستر کي گذر ڪئي ڏهه سال اُتي ويا هجن اهو هاڻي اسانجن ٻارن کي اچي پڙهائي سگهندو ڇا؟ جي ڪير چوي ته مان پنهنجي مقامي جو فيصلو اڪبر بادشاهه کان ڪرائڻ توڙي چاهيان، ائين ئي سگهندو ڇا؟ جيڪڏهن ڪا عورت چئي ته مون کي راجا وڪرماجيت سان شادي ڪري اولاد ڄڻو آهي ته وڪرماجيت اچي اولاد پيدا نه ڪندو. اولاد پيدا ڪرڻ واسطي اڄ جي زنده پتيءَ جي ضرورت آهي. جن مهائائون کي گذري هزارين ورهيه لڳي ويا آهن اهي هاڻي نٿا اچي سگهن. مان ته ائين ٿو چوان ته جڏهن توهين پنهنجي اندر ويندا تڏهن توهان کي اهي مهائائون جنهن جنهن منزل تي ويٺا آهن، اتي ملندا. لوڪ بي فائدي انهن جي ٿيڪ وٺي ويٺا آهن! جيڪڏهن هيٺين ورهين کانپوءِ به هنن جو مالڪ سان ميلاپ نه ٿيو ۽ هٿ ڪين پون ۽ وانگر ٿو ٿو پيو ته مالڪ جي ڀڃڻ ڪرڻ جو فائدو ڪهڙو؟

پنڊت پڙهه پڙهه ويد بکائي،

وديا بل سڀ ڄاڻي.

ويد پڙهي پڙهي پنڊت ٿيڪجي پيا پر من قابو ۾ نه آئي سگهيا. سو سو ڀڳت گرنٽ صاحب جا گرنٽين پاتا پر من قابو نه ڪري سگهيا. ملن کان ڀڄي ڏسو سو سو دفعا قرآن شريف جي تلاوت ڪيائون پر من وس نه ڪري سگهيا.

بڌ چترتا ڪام نه آوي،

عالم رهي پڇتائي.

عالم ۽ فاضل به ڪوششون ڪري ٿيڪا پر من وس ۾ نه آين. هو من ۽ ٻڌيءَ جي زور سان من کي وس ڪرڻ چاهين

انهاس اها ٿاڀي ڏٺو ۽ مسلمانن مذهب جا ڪتاب به اهاڻي
ڪراهي ڏهن ٿا .

ٽپسي ٽپ ڪر ٿاڪ رهي هئن ،
جيتي رهسي جست لائي .

ٻهري اسي ڪري ڪري ٿڪجي پيا پر من کي وس
نه ڪري سگهيا . جتي سڄي عمر جست رکي ٿڪجي پيا پر
من وس نه ڪري سگهيا .

ڌيان ڌيان مانسي لارين ،
وهه ڀسي ڌوڪا ڪائي .

ڪيترن مرن جو قاعدو آهي ته اڀاسي ڪيون اولار يا ڪيون
مهالما جي تصور تي پهچيو ڌيان لڳائي، ڌيان اندر ڪڍي
رهندا آهن ۽ اندر ئي اندر انهيءَ کي نشان ڪرائيندا آهن،
تاک لڳائيندا آهن ۽ ماڻها پائيندا آهن. اهڙيءَ طرح جنهن تصور کي
ٿڪيندا آهن ان جو عڪس (Reflection) سندن اندر اچي ويندو
آهي. ڪيترا ڪوشش پگوان جي تصور رکندا آهن ۽ ان جو
ڌيان ڪندا آهن. ڪي گورو نانڪ صاحب جن جي تصور جو
ڌيان ڪندا آهن. جڏهن انهن کان پڇيو آهي ته اندر ڪرشن
پگوان يا گورو نانڪ صاحب جن جو درشن ٿيڻو ٿو؟ هو چوندا
آهن، ها، اندر درشن ٿئي ٿو. مان چونڌو آهيان ته ڪاٺن ۽ ڀڄو
ته منهنجو ديس ڪهڙو آهي؟ مون کي ڪڏهن وٺي هليدا؟
هو پڇي مون کي ٻڌائيندا آهن ته ڪو به جواب نٿو ملي. ڇو؟
ڇاڪاڻ ته تصور Lifeless (بي جان) آهي. جيئن ڪيون تي
ڏانهن به چار مست اڏسي، اڪيون بند ڪيون آهن ته اندر
ان جو Reflection (عڪس) اچي ويندو آهي يا سرج ڏانهن
هڪ مست ٺاهري اڪيون بند ڪيون آهن ته اندر سرج نظر
اچي ويندو آهي. اهڙي طرح تصور جي ڌيان ڪرڻ سان ان تصور

چڪر ۾ پهچڻو ٿڌهن ڏن سان ميلاب ٿيندو. ٻين لکتن
سائن ڏن جيئري نه هوندي، ڏن (نام) نه ملندي. جهن
ڏن ۾ لفظ ئي لفظ آهن، نام ناهي. جڏهن جهن چڪر ٻار
ٿڌهن نام جي لفظ ملندي. جڏهن اها نام يا ڏن جي
برابرت ٿي ٿي ٿڌهن من ۽ اندريون وس ۾ اچي وڃن.
ڪام، ڪروڙ، لڙپ، موه ۽ اهڙا ڪار قيد ٿيو وڃن.
اهو نام يا ڏن، چاهي ان کي ناد چئو يا آڪاش ٻائي چئو
اسر اعظم چئو، سڀئي لاءِ هڪ ۽ ساڳيو آهي. اسان جا
ڪتاب (ڌرمي) جدا جدا آهن پر نام جنهن سان مڪتي مليئي،
سڀي جهان لاءِ هڪ ئي آهي. جڏهن من ڏن جي لفظ
وليئو، ٿڌهن اندر روشني برڪت ٿي ٿي، پر دو ڪليو ۽
مالڪ سان وصال ٿي ٿو. نام سڀي جهان جي ڌرم جو اچڻو
آهي. سڀ ويد شاستر ۽ ٻيا ڪتاب انهي جي مهما ڪن ٿا.
پنهجي اندر وڃڻ جي لاءِ بڙهيل يا اڻ پڙهيل هجڻ جو
سوال ئي ڪونهي. من کي ڦاٻو ڪرڻ لاءِ جيڪڏهن ڪا
دوا آهي ته لفظ شبد ڏن ئي آهي. سڀ اها ئي دوا وٺندا
آيا آهن ۽ انهيءَ جي مهما ڪندا آيا آهن. هاڻ حضور سوامي جي
مهراج جن انهيءَ نام جي تعريف ڪن ٿا. فرمائن ٿا ته جيڪي
مهاتما، اسلام ۽ ٻين مذهبن جا فقير سڳند يعني مقام حق
پهتا ۽ جبر مرڻ کان مڪتي حاصل ڪيائون، انهيءَ دوا سان.
مولانا روم، شمس لهرائ، خواجہ حافظ ۽ ٻيا جيڪي ڪامل فقير ٿيا
آهن، سي انهي دوا يعني نام يا ڏن جي مهما ڪن ٿا. اهو نام يا
ڏن ڌرمي من کي وس ڪرڻ ۽ مالڪ کي ملڻ جو طريقو،
انسان جو ٺاهيل نه آهي اهو ابھور جو ئي وڃيل يا ٻايل
آهي. سڀ جڳ کان وٺي هلندو اچي ٿو، اڄ جو ناهي. جڏهن
جڏهن دنيا الھي طريقي کي پلجي ٿي وڃي، ٿڌهن ٿڌهن
اهو مالڪ (سڳند مان) ڪنهن مهاتما کي ڪنهن نه ڪنهن

مذهب ۾ مُوڪاي ٿو، پوءِ انهيءَ مهائما جون ڪڏهن به،
 ڪڏهن چار، ڪڏهن ڏهه پيڙهيون هلي آخر گهٽ ٿيو وڃن.
 نام سڀني لاءِ هڪ ۽ ساڳيو آهي. اهو Material (مادو) نه
 آهي. اهو نه سنسڪرت آهي، نه عربي، نه فارسي، نه
 ترڪي، نه گورمڪي نه ڪنهن ٻي ٻوليءَ ۾ آهي. اهو اکر يا
 لفظ نه آهي. جي لفظ نه آهي نه ڪنهن ڪتاب ۾ نه آهي.
 جيڪڏهن ڪو وڏي ۾ وڏو گرنٽ آهي ته انسان جو
 وجود آهي. وڏي ۾ وڏو مندر يا مسجد، انسان جو شريف
 آهي جنهن جي اندر مالڪ ڪل خزانو رکيا آهن. فقط خزانو
 نه، بلڪ خود واهگروو اڪال پرڪ به اندر ويٺو آهي.
 جهنگلن ۽ پهاڙن ۾ وڃڻ سان يا ويدن شاسترن پڙهڻ سان
 ڪجهه نٿو بڻجي. جيستائين نام جي لذت نٿي ملي، من وس
 ۾ نٿو اچي. سڀني مذهبن جو نام هڪ ئي آهي. ڪل عالم
 لاءِ مالڪ کي ملڻ جي واٽ هڪ ئي آهي. جيڪڏهن سڀني
 مذهبن وارا انهيءَ ڳالهه کي سمجهن ته سڀ جهڳڙا ۽ فساد
 بند ٿي وڃن. اڄ ئي دنيا ۾ چئن ۽ امن برپا ٿي وڃي.

ڪوٺ جتن سي يه نهين ماني،

ڌن سنڪر ه-ن سمجهائي.

هاڻ فرمائين ٿا ته ڌن ڪانسواءِ ڪروڙ اُٻار ڪريو من وس
 نه ايندو. من جي وس ڪرڻ جو جيڪڏهن ڪو اُٻاءُ آهي ته
 فقط ڌن کي ٻڌڻ.

جوڳي جگت ڪماوين اپني،

گيانِي گيان ڪرائي.

جوڳي يرو اڀياس ڪري ٽڪڙي پيا پر من کي قيد نه
 ڪري سگهيا. گياني گيان ۽ من ٻڌيءَ سان ويچار ڪري
 ڪري هار کائي ويا پر من قابو ۾ نه آين. اسان هندن جو

ستين چڪر ۾ پهچيو ٿڌهن ڏن سان ميلاب ٿيندو. ٻن لفظن
۾ جيستائين چڙهي نه ورتو، ڏن (نام) نه ملندي. ڇهن
چڪرن ۾ لفظ ٿي لفظ آهن، نام ناهي. جڏهن ڇهه چڪر پار
ڪيا ٿڌهن نام جي لذت ملندي. جڏهن اها نام يا ڏن جي
لذت پراپت ٿي ٿي ٿڌهن من ۽ اندرون وس ۾ اچيو وڃي
۽ ڪار، ڪروڙ، لڙپ، موه ۽ اهڙا قيد ٿيو وڃن.

اهو نام يا ڏن، چاهي ان کي ناد چئو يا آڪاش ٻاٽي چئو
يا اسر اعظم چئو، سڀئي لاءِ هڪ ۽ ساڳيو آهي. اسان جا
ڪتاب (ڌرمي) جدا جدا آهن پر نام جنهن سان مڪتي مليئي،
سڄي جهان لاءِ هڪ ئي آهي. جڏهن من ڏن جي لذت
وليئو، ٿڌهن اندر روشني پوکيت ٿئي ٿي، پر دو ڪليئو ۽
مالڪ سان وصال ٿئي ٿو. نام سڄي جهان جي ڌرم جو اچوڙ
آهي. سڀ ويد شاستر ۽ ٻيا ڪتاب انهي جي مهما ڪن ٿا.
پنهجي اندر وڃڻ جي لاءِ پڙهيل يا اڻ پڙهيل هجڻ جو
سوال ئي ڪونهي. من کي فائو ڪرڻ لاءِ جيڪڏهن ڪا
دوا آهي ته لفظ شبد ڏن ئي آهي. سڀ اها ئي دوا ولندا
آيا آهن ۽ انهيءَ جي مهما ڪندا آيا آهن. هاڻ حضور سرامي جي
مهاراج جن انهيءَ نام جي تعريف ڪن ٿا. فرمائين ٿا ته جيڪي
مهاٿما، اسلام ۽ ٻين مذهبن جا فٿير سڃڪندڙ يعني مٿام حق
ٻهتا ۽ جنم مرڻ کان مڪتي حاصل ڪيائون، انهيءَ دوا سان.
ولانا روم، شمس تراز، خواجه حافظ ۽ ٻيا جيڪي ڪامل فٿير ٿيا
آهن، سي انهي دوا يعني نام يا ڏن جي مهما ڪن ٿا. اهو نام يا
ڏن ذريعي من کي وس ڪرڻ ۽ مالڪ کي ملڻ جو طريقو،
انسان جو لاهيل نه آهي اهو ايشور جو ئي رچيل يا بنايل
آهي. سڀ جڳهه کان وٺي هلندو اچي ٿو، اڄ جو ناهي. جڏهن
جڏهن دنيا انهي طريقي کي پلجي ٿي وڃي، ٿڌهن ٿڌهن
اهو مالڪ (سڃڪندڙ مان) ڪنهن مهاٿما کي ڪنهن نه ڪنهن

راوڻ چئن ويدن جو ٿيڪا ڪار پندت هوا يعني نه فقط
 ڇار ٿي ويد پڙهيل هو پر انهن جي معنيٰ ۽ اوت به ڪري
 سگهندو هو. پر من کي وس نه ڪري سگهيو. وشوامتر سن
 هزار ورهيه اٺ ڪيو. شري رام چندر جن جو ڪمانڊر ان چيف
 هو. ميڪا پريءَ تي سندس من هر ڪجي ويو جنهن مان
 شڪتلا پيدا ٿي. جيڪو نالڪ اوهين سنيما وغيره ۾ ڏسندا
 آهيو. پراشر رشي سڄي عمر ٻڙڪ اپياس ۾ رهيو. استريءَ
 جي شڪل به نه ڏني هئائين. پرون پرڳي ٿي گهر ڏانهن
 اچي رهيو هو نه رستي ۾ ڇوڏريءَ (ماڇين جي ڌيءَ) تي
 موهيت ٿي پيو ۽ من ڏوڪو ڏيئي ڇڏيس. اهڙي طرح ٻيا به
 ڪيترا وڏا وڏا مهاتما، پير، پيغمبر، من ڪيرائي ڇڏيا. پر
 جيڪي مهاتما ڌر ڌار يعني سچ ڪند پھتل آهن هي انهن جو
 ذڪر ڪونهي.

من جي وس ڪرڻ جي دوا انسان جي اندر آهي. جتي
 زهر آهي، اُتي دوا به هڙجند آهي. زهر (من) به اندر
 آهي ته دوا به اندر آهي. جيڪي به مهاتما نون سچ ڪند يا
 هٿم حق ٿاين پهتا آهن، اهي خواه هندو يا سک يا عيسائي
 يا ٻئي ڪنهن به مذهب جا ڊڄن پر سڀني جو من کي وس
 ڪرڻ جو راز هڪ ئي آهي، اهو آهي ڏن، جا هر ڪنهن
 جي اندر آهي. ويدانهيءَ کي ناد، رشي مٺي انهيءَ کي
 آڪاش ٻاٽي ۽ اڀشد انهيءَ کي اد گيت ڪرڻين ٿا. مسلمانن
 انهيءَ کي ڪلم، ٻانگ آسماني يا ڪلام الاهي ڪري
 ڪوٺيو آهي. گورو نانڪ صاحب جن انهيءَ کي ”آد سچ“
 چون ٿا ۽ حضرت عيسيٰ انهي کي ورڊ (Word) چون ٿا.
 هڪ ئي چيز آهي، سڀ جي واسطي آهي ۽ مالڪ سڀني
 جي اندر رکي آهي.

(پڇن اپياس بعد) جڏهن ڇهن چڪرن کي ٻار ڪري

ست سنگ جا وچن - (۱۲)

دهما شبد سروپ ستنگورو جي

(سار وچن - شد ۹، وچن ۹)

ڏن سن ڪر من سمجھائي .

جڏهن اسين سڀني ڏرمين، قومن ۽ سڄي دنيا جي
ڌرمي ڪتابن کي خيال سان پڙهي ۽ واپار ڪراون ٿا ته
پتو پويٿو ته انسان ۽ اڪال پرک جي وچ ۾ جيڪڏهن ڪو
پردو يا رڪاوٽ آهي ته فطرت من آهي. پردي کي هٽايو.
مالڪ سامهون آهي. جڏهن به ڪو مالڪ سان مليو آهي ته
پنهجي اندر ئي مليو آهي، نه ٻاهر. جڏهن مالڪ انسان کي
پيدا ڪيو تڏهن سندس اکين جي پٺيان پردو لڳائي من کي
ٻاهر ڪڍي ڇڏيو. هي سڄي عمر ٻاهر ئي ٻاهر رهيو؟
ڪاٺ پيٽ، عيش و عشرت ۽ شين ۽ وڪارن ۾ پنهنجي عمر
تو باد ڪيو ڇڏي. ساري عمر دنيا جي ڏنڌن ۾ وڃايو ڇڏي
پر پنهنجي من کي قابو ۾ نٿو رکي جا دولت، مالڪ هن
جي اندر رکي آهي ان جو ڪوبه فائدو نٿو وٺي. روشن مين
جڙهين پيغمبرن من کي قابو ڪرڻ لاءِ ڪيترن نمونن جا
اُٻاو ڪيا پر من کي قابو ڪري نه سگهيا. سڀني وڏن شاسترن
ڪرڻن پوئين جو ٿت ڇا آهي؟ من کي قابو ڪرڻ ۽ پردو
هٽائي مالڪ کي ملڻ. پر اهي شين ۽ شين جي شمار ۾ ڪري
ان من کي وس نه ڪري سگهيا.

مڇاڻي ڪو جيڪي جل ڌارا ،
گورمڪ ڪو سنگور اُس پيارا .

مڇي ۽ جو پاڻي ۽ سان پيار آهي . پاڻي کان ٻاهر نڪتي نه
ٿئي ٿئي مري ويندي . ساڳي طرح سڄي ستنگي ۽
يا گورمڪ جو پنهنجي سنگورو ۽ سان پيار آهي . جيڪڏهن
پردو کليو، آتما آندرو روحاني منزلن تي هلي وڃي، نام جو
سواد ملي ويو ۽ آندرو ۾ سنگورو پرگهت ٿيو نه پوءِ سنگورو ۽
کانسواءِ ڪجهه به پيارو نٿو لڳي .

جن پر بخشش گور ڪي هوندي ،
گورمڪ ائسا ٻرلا ڪوئي .

فرمائين ٿا ته جيئن سڪول ۾ گهڻي شاگرد پڙهن ٿا پر
اير- اي ٽائين ڪو ڪو بهجي ٿو ساڳي طرح سنگورو ۽ جي
ڌر ٻار نه ڀرمات جو سڪول آهي! ڪو وري آندرو وڃي ٿو نه
نه ته من ۽ آندريون، سڀني کي ٻاهر ئي ٻاهر رکيو ويٺا آهن .

راڌا سوامي ڪهي بناديم .

سينوڪ ڪو گور ڏيا جگاديم .

هينئر حضور سوامي جي مهاراج جن فرمائين ٿا ته اسان
توهان کي گورو پڳتيءَ جو اشارو ڏيئي ڇڏيو جيڪي ڳولا ۾
آهن آهي پاڻيهي ڳولي لهندا .

رڻ ڇڏي ڪاندر ڪهلايو ،
ستي ٿوري پنگي گهر جايو .

جيڪڏهن سورمر جنگ جي ميدان تان ڏجي ڀڄي اڻ
اڇي نه انهيءَ کي ڪاندر ڪولجي ٿو ۽ انهيءَ جو ماس
ڀڄڻ نه ٿيڻ کائين . اهڙيءَ طرح جيڪڏهن ستي باه کان
ڏجي ، پتيءَ جي لاش کي ڇڏي چڪيا تان ڀڄي ئي وڃي نه
هندو انهيءَ کي گهر ۾ نه رهڻ ڏيندا آهن پر پنگن جي
حوالي ڪندا آهن ، ڇاڪاڻ ته هوءَ پوءِ سماج ۾ رهڻ جي
لائي لٽي رهي .

پيپيها اپنا پن نهين ٿيا ڳي ،
جلي پتنگا جولي آهي .

ڪوه ، درياھ ، نهرون ، ٽلاءَ ڀريا ٻيا هٿن ۾ ڀڄڻ سوانهي
اوند يعني مڻهن جو پاڻي ئي بڻجي ٿو . هواج ۾ مري ويندو
پر ٻو ڪو نه پاڻي نه پيئندو . هڪ دفعي ڪبير صاحب
گنگا جي ڪناري ٻسار ڪري ويٺو هو ، گرميءَ جا ڏينهن
هئا ، ڏٺائين ته هڪ ڀڄڻو تمام گهڻي پياس جي ڪري
لنديءَ ۾ ڪري پيو ۽ مري ويو ليڪن پاڻي نه پيئائين .
نهن ئي چيائين :

” ڀڄڻي ڪا پن ڊيڪ ڪر ، ذبح رهي نه رائج “
مري دم جل ۾ پرا ، شروع نه ٻوري چنڃ “

هائ ! هاء ! ڀڄڻو اڄ ۾ مري ويو ” اپنا پن “ نه ڇڏيائين يعني
پاڻي نه پيئائين . ليڪن اسين پڻ ڀڄڻو ” اپنا پن “ ڇڏيو ڏيون
پتنگ ڇڏڻ ڏيڻو ڏسي ٿو تڏهن هڪدم ان ئي جلي ۾
وڃي ليڪن روشني ٿڌو ڇڏي . هن کي پنهنجي پراڻي
رهي . اهڙي طرح ڪروڙ جو پگت آهي ، هو ڪڏهن نه پگ
ٿڌو ڇڏي چاهي ڇا نه ٿي .

راج وٽ سڀ ڪجهه وٽ، پر اهو چرنا اُمرت مون کي وري
 ڏي. روداس جن چيس ته هيٽر نه. جڏهن تون پهريون
 مون وٽ آيو هئين تڏهن مون دل ۾ چيو ته تون ڪٿي ٿي
 منهنجي گهر آيو آهين، مان توکي اهڙي شيء ڏيان جا
 ڪڏهن ناس نه ٿئي. جيڪي توکي ڏنم سو پاڻي ڪونه
 هو، اُمرت هو، سڄڪند مان آيل هو. چير ته مان روز ٿو پيئان
 اڄ پل راجا پيئي. پر تو پاڻي سمجهي، پنهنجي وڏائيءَ ۾
 ڪيرائي ڇڏيو جو ڌوڀيءَ جي ڌيءَ چوسي پيتو ۽ مهاڻا ٿي
 پيئي. هاڻ مان توکي نام ڏيان ٿو ۽ ڪمائي ڪري انهيءَ
 دولت کي پنهنجي اندر پرگهت ڪر. راجا پيئي پوءِ شوق سان
 ڪمائي ڪئي ۽ مهاڻا بڻيو. سندس شيد ۽ گورو گرنٽ صاحب
 ۾ آيل آهن. هوراڄ به ڪندو هو ۽ نام به چيهندو هو. جيڪڏهن
 آدمي، عالم فاضل، گلي گياني ٿي يا راجا مهاراجا ٿي ستن
 جي سنگت ۾ نٿو وڃي ته هو پنهنجو ئي نقصان ٿو ڪري.

سُورا رڻ سي ڪپي نه ٿري،

ستي سدا مردي سنگ جري.

جيڪي سڄا ڀڳت آهن سي پنٿي ٿئا هئن، جهڙيءَ طرح
 سورمو جڏهن هٿيار پهري جنگ جي ميدان تي وڃي ٿو ته
 جيئن جي آس نٿو رکي. سندس ڪم مرڻ يا مارڻ آهي يا
 جڏهن استري ستي ٿيڻ لاءِ چڪيا ٿي وهي ٿي ته ان جو ڪم
 آهي جلي خاڪ ٿيڻ ۽ نه ڊڄي يا دنيا جي ڪنهن لالچ ۾
 اچي پنٿي موٽڻ. ساڳيءَ طرح سڀ جو فرض آهي ته نام
 وٺي انهيءَ جي ڪمائيءَ ۾ لڳي وڃڻ ۽ جيئري مرڻ. جي
 هڪ واريءَ جيئري مري ته پوءِ ڪڏهن نٿو مري يعني
 جنم مرڻ کان چٽو وڃي. بار بار موت انهن وٽ ٿو اچي
 جيڪي اڀياس ڪري جيئري نٿا مرن.

اهو ڏٺو پر ڪجهه ڪونه. راجا گهر اچي دل ۾ چيو ته ڏري
 گهٽ ڄمار ئي ٿيس، وڏيءَ مشڪلات مان بچيو آهيان.
 ان وقت ڏوبيءَ کي گهرائي ٿاڪيد ڪيائين ته ڪڙي کي
 تمام چڱيءَ طرح ڏوٺي. ڏوبِي گهر اچي پاڻ نِي ٻار
 ڪرڻ لڳو؛ پنهنجي ڏيءَ کي چيائين ته هن ڪڙي کي
 جيڪي داغ آهن سي چوسي ٿڪ ٻاهر ڦٽي ڪنڊي وڃ.
 ڇاڪاڻ ته ڪي اهڙا داغ ٿيندا آهن جي چوسڻ کان سواءِ ٻئي
 ڪنهن طريقي سان نه لهندا آهن. ڏيڻس ننڍي هئي سا چوسي
 ٿڪ ٻاهر ڦٽي ڪرڻ جي بجاءِ گهنڊي ويئي. چرڪريءَ جي
 آندڙ جو ٻڌو کلي پيو. سوچي وڃي اُتي ڳيان ۽ ڏيان جون
 ڳالهيون پيئي ڪري. آخر سڄيءَ ڪاشيءَ ۾ اها ڳالهه ٺهڻي
 وئي ته فلاڻي ڏوبِيءَ جي ڏيءَ مھالما آهي. راجا ٺائين ته
 اها ڳالهه ٻهتي. دل ۾ ڪينج ته هٿس سو هڪ رات لڪي
 ٿڪي ڏوبِيءَ جي گهر پهتو. هڪ چوڙي الهِيءَ چوڪريءَ
 کي چيائين ته مان ٿروٽ منگرو ٿي آيو آهيان، بيڪاري ٿي
 آيو آهيان، راجا ٿي نه آيو آهيان. چوڪريءَ به هڪ چوڙي
 راجا اڳيان پوي رهي. راجا چيس ته هي ڇا؟ هوءَ چوڻ لڳي
 ته توهان کي راجا سمجهي نه آئي يعني آهيان پر مولڪي
 جو ڪجهه ملير آهي توهانجي ڪرپا سان ملير آهي، توهانجي
 ڪڙي مان ملير آهي، جيڪي ڪجهه آهي توهانجي ڪڙي
 ۾ آهي. پنهنجي ڪڙي ۾ ڏيان ڏيو ته سڀ سمجه ۾
 اچي ويسدو. تڏهن راجا کي سمڪ پئي ته جيڪر پاڻي
 مولڪي روداس ڏٺو هو سو چرنا اُمرت هو. هاڻ روتڻ لڳو
 ۽ پاڻ کي ننڍڙا لڳو ته اهڙي ڪٽري ٿيڻ کي لعنت آهي. انهيءَ
 چرمت ڇانت ڪري ٻرمارت کان خالي رهجي ويس. جڏهن
 اها لوڪر لڳس تڏهن لوڪ لاه جي پرواه نه ڪري سڌو
 وڃو ۽ هڪ چوڙي ويٺي ڪيائينس ته منهنجو

جو ڪل لاج جڳت سي ڊري ،

گور پڳتي سي وهه پن گري .

ڪيترا اچي ڪل جا آدمي لوڪ لاج جي ڪري پڳتيءَ کان رهجو وڃن . وسشت رشيءَ به سري رامچندر کي اُڀدش ڏنو ته پرمارت جي رستي ۾ لوڪ لاج وڏي رندڪ آهي . ڪي وڏن وڏن عهدن وارا آفيسر يا وڏا شاهوڪار پرمارت جي خواهش رکن ٿا پر عام پبلڪ (ستسنگ) ۾ وهڻا پنهنجي گهٽتائي ٿا سمجهن . جيڪي ستسنگ ۾ نٿا اچي سگهن ، سي ستسنگ کان خالي رهجو وڃن . جيڪي ذات پات ۽ ڪل جي لاج ڪري ستسنگ ۾ نٿا اچي سگهن اُهي ڪنهن به ڪم جي لائق ناهن . وقت گهڻو ٿي ويو آهي تنهن ڪري هيءَ ڳالهه مختصر ۾ ٿور ڪريان . راجا پيهو قوم جو راجپوت هو . هڪ دفعي دل ۾ پرمارت جو ويچار آيس . وزيرن کان پڇيائين ته هن وقت ڪو مهاڻا آهي ؟ چيائونس ته ڪبير صاحب ۽ غريب داس نه چولو ڇڏي ويا هيٽر روداس چمار آهي . راجا دل ۾ چيو ته کليو ڪلايو جيڪڏهن روداس چمار وٽ ويندس ته پرچا ۾ ناراضو ٿيندو ۽ لوڪ برخلاف ٿي پوندو . سو خيال ڪيائين ته ڪڏهن روداس اڪيلو ماري وڃي ته کانئس جيڪر نام وٺان . هڪ دفعي اهڙو ڌرمي موقعو بڻيو جو سڀ آدمي گڏ ٿي نديءَ تي سنان ڪرڻ ويا . هيڏانهن راجا اڪيلو ، هوڏانهن روداس جو محلو سڄو . سو لکي لکي وڃي روداس جي گهر پهتو . ان وقت روداس پاڻيءَ جي مٿ مان ڪپڙو ڀري رهيو هو . راجا کي ڏسي چيائين ته هن کي ڪا ذات ڏجي . سو پاڻيءَ جو ٻڪ ڀري راجا کي چيائين ته هيٽر هي ٻيءَ باقي پوءِ . راجا پاڻي نه ورتو پر چمار جو پاڻي ۽ پاڻ ڪٽري ، سو به راجا ، ڪيئن پيئي ! هيڏانهن هوڏانهن ٺهاري ، اهو پاڻي پنهنجي ڪڙڙي جي ٻانهن ۾ هاري ڇڏيائين . روداس

گور چرن عاشق هونسا ،
 به بات بری کیا کھنا .

فرمائین تا نہ جیڪڏهن سک گورو سان ٻار ڪری ،
 گورو کي اندر پرگھت ڪری مالڪ جي درٻار ۾ پهچي وڃي نہ
 مالڪ جو روپ ٿي ويندو . ڇا اها ننڍي ٻڌوي آهي ؟ هرگز
 نہ . انهيءَ جهڙي اوچي بي ڪار ٻڌوي ڪانهي .

گور لڳين جسي ات پياري ،
 تن کل ڪٽنب سڀ تاري .

فرمائین تا نہ جن جو گورو سان سچو ٻار ٿي ويو آهي
 پاڻ نہ ٿري ويا ۽ سندن ڪٽنب بہ ٿري ويا ڇاڪاڻ نہ جڏهن
 ڪا سٺي شيءِ ملندي آهي نہ اها پهچي ٻارن اچن کي ،
 پهچي ٻارن ۽ سڀنڌين کي پڻ وراهي ڏي آهي .

ڏن مانا پتا اُن جن کي ،
 جن ڀڳت ڪري کل تج کي .

جڏهن کير پکڙيءَ طرف لڳي ٿو نہ برادرِيءَ جا ماڻهو
 طعنا هڻن ٿا ، پاڙيسري مڙها ڏين ٿا ، دنيا ننڍا ڪري ٿي
 ۽ تنگ ڪري ٿي . فرمائین تا نہ جن پهچي کل جي پرواه
 نہ ڪري لوڪ لاڄ جي پرواه نہ ڪري گور پکڙي نہ ڇڏي ،
 اهي ڏن آهن ۽ انهن جا ماءُ پيءُ بہ ڏن آهن .

جن سڀي ملامت جڳ ڪي ،
 تن ملي راس سک گهر کي ،

فرمائین تا نہ جن دنيا جي ننڍا جڳليءَ جي پرواه نہ ڪئي
 ۽ طعنا ۽ مڙها سڀندي ٻچن سمورن نہ ڇڏيو ، انهن کي اندر
 سڀا سڀا ويٺي ، مالڪ ملي ويو ۽ جسر مرڻ جي ڦيري

گورو جي چرٽن تائين وڃن ٿا، اهي سڃڪند پهچي ويندا
يعني جيڪي اندر مستگورو جي سروب تائين پهتا آهن
انهن جي گورو پگتي پورو آهي. فرمائين ٿا ته مستگورو انهن کي
سڃڪند وٺي وڃيٿو. ٻين کي نه.

گور پڳت نه جن کو پياري ،
تن جيتي بازي هاري .

چوراسي لک جوڻيون آهن ، انهيءَ ڳالهه کي ويد شاستر
۽ سڀ مھاتمانون مڃين ٿا . گورو ارڄن صاحب جن پڻ
فرمائين ٿا ته :

”ڪٿي جنم پئي ڪيٽ پتنگا، ڪٿي جنم گج مين ڪرنگا.“
يعني ڪيترن ئي جنمن ۾ اسين ڪيئن ۽ پتنگ هئاسين ۽
ڪيترن ئي جنمن ۾ هاڻي ، پکي ۽ مڇيون هئاسين .
وري فرمائين ٿا ته :

”ڪٿي جنم پکي سرب هوڻيو ڪٿي جنم هيور برڪ جوڻيو“
يعني اسان کي ڪيترائي جنم پکين ۽ نانگن جا مليا آهن ۽
ڪيترائي گهوڙن ۽ وٽن جا . وري فرمائين ٿا :
”چرنڪال ايھ ديه سجريا“

اي ڀاءُ ! تمام گهڻي وقت کانپوءِ توکي هيءَ منش ديه ملي
آهي . تبھدڪري ڇا ڪر ؟
”مل جگديس ملن ڪي تر يا“

وقت آيو اٿئي ، موقعو مليو اٿئي ، اندر وڃ پرندو
ڪول . جي هيئنتر انساني جنم جو فائدو نه وٺيندڙين ته وري
موقعو نه ايندو ، جڏهن تو انهيءَ حد تائين پهتو ته آهين ته
آپ نه ڏٺو ۽ ڪري پڇين ته
ي پاري
ي
ن سڀني جو هڪ ئي وڃار
کي ڪنو ڪرڻ ، شبد بدڻ
ڪرڻ .

”جي سؤ چندا انگزه سروج چڙه هزار،
 ايتي چانڊ هونديا گور بن گهور انداز.“

جيڪڏهن هن دانا پر لکين چنڊ ۽ لکين سروج چڙهن نه
 ٻاهر سرجهرو وڌي ويندو پر اکيون بند ڪيون نه اندر اهائي
 اوندهه هوندي. تنهنڪري گورو جهڙو ٻيو ڪونه اسانجو
 رشتيدار ڪونهي، ڇاڪاڻ ته هو بنا مطلب شيرا ڪري ٿو.
 هو اندر نه ساڻ آهي، ٻاهر نه ساڻ آهي. جمدولن کان بچائي
 ٿو. ان هوندي به هو پنهنجو بوجھ، ڪنهن ئي ٿورو جهي.
 اهڙي گورو کي اسين ڪهڙي چيز ڏيون جيئن هو اسان تي
 خوش ٿئي؟ هيءَ دنيا ناسولب آهي ۽ دنيا جي هر هڪ شيءِ
 ناسولب آهي ۽ ناسولب شيءِ هو وٺي ڪونه ٿو پوءِ ڏهولس
 سو ڏهولس ڇا؟ ساڳي ڳالھ، ڪسر صاحب جن فرمائين ٿا:

”سب نام کي پٽري، دهرې ڪو ڪچ لاهين،

ڪه اڻ گرو ستر ڪئي، هوس رهي من ماهين.“

يعني منهنجي اها خواهش ٽهندي آئي آهي ته مان گوروءَ
 کي ڪا شيءِ ڏيئي بوسن ڪريان پر ڪجهه ڏيئي نه سگهيو
 آهيان. هاءِ! هاءِ!! سب نام، نه آهين هن جو، انهيءَ کان
 هيٺ سب شيون ناسولب آهن جي هروڻيءَ ڪونه ٿو. ٽڏهن
 به هو اُٺي نماز ٿي رهيو ۽ ائين به ڪونه ٿو چوي ته
 مون کي گورو ڇڏ، بلڪ ائين ٿو چوي ته اي پاڻ! اڃا تائين
 ته مان ٻورو سڪ به نه ٿيو آهيان. جيڪڏهن ڪٿي سڄي نمرتا
 آهي ته اها گورو به آهي.

جن جن گورو پگتي ڌاري،

سي پنهنجي لڄ درباري.

جيڪي گورو پگتي ڪن ٿا يعني نام جي ڪمائي ڪري
 نه دروازا خالي ڪري، سروج، چندرما ۽ تارا منڊل لنگهي،

گورو اسان وانگر پتن ڌ بئرن وارو آهي، اسان وانگر ڪائي
 بيٺي ٿو ۽ اسان جهڙو سرير اٿس، اهو ڏسي جيڪڏهن ڪي
 آدمي کيس ”انسان“ سمجهن ٿا ته هو جهڙا خالي هن دنيا ۾
 آيا آهن، اهڙائي خالي دنيا مان هليا ويندا. وري ڪي آهن
 جي کيس انسان نٿا سمجهن پر ڪمائيءَ وارو ٿا سمجهن ۽ ائين
 سمجهي ڪانڌس نام پڙه وٺن ٿا، پر نام وٺڻ کانپوءِ جڏهن
 سندن دنيوي آڻائون نئين پوريون ٿين ٿڌهن گورو ڪي
 به وساريو ڇڏين ۽ سندس ڌنل نام ڪي به وساريو ڇڏين.
 اهڙن ڪي مرڻ بعد ڌرم راءِ جي درٻار ۾ وڃڻ پوي ٿو جيتوڻيڪ
 پوءِ گورو سڀالي ۽ اڃائي ٿو پر سزا پوڄڻي پوي ٿي. اسان
 ڪي ڪنهن منزل مقصود تي ريل رستي پهچڻو آهي ته اهو
 ضروري آهي ته اوڏانهن ويندڙ ريل گاڏيءَ ۾ وهڻ پري
 انهيءَ ريل گاڏيءَ ۾ وهنداسين ٿي ڪونه ته منزل تي پهچائيندو
 ڪير؟ سو جيڪي سک، سمون ڀڄن نٿا ڪن، شيءِ وڪار
 ۽ دنيا جون محبتون نٿا ڇڏين اهڙن جي گورو پرواه نٿو
 ڪري. پرميشور جي ڌڪيل ڪي گورو اڃائي سگهي ٿو پر
 گورو جي ڌڪيل ڪي پرميشور به قبول نٿو ڪري.

چوراسي چڪر ڪساوين،

ڦر جنم جنم ڏک پارين.

فرمائين ٿا ته جيڪي گورو کان هي مک ٿي ويا آهن
 انهن ڪي جبر مرڻ ۾ اچڻو پوندو، چوراسيءَ جي چڪر ۾
 ڌڪ سهڻا پوندا.

تم سوچو اپني من ۾،

ڪو ناهم گورو سمجگ ۾.

فرمائين ٿا ته توهين سوچي ڏسو! هن دنيا ۾ اسان سان
 گڏ، مرڻ بعد جيڪڏهن ڪير هلڻ وارو آهي ته ستگورو يا
 شبد. انهن ٻنهي کانسواءِ ٻيو ڪير نه. توهين بائيءَ ۾ روز پڙهو ٿا:

وڌيون نه سڌيون، ۽ نه ٻيون شڪليون، مطلب نه ڪير به اندر
مڪ کي ڪجهه چئي يا ڪري نٿو سگهي.

جو سنگت ان کي ڪرتي،

سو جنگ سي ڪبي نه ڊرتي.

جنهن ستگروءَ جي صحبت ڪري اندر اهو ٻڌو دور
ڪيو ۽ ڪمائي ڪئي، انهن کي موع جو ڪرد خوف ڪونهي،
دل ٻا جني لندا جو ڪرد ٺڪر ڪونهي، نه لوڪ لڳا جي پرواهه
آهي. جنهنچون اکيون ۽ نظر بلڪل ليڪ آهي انهيءَ کي
هزارين آدمي هلي آندو ڇڏن ته هن کي ڪهڙي پرواهه؟
ساري دل ٻا آندڙي آهي. ستگرو ٿي اکين وارو آهي. جيڪڏهن
سڀي دل ٻا لندا ڪري ته ستگروءَ کي ڪهڙي پرواهه؟ هو
جاڻي ٿو ته هي ويچارا آندا آهن. جيڪڏهن ڪنهن سست کي
ڏکي ڪن ۽ مالڪ اهو ڏسي هن کي چوي ته تون چئڻ نه
مان هنن کي ماري ڇڏيان، ته سست مالڪ کي اهائي ويٺي
ٿو ڪري ته هنن جون آندڙيون اکيون ڪول نه هي مولڪي
-چاڻن. جنم ساکيءَ ۾ لڪل آهي ته جڏهن گورو مالڪ ڏي وڃن
تصور هي علائقي ۾ ويا ته اُتي جي ماڻهن کين اچڻ ڪول
ڏٺو ۽ چيائون ته هي لغوم ٿو ٺهلائي. آخر انهيءَ ڳوٺ جي
ٻاهران هڪ ڪوڙهي جي جهوپڙيءَ ۾ آرام ڪيائون. سست
۾ اسان کي ٺڪ راه ٿي آڻڻ جي ڪوشش ڪن ٿا پر اسن
اتر غلط راه ٿي هلون ٿا، ڪنهن چيو آهي:

”ڀڳتان ٿي سساروان جوڙ ڪڍي نه آري.“

هو نه اسان کي ڪرمن جي چار مان ڪڍن ٿا پر اسين وري
وري وڃو ان ۾ ٽاسون.

جو بي مک گورو سي ڦرتي،

سو ڀڙ ساگر ۾ گرتي.

گورو اسان وانگر پتن ڏيئون وارو آهي، اسان وانگر ڪائي
 پيئي ٿو ۽ اسان جهڙو سربر آئس، اهو ڏسي جيڪڏهن ڪي
 آدمي کيس ”انسان“ سمجهن ٿا ته هو جهڙا خالي هن دنيا ۾
 آيا آهن، اهڙائي خالي دنيا مان هليا ويندا. وري ڪي آهن
 جي کيس انسان نٿا سمجهن پر ڪمائيءَ وارو ٿا سمجهن ۽ ائين
 سمجهي ڪانهس نام پٺ وٺن ٿا، پر نام وٺڻ کانپوءِ جڏهن
 سندن دنيوي آڻائون نئين پوريون ٿين تڏهن گوروءَ کي
 به وساريو ڇڏين ۽ سندس ڏنل نام کي به وساريو ڇڏين.
 اهڙن کي مرڻ بعد ترمراءَ جي درٻار ۾ وڃڻو پوي ٿو جيتوڻيڪ
 پوءِ گورو سڀالي ۽ اڇائي ٿو پر سزا پرڳڻي پوي ٿي. اسان
 کي ڪنهن منزل مقصود تي ريل رستي پهچڻو آهي ته اهو
 ضروري آهي ته اوڏانهن ويندڙ ريل گاڏيءَ ۾ وهون پر جي
 انهيءَ ريل گاڏيءَ ۾ وهنداسين ٿي ڪونه ته منزل تي پهچائيندو
 ڪير؟ سو جيڪي سک، سمن ڀڄن نٿا ڪن، وشي وڪار
 ۽ دنيا جون محبتون نٿا ڇڏين اهڙن جي گورو پرواه نٿو
 ڪري. ۾ميشور جي ڌڪيل کي گورو اڇائي سگهي ٿو پر
 گوروءَ جي ڌڪيل کي ۾ميشور به قبول نٿو ڪري.

چوراسي چڪر ڪاوين،

ڦر جنم جنم ڏک پارين.

فرمائين ٿا ته جيڪي گوروءَ کان بي مک ٿي ويا آهن
 انهن کي جنم مرڻ ۾ اچڻو پوندو، چوراسيءَ جي چڪر ۾
 ڌڪ سهڻا پوندا.

تم سوچو آئيني من ۾،

ڪو نه گورو سمجگ ۾.

فرمائين ٿا ته توهين سوچي ڏسڻا هن دنيا ۾ اسان سان
 ڌڪ، مرڻ بعد جيڪڏهن ڪير هلاڻ وارو آهي ته ستگورو يا
 سڌو. انهن ٻنهي کانسواءِ ٻيو ڪير به نه. توهين پاڻيءَ ۾ روز پڙهو ٿا:

وڌيون نه سڏيون، ۽ نه ٻيون شڪتون، مطلب نه ڪير به اندر
سک کي ڪجهه چئي يا ڪري لٿو سگهي.

جو سنگت ان کي ڪرڻي،

سو جنگ سي کڻي نه ڊرتي.

جن جن ستگروءَ جي صحبت ڪري اندر اهو ڀردو دور
ڪيو ۽ ڪمائي ڪئي، انهن کي مرس جو ڪردار عرف ڪونهي.
دلڻا جي لڏا جو ڪردار فڪر ڪونهي، نه لوڪ لڄا جي پرواهه
آهي. جهنڊون اڪيون ۽ نظر بلڪل ليڪ آهي انهيءَ کي
هزارين آدمي پلي آڏو چون نه هن کي ڪهڙي پرواهه؟
ساري دلڻا اُڏي آهي. ستگروڻي اڪين وارو آهي، جيڪڏهن
سمجهي دلڻا لڏا ڪري نه ستگروءَ کي ڪهڙي پرواهه؟ هو
ڄاڻي ٿو ته هي ويچارا اُڏا آهن. جيڪڏهن ڪنهن سمجھ کي
ڏکي ڪن ۽ مالڪ اهو ڏسي هن کي چري نه ٿوڻ چئن نه
مان هنن کي ماري ڇڏيان، نه سمجھ مالڪ کي اعالي ويستي
ٿو ڪري نه هنن جون آندريون اُڪيون ڪول نه هي مون کي
-ڇاڻن. جنم ساکيءَ ۾ لکيل آهي ته جڏهن گورو نالڪ ڊڄن
قصور جي علامتي ۾ رها ته اُتي جي ماڻهن کين اُچا ڪول
ڏنڊ ۽ جيانن نه هي بغاوت ٿو ٿهلائي. آخر الهيءَ ڳوٺ جي
ٻاهران هڪ ڪوڙهي جي جهوپڙيءَ ۾ آرام ڪيائون. سمجھ
ته اسان کي نڪ راه ٿي آڻڻ جي ڪوشش ڪن ٿا پر اسن
اٿو غلط راه ٿي هلون ٿا، ڪنهن چيو آهي:

”ڀڳتان ٿي سساريان جوڙ ڪڍي نه آري.“

هو نه اسان کي ڪرمن جي چار مان ڪڍن ٿا پر اسن وري
وري وڃي ان ۾ ٽاسون.

جو بي مک گورو سي ٿرتي،

سو ڀڙ ساگر ۾ گرتي.

ڇڻو، اهي سڀني جي موت وقت اچن ٿا. پر جيڪو نود
خالي ڪري سگهروءَ جي اندرين سروب ٿاين پهتل آ
انجي موت وقت سگهرو پاڻ ايندو ۽ ساڻ وٺي ويندو
جيڪڏهن جمدون سان ئي وڃڻو پوي ته پوءِ سگهروءَ جي
ڪهڙي ضرورت؟ موت جو وقت تمام ڏکيو ٿيندو آهي
ان وقت ڪير ساڻ نٿو هلي سگهي پر سگهرو ساڻ هلي
۽ سڀني مصيبتن ۽ ڪشڻ کان بچائي ٿو. سڀني جي ڪرڻن
جا چونڙا ڌرمراءَ جي ڪچهريءَ ۾ پيش ٿين ٿا. پر
سگهروءَ کي ڌرمراءَ وٽ وڃڻو نٿو پوي. ڇاڪاڻ ته
ٿيندا رهيا آهن جڊجي دهراڻا جي ضرورت ڪونهي. سو
فرمانين ٿا ته جيڪڏهن سک پوريءَ طرح نام جي ڪمائي
ڪري ته سگهرو هنڪي جمدون جي حوالي ٿيڻ کان بچائي
ٿو. پر جيڪڏهن ڪير نام وٺي ڪمائي نٿو ڪري ته پوءِ
سگهروءَ جي مرضي، اچي يا نه اچي به سندس مهاڻا آهي
جو هو اچي ٿو.

دسوين ۾ ڪينچي ٿو سي،

ڦر ايڪ ڪري ڪوھ دوسي.

ٽن دروازن ۾ اڳيان آهي، دونه آهي. اسن اڳيان ۽
دوہ ۾ ٻيا آهيون. اهو ستگورو جو فرض آهي تہ اسان کي
ٽن دروازن مان ڪڍي، ڏهن کليءَ ۾ وٺي هلي. ستگورو
جو اسان سان ڏهن پتن ڏهن جو ناتو ناهي. اسن ڪروڙين
جنمن کان هن دنيا کي پنهنجو معبود حقيقي بنائي ويٺا آهيون،
پر ستگورو انهيءَ دنيا کان ڇڏائي اسان کي نام سان ملائي
ٿو ڳوٺا دوہ ۾ مان ڪڍي وحدانس ۾ آڻي ٿو ۽ چري ٿو تہ
اي پيارا! ڏس، تون ڪروڙين جنمن کان هن دنيا ۾ ڪڙو،
پنگ، ڪٽر، ٻلو، گڏه ٿيندو آيو آهين، اسن توکي نام
جي سمرڻ وساي، آندو وڃڻ جو رستو ڏيکارين ٿا، تون
سمرن ڪري هن سڀ کي ڇڏي اندر وڃ ۽ سچ سان ملاپ
ڪر. ڇا اهو ٿورو آبڪار آهي؟ ستگورو کان مٿي، هن
دنيا ۾ اسانجو ڪوبہ دوست يا رشتيدار ڪونهي.

شبداءَ رس ڪوھ پلاوين،

جر پورسي ٿير بچاوين.

جڏهن توهين ستگورو جي سکيا موجب سورج، چنڊرما
۽ تارا مددگار ڪندا تڏهن توهان بد ۾ ايندا. هاڻي اڳيان
ڏرڻا ۾ پهچائڻ ستگورو جو ڪم آهي. جڏهن توهين نام روپي
جهاڙ ۾ ويٺا، جنهن جو ملاح يا ڪهتان ٻورو ڳورو آهي تہ پوءِ
توهان کي ڪجهه ڪونه ڪرڻو آهي. ستگورو ڏسبرار آهي.
هو چوڻو تہ شبد کي پڪڙيو. جڏهن ائين ڪندا توهان جي
Will Power (اڃا شڪتي) تمام مضبوط ٿيندي. جيئن جيئن
سک ۽ سمرن ڪري ٿو تيئن تيئن ستگورو هن ڏانهن وڌيڪ
ڌيان ڏئي ٿو. سو اسانجو ستگورو سان اهو ناتو آهي. سوال
آهي تہ ستگورو وڌيڪ ڇا ٿو ڪري. فرشتا چيو ٿا جمڊوس

چئو، اهي سيني جي موت وقت اچن ٿا. پر جيڪو نو دروازا خالي ڪري ستگوروءَ جي اندرين سروب تائين پهتل آهي انجي موت وقت ستگورو پاڻ ايندو ۽ ساڻ وٺي ويندو. جيڪڏهن جمدوئن سان ٿي وڃڻو پوي ته پوءِ ستگوروءَ جي ڪهڙي ضرورت؟ موت جو وقت تمام ڏکيو ٿيندو آهي. ان وقت ڪير ساڻ نٿو هلي سگهي پر ستگورو ساڻ هلي ٿو ۽ سيني مصيبتن ۽ ڪششن کان بچائي ٿو. سيني جي ڪرڻن جا چونڊا ڌرم راءِ جي ڪچهريءَ ۾ پيش ٿين ٿا. پر ستنگيءَ کي ڌرم راءِ وٽ وڃڻو ئي نٿو پوي. ڇاڪاڻ ته ستگورو هن جا چونڊا ساڙي ٿو ڇڏي. اهڙا گهڻي واقعا ٿيندا رهيا آهن جنجي دهرائڻ جي ضرورت ڪونهي. سو فرمائين ٿا ته جيڪڏهن سک پوريءَ طرح نام جي ڪمائي ڪري ته ستگورو هنکي جمدوئن جي حوالي ٿيڻ کان بچائي ٿو. پر جيڪڏهن ڪير نام وٺي ڪمائي نٿو ڪري ته پوءِ ستگوروءَ جي مرضي، اچي يا نه اچي پر سندس مهانتا آهي جو هو اچي ٿو.

گهر اگم توهه درسارين،

مارگه سنڀ توهه لڪاوين.

هاڻ سوال اٿي ٿو ته ستگورو سک کي ڪٿي وٺي وڃي ٿو. فرمائين ٿا ته سڄڪندڙ، ست نام ۾، اگم لوڪ ۾. وري ائين به ستگورو ڪونه ٿو چوي ته پاڻي اڪيلو وڃ. بلڪ هو اندر هر ڪنهن منزل تي ساڻس آهي. اندر جيڪي مشڪل منزلون آهن انهن مان ستگورو پار ڪرائي ٿو. سک جي طاقت ناهي جو هو هڪ قدم به پنهنجي بل سان اڳيان وڌي سگهي. پوري ستگورو ۽ پوري نام کان سواءِ وڏا وڏا مهاتماون اتي روڪجي پيا آهن. جنم ساڪيءَ ۾ گورو نانڪ صاحب جن جو ديوي چرتر پڙهي ڏسو ته اندر ڪيتريون رڪاوٽون آهن. جي ستگورو ساڻ آهي ته نه ديوون، نه ديوتائون، نه

اندر پرگهت ڪيو، سمجهو ته انهن جنم مرن کان پاڻ آزاد ڪيو. هاڻ ستگورو ذهيوار آهي ۽ اڳتي سندس ديولي آهي. هر پاڻبوي ولي ويندو.

ستگور توهه چن چن پوسين،
هنگتا تيوي سڀ وڌ ڪوسين.

هاڻ، سک جي هر وقت سنڀال ڪرڻ ستگورو ۽ هر ڪم آهي ته جيئن هو ڪامي نه ٿئي، ڪروڙي نه ٿئي ۽ نه بن بن ڪرڻ ۾ ڪري. ستگورو ڪهڙي بيماريءَ جي دوا آهي؟ اسانجي سنگلپ وڪلپ جي دور ڪرڻ جي. اسانکي عيسن ۽ ڀاڻن کان بچائڻ جي! هر ستنگ جي وسيلي اسانجي هر هڪ بيماريءَ جو علاج ڪري ٿو. اسانجي اندر جيڪي شڪ ۽ سنديه آهن انهن جو ستنگ ذريعي جواب ملي ٿو. ستنگ اهو ٿر هڪ آهي جنهن ۾ اڻڻا ڪرڻ سان جنم جنم جا پاپ ناس ٿي وڃن ٿا. ستنگ جي مثالي ۾ دنيا ۾ ٻيو ڪو ٿر هڪ ڪونهي. ستگورو نام ڏيئي ڪڏهن به غافل ٿيو رهي. جيڪي ستنگي ٽڙائيءَ (جنگ جي ميدان) ۾ مون ٿا ستگورو انهن جي نه پوري سنڀال ڪري ٿو. ستگورو پنهنجو اوجو سکن تي ٿيو وڃي پر پنهنجو پاڻ ڪمائي کائي ٿو. اهڙو مشق جو ستگورو ڇا مهانگو آهي؟

ٿو ڪر ان چورن هوشين،
ستگور سي مت ڪر وسين.

ستگورو جي پاڻي ۾ رهڻ، سک جو ڌرم آهي. ڪورو ڪرنت صاحب ۾ ڇڪه ڇڪه ٿي تمام زور سان چيل آهي ته اي سک! ستگورو جي پاڻي ۾ رهه. جيڪڏهن اسين ستگورو جي پاڻي ۾ رهندون ته ڪو به دک نه ايندو. جي ڪٽنب هليو وڃي ته ستگورو ۽ جو پاڻو، ڇو نه هليو وڃي ته سندس

پاڻو ۽ جي بيماري اچي ته نه ستگورو ۽ جي مرضي . راضي
رکي نه نه سندس مٿي .

شيخ سعدي صاحب چون ٿا :

”چور وٺي نگر دد خدنگه قضا، سپر نيست مر بنده را جز رضاء.“

جڏهن سندس پاڻو ٿي ٿيڻ آهي ۽ منجهڙ ڪونهي پوءِ چون
پيار سان پوڳيون ؟ جيڪڏهن سندس پاڻي ٿي راضي رهجي
نه باقي چٽا ڇا جي ؟ ڇاڪاڻ ته جڏهن اسين پيدا ٿيون ٿا
تڏهن کان اميري غريبي ، بيماري تندرستي ، دڪ سڪ
لڪائي ڪٽي آيا آهيون ۽ اهو اسانکي ضرور ملڻو آهي . پوءِ
”هه ههه“ ڇا جي ؟ تنهن ڪري سوامي جن فرمائين ٿا ته
ستگورو ۾ پير ۽ پر نيت وڌايو ۽ هن سان رسو نه . ڪيترا
دفعو ٿورو ويو آهي ته جيڪڏهن مقدمي ۾ جيست نه ٿي ته
پڇڻو ، ڇڏيو گورو ڪي ! جي ٻت بيمار ٿيو ، ڇاڪ نه ٿيو ،
بلڪ مري ويو ته پڇڻو ڇڏيو ستگورو ڪي ! يا ٻيو ڪو ڪم
پورو نه ٿيو ته پڇڻو ڇڏيو ستگورو ڪي . سڪ ۽ ستگورو جو
باط ۾ نالو ، ٻت ٽيٽن کي تندرست ڪرڻ يا مقدمات فتح
ڪرڻ يا ٻيون خواهشون پوريون ڪرڻ لاءِ ڪونهي . اهو ناتو
مڪمل نرالو آهي .

ستگور گت اب سن مو سي ،

ڪهي جات نه رنچڪ منهن سي .

ستگورو ۽ اسانجي وچ ۾ جيڪو ناتو آهي اهو تمام اچو
ٿي . ستگورو جيڪا اسانکي بخشيش ٿو ڪري ان جو بيان
ان سان نٿو ڪري سگهجي . ستگورو اسان تي جيڪا ديا
ٿو چاهي ٿو انهن جو ورڻ ڪرڻ لاءِ پورا اکر ٿي ڪونهن .
وڏي ۾ وڏي نيڪي آهي . ستگورو ڪهڙو ٿو احسان
ري سو اڳيان هلي فرمائين ٿا .

لڪر وڃڻ پر اسانجو من اچي ۽ وجهڻو سڱورو ۽ چر سروب
 آئل بيل آهي، اسانجو من ٻيو چري پري. جهڙي طرح
 هلندڙ ريل گاڏي ۾ بيل وٽ ڏوڙ لڏا نظر ايندا آهن پر وٽ
 نه ڏک ٿي هڻڻ بنا آهن ۽ ريل گاڏي هلي رهي آهي. سڱورو
 سمون ڪري ڪورو ڪي آندڙ ۾ پرگهت ڪريو. ڪورو آمداس
 صاحب جن فرمائين ٿا:

”لاڙڪ جن ڪو سڱورو ملڻا ٿي ڪا لڙڪا لڙڪا.“

جڏهن سڱورو ۽ چر سروب آندڙ پرگهت ٿئي ٿو تڏهن لڪر
 لڙڪي ٿو. وري ڪورو آمداس صاحب جن فرمائين ٿا:
 ”لاڙڪ آپ چوڙ ڪورو ماعن ماري.“

جڏهن سڱورو آندڙ پرگهت ٿئي ٿو تڏهن سمون چر
 ڪورس پورو ٿيو، هاڻا اڳيان ڏٺاڻ جو ڪورس چارو ٿئي ٿو.
 ٻيو آرڊر صاحب جن فرمائين ٿا:

”ڪورو ڪي هورس من پر ڏٺاڻ، ڪورو ڪي سبڊ مٽرو من مان.“
 وري فرمائين ٿا:

”ڪورو پريميسر ايڪر جان چر ٽس پاوي سڱورو.“

هن ڏاڍا ٻه چار پنج، هر وقتي (Contemporary) ٻاڻهون
 ٻار ضروري آهن. مثال طور (۱) جيڪڏهن ڪو چوي ته مذهبي
 ٿڌمي جو تبصرو اڃا وڪرو مائجس اچي ڪري نه ڇا هو اچي
 ڪندو؟ هرگز نه، بلڪ وقت جو جڃ ٿي ان جو فيصلو
 ڪري سگهندو. (۲) جيڪڏهن ڪو بيمار چوي ته مذهبي
 علاج ڏولتر يا ٿڌمان حڪم اچي ڪري نه ڇا هو ايندو؟
 ڪڏهن نه، بلڪ وقت جو حڪم يا ڊاڪٽر ٿي آهي ۽ چو
 علاج ڪندو. (۳) جيڪڏهن ڪا استري چوي ته مون ڪي
 اميندر سان شادي ڪرڻي آهي نه ڇا هو اچي ساڻس شادي
 ڪندو؟ نه، هرگز نه. بلڪ وقت جو آدمي ٿي انجو پتي
 ٿيندو. (۴) جيڪڏهن ڪو شاگرد چوي ته جيڪو استاد

سؤ سال اڳ مري چڪو آهي مونکي ان کان تعليم وٺي آهي
 نه اهو استاد ڪونه ايندو پر انهي شاگرد کي ڪنهن وقت
 جي استاد کان علم وٺڻو پوندو. (ه) اهڙيءَ طرح ٻرمانا جي
 ڳولاءِ کي وقت جي سبب مهالما جي ڳولها ڪرڻي پوندي.
 پراڻين ڳالهين مان ڪجهه ورڻو ڪونهي پر اسين انهن مهالما
 جو آسرو وٺڻ چاهيون ٿا جن کي گذرڻي هزارين ورهيه ٿي
 ويا آهن. اهي پنهنجي وقت ۾ ڪري ڪيترا نه پورڻ هئا
 پر هينئر انهن جو آثار ۽ آسرو وٺڻ سان ڪجهه نه ڪونه
 حاصل ٿيندو.

ستگور ڪا ڪرو ڀروسا.

ڦرو ڪرو نه ڪڇ افسوسا.

جڏهن اسين سمون ڪري هڪ واريءَ ستگوروءَ کي
 آندڙ پرگهت ڪنداسين ته هو هر وقت اسان مان گڏ پيو ڦرندو
 ۽ اسان جي هر هڪ سوال جو جواب پيو ڏيندو. هيءَ ڀدوي
 تمام اتم آهي. سچو ۽ آيو؟ ڪرو امداس صاحب جن
 فرمائين ٿا:

”جيون جڏي سم جن پالتي، راڪي ٿڌو منجهار.“

انتر ٻاهر مڪه ڏي ڪراس، ڪن ڪن پوچار.

ليون ستگورو ڪور سڪه راکتا، هس پريت پيار.“

آندڙ وڃي جڏهن اسين پاڻکي ستگوروءَ جي ڳوڌ ۾ ڇڏيون
 ٿا ته پوءِ اسان لاءِ ڪو ڪم نه رهيو. ڇاڪاڻ ته اڳتي ستگوروءَ
 جي ذميداري آهي. اسانکي ٿڌو ڌام پهچائڻ سندن جوابداري
 آهي. جڏهن اسين اڪيٽ وٺي ٿرين ۾ ويٺاسين تڏهن اڳتي
 ويلو واري جي جوابداري آهي ته اسان کي منزل مقصود
 تي پهچائين. پر گوروءَ جي ڪرد تائين پهچڻ ڪا ٿوري ڳالهه
 ناهي! هيءَ تمام اوچي ڀدوي آهي، سو جن ستگوروءَ کي

ڇاڪاڻ ته هندي ڀاشا ۾ ”سوامي“ کان وڏو ڪو لفظ ڪونهي
 تنهن ڪري سڀني ستن هن کي ”سوامي“ ”سوامي“ ڪولبر
 آهي. سوامي جي بهاراج هن کي ”راڌا سوامي“ يعني
 روح جو سوامي ڪولبر آهي. هڪ ”راڌا“ اکر گڏ سان
 دنيا ۾ شروع ٿي واري آهي. اهو آخريين مثالن آهي جتي بهتري
 فطرت سمند ۾ ماي سمند ٿي وڃي. پوءِ ڪير اچي، ڪير
 وڃي؟ اهو حساب سڀ ڪنهن جي اندر آهي. جيڪڏهن
 توهين ايڪاڪر ٿي وهو ته توهان جو ٻاهونئس مٽيءَ جي سرور
 سان تعلق ڪهڙو؟ جي ٻاهر جا ڪن ۽ اکيون کليل آهن ته
 ٻاهر سان تعلق آهي. بند (سرور) ۽ برهمند هڪ ئي آهي.
 مسلمان انهيءَ کي عالم صغیر ۽ عالم کبير ڪولين ٿا. اندروني
 حقيقت جي باري ۾ سڀني جو خيال ساڳيو آهي پر لفظ جدا
 جدا ڪم آندا آهن.

ڪهڙو ڪيا ڪول راڌا سوامي،
 ستن بهر سمجھ ڀرماني.

هاڻ جتي روح وڃي ٿو dissolve يعني جدا ٿي اهو
 آخري ڊيس آهي. انهيءَ کي گهڻا سند ۽ شعر ”سوامي“
 ”سوامي“ چون ٿا. اسين انهيءَ کي ”راڌا سوامي“ يعني روح
 جو سوامي چون ٿا. هي سڀ جدا جدا نالا مهاتمان رکيا آهن
 پر حقيقت ۾ هو ”انامي“ آهي يعني سندس ڪو نالو ڪونهي.
 جيڪي اندر وڃن ٿا انهن لاءِ نالن جو جهڳڙو ئي ڪونهي
 ڇاڪاڻ ته انهن کي حقيقت جو پورو پتو وڃي.

ست سنگ جا وچن - (۱۱)

ستگورو پڳتي (سار وچن - شبد ۵، وچن ۱۸)

ستگور کا نام پکارو، ستگور کو هيڏري ڌارو.

هاڻا اڀياس يا ڪمائي ڪرڻ جو طريقو ٿا ٻڌائين. فرمائين ٿا ته جيڪو نام ستگورو اوهان کي ڏئي ٿو تنهن جو سمون ڪريو. ڇاڪاڻ ته شبد پنڊج آهن تنهن ڪري انهن جا نالا به پنڊج آهن. ستگورو پنڊجن نامن جو سمون ڏئي ٿو. جيڪي سنت سچ ڪند پهتا آهن، پوءِ کلي ڪهڙي به قوم يا مذهب جا آهن سڀني پنڊجن نامن جو سمون پئي ڏنو آهي. مسلمانن انهن شبدن جا نالا عربيءَ ۾ رکيا آهن، هندن سنسڪرت ۾ ۽ ٻين مذهبن وارن پنهنجي ٻوليءَ ۾. مطلب اهو آهي ته هي انسان سمون ڪري نرمل ٿئي ۽ شبد سان ملڻ جي لائق ٿئي. جڏهن اسين هن اکين جي وچ ۾ خيال ڄمائي سمون ڪنداسين ته اسان جي آتما، جنهن چڪرن کي پار ڪري، سورج، چنڊرما ۽ تارا مڊل پار ڪري، ستگوروءَ جي ٿوري سروپ ٿاين پهچي ويندي. انهيءَ جو نالو آهي ستگورو پڳتي! ستگور شيوا! پير ڌوئڻ ستگوروءَ جي شيوا نه آهي نڪو ڪو رڀين پيسن سان ستگوروءَ جي شيوا ٿي سگهي ٿي. نام وٺي، انهيءَ جي ڪمائي ڪري، ستگوروءَ کي اندر پرگهت ڪريو. ڪي چون ٿا ته ستگوروءَ جو روپ اندر اچيو پر وري هليو ٿو وڃي، پر اصل ۾ اهو سروپ نڪر اچي ٿو

ڇاڪاڻ ته هندي ڀاشا ۾ ”سوامي“ کان وڏو ڪو لفظ ڪونهي
 تنهن ڪري سڀني ستن هن کي ”سوامي“ ”سوامي“ ڪوليون
 آهي. سوامي جي مهاراج جن هن کي ”راڌا سوامي“ يعني
 روح جو سوامي ڪوليون آهي. هڪ ”راڌا“ اکر ڪڍڻ سان
 دنيا ۾ شور مچي وڃي آهي. اهو آخري مقام آهي جتي پهچي
 قطرو سمند ۾ مائي سمند ٿي وڃي. پوءِ ڪير اچي، ڪير
 وڃي؟ اهو حساب سڀ ڪنهن جي اندر آهي. جيڪڏهن
 توهين ايڪاگر ٿي رهو ته توهان جو ٻاهرئين مٽيءَ جي سرنو
 سان تعلق ڪهڙو؟ جي ٻاهر جا ڪن ۽ اکيون کليل آهن ته
 ٻاهر سان تعلق آهي. پنڊ (سرپر) ۽ ترهمنڊ هڪ ئي آهي.
 مسلمان انهيءَ کي عالم صابر ۽ عالم ڪبير ڪولين ٿا. اندروني
 حيثيت جي باري ۾ سڀني جو خيال ساڳيو آهي پر لفظ جدا
 جدا ڪم آندا اٿن.

ڪهو ڪيا ڪول راڌا سوامي،

سٺن بهر سمجهه ڀرماني.

هاڻ جتي روح وڃي ٿو dissolve يعني جذب ٿئي اهو
 آخري ديس آهي. انهيءَ کي گهڻا سمج ۽ فشر ”سوامي“
 ”سوامي“ چون ٿا. اسين انهيءَ کي ”راڌا سوامي“ يعني روح
 جو سوامي چون ٿا. هي سڀ جدا جدا نالا مهاتمان رکيا آهن
 پر حيثيت ۾ هرو ”انهي“ آهي يعني سندس ڪو نالو ڪونهي.
 جيڪي اندر وڃن ٿا انهن لاءِ نالن جو جهڳڙو ئي ڪونهي
 ڇاڪاڻ ته انهيءَ حيثيت جو ڀورو پٽو وڃي.

امر پيد - مول جا ديڪا ،
بين ٽن ڪا ملا ليڪا .

مولوي روم صاحب پنهنجي مشنوي هتان (پنور غفا) کان
شروع ڪئي آهي . مشنوي روحانيت جو تمام اعليٰ ڪتاب
آهي . جو هيئن شروع ٿئي ٿو :

” بشرو از ني چون حكايت مي ڪند ،

وز جدائي ها شڪايت مي ڪند . ”

مولوي روم صاحب فرمائن ٿا ته جيڪا سوهنگ جي
بشري آهي يعني جيڪا آتما پنور غفا ۾ پهچي چڪي آهي
اها ڪهڙي ڪهاڻي ٿي ٻڌائي سا ٻڌو :

” ڪز نيستان نامرا بيرده اند ،

از نفيرم مردوزن نالیده اند . ”

بشري چوڻي جڏهن مونڪي بانس جي جهنگل مان يعني
سچ ڪند مان ڪڍيو ويو ٿڏهن مان پنهنجي قوم (ستنام) کان
جدا ٿي ويس ۽ دڪي آهيان . آتما پرماٽما جي انش آهي .
آسین انهيءَ مالڪ کان جدا ٿيل آهيون جڏهن هن سان ميلاب
ٿيندو ٿڏهن شانتِي اچي ويندي . سچ ڪند چئو يا مقام حق
چئو اهو آخري هنڌ آهي جتي ڦڙو سمند ۾ ملي سمند ٿي وڃي .

الڪم اور اگم پي پيڪا ،

نام ڪا - مول اب ديڪا .

الڪ ۽ اگم کي پار ڪري هاڻ روح آخري ڏس ۾ پهچي

ويو ، جتي سڀ پهچي شانت ٿي ويا .

گورو نازڪ صاحب جن فرمائن ٿا :

” اوچ اپار بي انت سوامي . ”

تلسي صاحب جن فرمائن ٿا :

” سب ڪي آد ڪهون اب سوامي . ”

جڏهن اسين من ۽ اندرون کي روکي، ان اکين جي وچر
 زبان ڄمائي سمون ڪنداسين تڏهن هي سرپر senseless
 يعني بي سد ئي ويندو. پوءِ سورج منڊل، جندرمات منڊل
 لنگهي اڳيان ترپا پڌ اچي ٿو. جڏهن سهنس دل ڪنول ۽
 ترپا پڌ کان پار ٿو پئجي تڏهن پورو بئن اچي ٿو. سيني جي
 اندر اُمرت ترسي رهيو آهي جڏهن اُهر اُمرت پيئجي ٿو
 تہ من motionless يعني اسٽر ٿيو وڃي. اها ئي دوا روشن
 منهن ۽ نين مهاڻائن ۽ ستن کاڌي ۽ جيڪي منهن دليا ۾
 آيا آهن اهائي دوا ڏيندا آيا آهن. جڏهن من اندر وڃي
 اُمرت پيئي ٿو تڏهن وس ۾ اچيو وڃي. من وس ۾ آيو معنيٰ
 مالڪ ملو. جڏهن من اندرون کي ضابطي ۾ آئي اُمرت پيئي
 ٿو تڏهن روح آزاد ٿيو وڃي.

بنڪ ڇـڙھ ڌـرڪٽي ڌاوي،

سن دس درار گت پاوي.

جڏهن انسان (نام ولي) اکين کان مٿي ستن جي پٽال
 ڪورس موجب محسوس شروع ڪندو، تڏهن پهرين ٿرپا پڌ
 ۾ پهچندو. انهيءَ کان پوءِ ٻيو ٻرهم ۾. (ٻرهم مان سهنس دل
 ڪنول ۽ سڄي سرشتي پيدا ٿي آهي) اتان لنگهي ٻار ٻرهم
 ۾ پهچندو. اتي اچي هن کي پنهنجي پورو شناس ٿئي ٿي
 ۽ چويٿو ”I am the soul“ يعني مان آتما آهيان. جيسائين
 اتي نه پهتو آهي نيسائين جهڙو ئي جهڙو آهي.

هئا سن جايم هر ڪساني،

پنور ۾ جيا سني ٻساني.

ٻار ٻرهم مان مھاسن ۾ اچي ٿو ۽ ان بعد پنور غشا يعني
 سوهنگ ديس ۾ اچي ٿو. مسلمان انهي کي ”اناهو“
 چون ٿا. اناهرجي معنيٰ آهي ”جو تون آهين سو مان آهيان“
 ۽ ”سوهنگ“ جي معنيٰ به آهي، ”جو تون آهين سو
 مان آهيان.“

سرت کا جوگ لکواوين،

جيو نهين ڪهن ان مانين .

سنت لائين ڪونه ٿا چون ته ڪيس (وار) رکايو يا مٿو
ڪوڙايو يا گيڙو رتا ڪهڙا پايو بلڪه فرمائين ته تون فقط پنهنجي
سرت کي شبد سان ملاءِ ته آندو اچيئي . پر جيون جا پاڳ
کوڻا آهن ! سنت سپه مفت ڏين ٿا ، پيسو ڪوڙي ڪونه ٿا
وٺن . انهيءَ کان وڌيڪ ڇا ڪن ؟ هو چون ٿا ته انهن نون
دروازن کي ڇڏي مٿي اچ پر اسان جي ڀاڻن جي ميل ۽
Negative Power يعني ڪال شڪتي ، مٿي ڇڙهڻ لٿي ڏئي .
ڪبير صاحب جن به فرمائين ٿا :

”ڪبير ڀاڻي پگت نه ڀاڙي هر پوڄا نه سهائي ،

ماڪي چندن پر هري جهه درگند تهه ڄائي .“

يعني جيڪي ڀاڻي يا ملين ڇت وارا آهن انهن کي مالڪ
جي پگتي نٿي وڻي ، اهي سنتن جي سنگت ۾ نٿا وڃن ،
جهڙيءَ طرح مک ، چندن ، ڪستوري ۽ مشڪ ۽ ٻيون خوشبودار
چيزون ڇڏي سڄو ڏينهن گند ڪڍي ٿي ڀون ڀون پيئي
ڪري ۽ خوشبوءِ ڪيس ٻري ٿي لڳي .

سرت لي گگن چڙهواوين،

پنڊ ۾ سار بتلاوين .

فرمائين ٿا تون محنت ڪري روحاني منزلن تي ڇڙهه ،
اسين نوسان ساڻ آهيون ، کنڊ برهمند ، برهم ڀار برهم ، جتي
به ويندا اتي ڳورو ساڻ هوندو . جي هو ساڻ نه هجي ته سڪ
هڪ قدم به وڌي نه سگهي .

چڙهي برهمند تب پرکي ،

سهس دل مڌي ڪچر نرکي .

سنت آندو شواس ۾ نٿا رکن ته مرڻ بعد مالڪ ملندو .
بلڪه چون ٿا ته جيئري ئي مالڪ کي آندو وڃي ٿو .

ليا آهن ٺڏهن به سندن قانون ساڳيو آهي، سندن اپڊيشن ساڳيو آهي ۽ انهيءَ جو قل به ساڳيو آهي. پر جيڪي شريعت ذريعي پابدين پر آهن انهن جي اها راهه ڪونهي. جڏهن سميت دنيا ۾ اچن ٿا ته هو ڪاري يا ڪوري، هندو يا مسلمان کي نٿا ڏسن بلڪه پرهر کي ڏسن ٿا يا آتما کي ڏسن ٿا. هنن جي سکيا ڪهڙي آهي؟ تنهنجي اندر پنج شيد وڃي رهيو آهي جيڪي سڄي شاعتي ڏين ٿا، اندر هل ۽ انهن کي ٻڌ، ساڳي ڳالهه ڪورو نانڪ صاحب جن ۽ ٻيا ست پنج چون ٿا. جيئن ڪس صاحب فرمائين ٿا:

”پنهي سيد اناحد باجي سنگي سارنگ پائي،

ڪبير داس نيري آري ڪيني نرنڪار نر پائي.“

وري پيني جي فرمائين ٿا:

”پنج سيد نرنال باجي دلڪي جنور سکر گهن گاجي.“

اهوئي دادو جي، پنتو جي، مولانا روم، خواجہ حافظ ۽

ٻين جو طريقو آهي. فرمائين ٿا ته اها نام روپي دولت ستن

جي هت پر آهي ۽ انهن وٽان ئي ملي ٿي. جڏهن انهن وٽ

وڃي، هو فرمائيندا: اي ڀاءُ! تنهنجي اندر ۾ روح آهي،

انحد شيد آهي. ٻيو ڪجهه نه ڪر، صرف پنهنجي روح کي

انهيءَ سان لڳاء. ڪهڙو نه آسان دستور آهي! ست نه ڏس

پر ڏس پتڪيائين ٿا، نه ليرن ۾ اٽڪائين ٿا، فقط چون ٿا

نه اندر روح نه پتر لکيئي.

ڏنن کي نام درساوين،

روپ استان ڪه گارين.

پنج ڏنن، انهن جو پيد ۽ هر هڪ ڏس جي روشني ۽

آواز، سگورو نام ڏيڻ وقت ڏسي ٿو. نه فقط ايترو پر

سگورو اندر هر منزل تي پنج ساهه رهيتو.

فرمائين ٿا ته وڏي افسوس جي ڳالهه آهي! چوراسي
 لک چوڻين جو چڪر ٻورو ڪري هنڪي انساني سربر مليو،
 پر هي اندر نه ويو، هيءُ جنم مڪتي حاصل ڪرڻ لاءِ آهي
 پر جي هينئر ناڪامياب ٿيو ته ٻيو ڪو به جنم مڪتيءَ لاءِ نه
 اٿس. اهڙو قيمتي جنم، جيڪو هيتريءَ دير بعد مليو اٿس،
 انهن ئي وڃائي ڇڏيائين. انسان جي اندر ٻه طاقتون آهن،
 هڪ منفي (Negative)، ٻي مثبت (Positive). جيڪا
 Negative يعني مخالف طاقت آهي اها هن کي اندر وڃڻ
 ٿئي ٿي. جي اندر نه ويو ۽ پنهنجو ڪجهه نه ٻڌايائين ته
 عمر برباد ڪري ڇڏيائين. انسان جي ديهه ته ملي پريهيءَ
 انسان نه بڻيو.

✓ ديا ڪر سنت گوهراوين، ذرا نهين ڇت پر لاوين.

پانچ ڏن ڀيٽ ٻٽلاوين، سرت ڪي راه ڏکلاوين.

جڏهن پرماتما ڏٺو ته سچي دنيا غافل ٿي ويئي آهي
 لڏهن هنن سنتن کي موڪليو. انهن کي سنت چئو يا فقير
 چئو يا مرشد ڪامل چئو. اهي مالڪ جا موڪليل آهن. هنن
 جي اچڻ جو مقصد اسان کي سنسار سمندر مان ڪڍڻ آهي،
 هو، نه نيمون مذهب ٺاهيندا آهن، نه پراڻي کي ٺاهيندا آهن،
 پر فرمائين ٿا ته ٺهندي اندر مالڪ آهي! اسين توکي هن
 جي ملڻ جي رات ٻڌايون ٿا تون محنت ڪري پرڏو ڪول،
 ائين به ڪونه ٿا چون ته اندر تون اُڪيلو وڃ پر فرمائين ٿا
 ته اسين توهان ٻاهر به هر وقت ساڻ آهيون، ۽ اندر به
 هر ڪنهن منزل تي توهان گڏ هوندا سين. توکي وڏين مشڪلاتن
 مان لنگهائينداسون. تون ته قوم ڇڏ، ته ڌرم ڇڏ ۽ نه ٻار ٻچا
 ڇڏ. جيڪي به سنت ڌرم کان آيا آهن يا ڪمائي ڪري ست
 لوڪ پهتا آهن سي جيتوڻيڪ جدا جدا مذهبن ۽ مائڪن ۾ پيدا

”علمون بس ڪوٺين او ٻارو، اڪو اٽل ٿيري درڪار.“

وهدشاستر ۽ ٻين ٻين ڪتابن پڙهڻ جو مقصد ڇا؟ اهو نه آندو
وڃو، ڪنهن پوهندين تي چڙهو. پر ساري عمر پڙهندو رهندي
۽ آندو وڃڻ جي ڪوشش نه ڪئي نه پڙهڻ نه پڙهڻ ساڳي ٻالھ آهي.

ٿورو سنسار ٺهين جاري،

موت مد ڪام پڻ ماري.

جيڪڏهن سڄي عمر ڪرم ڪانڊ ۽ ڄپ ٺپ ۾ لڳائي

نه به ٿئي ڇالو؟ ساڳيو ڪام، ساڳيو ڪروڙ ۽ ساڳيا وشه وڪار.

ساري عمر اکين کان ٻاهر. پنڃ گيان اندرون، پنڃ ڪرم

اندرون، چار آلتو ڪرڻ، اهي چوڏاڻهن طاقتون آتما کي

دهائي وينديون آهن. جيستائين اهي نه وينديون تيستائين حثيٽ

جو پتو نه ٻڌندو.

ڌڻي ڌن پيٽ ٺهين چينها،

سرت اور شبد ٺهين ليئا.

فرمانن ٿا نه هڪي سبب مهانما ماي وڃي ۽ هي انهيءَ

کان رستو وٺي آندو آتما کي نام سان لڳائي ۽ جيئري ٿي

اندر چڙهي نه کيس هڪ ئي وڃي نه نام ڪهڙي شيءِ آهي.

پر هن سرف کي شبد سان ملايو ٿي ڪونهي جهن ڪري

بطحي ڪجهه ڪونه ٿو.

ملا ٺهين گورو ڌن پيٽي،

لڪاري ڌن مٽي ڪيڏي.

يا نه هن ٻولا ڪونه ڪئي آهي ٻاهن کي اندر وڃڻ وارو

ستگورو ڪونه ملبو آهي. جيڪڏهن ملي وڃيس نه هو نام

جو پيد ٿيس، هي مقصد ڪري اندر وڃي، پر دو کلي

ٿيس ۽ مڪتي ٿي وڃيس.

ڪال ني بت ان چيڏي،

مات نر ديه، ان دي دي.

ڪونه ٿو ڪوٺيان. ڪجهه نه ڪرڻ کان اهي چڱا ۽ سرڀشت
ڪرم آهن پر انهن سان مڪتي نٿي ملي. مڪتي ڏيڻ وارو
نام توهانجي اندر آهي.

پيڌ ڌن ڪا نهين پايا،
نام قل هات نهين آيا.

جيستائين ڌن جو پيڌ نه ملي ۽ ڌن کي نه پڪڙيو وڃي
تستائين روح مٿين منزل تي نه چڙهي سگهندو ۽ نه رات
”طاق“ سان ميلاب ٿيندو، نه آند ايندو، ۽ نه ڪار ڪروڌ
گهٽجندو ۽ نه من اندر يون وس اينديون.

چپين نت سهس اور لاڪا،
ڪلي نهين نيك ان آنڪا.

ڪو سؤ دفعا مالها ٿو ڦيري، ڪو هزار دفعا. ڪي ڪنهن
ٻائيءَ جا سؤ پاٽ ٿا ڪن، ڪي هزار ۽ ڪي لک. ڪي
گورو گرنٿ صاحب جا پاڻي آهن جي سڄي عمر پوڳ پائيندا
رهيا آهن پر سندن اندر جو پردو نه کليو آهي، نه به سؤ دفعا
جن گورو گرنٿ صاحب جو پوڳ پاڻو آهي، اهڙا گهڻي گڏيا
آٿر. هڪ اهڙو گڏيو جنهن چيو ته مون اُت سؤ پوڳ پاتا آهن.
مون چيو مانس ته توکي پيرين ٿو پوان مون کي هڪ هن سوالن
جو جواب ڏي. چيائين پڇ. پڇيومانس، تنهنجي اندر به
روشني پر گهٽ ٿي آهي؟ ڪڏهن روح ڪندن برهمڊن تي
وڌو آئيئي؟ ڪڏهن اندر وڃي امرت پيتو آئيئي؟ ڪڏهن
اندر ڪوسنت مهالما مليو آئيئي؟ جواب ڏنائين ”نه“. اهڙيءَ
طرح گيتا جا ڪيترا پريمي آهن جن ساري عمر گيتا پڙهي
آهي پر جيڪي گيتا چوي ٿي سو عمل به نه آندو اٿن. ڪيترائي
سڄي عمر جپ صاحب پڙهندا رهيا آهن، پر جيڪي ان به
چيل آهي سو نه ڪيو اٿن. توهين اندر وڃو ته جنم مرڻ کان
چڻي پئو. پر سڄي عمر ڪتاب پڙهندا رهندا نه ٿيندو ڪجهه
ڪونه. ٻلي شاه فرمائين ٿا:

طرح ڪيون ٿي، لي چوڌاري ڪهڙي جا ڏه ويه پرڏا
 ويڙهجن نه اٿئي، جي روشني صفا ڏيکڻي ويندي پر جيئن
 اهي پرڏا لاهيا وڃا ٿين روشني ٿيڻ لڳندي ويندي. اهڙيءَ
 ريت جيئن جيئن ڪمائي ڪندا ٻار وڌندو رهندو، ٻار بوجھ
 ۾ پهچڻ سان آتما جا سڀ پرڏا لهي ويندا ۽ آتما بالڪل ننگي
 ۽ روشن ٿي پوندي.

ورڻ ڏن پيڌ ڌوئو پرڏا،

واج اور لکش ان ڪهنا.

هاڻ سرامي جن فرمائين ٿا ته اسان ورن آلمڪ ۽ ڏن
 آلمڪ نام جر ٻورو ٻورو بيان ڪيو آهي. توهانجي راضي
 اٿئي ڪي واج ۽ لکش ڪولير يا ورن آلمڪ ۽ ڏن آلمڪ
 ڪولرو. جيڪي لکڻ، پڙهڻ ۽ چوڻ ۾ اچي سر ورن آلمڪ
 آهي ۽ ڏن آلمڪ اهر آهي جر لکڻ پڙهڻ ۽ ڳالهائڻ ۾ نه اچي.
 واج ورڻ آلمڪ جمالو،
 لکش ڏن ڏني پهچانو.

جهڪر لکڻ، پڙهڻ ۽ ڳالهائڻ ۾ اچي، اهر ورڻ آلمڪ
 آهي پر جيڪر اصل اڪال پرک آهي اهر ڏن آلمڪ آهي.
 ورڻ ۾ پيڪ جيڪ ڀولا،
 مرم ڏن سنت ڪوئي ٿولا.

فرمائين ٿا ته دنيا جون بيشمار قومون، بيشمار مذهبن،
 لفظن ۾ ئي رهجي ويا آهن، پر اهڙا ڪي ورتي آهن جي
 ڏن آلمڪ نام پڪڙي مالڪسان ملن ٿا ۽ پرڏو کولي مالڪ
 جو درشن ڪن ٿا.

ورڻ جب جب پچين پيڪي،

ملي ڪچھ ڦل نهين نيڪي.

سڀ قومون ويدن شاسترن ۽ پنهنجي پنهنجي مذهبي
 ڪتابن جي ڇپ ۽ پام ۾ ئي مشغول آهن. مان انهنڪي پرڏو

ڪونه ٿو ڪوٺيان. ڪجهه نه ڪرڻ کان اهي ڇڱا ۽ سر ڀڃڻ
ڪم آھن پر انھن سان مڪتي نٿي ملي. مڪتي ڏيڻ وارو
نام توهانجي اندر آهي.

ڀيڻ ڌن ڪا نهين پايا.

نام ڦل هائ نهين آيا.

جيستائين ڌن جو ڀيڻ نه ملي ۽ ڌن کي نه پڪڙيو وڃي
تستائين روح مٿين منزل تي نه چڙهي سگهندو ۽ نه رام
”طاقت“ سان ميلاب ٿيندو، نه آند ايدو، ۽ نه ڪام ڪرود
گهٽجندو ۽ نه من اندريون وس اينديون.

ڇپين نٿ سھس اور لاڪا.

ڪلي نهين نيڪ ان آنڪا.

ڪو سؤ دفعا مالها ٿو ڦيري، ڪو هزار دفعا. ڪي ڪنهن
ٻاڻيءَ جا سؤ ڀاڻ ٿا ڪن، ڪي هزار ۽ ڪي لک. ڪي
گورو گرنٿ صاحب جا پاڻي آھن جي سڄي عمر ڀوڳ پائيندا
رھيا آھن پر سندن اندر جو پردو نه کليو آھي، پر ٻه سؤ دفعا
جن گورو گرنٿ صاحب جو ڀوڳ پاڻو آھي، اھڙا گھڻي گڏيا
آھن. ھڪ اھڙو گڏيو جنھن چيو ته مون اٺ سؤ ڀوڳ پاتا آھن.

مون چيو مانس ته توکي پيرين ٿو پوان مون کي ھڪ ٻن سوالن
جو جواب ڏي. چيائين ٻچ. پڇيومانس، تنھنجي اندر ۾
روشني پرگھت ٿي آھي؟ ڪڏھن روح ڪنڊن پرھمنڊن تي
ويو اٿي؟ ڪڏھن اندر وڃي امرت پيتو اٿي؟ ڪڏھن
اندر ڪو سنت مھاتما مليو اٿي؟ جواب ڏنائين ”نه“. اھڙيءَ

طرح گيتا جا ڪيترا پريمي آھن جن ساري عمر گيتا پڙھي
آھي پر جيڪي گيتا چوي ٿي سو عمل ۾ نه آندو اٿن. ڪيترائي
سڄي عمر ڄپ صاحب پڙھندا رھيا آھن، پر جيڪي ان ۾
ڇيل آھي سو نه ڪيو اٿن. توهين اندر وڃو ته جبر مرڻ کان
ڇڻي پئو. پر سڄي عمر ڪتاب پڙھندا رھندا نه ٿيندو ڪجهه
ڪونه. ٻلي شاھ فرمائين ٿا:

طرح ڪيئن آهي، تي چوڌاري ڪهڙي جا ڏه ويه پرڏا
 ويڙهجن نه آهيءَ جي روشني صفا ٺڪڻي ويهي پر جيئن
 اهي پرڏا لاهيا وڃا تڏهن روشني تيز ٿيندي ويهي. اهڙيءَ
 ريت جيئن جيئن ڪمائي ڪندا پيار وڌندو رهندو ۽ ٻار ٻڙه
 ۾ پهچڻ سان آغا جا سڀ پرڏا لهي ويندا ۽ آغا بالڪل ٺڪي
 ۽ روشن ٿي پوندي.

ورڻ ڏن پيڙه ڏوڻو ٻرڻا،

واچ اور لڪش ان ڪهنا.

هاڻ سڙهي جن نمائڻ ٿا نه اسان ورن آلمڪ ۽ ڏن
 آلمڪ نام جر ٻرو ٻرو بيان ڪيو آهي. تڙهائجي ماضي
 آهيءَ کي واچ ۽ لڪش ڪولر يا ورن آلمڪ ۽ ڏن آلمڪ
 ڪولر. جيڪي لڪڻا، ٻڙهڻا ۽ چوڻا پر اچي سر ورن آلمڪ
 آهي ۽ ڏن آلمڪ اهو آهي جر لڪڻا، ٻڙهڻا ۽ ڳالهائڻا پر نه اچي.
 واچ ورڻ آلمڪ جالو،

لڪش ڏن ڏني پهچانو.

جيڪر لڪڻا، ٻڙهڻا ۽ ڳالهائڻا پر اچي، اهو ورڻ آلمڪ
 آهي پر جيڪر اصل اڪال پرڪ آهي اهو ڏن آلمڪ آهي.
 ورڻ ۾ پيڪ جيڪو ٻڙهڻو،

هر ڏن سنت ڪوئي ٿولا.

نمائڻ ٿا نه دنيا جون بيمار قومون، بيمار مذهب،
 لظن ۾ ئي رهجي ويا آهن، پر اهڙا ڪي وري آهن جي
 ڏن آلمڪ نام بگڙي مالڪ سان ملن ٿا ۽ ٻڙه ڪولي مالڪ
 جر درشن ڪن ٿا.

ورڻ جپ جپ پچين پيڪي،

ملي ڪچر قل نهين نيڪي.

سڀ قومون ويدن شاسترن ۽ پنهجي پنهجي مذهبي
 ڪتابن جي جپ ۽ پاٽ ۾ ئي مشغول آهن. مان انهيڪي ٻڙو

١١
پاڻيس نه گيان ملي ويو؟ راجا چيو ها. پڇاڻيس ڪو
ڪ شڪوڪ؟ راجا چيو ڪونه نه. تنهن تي رشيءَ چيس ته
ن، من ۽ ڏن مان توکي پرساد ڪري ٿو ڏيان، پنهنجون سمجهه.
راج نه ڪر ۽ پڇن نه ڪر. انهيءَ راجا جنڪ کي وڏن وڏن
پنهنجو گورو ڌارن ڪيو. پاڻيءَ ۾ پٺ چيل آهي:-

”تن من ڏن سڀ سونپ گور ڪو حڪم مڃي پاڻيءَ“
پر اسين تن، من ۽ ڏن پنهنجو سمجهي ويٺا آهيون، پوءِ
ملندو ڇا؟ نام جي دولت ڇا دنياوي دولت کان سستي
آهي؟ نه، هرگز نه. جيستائين اسين دنيا کي پيار ڪريون ٿا
تيستائين مالڪ ڪونه ملندو. جيڪڏهن سگهه تن، من ۽ ڏن
گورو ۽ ٿان قربان ڪري ۽ ان جي حڪم موجب محبت ڪري
ته مالڪ ضرور ماڻهو. گورو تن، من، ڏن کي ڇڏندو. هن
وت سيڪجهه آهي. گورمڪ تڏهن ٿيو جڏهن تن، من، ڏن
جو موه ڪڍيو. جهڙي طرح صاحبوڪن جون آباڻون انهن جي
ٻارن کي پالين پوئين ۽ هر قسم جي شيوا ڪن ٿيون پر جي
اهو مالڪ مري وڃي ته اهي ڪونه روئن پر بالڪ جو ماءُ
پيءُ وغيره روئندا آهن. ائين آباڻن وانگر هلو ۽ دنيا مان
پنهنجو موه ڪڍي ڇڏيو. جڏهن انهي ڳالهه تائين پهچندا
تڏهن توهان کي مالڪ هٿ ايندو. پوءِ ڪهڙو دڪ؟

لڳي تب جا به سن ڏن سي،

گهڻي تب ٿين ڪن تن سي.

ترڪتي جي استان تائين ٿي ڳڻ رهن ٿا، سن يعني ٻارن
۾ آتما پوري طرح صاف ٿئي ٿي. اتي استول، سوڪير
ڪارڻ، اهي ٿي سرير، رجو، نمو ۽ ستو، ٿي ڳڻ ۽ من
جا پردا، آتما مٿان لهيو وڃن. جيستائين اهي پردا ٽٽا
نيسين انسان کي ڪجهه به حقيقت جي خبر نٿي پوي. جه

دڪيڻا نوکان ئي شيون ٿو گهران. ٽن، من ۽ ڏن. راجا چيو
 ڏن! رشيءَ چيس ته سوچي وٺ. راجا چواب ڏنو، سوچيو
 اٿم. ٿڌهن اشناوڪر چيس ته تون ٽن مونکي ڏيئي ويٺو
 آهين تنهن ڪري ٿوڪي حڪم ٿو ڪريان ته تخت کي ڇڏي
 سڀني جي جئين به وڃي ويهر. هاڻ، سندس درٻار! سندس
 سڀا جا ماڻهو!! ٿورو ڪيڀا پاتين پر سمجهي ويو ته ٽن مهينو
 ٺاهي رشيءَ کي ڏيئي ڇڏيو اٿم. سو بنا عذر وڃي جئين به
 ويٺو. اشناوڪر اهو چو ڪيو؟ انهيءَ لاءِ ته جيڪا لوڪ لاح
 آهي اها لهي وڃيس. لوڪ جي لڄ وڏي رڪاوٽ آهي.
 ڪيترائي لوڪ جي لڄ ڪري مالڪ جي راه تي ٿري نه
 ڪري سگهندا آهن. پوءِ ڇهائينس ته ڏن مهينو آهي.
 مهينو ڏن به ڇڏال نه آڻ. راجا جو خيال ٻيو ڏن راتين ڏانهن
 وڃي، وري موٽي ئي آيو ته اهي رشيءَ کي ڏنل آهن،
 وري سندس خيال ڏن ڏانهن ئي ويو، ملڪ ڏانهن ئي ويو
 ۽ واپس موٽي ئي آيو ته اهي سڀ رشيءَ کي اُڀريل آهن.
 اها من جي عادت آهي ته واندو نه وهندو آهي، ڪجهه نه
 ڪجهه سوچيندو ئي رهندو آهي. سو راجا جو خيال آيو ۽
 ويو پئي. اهو سڀ رشي ڏسي رهيو هو. آخر راجا اکيون بند
 ڪري ويهي رهيو ته اکيون ٻاهر ڪجهه ڏسن ته من ٻاهر
 ٺوڙي. تنهن ئي رشيءَ چيس ته خبردار جي من سان سنگت
 ڪيو ائين ٿون من به ٻه ٽي ڏيئي ڇڪو آهين. راجا ويچارو ان
 هر سو سمجهي ويو ته من ئي نه مهينو حق ٺاهي. سمجهو
 جي دير هئي، سندس من روڪجي ويو. رشيءَ کي ڪمندو
 به اهو هو. سو پري جو هيٺائينس نظر ته راجا جو روح اُٿندو
 هائو ويو ۽ روحاني منزلن جو سِر ڪرڻ لڳو ۽ نام جو آندو
 وٺڻ لڳو، کيس مناسب وقت ڇڏي ڏيڻ بعد رشيءَ سندس
 روح کي هيٺ ڇڪيو. جڏهن راجا اکيون کوليون ته ڏهن

۱. هن ۽ ڏن هر ٻان ڪري. ڳورو نه ٿڪو تن ٿو وٺي نه ڏن،
 ۲. من. ڳورو جو مطالب فقط آتما کي انهن کان الڳ ڪرڻ
 ۳. هو آهي نه جيئن سک جي آندو ”مان ۽ منهنجو“ نه رهي،
 ۴. ڪ مثال آهي. هڪ دفعي راجا جنڪ کي چاه ٿيو ته پوءِ
 ۵. بد حاصل ڪريان. سو هڪ هزار گهاٽون وٺي، هر هڪ جي
 ۶. سڱ ۾ ويهه مهرون ٻڌائين ۽ چيائين ته جيڪو شاستر آرٿ
 ۷. ۾ جيتسندو اهو گهاٽون کڻي وڃي. گهڻيتي رشي مٺي ڪنا ٿيا،
 ۸. مهن جا مهيا بحث مباحث پئي هليا آخر ڀاڱي واکي ٺالي
 ۹. رشي ۽ جيتيو ۽ گهاٽون حاصل ڪيون. پوءِ راجا چيو ته اهڙيون
 ۱۰. هزار گهاٽون مهرون سوڌيون انهيءَ کي ڏيندس، جو مون کي
 ۱۱. آندو وٺي هلي گيان ڏيندو. ڀاڱي واکي نه واپڪ ڪيائي هو،
 ۱۲. ويدانتي هو، سو سڄي گيان جي theory (ماتسا) سمجهائي
 ۱۳. سگهيو پر آندو وٺي وڃي نه سگهيو. پوءِ راجا هڪ سنگهاس
 ۱۴. ٺهرايو ۽ سڄي ملڪ جي مهاڻائن کي گهرائي چيائين ته جيترو
 ۱۵. جلدي گهوڙي تي چڙهي ٿو اوترو جلدي مون کي گيان
 ۱۶. گهرجي ۽ جيڪو ڏئي سو هن سنگهاس تي ويهي مون کي
 ۱۷. گيان ڏئي. رشين منين چيو ته گيان ڇا گهوڙي پيٽارڻ جي
 ۱۸. ڇيز آهي جو ايترو جلدي ڏئي سگهيو؟ هن گيان لاءِ لکڻو،
 ۱۹. پڙهڻو وغيره ٻوندو. ايتري ۾ اشتاوڪر ٺالي هڪ مهاڻا
 ۲۰. آيو. هو ڏڪو هو ۽ جڏهن اچي سنگهاس تي ويٺو تڏهن
 ۲۱. سڀ رشي کلڻ لڳا ۽ سمجهائون ته شايد ڪو موڙڪ آهي. تنهن
 ۲۲. تي اشتاوڪر چيو ته مون سمجهيو ته توهين مهاڻائون آهيو پر
 ۲۳. نه. مهاڻائون آتما کي ڏسندا آهن ته سرير کي. سرير کي
 ۲۴. ڏسڻ چمارن جو ڪم آهي. سڀ ڇپ ٿي ويا. هاڻ راجا چيس
 ۲۵. ته گيان ڏي. اشتاوڪر راجا کي چيو ته توکي گيان وٺڻو آهي
 ۲۶. پوءِ رشين منين کي چيائين ته توهين گيان ڏئي سگهو ٿا؟
 ۲۷. ڪنهن به ”ها“ ڪونه ڪئي. راجا کي چيائين ته گيان

پردو کلي پيرو. ستگوروء پا کامل مرشد وٽ اها طاقت آهي
ليڪن عام طرح سان هو انهيءَ طاقت کي ضايع نه ڪندا آهن.
سندن زندگيءَ ۾ هڪ اڌ اهڙو واقع ٿيندو آهي.

گورمک هوپہ تن دن سي،

کري ٿو پريت نچ هن سي.

سک جو ڌرم ڪهڙو آهي؟ فرمائين ٿا ته جيڪڏهن سک
کي پورو ڳورو ملي ته کيس پورو گورمک ٿيڻ گهرجي.
گورمک ڪنهن کي ٿو چڱي؟ اسان جي روح يا آتما مٿان
پهرين اسٽول پردو آهي، ان جي اندر سوکير پردو
آهي ۽ تنهن جي اندر ڪارڻ پردو آهي. جڏهن اسين
سٺ ستگوروءَ کان اڀديش وٺي هنن ٻن اکين کان مٿي
چڙهنداسين ته ٿرپا پڌ ايندو. اهو سوکير ديس آهي ۽ اُتي
اُسانجو سوکير سربر آهي. انهيءَ کي پار ڪرڻ مهل سوکير
سربر لهي ويندو. پوءِ جڏهن ٻرهر ۾ وڃبو اُتي ڪارڻ سربر
جو پردو آهي، انهيءَ کي پار ڪري، پار ٻهر، دسوين دوار
۾ پهچي ڪارڻ سربر ۾ ڇڏڻو پوي ٿو. اُتي سڄي امرتسر
آهي جنهن ۾ سان ڪري آتما ٺيڪي يعني سڀني سربرن کان
آزاد ٿيو پوي. انهيءَ وقت روح جي پنهنجي روشني ٻارهن
دورن جي پيٽري آهي. اُٻن هٿ هڪ سورج ڏانهن ٺهاري
۾ ڪونه ٿا سگهون. اتي پهچي چڱي ٿو، ”مان آتما آهيان“
۽ خيال اچي ٿو ته منهنجو پرماتما ڪير آهي؟ انهيءَ جي
ڳولا ڪجي ٿي ۽ جڏهن اڀاس ڪندي درجي بدرجي آتما
سڃڪندڙ پهچي ٿي ته ڇري ٿي ته منهنجو مالڪ ست پرش
آهي، منهنجي ڦرم ست نام آهي، منهنجو ديس ست لوڪ
آهي. جنهن کي مسلمان مٿاڻ حق ۽ ٻيا پنهنجيءَ پنهنجيءَ
پوليءَ ۾ ان جو بيان ڪن ٿا. سک کي گهرجي ته ڳورو نان

ان، هن ۽ ڏن ٿر بان ڪري. گورو نه ٿڪو تن ٿر وٺي نه ڏن،
 نه من. گورو جو مطلب فقط آتما کي انهن کان الڳ ڪرڻ
 جو آهي نه جيئن سک جي آندڙ ”مان ۽ منهنجو“ نه رهي،
 هڪ مثال آهي. هڪ دفعي راجا جنڪ کي چاه ٿيو ته پر
 پد حاصل ڪريان. سو هڪ هزار گايون وٺي، هر هڪ جي
 سڱ ۾ ويهه مهرون ٻڌائين ۽ چيائين ته جيڪو شاستر آرت
 ۾ جيتئيندو اهو گايون کڻي وڃي. گهڻيئي رشي مڏي ڪنا ٿيا،
 مهنن جا مهنا بيهه مباحثه پئي هليا آخر ڀاڱي وٺي نالي
 رشي ۽ جيتيرو ۽ گايون حاصل ڪيون. پوءِ راجا چيو ته اهڙيون
 هزار گايون مهرون سوڌيون انهيءَ کي ڏيندس، جو مون کي
 آندڙ وٺي هلي گيان ڏيندو. ڀاڱي وٺي نه واپڪ گيائي هو،
 ويدانتي هو، سو سڄي گيان جي theory (ممانسا) سمجهائي
 سگهيو پر آندڙ وٺي وڃي نه سگهيو. پوءِ راجا هڪ سنگهاسن
 ٺهرايو ۽ سڄي ملڪ جي مهاتمانن کي گهرائي چيائين ته جيترو
 جلدي گهوڙي تي چڙهجي ٿو اوترو جلدي مون کي گيان
 گهرجي ۽ جيڪو ڏئي سو هن سنگهاسن تي ويهي مون کي
 گيان ڏئي. رشين منين چيو ته گيان ڇا گهوڙي پيٽارڻ جي
 چيز آهي جو ايترو جلدي ڏئي سگهيو؟ هن گيان لاءِ لکڻو،
 پڙهڻو وغيره ٻوندو. ايتري ۾ اشتاوڪر نالي هڪ مهاتما
 آيو. هو ڪو هو ۽ جڏهن اچي سنگهاسن تي ويٺو تڏهن
 سڀ رشي کڻي لڳا ۽ سمجهائون ته شايد ڪو موڪ آهي، تنهن
 تي اشتاوڪر چيو ته مون سمجهيو ته توهين مهاتمانن آهيو پر
 نه، مهاتمانن آتما کي ڏسندا آهن نه سرير کي. سرير کي
 ڏسڻ چمارن جو ڪم آهي. سڀ ڇپ ٿي ويا. هاڻ راجا چيس
 ته گيان ڏي. اشتاوڪر راجا کي چيو ته توکي گيان وٺڻو آهي؟
 پوءِ رشين منين کي چيائين ته توهين گيان ڏئي سگهو ٿا؟ پر
 ڪنهن به ”ها“ ڪونه ڪئي. راجا کي چيائين ته گيان جي

پر دو کلي پيو. ستگورو ۽ ٻا ڪامل مرشد وٽ اها طاقت آهي
ليڪن عام طرح سان هو انهيءَ طاقت کي ضايع نه ڪندا آهن.
سندن زندگيءَ ۾ هڪ آڌ اهڙو واقع ٿيندو آهي.

گورمڪ هويہ تن دن سي،

ڪري ڦو پريت نج هن سي.

سک جو ڌرم ڪهڙو آهي؟ فرمائين ٿا ته جيڪڏهن سک
کي پرورو ڳورو ملي ته کيس پرورو گورمڪ ٿيڻ گهرجي.
گورمڪ ڪنهن کي اڻو چڻي؟ اسان جي روح يا آتما مٿان
ٻنهي اسٽول پرديو آهي، ان جي اندر سوکير پرديو
آهي ۽ ٽيون جي اندر ڪارڻ پرديو آهي. جڏهن اسين
سنت ستگوروءَ کان اپديش وٺي هنن ٻن اکين کان مٿي
چڙهنداسين ته ٿر ٻا پڌ ايندو. اهو سوکير ديس آهي ۽ اُهي
اسانجو سوکير سربر آهي. انهيءَ کي ٻار ڪرڻ مهل سوکير
سربر لهي ويندو. پوءِ جڏهن ٻرهر ۾ وڃو اتي ڪارڻ سربر
جو پرديو آهي، انهيءَ کي ٻار ڪري، ٻار ٻرهر، دسويں دوار
۾ پهچي ڪارڻ سربر نه ڇڏڻو پوي ٿو. اتي سڄي امرتسر
آهي جنهن ۾ سنان ڪري آتما ننگي يعني سڀي سربرن کان
آزاد ٿيو پوي. انهيءَ وقت روح جي پنهنجي روشني ٻارهن
درجن جيتري آهي. اسين هڪ هڪ سورج ڏانهن ٺهاري
نه ڪونه ٿا سگهون. اتي پهچي چڻي ٿو، ”مان آتما آهيان“
۽ خيال اچي ٿو ته منهنجو پرمالما ڪير آهي؟ انهيءَ جي
ڳولا ڪجي ٿي ۽ جڏهن ايهاس ڪندي درجي بدرجي آتما
سڃڪندو پهچي ٿي ته چري ٿي ته منهنجو مالڪ ست ايش
آهي، منهنجي ڌرم ست نام آهي، منهنجو ديس ست لوڪ
آهي. جنهن کي مسلمان مٿاڻ حق ۽ ٻيا پنهنجيءَ پنهنجيءَ
ٻوليءَ ۾ ان جو بيان ڪن ٿا. سک کي گهرجي ته ڳوروءَ تان

ان، هن ۽ ڏن ٿر بان ڪري. ڳورو نه ٿڪو تن ٿو وٺي نه ڏن،
 اُن. من. ڳورو جو مطالب فقط آتما کي انهن کان الڳ ڪرڻ
 جو آهي نه جيئن سک جي اندر ”مان ۽ منهنجو“ نه رهي.
 هڪ مثال آهي، هڪ دفعي راجا جنڪ کي چاه ٿيو نه پوءِ
 بد حاصل ڪريان. سو هڪ هزار گايون وٺي، هر هڪ جي
 سڱ ۾ ويهه مهرون ٻڌائين ۽ چيائين ته جيڪو شاستر اُڙت
 ۾ جيتيندو اهو گايون کڻي وڃي. گهڻيتي رشي مٺي ڪٺا ٿيا.
 مهن جا مهنا بھت مباحث پئي هليا آخر ڀاڳي واکي ٺالي
 رشي ۽ جيتيو ۽ گايون حاصل ڪيون. پوءِ راجا چيو ته اهڙيون
 هزار گايون مهرون سوڌيون انهيءَ کي ڏيندس، جو مون کي
 آندڙ وٺي هلي گيان ڏيندو. ڀاڳي واکي نه واکي گيائي هو،
 ويدانتي هو، سو سڄي گيان جي theory (ممانسا) سمجهائي
 سگهيو پر آندڙ وٺي وڃي نه سگهيو. پوءِ راجا هڪ سنگهاسن
 ٺهرايو ۽ سڄي ملڪ جي مهاتمانن کي گهرائي چيائين ته جيترو
 جلدي گهوڙي تي چڙهجي ٿو اولسرو جلدي مون کي گيان
 گهرجي ۽ جيڪو ڏئي سو هن سنگهاسن تي ويهي مون کي
 گيان ڏئي. رهين مٺين چيو ته گيان ڇا گهوڙي پيٽارڻ جي
 چيز آهي جو ايترو جلدي ڏيئي سگهيو؟ هن گيان لاءِ لکڻو،
 پڙهڻو وغيره پوندو. ايتري ۾ اشتاوڪر ٺالي هڪ مهاتما
 آيو. هو ڏسڪو هو ۽ جڏهن اچي سنگهاسن تي ويٺو تڏهن
 سڀ رشي کلڻ لڳا ۽ سمجهائون ته شايد ڪو موڪل آهي. تنهن
 ئي اشتاوڪر چيو ته مون سمجهيو ته توهين مهاتمانن آهيو پر
 نه. مهاتمانن آتما کي ڏسندا آهن نه سرير کي. سرير کي
 ڏسڻ چارن جو ڪم آهي. سڀ چپ ٿي ويا. هاڻ راجا چيس
 ته گيان ڏي. اشتاوڪر راجا کي چيو ته توکي گيان وٺڻو آهي؟
 پوءِ رشين مٺين کي چيائين ته توهين گيان ڏيئي سگهو ٿا؟ پر
 ڪنهن به ”ها“ ڪونه ڪئي. راجا کي چيائين ته گيان جي

پردو کلي ٻرو. ستگروءَ ٻا ڪامل مرشد وقت اها طاقت آهي
ليڪن عام طرح سان هو انهيءَ طاقت کي ضايع نه ڪندا آهن.
سندن زندگيءَ ۾ هڪ اڌ اهڙو واقع ٿيندو آهي.

گورمڪ هوڀر ٽن ٽن سي،

ڪري ڦر پريت نچ هن سي.

سڪ جو ڏور ڪهڙو آهي؟ نروائين ٿا نه جيڪڏهن سڪ
کي پورو ڪرو ملي نه کيس پورو گورمڪ ٿيڻ گهرجي.
گورمڪ ڪنهن کي ٿو چڻجي؟ اسان جي روح ٻا آتما مٿان
ٻيون اسٽول پردو آهي، ان جي اندر سوکير پردو
آهي ۽ انهن جي اندر ڪارڻ پردو آهي. جيڏهن اسين
سٺ ستگروءَ کان ابتدئ وٺي هنن ٻن اکين کان مٿي
چڙهنداسين ته ٿورا پنڊ ايندو. اهو سوکير ديس آهي ۽ اتي
اسانجو سوکير سربر آهي. انهيءَ کي ٻار ڪارڻ مڃي سوکير
سربر ٺهي ويندو. پوءِ جيڏهن ٻوهر ۾ وڃو اتي ڪارڻ سربر
جو پردو آهي، انهيءَ کي ٻار ڪري، ٻار ٻوهر، دسوين دوار
۾ پوڄي ڪارڻ سربر نه ڇڏو ٻوڙي ٿو. اتي سڄي امرتسر
آهي جنهن ۾ سنان ڪري آتما ٺنڪي يعني سڀني سربرن کان
آزاد ٿيو پري. انهيءَ وقت روح جي پنهنجي روشني ٻارهن
سورجن جيتري آهي. اسين هڪ هڪ سورج ڏانهن ٺهاري
نه ڪونه ٿا سگهون. اتي پهچي چڻجي ٿو، ”مان آتما آهيان“
۽ خيال اچي ٿو ته منهنجو پرماتما ڪير آهي؟ انهيءَ جي
ڳولا ڪجي ٿي ۽ جيڏهن اڀياس ڪندي درجي بدرجي آتما
سڃڪندڙ پوڄي ٿي ته ڇوڙي ٿي ته منهنجو مالڪ سٺ پرش
آهي، منهنجي ڦرم سٺ نام آهي، منهنجو ديس سٺ لوڪ
آهي. جنهن کي مسلمان مٿاڻ حق ۽ ٻيا پنهنجيءَ پنهنجيءَ
ٻوليءَ ۾ ان جو بيان ڪن ٿا. سڪ کي گهرجي ته گروءَ ٿا

نام نامي دوکمو گنايا،

اڀيڙي پيڌ سمجهايا،

هيئن حضور سوامي جي مهاراج جن فرمائين ٿا ته اسان نام
۽ ناميءَ جو پيڌ ظاهر ڪيو پئني نام ڇا آهي؟ نامي ڇا آهي؟
اهو اڪال پرک نامي آهي ۽ جيڪي لفظ آهن، سي نام آهن،

گورو کي موج ۾ سڀ ڪچم،

جسي بچاهين ڪوٺين گورمک،

انسان کي سڄ ڪنڊ وٺي وڃڻ وارو گورو آهي. گوروءَ جي
سکيا اها آهي ته محنت ڪري پر دو ڪرڻو ۽ آهستي آهستي
ٿر ڌام پهچي وڃو. پر ڪڏهن ڪڏهن غير معمولي حالتن
(exceptional cases) ۾ متگورو پنهنجي موج ۾ ڪنهن ئي
خاص مهر ڪري ٿو. جيئن هڪ وڏو شاهوڪار ڪنهن غريب
کي ٽن دولت ڏيئي پاڻ جهڙو ڪرڻ چاهي ته ڪري سگهي
ٿو پر گهڻي ۾ گهڻو هڪ، ٻن يا چئن کي ڪري سگهندو،
عام نه. هر ڪنهن سميت مهاتما جي زندگيءَ ۾ هڪ اڌ اهڙو
واقعو ٿيندو آهي. هڪ مسلمان مهاتما جو ذڪر آهي. هڪ
دفعي هڪ چور سندس گهوڙي چورائڻ آيو. گهوڙيءَ کي
پٺيان چوڙي، اڳيان چوڙڻ لڳو. جڏهن اڳيان چوڙي بس
ڪيائين ته ڏسي ته پٺيان ٻڏي پئني آهي. اهڙيءَ طرح اڳيان
۽ پٺيان چوڙ بند ٿي، رات گذري ويئي. چور صدي هو، ڇي
گهوڙي ضرور ڪاهي وڃي آهي. صبح جو جڏهن مهاتما جي
جاڳڻ جو وقت آيو ته ٻاهر نڪتو، ڏٺائين ته ڪو شخص سندس
گهوڙي چوڙي رهيو آهي. پڇيائينس: اي شخص! تون ڪير
آهين ۽ ڇا ڪري رهيو آهين؟ چور جواب ڏنو ته مان چور
آهيان ساري رات لڳو رهيو آهيان پر وريو ڪجهه ڪونهي.
چور جي ادا، مهاتما کي پسند آئي. پڇيائينس ته آءُ نه اها
گهوڙي توکي ڏيان. جيئن نظر پري نهار يائينس ته چور جو

سڄي دنيا، ٻار يا ٻڏو اهو اڀياس ڪري سگهيو. گورو نانڪ صاحب، ڪير صاحب، دادو جي، پتو جي، شمس نير، خراج حافظ ۽ ٻيا فخر ۽ سبت اها ساڳي ڳالھ، ڪن ٿا. انهيءَ کان بهتر فلاسافي اڃا معلوم نه ٿي آهي.

گورو بن اور بنا ڪرني،

ملي ڪس ڪهو بهم رهندي.

جيئرو ٻيڪ اهو نام سڀ ڪنهن جي اندر آهي، پر جيستائين ڪو راه ڏيکارڻ وارو سمع يا مهاتما نه ملي، توهين انهيءَ کي استاد چئو، يا دوست چئو، جيئن اهو نه ملي ۽ ڪو متبع نه ڪري، تيستائين سڄي لار هي پراڻي نه لڳندي، پر جيڪڏهن ڪير متبع ڪري پوءِ چاهي ڪهڙي به دس جو هجي، ڪهڙي به مذهب جو هجي، انهيءَ کي لار حاصل ٿيندو. پر متبع ضرور ڪرڻي آهي پوءِ چاهي استر جي چاهي پرن. گورو امر داس صاحب جن ٻارهن سال شهوا ڪئي. ٻاهر کان چوراسي سالن جي ٻرڻ اوستا ۾ پاڻي ٻوڏيندا هئا ۽ ڪا به سان پنهجا وار ٻڏي ڇڏين هئا. گورو نانڪ صاحب جن ٻارهن سال پٿرن تي سمهيا. ڇا ڪتون ڪونه هيون؟ هي ٻيهر ۽ ٻيهر جو مضمون آهي، ڳالهين جو مضمون ڪونهي.

چاهه انراڳ جس هوئي،

ڀياڳ بڙ گورمک سوئي.

سڀ ستگورو يا ڪامل فخر فرمائين ٿا ته جن کي انساني جنم پائي اندر ۾ مالڪ جي ملڻ جو چاه ٿئي ٿو، اهي وڏن ڀاڳن وارا آهن ڇاڪاڻ ته نام کان مٿي دنيا ۾ دولت ڪانهي. اها دولت نه باه ۾ سڙي، نه پاڻيءَ ۾ ٻڏي ۽ نه فنا ٿئي ۽ نه جمود ڪسي سگهن. سو جيڪڏهن ڪير نام کي ويجهو راجي ٿو ته مالڪ کي ويجهو راجي ٿو. اها وڏي ۾ وڏي خوش قسمتي آهي.

جي گهر ڏانهن وڃڻ جي گهٽي آهي. اتي ڇا ٿي رهيو آهي
 ”اٺي انهد شبد وجه دن رائي گورم تي سبد سناو ٿيئا
 انهد شبد، جو کنڊن برهمڊن جي جائين جي جان آهي
 اٺي آهي. ساڳي سکيا گورو رامداس جن ڏين ٿا :
 ”نو دروازي نرين در ٿيڪي، رس امرت دسوين چو ٿيڪي
 امرت نه آهي. جڏهن ٻن اکين کان مٿي وڃو ته اٺي آب حيات
 آهي. امرت آهي. ساڳي ڳالهه جدا جدا سنتن ۽ فقيرن چئي
 آهي. توهين ڪتابن ۾ تحقيقات ڪريو، جڏهن توهان جي
 ڪوچ مڪمل ٿئي تڏهن فيصلي تي پهچجو.

ڌني ڌن ايڪ ڪر جانو،
 سرت سي شبد پهچانو.

اها جيڪي ڌن وڃي رهي آهي انهيءَ جي پٺيان پٺيان
 وڃي ڌنيءَ تائين پهچڻو آهي. جڏهن نام پاڻي ناميءَ ۾ ملي ٿو
 وڃي، ته خود نامي ٿيو وڃي. جهڙيءَ طرح قطرو سمند ۾
 ملي سمند ٿيو وڃي. ساڳئي طرح آتما پرمانا ۾ ملي پرمانا
 ٿيو پوي. جيڪي جيڪي مهائائون يا سنت، روحاني
 منزلن تي پهتل آهن انهن سڀني جو مت ساڳيو ئي آهي.
 يعني آتما کي پرمانا سان ملايو يا روح جو خدا سان
 صل ڪرايو.

شبد اور سرت پئي ايڪا،
 نام ڌن آتمڪ ديڪا.

فرمائين ٿا ته جڏهن روح ناميءَ جو پلڪ پڪڙيو يعني آتما
 آتما جو پلڪ پڪڙيو تڏهن تسلي ٿي ويئي ۽ ڦڙو سمند ۾
 هڪ ٿي ويو. پوءِ دنيا ۾ اچڻ جي ضرورت ڪهڙي ؟
 طريقو دنيا جي سڀني سادنائن کان سولو ۽ سڌو آهي.

جي گهر ڏانهن وڃڻ جي گهڻي آهي . اتي ڇا ٿي رهيو آهي؟
 ”اٽي انهد شبد وجهه دن راتي گروم تي سبد سناو ٿيئا“
 انهد شبد، جو ڪنڊن برهمڊن جي جانين جي جان آهي سر
 اٽي آهي . ساڳي سکيا گورو رامداس جن ڏين ٿا :

”نؤ دروازي نرين در ٿيڪي، رس امرت دسوين چوئيچي“
 امرت رس جيڪو مڪتي ڏيندڙ آهي سو همن ٻن اکين کان
 هيٺ نه آهي . جڏهن ٻن اکين کان مٿي وڃو ته اٽي آب حيات
 آهي، امرت آهي . ساڳي ڳالهه جدا جدا سنتن ۽ فقيرن چئي
 آهي . توهين ڪتابن ۾ تحقيقات ڪريو، جڏهن توهان جي
 ڪرڇ مڪمل ٿئي تڏهن فيصلي تي پهچجو .

ذني ڌن ايڪ ڪر جانو،

سرت سي شبد پهچانو .

اها جيڪي ڌن وڃي رهي آهي انهيءَ جي پٺيان پٺيان
 وڃي ڌنيءَ تائين پهچڻو آهي . جڏهن نام پاڻي ناميءَ ۾ ملي ٿو
 وڃي، ته خود نامي ٿيو وڃي . جهڙيءَ طرح قطرو سمنڊ ۾
 ملي سمنڊ ٿيو وڃي . ساڳئي طرح آتما پرماتما ۾ ملي پرماتما
 ٿيو پري . جيڪي جيڪي مهاتمائون يا سنت، روحاني
 منزلن تي پهتل آهن انهن سڀني جو مت ساڳيو ئي آهي .
 يعني آتما کي پرماتما سان ملايو يا روح جو خدا سان
 وصال ڪرايو .

شبد اور سرت پئي ايڪا،

نام ڌن آتمڪ ديڪا .

فرمائين ٿا ته جڏهن روح ناميءَ جو پلڪ پڪڙيو يعني آتما
 پرماتما جو پلڪ پڪڙيو تڏهن تسلي ٿي ويندي ۽ ڦڙو سمنڊ ۾
 ملي هڪ ٿي ويو . پوءِ دنيا ۾ اچڻ جي ضرورت ڪهڙي؟
 اهو طريقو دنيا جي سڀني ساڌن کان سولو ۽ سڌو آهي .

نام ورن آلمڪ ڳاڻا، نامي ڏن آلمڪ پايا.

فرمائين ٿا ته جيڪو ڏن آلمڪ نام آهي اهو لکڻ، پڙهڻ ۽ ڳالهائڻ ۾ اچي يعني جيڪو نام لکيو، پڙهيو يا ڳالهايو وڃي، اهو ورتا آلمڪ آهي. نامي ڏن آلمڪ آهي، نام ورتا آلمڪ آهي. جيستائين اسان کي ڪو نامي نه ملي تڏهن تائين نام جو ڪو نه نالو ڪونهي. جهڙيءَ طرح ”مصري، مصري“ جو ورتا سان واسو منو ٿئي ٿو مصري ڪاٺ سان واسو منو ٿئي ٿو ساڳيءَ طرح ساري عمر ”رام رام“ ”رحيم رحيم“ يا ٻئي ڪنهن نام جو چاب ڪرڻ سان ڪجهه ڪونه بڻجندو. دل ٻا اکرن ۾ اٽڪي پئجي آهي. پر جيڪا طاعت ”رام“ آهي انهيءَ کي ڪهر ڪونه ٿو حاصل ڪري.

ورن سي سرت من مانجو،

بهر چڙهه گنگن ڏن ساڌو.

اسان کي ورتا آلمڪ ۽ ڏن آلمڪ، ٻنهي نامن کان ڪم وٺڻو آهي. ورتا آلمڪ جي وسيلي مستحڪم ڪرڻو آهي، مستحڪم جي معنيٰ ڪرڻي آهي، جنهنجو نتيجو اهو ٿي ٿو جو اسانجي اڃائي شيالاف ناس ٿيندي ويندي ۽ جيڪي شڪ شڪره آهن انهن باري ۾ تعظيم ڪمي. جڏهن تعظيم مان پتو پوندو ته سچ پچ سچ ڪجهه اندر آهي، تڏهن ڪامل مرشد يا مستگوروءَ کي نام جي بخشش لاءِ پراڻا ڪنداسين. جڏهن هو نام بخشيندا، تڏهن سندن هدايت موجب سڀل صبح جو اُٿي ٻه ٽي ڪلاڪ پڇن ٿي وهنداسين. نتيجو ڪهڙو ٿي ٿو ٿو؟ هنن ٻن اکين تائين اسانجو بدن خالي ٿي ويندو. اهو ئي گورو امر داس صاحب جن فرمائين ٿا: ”ٺو ڌر لاکي ڏاوم رهائي دسوين نچ ڪهر واسا پائي“

ٺو ڌر وارا بند ڪري مٿي اچو اڳيان (دسوين دوار ۾) پرميشور

انهن ۾ ڪونهي . سڀ مذهب لفظن کي ٻڪڙي ويٺا
جهڙي طرح ڪنهن ماڻهوءَ کي هڪ لڳي هجي ۽ هو
”روئي“ ”روئي“ ٻڪاري نه هڪ ڪونه لهندس، پر
”واڳورو واڳورو“ اهي فقط لفظ آهن، جيڪو سڄو نام آ
اهو لکڻ پڙهڻ ۾ نقص آهي .

ملي گور نام ٽن بيدي ،

سرت ٽن ٽني سنگ پيڙي .

فرمائين ٿا ته جيڪڏهن ڪو سنت يا مهاتما، جو نام جي
ٽن جو واقف هجي، روحاني منزلن تي ويندو هجي، اڪال
پرک سان ملندو هجي، جيڪڏهن آدمي انهيءَ وقت وڃي نه
هو کيس ڪهڙو ابدش ڏيندو؟ چونڊس ته تنهنجي آندو
نام آهي، تون آندو وڃ، نام کي ٻڪڙي انهيءَ سان ميلاب
ڪر. هو ائين ڪونه چوندو ته تون مذهب ڇڏ، قوم بدلاءَ،
گهر بار ڇڏ، پر ائين چوندو ته گهر بار ۾ رهندي تون
پنهجي نوج. يا ڏيان شبد ڏانهن ڏي. بس ايترو ئي ڪم
آهي. جڏهن روح نام سان لڳندو تڏهن شانتي اچي ويندي.
شيخ فرید صاحب فرمائين ٿا :
”فريدا شڪر ڪند نبات گر ماکيون مانجها دڌ،

سي وستو مينيان رب نه پجن تڌ.“
بد مني آهي، شڪر مني آهي، مصري مني آهي، ڳڙ منو
ي، ماکي مني آهي، کير منو آهي، پر اي مالڪا جيڪو
جي نام ۾ ميناج آهي اهو انهن ۾ ناهي .

ايڪتا نام اور نامي،

ڪراوين جو ملين سوامي .

پر و ستگورو ملي وڃي ته سک کي نام جو پيڙ ڏيئي
روح کي اندر شبد يا نام سان ميلاب ڪرائي ڇڏي .

ورن ڪه چاهي ڪه اڪثر،
جو ٻولا جايد، رسنا ڪو.

لڪن اور پڙهن ۽ آيا،
اُسي ٻون آتمڪ گايـا.

نام ٻن قسمن جو آهي ”ورن آتمڪ ۽ ڏن آتمڪ“. جيڪي
لڪي سگهجي، پڙهي سگهجي ۽ چئي سگهجي، اهو ورن
آتمڪ آهي. اهو چئن قسمن جو آهي. پرا، بستي، مڌيما
بيڪري. هڪ اهو جو رات سان چئي سگهجي، جيئن مان چئي
وهيو آهيان، يا جهوڪيون ڪانوَ ۽ پيا جانور ڪن ٿا، يا اسين
لوهين پاڻ ۾ ڳالهايون ٻولهايون ٿا. ٻيو اهو جو گلي آندو
آهستي آهستي چئي ٿو، ٽيون اهو جو دل ۾ چئبو آهي،
جنهن جي نه رات کي خبر نه گلي ڪي خبر. چوٿون اهو جو
يوگي ناپيءَ (ڏن) ۾ ڪندا آهن. پر جيڪو نام مڪتي ڏئي
ٿو سو انهن چئن کان پري آهي. دنيا جا ڪتاب انهيءَ ڏن
آتمڪ نام جي ساراه ڪن ٿا پر سچو نام انهن ڪتابن ۾ نه
بلڪ توهان جي اندر آهي. جڏهن توهين اندر چڙهندا،
ڪام ڪروڙ وغيره ناس ٿي ويندا، اندر پردو کلي پوندو ۽
وشي پيدا ٿي ويندي ۽ توهان کي سچي شانتي اچي ويندي.
تي ڪائنات ۾ انسان اُتر ۾ اُتر پئداش آهي. انهيءَ ۾ سڀ
هٿ ساڳئي ويچار جا آهن. مسلمان چون ٿا انسان اشرف
الموقات آهي، هندو چون ٿا ته نر نارائي ديھ آهي. ڇو
ڪي جيڪو راز انسان اندر رکيو آهي اهو ٻئي ڪنهن ۾
نه ٿو ڳالھي، ڇو ڇا ٻاهر آهي سا انسان جي اندر به آهي.
پر صاحب فرمائين ٿا: اها ئي ڳالھ

۱۸۱

۾ اچي ٺهي سگهي. تنهن ڪري ٺهڻ کي گهرجي نه
جيڪر سنڌ يا مهاڻا، اُندر منزلن تي ويندڙ هجي، انهيءَ
وت وڃو. جڏهن هو ٺهڻ کي رستو ڏيکاريندو، ٺهڻ
محتسب ڪندا تڏهن اندر وڃي سگهندا، سڄي دنيا واسطي
مالڪ جي ملڪ جو يا مڪتي حاصل ڪرڻ جو اهو هڪ ئي
قانون آهي، جو آج نه، پر جڏهن کان دنيا ٺهي، تڏهن کان
ولي هلندو ٿو اچي. اهو ڪنهن آدميءَ جو ٺاهيل ڪونهي پر
خود مالڪ جو ٺاهيل آهي. اسين انهيءَ ۾ ڪا به بدل بدل يا
گهٽ وڌائي نٿا ڪري سگهون. اسان سڀني کي انهيءَ قانون
اُڻسار ئي اُندر وڃي مالڪ کي ملڻو آهي. جيڪي ڪجهه
سرمي جي مهاراج جن چئي رهيا آهن ساڳي ڳالهه گرورنائڪ
صاحب، ڪيهر صاحب، مولانا دور ۽ ٻيا سڄا جيڪي مٿي
کان مٿي منزلن تي پهتل آهن، اهي چوڻ ٿا. پر جيڪي
شريعت، ذرهي ننڍن ۽ مذهبي دائري ۾ پيل آهن مان انهن
لاءِ ڪو نه ٿو چوان. جيڪا گرورنائڪ صاحب جن جي فلاسافي
آهي اسين اڃا انهيءَ جي دروازي نٿاين ۾ نه ويا آهيون.
جيڪي ٻرون سنڌ آهن انهن سڀني جو طريقو هڪ ئي آهي
ڇاڪاڻ ته هي Natural Science آهي ۽ انساني بڻايل ڪانهي.
جيڪڏهن انهيءَ فلاسافيءَ جو سبب چڱيءَ طرح اڀياس ڪن
ته آج دنيا جي اُندر ڪوبه جهڳڙو نه هجي. پر جيڪا اُندر
Negative Power (ڪال شڪتي) آهي اها اڃا اڀياس ڪرڻ
نٿي ڏئي. هيٺ ٿا ڏسجن جو ٺهڻ ڪٿان ٿو.

حضر سرمي جي مهاراج جن فرمائن ٿا ته نام چا آهي؟
ٻاڻ ٿي جواب ڏين ٿا ته نام ٻن قسم جو آهي.
ورن ڏن آتمڪ گائون،
دور ڪا پيد درساڪون.

ست سنگه جا وچن - (۱۰)

نام يا شبد جو نرنيہ (مار وچن - شبد ۱، وچن ۱۰)
اها طاقت جيڪا ساريءَ دنيا کي پيدا ڪري ٿي انهيءَ
کي سنت، نام يا شبد ٿا ڪوٺين. ويد انهيءَ کي نادرشي مئي
انهيءَ کي آڪاش واڻي، ڪرائيسٽ (حضرت عيسيٰ) انهيءَ
کي Word ۽ مسلمان فقير انهيءَ کي ڪلام الاهي، بانگم
انهيءَ کي گورو باڻي يا نام ٿا چن. گورو نانڪ صاحب جن
کي طاقت ناهي جو مڪتي ڏيئي سگهي. اها ٻولي ناهي. ٻوليءَ
ور جي جدا جدا آهي. جيڪا طاقت مڪتي ڏيئي ٿي سا
جيءَ دنيا لاءِ (universal) ساڳي آهي. اها طاقت هندن،
لمان، يهودين ۽ هر قوم ۽ هر مذهب جي انسانن جي اندر
۽ گورو گرنت صاحب، ويد، شاستر ۽ ٻين مذهبي
ن ۾ انهيءَ جي موهما ڪيل آهي. پر اها طاقت خود
اها تمام باريڪ ۽ اونهي خيال مان سمجهڻ جهڙي ڳالهه
مڪتي ڏيڻ وارو نام، لکڻ ۽ پڙهڻ ۾ نتو اچي پر
unwritten law and unspoken law يعني اڻ لکيل
اڻ ٻوليل ٻولي آهي. اسان جا ڪتاب جدا جدا
آهن پر اها طاقت، ترڪي، فارسي، هندي،
غيره ٻوليءَ ۾ ناهي. انهيءَ ڪري لکڻ، پڙهڻ

بڙ ڀاڳي ڪوئي ٻرلا ڀريهي ،
تن بهم نيامت ملي اڌڪاير .

مانڪ اما نعمت هر هڪ جي اندر ۾ رکي آهي پر ڪو
وڌن ڀاڳن وارو انهيءَ کي ڀاني ! آهي هر ڪنهن ۾ اندر .
راڏا سوامي ڪهت سنائي ،
بهم آرت ڪوئي گورمڪ ڪاير .

روحاني مندڻ تي مٽي چڙهي مانڪ سان ملڻ ، انهيءَ
کي آرم تا چون ، هاڻ سوامي جن فرمائين تا ته انهيءَ منزل
لي ڪو ورتو نٿو ڪامل ، عاشق صادق چڙهي ! آهي سڀ
ڪنهن اندر ، هندو چاهي مسلمان ، استري چاهي پوڻش ، پر
ڪو ڀاڳن وارو ان جو نالو وليو .

ست سنگ جا وچن - (۱۰)

نام يا شبد جو نونيم (مار وچن - شبد ۱، وچن ۱۰)

نام نونيم ڪرون پائي، ڏڏا وڌ پيد بتلائي،

اها طاقت جيڪا ساريءَ دنيا کي پيدا ڪري ٿي انهيءَ
کي ست، نام يا شبد ٿا ڪولين. ويد انهيءَ کي فاد، رشي مني
انهيءَ کي آڪاش واڻي، ڪرائيسٽ (حضرت عيسيٰ) انهيءَ
کي Word ۽ مسلمان فقير انهيءَ کي ڪلام الاهي، بانگم
آسماني يا اسم اعظم ٿا ڪولين. گورو نانڪ صاحب جن
انهيءَ کي گورو پاڻي يا نام ٿا چون. اها ٻولي ناهي. ٻوليءَ
کي طاقت ناهي جو مڪتي ڏئي سگهي، ٻولي هر ڪنهن
قوم جي جدا جدا آهي. جيڪا طاقت مڪتي ڏئي ٿي سا
سڄيءَ دنيا لاءِ (universal) ساڳي آهي. اها طاقت هندن،
مسلمانن، يهودين ۽ هر قوم ۽ هر مذهب جي انسانن جي اندر
آهي. گورو گرونت صاحب، ويد، شاستر ۽ ٻين مذهبي
ڪتابن ۾ انهيءَ جي مڃتا ڪيل آهي. پر اها طاقت خود
انهن ڪتابن ۾ ڪانهي. اها طاقت توهان جي اندر آهي،
هاڻ اها تمام باريڪ ۽ اونهي خيال سان سمجهڻ جهڙي ڳالهه
آهي ته مڪتي ڏيڻ وارو نام، لکڻ ۽ پڙهڻ ۾ نٿو اچي پر
unwritten law and unspoken language يعني اڻ لکيل
قانون ۽ اڻ ٻوليل ٻولي آهي. اسان جا ڪتاب جدا جدا
ٻولين ۾ آهن پر اها طاقت، ترڪي، فارسي، هندي،
گرمڪي وغيره ٻوليءَ ۾ ناهي. انهيءَ ڪري لکڻ، پڙهڻ

بڙ ڀاڳي ڪولي ٻرلا ڀريهي ،
 ٽن يهه نيامت ملي اڌڪاير .

مالڪ انا نعمت هرڪ جي اندر بر رڪي آهي بر ڪر
 وڌن ڀاڳن وارو انهيءَ کي ڀائي ! آهي هرڪيون بر اندر .
 راڏا سوامي ڪهت سناسي ،
 يهه آرت ڪولي ڪورمڪ گابو .

روحاني منڊلن تي مٽي چڙهي مالڪ سان ملتا ، انهيءَ
 کي آرمه ٿا ڇڏن . هالا سوامي جن فرماين ٿا ته انهيءَ منزل
 تي ڪو ورتو نشر ڪامل ، عاشق صادق چڙهي ! آهي سڀ
 ڪيون اندر ، هندو چاهي مسلمان ، استري چاهي برش ، پر
 ڪو ڀاڳن وارو ان جو فائدو وٺيو .

ڪيترا ماڻهو چوندا آهن ته نام ڪيڏي مهل جهيرون، ڪم ڪار
 ۾ وقت ئي ڪونه ٿو ملي. اهو انهن جي من جو بهانو آهي.
 پوري گوروءَ جو ڏنل نام، ڪم ڪندي به جهي سگهجي ٿو.
 زالون روئي تيار ڪندي به نام جهي سگهن ٿيون. نام جي
 ڪري ڪوبه ڪم روڪجي ڪونه ٿو. اسانکي من جي بهاني
 کان بچڻ گهرجي.

درشن ڪرت پنڊ سڌ ڀولي،

ڦر گهر ٻاهر سڌ ڪيا آيا.

فرمائين ٿا ته جڏهن آتما مٿي وڃي ٿي ۽ اندر گوروءَ جو
 درشن ڪري ٿي تڏهن پنهنجي سرير جي ڪا به سڌ ڪانه ٿي
 رهي. پوءِ دنيا جي ڪمن ڪارن جي ڪيئن يادگيري پوندي؟

انسِي سرت پيريم رنگ پيئي،

تن ڪي گت ڪيا ڪهون سنڀايم.

جندو روح اهڙي طرح پير جي رنگ ۾ رڳو وڃي،
 انهن جي حالت ڪير سمجهي، ڪير ڄاڻي؟ جڏهن ڪرشن
 ڀڳوان ڳوپين کي سمجهائڻ لاءِ اوڌو کي موڪليو تڏهن هو
 ڳوپين کي اپديش ڪرڻ لڳو. ڳوپين اوڌو کي چيو ته وڃ،
 جڏهن جو تون گيان اسان کي ٻڌائڻ آيو آهين اسين انجو روپ
 ئي ويئون آهيون. مطلب ته اهڙن جو خيال هميشه نام ۾ لڳل
 رهيو، جيئن گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا:

”اک پل کن بسرھ تون سوامي، ته جاڻھ برس پچاسا“

جوگ بيراگ گيان سڀ روڪي،

يه رس ان ۾ ڏيکي نه ٿاين.

پير جي اڳيان نه يوگ ڪجهه ڪري سگهيو ته ويواڳ،
 نه تياڳ. گوروءَ جي چوڻن جي پير جو درجو سڀني ساڌنائن
 کان مٿي آهي. انهيءَ جهڙو آندو رس ٻيو ڪنهن ۾ به ڪونهي.

جن ڀر ڏيا آڌ ڪوٺا ڪي،

سو ڏهر الموت پيڙن چاهه.

جڏهن مالڪ جي ڌر درگاه مان حڪم اچي ٿو تڏهن
انسان کي ڀورو ڪورو ملي ٿو. انهيءَ جهڙو ٻيو ڀاڱو ڪونهي.
انهيءَ جهڙي ٻي دولتي ڪونهي. اهڙي دولتي حاصل ٿئي،
اهڙا ڇا ٿورو ڀاڱو آهي؟ اها دولتي آهي سڀ جي اندر ليڪن
وڏن ڀائرن وارن کي نصيب ٿئي ٿي.

ڪهاڻي لک ههه ما ڪهون اس گهٽ ڪي،

ورلي گورنمڪ چينهي ٿاهه.

فرماين ٿا ته اها ٿام روپي دولتي سڀ کان اڳ آهي.
سڀ ڪهون جي اندر آهي پر وري ڪونهي يا ڪا به مهال
انهيءَ جو ٿانڌو واري ٿو ٻو ڪو نه. جهڙيءَ طرح ڪهون
ماڻهو جي گهر ۾ لڪو روپيا ڀرڻ ڏجن پر اهي جي ڪوئي نه
ڪڍي، نه غريب ٿي رهندي ويندو. اهڙي حالت عام انسان
جي آهي. فرماين ٿا ته انهيءَ کي ڪو وري ڀڙهي ٿي ٿو.
ڀن گورن ٿورن ٿورن پياوي،

اس آندڻ ۾ رهي ساهه.

هڪ ڏن مٽيءَ جي جسر کي ڇڏي روحاني منزل تي
وڃا، ڪورو کي پاڻ ۾ ڀرڻ ڪيائون انهن جو مالڪ سان
ڀورو ٻار جو ٿانڌو ٿو. اهڙا ڪي ڌراپ مهالائون آهن. اهڙن
هر ڌر وٽ سهڻي جاڳندي، دنيا جو ڪم ڪار ڪندي،
سڪورڙي هي چرڻ ۾ ڏيان رهي ٿو. اهو آندڻ، اها لڏڻ،
هي ڌڪ واريءَ مٽيءَ وڃي نه دنيا جون سڀ تڪليڻون دور
ٿورو ڇڏي اهو نام هي آندڻ جو ٿو هميشه ڇڙهو رهي ٿو.
هڪ ڪورو نانڪ صاحب جن فرماين ٿا:

”نام خماري نانڪا ڇڙهي رهي دن راس.“

تڻهن ڪري اهو پيار پرماتما کي ئي پهچي ٿو. تڻهن ڪري
جڏهن گوروءَ سان پيار ٿي وڃي تہ ڪنهن بہ ٻئي ڪرم ڪرڻ
جي ضرورت ڪونهي. جهڙيءَ طرح سڀ ننڍا ننڍا زيرور
پڇاڻي هڪ ئي هس (ڳچيءَ جو ڳهڻو) گهڙائجي ٿيڻ سگه
ڪي پنهنجو پيار سڀني مان ڪڍي فقط سنگوروءَ ڏانهن ڪرڻ
جڳائي. پر اها ڳالهه ڏاڍي اڻم آهي ۽ ڪو وري گورمک
ڪري ٿو سگهي. گوروءَ جو پيار وڏي دولت آهي. جيستائين
پنهنجو تن، من، ڌن، گوروءَ جي حوالي نہ ڪبو تيستائين
ڪجهه ڪونه حاصل ٿيندو. جي سگه پنهنجو سڀ ڪجهه گوروءَ
کي آڏي ڇڏي تہ پرميشور بندس ساڻ ساڻ پيو ٿرندو.

ڀول ڀرم ۾ سڀ جڳهه پڇتا،

اچرج بات نہ ڪاهه سهايم.

فرمائين ٿا تہ اها تمام عجيب ڳالهه آهي، اڻم ۾ اڻم ڳالهه
آهي، تمام پياري ڳالهه آهي پر سڄي دنيا ڀليل آهي، سڀ
انسان ڀليل آهن، انهيءَ بي بها نعمت کي، جيڪا هر ڪنهن
جي اندر آهي، ڪير بہ حاصل نٿو ڪري.

ڀاڳ هيٺ سڀ جڳهه مايا وس،

يهه نرمل گمت ڪوئي نہ پايو.

فرمائين ٿا تہ هي اڻم کان اڻم رستو هر ڪنهن آدميءَ جي
اندر آهي پر سڄو جهان ڪوئن ڪرمن ۾ ڦاٿو پيو آهي ۽ من،
مايا ۽ اندرين جي وس آهي. مالڪ جي طرف اچيئي ڪونه
ٿو. جهڙي طرح جنهن کي بخار آهي تڻهن کي مصري بہ
ڪوڙي لڳندي آهي جيتري لڳ مصري ڪوڙي ڪونهي.
ساڳيءَ طرح جن جي آنتهڪرڻ ۾ ويل آهي انهن کي هن نرمل
گت جو پتو ئي ڪونهي. مالڪ هيءَ دولت هر ڪنهن جي
اندر رکي آهي، پر بنا پاڻ نہ ٿي ملي.

ست سنگ جا وچن - (۹)

ستگورو ههئا (سار وچن - شيد ۱۳ وچن ۸)

ستگورو سرن گهو ميري پياري ،

ڪيرم چڱبات چڪايس .

حضور سوامي جي مهاراج جن جي ٻائي آهي . فرمائين ٿا
نه جيڪڏهن تون پوري گوروءَ يا ڪامل مرشد جي شرن ۾
اهندين ته تنهنجا سڀ برا ڪرم ناس ٿي ويندا ۽ جنم مرن
کان چٽي پوندين . پر شرن ولڻ ڏاڍي ڏکي آهي . شرن ولڻ
معنيٰ گوروءَ ۽ برمالا جي وچ ۾ ڪردار فرق نه سمجهڻ ، جا
ٻالهه ڏاڍي ڪنن آهي ڇاڪاڻ ته ائين ڪرڻ واري کي دنيا
ڪافر ٿي ڪولي ۽ تهت وڌ ٿي ٻالهاڻي . جڏهن ٻار ٻان کي
ماءُ جي گود ۾ ڇڏي ٿو ڏکي نه پوءِ کيس ڪهڙو نقص ؟
هوءَ سنان ڪرائي ، هره سنيرائي ، گارائي ۽ ٻياري . جڏهن
شش يا سڪ پنهجو ٻان گوروءَ جي حوالي ڪري ڇڏي ، ته
جنم نه هن شرن ورتي . ڪمائي ڪرڻ سولي آهي پر شرن
ولڻ ڏکي آهي . شرن ورتي ته گورو انگڊ صاحب جن ، جڏهن
کان گورو نانڪ صاحب جن وٽ آيا ، وري واپس موٽي گهر
ڪونه ويا . اها ٻالهه غڙو سان سمجهو ۽ سوچو . جڏهن سڪ
ستگوروءَ جي شرن ورتي تڏهن هن کي نه ٻيڙن ٿي وڃڻ
جي ضرورت آهي ، نه ورت رکڻ جي ضرورت آهي ۽ نه
ٻئي ڪنهن ڪرم کاند جي ضرورت آهي . سندس پيار
گوروءَ سان لڳر آهي ، گوروءَ جو پيار برمالا سان لڳل آهي

گڏجي نه پريم ۽ پيار وڌائي، ٿورو کاتو کائي، ٿوري نند
 ڪري ۽ رات جو جاڳي. سڄي پريهه جي هڙدي ۾ هر وقت،
 سمرڻ، ڀڄن يا ڌيان، انهن ٽنهي مان هڪ ضرور هٽ ڪڍي.
 دنيا جا ڪم ڪندي زبان ۽ من تي نام جو سمرڻ هجي.
 هاري هر هلائيندي سمرڻ ڪري سگهي ٿو، دڪاندار سڏو
 نوربندي سمرڻ ڪري سگهي ٿو. سمرڻ کانپوءِ ڌيان آهي.
 ڌيان ڪڏهن ايندو؟ جڏهن پيار هوندو ۽ سمرڻ هوندو يا
 وري شبد ڌن هوندي. روزگار به ڪريو، گورو سان پيار
 به رکيو. ڪيترائي دفعا، ڪاغذن تي ڪم ڪندي ڪندي
 منهنجي نوج (ڌيان) لڳي ويندي هئي ۽ ڪاغذ اٿيئي پيا
 هوندا هئا. جڏهن خيال ٻاهر ايندو هو ته ڏسندو هوس ته
 ڪم ختم ٿيو پيو آهي. باباجي مهاراج جن (پرم سنت حضور
 بابا جڻمل سنگهه جي) آيا ۽ ڪم ڪري ويا. جي توهين نوج
 ڏيو ته ڪم پاڻيهي پيا ٿيندا، روڪجندا ڪونه. تنهن ڪري
 ڀڄن ڪريو ۽ گورو جي موج ۾ رهو. جڏهن چاهيندو تڏهن
 توهانڪي وٺي هلندو. بس ايترو ڪافي آهي.

سو ضرور ٿندو ۽ ويندي جيتريون گراهيون کانڊون آهن ،
 جيترا ڊڪ پاڻيءَ جا ٻيٽا آهن ، جيترا سراسر ڪٽا آهن اهي
 سڀ مشرور ٿيل آهن . جي انهيءَ حقيقت ۾ وشواس رکندا-من
 ۾ جيڪي ڊڪ ايندا اهي صر سان سهي وڃا ۽ ڊڪ ،
 سڪ روپ ٿي پوندا . تنهن ڪري ٿون سڀ سٺا بيڙي
 گورو سان پيار ۽ پريم ڪر ۽ سندس چرآن ۾ پرڻيڪ رک .
 جڏهن سچو پريم ۽ وشواس هوندو تڏهن ڪم ٻڌندو .
 حضرت محمد صاحب جن هڪ لڙائيءَ ۾ شامل هئا . انهيءَ
 لڙائيءَ ۾ هڪ ماڻهيءَ جو پٽ ۽ مڙس مري ويا . جڏهن لڙائي
 ختم ٿي ۽ ماڻهو اُٿا واپس اچي رهيا هئا تڏهن ٻيٽ لڳي ته
 ” حضرت صاحب اچي پيو؟ “ ماڻهن چيس ته نههتو مڙس
 مري ويو . هڙ وري ٻيٽ لڳي ” حضرت صاحب اچي پيو؟ “
 ماڻهن چيس ته نههتو پٽ مري ويو . هڙ ٻيٽ لڳي ته
 حضرت صاحب نه زنده آهي نه . ماڻهن چيس ته ها حضرت
 صاحب زنده آهي ، ته جواب ڏنائين ته پوءِ ڪو فڪر ڪونهي .
 مڙس ۽ پٽ جي ڪا پرواه نه ڪيائين .

يهه ڪوئي هيئن آپ ڪرائون ،

اور پهچائون ، ڌر دربارا .

فرمان ٿا ته اي سڪ! جيڪڏهن ٿون پهچو فرض
 پورو ڪرين يعني سچو پريم ، سچي پريم ۽ سچي ڪمائي
 ڪرين ته مان توکي چڱيندس ڪونه . اهو منهنجو فرض آهي
 ته مان توکي انهيءَ دربار ۾ پهچايان .

راڏا سوامي ڪهت سنائي ،

جب جب جيسي مڙج وڃارا .

هاڻي سڪ پڇي ته ته ڪڏهن وٺي هلندا؟ فرمان ٿا ته
 جڏهن تون هلق لائق ٿيندين تڏهن . تنهن ڪري سڪ کي

پنج سؤ مهرون سندس اُڳيان رکيون ۽ جڏهن اهڙي ريت
پڪو نسلچو ٿيس ته مڪان جي چؤت تي چڙهي رڙيون ڪيائين
”گورو ٿڌو، گورو ٿڌو“ هو ٻاويهه ئي گورو هليا ويا ڇاڪاڻ
جو سندن روزگار بند ٿي ويو. ان بعد مالڪ جا ڳولائو سڀ
گورو تيغ بهادر جي شرن ۾ اچڻ لڳا ۽ کيس عرض ڪيائون
تہ اُپديش ڏيو. فرمايائون تہ ”ٺوڪري ڳري آهي ڪڇي
نٿي سگهي.“

ستن وٽ نام جي دولت آهي ۽ پيو به سڀ ڪڇهه،
پوءِ ستن واسطي ٻار ڇا جو؟ نام جا چار لفظ ڏيڻ مشڪل
آهن ڇا؟ نه، اهي نه چرخو هلائيندڙ ٺوڪري به ڏيئي
سگهي ٿي. ڪنڊن برهمڊن تي جيون جي سڀال ڪرڻ ۽
جتي رڌيون سڌيون اڳتي وڌڻ کان روڪين ٿيون اتي مدد
ڪرڻ! اها آهي ٺوڪري جنهن لاءِ تيغ بهادر چيو. گورو
ابترو احسان ڪري به چوي نٿو ته مون هيئن ڪيو. گورو
نه بيابان، بهاڙن ۾ به سک سان گڏ آهي پر جن جي دل ۾
ميل آهي انهن کي احساس نٿو ٿئي. جيڪي دنيا جا ڪتا
آهن انهن کي گورو ڇا ڪري؟ پر انهيءَ جو اهو مطلب به
ڪونهي ته گورو ڇڏي ٺو ڏئي. گورو ڇڏي اصل ڪونه ٿو
جڏهن هردي ۾ نرمতা اچي ٿي تڏهن گورو گهرائي ٿو. سو
فرمائين ٿا ته پنهنجي چنتا، پنهنجو فڪر مون کي آهي، پر
تون به پنهنجو فرض پورو ڪر. ستگروءَ لاءِ پيار پريم وڌاءُ
۽ منجهس وشواس رک.

سنشين چوڙ ڪرو درڙهه،

پرستي اور پرئينت سنوارا.

دنيا ٻيون چنتائون ۽ ڪشالا ڇڏي ڏي ڇاڪاڻ ته جڏهن
استين پيدا ٿياسين تڏهن جيڪي پرابڌ ۾ لکائي آيا آهيون

آڪون کليل ڪرايڻ انهن کي ڪوڙي خبر نه سگهرو ڪن ڪن
پر ٻڌندي رهي جي ڪيئن سنڀال ٿيڻ ڪري. ڪن ٻڌڻ ٿي
ڪونه ايندو. پر جن جون آڪون کليل آهن اهي ڄاڻن ٿا ته
سگهروءَ جي نه ٻولي تمام ڪنهن آهي. جيئن وقت گورو
هر ڪنهن صاحب جن جو ٿو چڙهي رهيا هئا تڏهن سڪن ٻڌو
ته هاڻي اسان کي اڀري ڪو ٿيڻو؟ هنن جواب ڏنو ته
”نٿو ٿيڻو“ انهيءَ وقت نٿو ٿيڻو ٻڌو جن هڪ مٿيءَ جي
مٿان پر لڪي لڪي ٻڌڻ ٻڌڻ ٿيڻو. ڪن ٿيڻو ٿيڻو،
سڀني خاندان جا ٻار به آدمي ڏيکڻ ڏيکڻ ڪرو ٻڌڻي
ويهي رهيا. انهيءَ زماني ۾ هڪ مڪڻ شاه ٺالي سوداگر،
مال جو جهاز ڀري وڃي رهيو هو ته رستي ۾ سندس جهاز
اوڪر کائي ٻڌڻ لڳو. ان وقت انهيءَ پاس پاسي نه هيندو
جيڪو گورو آهي سو منهنجي جهاز کي ٻار ڪري نه مان
ٻڌڻ سڙ مهورن پيٽا رکندس. هن جو جهاز ٻار ٻڌو. سوداگر
ڪري ڇڏڻ واپس موٽڻ نه ٻڌو ڪندو سڙو ٻڌي ٻڪاري
آيو. ڏٺائين ته ٻار به گورو ويٺا هئا. سوچڻ لڳو ته مهورن
ڪهڙي ڏيان. آخر هر هڪ گورو اڳيان ۾ ۾ مهورن رکندو
وڃي ۾ ۾ ڇڏائين ته جيئن گورو منهنجو جهاز ٻار لڳايو آهي
اهو ٻڌڻي گورو ڪندو. پر سڀني مان ڪنهن ڪو نه ڪڍيو.
نٿو آيس ڏيندا ويا ته خوش رهندڻ. آخر انهن کان پڇيائين
ته هڪ ٻڌو ڪو منهنجو رهندو آهي. هڪ ٻڌائين ته هڪ ٻڌو
۾ رهندو آهي جنهن کي ”ٿيڻا“ ”ٿيڻا“ ڪري ڪو ٿيڻا
آهي. ڇڏڻ گورو نٿو ٿيڻو ٿيڻو ته ان اڳيان ۾ ۾ مهورن
رکي مٿو ٿيڻو ٿيڻو. تنهن ئي گورو صاحب چيس ته هاڻي
ڪٿي؟ ٿو ته ٻڌڻ سڙ مهورن جو اٿار ڪيو هو. ڏرا منهنجا
ڪلهه ٿيڻ ته ڪنهن ڪن جا زخا آهن. ائين چئي پنهجا
ڪلهه اٿارڻا ڪري کيس ڏيکارايين. اهو حال ڏسي مڪڻ شاه

اي سڪا! ذبح ڪر، ستسنگ ۾ شوق لڳاء، من اندرين
روڪ، ڪمائي ڪر، اندر چڙهه، مان توکي سڇڪند
رور وٺي هلندس.

وه تو روپ دڪا ڪر چوڙون،
ٿم جلدي ڪيون ڪرو پڪار.

فرمانين ٿا نه اي سڪا! تون ڪرني ڪر، پيار ۽ پريم
سان اندر وڃ، جيئن جيئن تون روحاني منڊلن تي چڙهندين،
تيئن تيئن منهنجي آزمائي روپ ڏسڻ لاءِ تنهنجي طاقت
وڌندي ويندي. مان توکي پنهنجو روپ ڏيکارڻ کانسواءِ
ڪونه ڇڏيندس، نه رڳو ايترو پر توکي پنهنجو ئي روپ
بهائي ڇڏيندس.

”ست ڏاريا بيچ گهٽ ڌرتي جس جيو ڪر،
”ست ڏاريا بيچ گهٽ ڌرتي جس جيو ڪر،“

ڪو اُس سمرت هونئي جو جاري اس بيچ ڪو.
جنهن جي هردي ۾ ستگورو پنجن شبدن جو اُپديش وڌو
آهي، انهيءَ کي هن ديس ۾ (هميشه لاءِ) رهڻوئي ڪونهي.
اهو سڇڪند ويندو ۽ ضرور ويندو. جيڪي ڀڄن سمرن ۾
سستي ڪندا انهن کي جنم ضرور ملندو مگر منس جنم کان
هيٺ نه. تنهنڪري اسانکي ڀل نه وجهڻ گهرجي، بلڪ
جلدي جلدي، ڪرني ڪري مٿي چڙهڻ گهرجي.

تمهري چنتا مين من ڌاري،

ٿم اچنت ره، ڌرو پيارا.

اي سڪا! مون کي تنهنجي چنتا آهي. جهڙي طرح مسافر
ٺڪيٽ وٺي ٿرين ۾ وهي ٿو ته پوءِ ڊرائيور ۽ گارڊ جي
جوابداري آهي ته ان کي سندس منزل مقصود تي پهچائين
ساڳيءَ طرح جڏهن ستگورو نام جي ٺڪيٽ ڏني تڏهن ڇڏيند
ڪونه، پهچائيندو ۽ ضرور پهچائيندو. جن جون اندر

سڪ ۽ مان سٽگورو. ٿورو اُڇڻ صاحب جن فرمائين ٿا :
 ”سٽگور سڪ کي بدن ڪائي،
 گورو کا سڪ بڪار ٿي هائي.“

جي سڪ ڪمائي ڪريو ته سٽگورو سڀ ڪجهه ٿئي ٿو.
 نالائق بدت کي گهر ۾ ڪونه ڏيندو آهي.
 ست پيش ڪا روپ ڏکائون،
 اٽڪم اٽڪم در سارا.

جي توهين محنت ڪري پرڏو کوليندا ته گورو توهان
 کي پهرين سڃڪندو، پوءِ اٽڪم لوڪ، پوءِ اٽڪم لوڪ ۽ پوءِ انهيءَ
 کان پري اُتامي لوڪ ۾ وٺي هليدو. فرمائين ٿا ته اسين نه
 توهان کي وٺي وڃڻ لاءِ بهار آهيون توهين وڃو مڪمل ڪمائي
 ڪريو. جي ڇوڪرو محنت نه ڪري ۽ ٽاپاس ٿئي ته استاد
 ڇا ڪري؟ الهيءَ جو ڪهڙو ڏوهه؟

ٽاڪي آڳي راڌا سوامي وهه نچ روپ همارا.

اي سڪ! اُٺ ۾ اُٺ ۽ پري کان پري جنهن کي راڌا سوامي
 ڇڏي ٿو اهو منهنجو نچ روپ آهي. سٽگورو آريءَ والڪو
 آهي، جيئن اسين صاف آريءَ ۾ پنهجي شڪل ڏسندا
 آهيون، جي مشڪندڙ شڪل هوندي ته مشڪندڙ ڏسڻ
 ۾ ايندي آهي، جي روئندڙ شڪل هوندي ته روئندڙ
 نظر ايندي آهي، پر جي نظر خراب هجي ته شڪل چٽي نه
 ڏسڻ ۾ ايندي. ساڳيءَ طرح جن جي دل ۾ عجب آهن اهي
 گورو ۾ نه عيب ٿا ڏسن. هنجي دل ۾ بهار آهي انهن کي
 گورو نه بهار جي ٽرم ۾ مروت ٿي نظر ٿو اچي. مطلب ته جهڙي
 جهڙي اسان جي دل ۾ پاونا هوندي اهڙو ئي گورو نظر ايندو.
 ڏيرچ ڏرو ڪرو ست سنگ،

پهر ڏيئا سي ليئون مڌارا.

جا ڊپر ٿي پيا، نه به اها دولت نه ملين. جي ٺوهين سمجهو
 ٿا ته ڪٿان پڙهڻ سان مڪتي ملندي نه اهو ڪڏهن ڪونه
 ٿيندو. ڪرنيءَ کانسواءِ روح اندر نٿو وڃي سگهي. ڏسو
 ڪبير صاحب ڇا ٿا چون:

”سکيا سڀ سنسار هيءَ کاوي اور سووي،

دکيا داس ڪبير هيءَ جاڳي اور رووي.“

فرمائين ٿا ته مان سڄي رات جاڳان ٿو ۽ روتان ٿو ته مالڪ
 جو درشن ٿئي.
 ٿرڍ صاحب جن به چون ٿا:

”ٿرڍا رات ڪٿوري ونديءَ تي ستيهان ملي نه پاؤ،

جنهان نين ٿيندراولي تنهان ملن ڪراؤ.“

فرمائين ٿا ته مالڪ رات جو ڪٿوري يعني پنهنجي رحمت
 ٿو ورهائي، جيڪي رات جو جاڳن ٿا انهن کي اها رحمت
 ملي ٿي پر جيڪي نندبر آهن انهن کي خبر ئي ڪونهي ته
 اها ڪهڙي آگاهه وڪاڻي. اها دولت گهرڻ سان نٿي ملي
 پر ڪمائي ڪرڻ سان ملي ٿي. جن کي اکين سان روحاني
 نظارو ڏسڻ آهي، اها دولت ڏسڻي آهي ته کين اندر وڃڻ
 گهرجي. اسان کي پنهنجين اکين سان ڏسڻو آهي، گورو
 جي اکين سان ڪونه ڏسڻو آهي. ستگورو ڏسي ٿو ته اسين
 اندروني طرح انڌا آهيون پوءِ اها دولت ڪيئن بخشي؟
 تنهن ڪري ستگور کان نام وٺي انهيءَ جي ڪمائي ڪريو،
 اندريون پردو کوليو ته اها دولت حاصل ٿئي.

سرت چڙهاءِ گگن پرڏائو،

سن شڪر ڪي پيارا.

فرمائين ٿا ته محنت ڪريو، من کي مارو ۽ آتما کي
 روحاني منڊلن تي وٺي وڃو. ڪهڙي طرح؟ بهران هي
 نو دروازا خالي ڪريو، سهنس دل ڪٽول پر اچو، پوءِ پرهم
 پر اچو، ان کانپوءِ سڃيڪند پر اچو. جي اهو ڪم ڪريو ته ٺوهين

ستگوروء جو آٿو

ديکھ پياري مين سمجھائون،

روپ هـمارا نـيارا .

اي سک! هي منڊ روپ منهنجو سچو روپ نه آهي .
هيءَ منيءَ جو سرير توکي سمجھائڻ لاءِ ڏاڍو آلمو . منهنجو
روپ اٽل، آبرو ۽ آبهاسي آهي . جيئن عام ماڻهو سمجهن ٿا سو
منهنجو روپ نه آهي .

وهر ٿو روپ لکي نهين ڪوئي،

جب لکڻ ديتون نه سهارا .

اي سک! جيستائين مان پاڻ اهو روپ نه سمجھايان ۽ پاڻ
ولي هلي نه ڏيکاران تيستائين منهنجو روپ نه ڪم ڏسي
سگهندو، نه سمجهي سگهندو .

ڪرني ڪرو مار من ڊالو،

اندوي روڪ ڏکارا .

اي سک! جيڪڏهن توکي منهنجو سچو روپ ڏسڻو آهي

نه پهرين ڪام، ڪروڙ، لوپ، موه، آهنگار، من ۽ اندران
کي وس ڪر . اٺن ڪمن ڪرڻ کان پاڻ کي روڪ . سچا

خيال، سچو هوندو ڌار ۽ سچو پريم ڪر . جڏهن ڪنڊيءَ جڳهه

ي ڪٿي به ڪونه ٿو وهي ته پاڻ خدا ڪنهن ڪنڊي هڙدي

، وهندو؟ ڪڏاچ نه . من منجهسريت آهي ۽ ٻڌايو چڏي

، ٿور هي عيب آهي ۽ هيءَ خرابي آهي . سچو جهان من

جي مڃتا ۾ آهي . ويڊي نام ورتل نه من جو سک آهي، ڪوروءَ

جو سک اڃا نه ٻڌيو آهي . ڪي ٻلي ائين چوڻ نه اسان نام

ورنو آهي ۽ ڪوروءَ جا سک آهيون پر ڳالهين ڪرڻ سان پاڻ

ڪونه ٻڌيو . مون وٽ ڪيترا ستسڪي اچن ٿا ۽ چوڻ ٿا

اسانکي پهرين آستان نه ڏيکاريو . پر هي مارڻ، ٿوري ڪاٺڻ

وارن، ٿوري ننڍ ڪرڻ وارن ۽ رات جو جاڳڻ وارن جو آهي .
، ڏا وڏا رشي مني سڄي عمر اڀياس ڪندي ڪندي هڏين

۲-هه، ڀي پيد سنا مين ٿم سي،
سرت شبد مارگ نت گائو.

اي سنگورو! اهو پيد به توهان کان معلوم ٿيو آهي نه توهان
اهو روپ پيو آهي جنهن ۾ توهين هميشه رهو ٿا ۽ اهو
پتو پيو آهي نه سرت ۽ شبد جو مارگ ٿيندو آهي، جنهن
ي وسيلي مان توهانجو اهو روپ ڏسي سگهان ٿو ۽ مڪتي
اصل ڪري سگهان ٿو نه نه مونکي ڪو به پتو ڪونه هو.
شبد روپ جو روپ ٺهه هارا،

وا مين ڀي اب سرت پئائو.

اي سنگورو! جنهن روپ ۾ توهين هميشه رهو ٿا، منهنجي
لما ڪي، منهنجي روح ڪي، تنهن ۾ وٺي هلو، جيئن مان
توهانجو اصلي روپ ڏسي سگهان.

ڊرٽا رهون موت اور ڊڪ سي،

نرپيه ڪر اب موهي چڙائو.

اي سنگورو! مون ڪروڙين ڊڪ، ڪروڙين نرڪ ۽
ڪروڙين موت پوڳيا، ڪروڙين گنديون جوڻيون پائيون، گاه،
ڪينٽون ۽ پتنگ وغيره بڻيس! مان ڏاڍو ڊڪي آهيان. مونکي
اٽي وٺي هلو جتي نه ڊڪ آهي نه سک، نه رنج نه خوشي،
نه جهٻا نه مرڻ، جتي فقط شائتي آهي. ڪر ڀا ڪري مونکي
اهو ڊس ڏيکارو.

دين ديال جيو هنڪاري، راڌا سوامي ڪاج بنائو.

اي سنگورو! توهين اسان جي اڌار واسطي آيا
آهيو، اسانکي هن جيل مان ڪڍڻ واسطي آيا آهيو، اسان
تي رحم ڏيا ڪرڻ واسطي آيا آهيو. ڪر ڀا ڪري مونکي
پنهجي ڊس وٺي هلو، اصل گهر ڏانهن وٺي هلو. اڳتي
سنگورو جواب ڏئي ٿو، اهو به ٻڌو.

سو به مونکي پيارو لکني نو پر چاڪاڻ نه هميشه نه رهندو
 تنهنڪري اهر روپ ڏيکارڻو جيڪو هميشه رهندو. هن ئي
 روپ ذريعي ڏيکارڻو نه توهانجو اصل روپ ڪهڙو آهي.

اي سگورو! اسين انسان آهيون ۽ توهين ٻي انسانِي روپ
 ڌاري آيا آهيون. توهان کان ئي پتو پيو اٿئون ته اسانجو ڪو
 سو نه ٿي سگهي ۽ اسانجو ڪو مالڪ به آهي نه ته اسانکي
 ڪهڙي خبر نه تهره، ٻار تهره يا سچ ڪندڙ آهي. جي توهين
 مانس جنم ڌاري نه اچو ها ته اسين جيڪو ڪانق، ڪنا، بلا
 لپندا رهون ها. هي جيڪو توهان انسانِي روپ ڌارو آهي
 تنهن ذريعي اسانجو اڌار ٿيڻو آهي.

کاتي همما پاري اُس کي،

پرو وهه پسي لکوائو.

اي سگورو! منهنجو ڪهڙو پيار نه انهيءَ روپ سان آهي
 جنهن، مون ڪروڙن جنمن جي پيل کي، راه ڏيکاري آهي،
 پر انهيءَ روپ مان اهر به پتو پيو اٿم ته توهانجو هڪ سو به
 روپ آهي جو اهر، اهر ۽ اٿل آهي. اهر به ڪرڻا ڪري
 مونکي ڏيکارڻو.

وهه تو روپ سدا تم ڌارو،

يسا ئي جيو جڳنائو.

اي سگورو! جيڪو توهانجو اصلي روپ آهي جنهن به
 توهان هميشه رهو ٿا، اهو سچ نام آهي، اُنامي آهي ۽ خدا
 آهي، پر جيڪو توهانجو منس روپ آهي اهو اسان جيون
 کي اُڀرڻ ڏيڻ واسطي آهي، سچ ڪندڙ وٺي هلڻ واسطي آهي،
 جستائين توهين منس روپ نه ڌاريندا ٿيستن اسين جيو
 جاڳندا اسين ڪونه ۽ نڪر سچ ڪندڙ پهچي سگهنداسين. تنهن
 ڪري جيڪڏهن موما آهي ته توهانجي دنيا روپ جي آهي
 جنهنجي وسيلي حقيقت جو پتو پيو آهي.

دیس نیکالي ڏني ويئي هئي. اُتي رهندي انهن جي
چال چلگت سڌري ويئي هئي. بادشاهه نه هنن کي سڃاڻي
ويو پر هو کيس انهيءَ ويس ۾ سڃاڻي نه سگهيا. بادشاهه کانئن
پڇيو ته توهين ڪير آهيو؟ ڪٿان آيا آهيو؟ هنن چيو ته اسين
روسي آهيون؟ روس مان ڪڍيا ويا آهيون. تنهن ئي بادشاهه
چين نه مان به روسي آهيان. اهڙي طرح هنن جو پاڻ ۾ پير
لڳي ويو. جڏهن بادشاهه موٽڻ لڳو هو تڏهن هنن کي چيائين
ته توهين به روس هلو. منهنجي بادشاهه سان دوستي آهي
مان توهانجي سفارش ڪندس، هو توهان کي بخشيندو. هنن
اها ڳالهه مڃي. جڏهن روس جي بندرگاهه تي پهتا ته ڏسن
ته اڳيان وڏا وڏا آفيسر بادشاهه جي مرحبا لاءِ بيٺا آهن. خوب
بندوبست ۽ باجا پيا وڃن ۽ آتشبازي لڳي رهي آهي ڇاڪاڻ
ته سندن بادشاهه لڳي آيو. هنن ڏٺو ته هي اهو ساڳيو ماڻهو آهي
جيڪو اسان سان گڏ مزدوري ڪندو هو. حيران ٿي ويا.
نيڪ ساڳيءَ طرح سميت اسان وانگر ٿي هت ڏيئرن ۽ پٽن
وارا ٿين ٿا ۽ اسان سان يارن دوستن وانگر هلڪن ٿا پر
جڏهن اسان جون اکيون کلي ٿيون تڏهن پتو پوي ٿو ته هو
ڪير آهن يا سميت ڪهڙي هستي آهن.

ديکون روپ مڱن هونءَ بيٺون،
آپييم دان دلوانو.

اي ستگورو! جيڪو توهان جو اصل روپ، اڪال پرک
يا سميت نام آهي سو مونکي ڏيکارو، جيئن مان اهو ڏسي
جنم مرڻ کان آزاد ٿي، توهان سان گڏ هليو هلان.
يهه پي روپ پيارا موڪو،
اس هي سي اس ڪو سهجهائو.
اي ستگورو! جيڪو توهين انساني روپ ڌاري آيا آهيو

آهي. اعڙيءَ طرح سندھ اسان انسان وانگر عيدي ڪرڻين.
 ڪورو آرڄن صاحب جن فرمائين ٿا:

”جنم مرڻ دوهو مين ٺاهين جن پر اڻڪاري آئي“

يعني هو جنم مرڻ لاءِ ڪوٺ لاءِ آڄن پر اسان کي ڪڍڻ
 واسطي ٿا آڄن. وڌيڪ فرمائين ٿا:

”جيئڙ دان دي پڳتي لائن هر سئون لين ملائي.“

هو اسان کي جيئڙدان يعني لام ٿيئي واهڪورو سان ملائين
 واسطي آڄن ٿا، پر اسن هنن کي آرام سان وهڻ نه ٿا ڏهن.
 ڪرائيسٽ يعني حضرت عيسيٰ کي سرويءَ تي چاڙهي واري
 مصور کي ٿاسي ٿي وئي، ڪورو ٿاڻڪي صاحب کان ٻار
 ٺٽار واري، ڪورو آرڄن صاحب کي ٿل ٿي ٿي واري واري، ڪورو
 تبخ بهادر صاحب جو چاندي چوڻاڪ ٺاهيءَ پر سر ڪاٺو واري،
 شاه سرمند جو ٻه سر لالو واري. سو جڏهن هو آڄن ٿا ٿڏهن
 اسين انهن کي ڏکي ڪريون ٿا. هاڻ سڪ پنهجو سوال
 دهراليددي پڙهي ٿو ته جيڪر ٺوهان مٺس روپ ڌاريو آهي
 سو ته ٿوري وقت لاءِ آهي ۽ اسان کي چوراسيءَ جي چڪر
 مان ڪڍڻ واسطي ٿي ڌاريو آهي پر جيڪر ٺوهانجو اصلي
 روپ آهي، اهو ڏيکارو.

روپ ٺهه هارا اگر اپارا، سوئي اب درساڻو.

چور ٿو نه جيڪر ٺوهانجو اڪال پوک روپ آهي، خدا روپ
 آهي، اڪر، اٻار، بي اٽس روپ آهي، سو مولڪي ڏيکارو.
 جنن مولڪي پٽو پري نه ٺوهان جو اصلي روپ ڪهڙو آهي؟
 سڪولي ڪتابن پر هڪ اڪاڻي آهي. روس جو بادشاه پيتر
 اهورادن، مورو جو ويس ڪري هالند ماڪ پر وار ۽ انهيءَ
 ويس پر ڪيتر وقت اٽي جهانن جو حڪم سڪندو رهيو ۽ پورو
 ڪاربگر بطور اٽي رهندي هن جي. انهن روسي ٺراسين
 ٻيا بيان ٿي، جن کي بناوٽ جي ڏوهه پر روس مان

ست سنگ جا وچن - (۸)

فرياد ۽ پڪار (سار وچن - شبد ۵۱، وچن ۳۳)

گرو موهم اپنا روپ دکائو.

سڪ لحاظ نٿو ڪري. ڇو؟ ڇاڪاڻ ته هو سچ جي تلاش
۾ آهي ۽ کيس سچ ئي چوڻو آهي. هاڻ پڇي ٿو اِي ستگوروا
توهين انسان جي ديهي ۾ آيا آهيو ۽ اها ديهي سدائين
رهڻي ڪونهي. ڪروڙين مهائون آيا ۽ ويا هليا. ٻڌايو ته
توهانجو اصلي يعني سچو روپ ڪهڙو آهي؟

پهر تو روپ ڌرا ترم سرڪڻ، جيو اُٻار ڪرايو.
ڇاڪاڻ ته اسين انسان آهيون. ديري ۽ ديوتائن کي
اسين ڏسي نٿا سگهون. فرشتن کي اسين سڃاڻي نٿا سگهون
ميهون، گهوڙا ۽ گايون اسان کي سمجهائي نٿا سگهن. ه
اسان کان هيٺين ۽ جوت ۾ آهن. مالڪ جڏهن اسان کي اُڀرڻ
ڏيڻ چاهي ٿو تڏهن انسان بطجي اچي ٿو. جيڪي سنڌ
مهائون آيا سي انسان جي روپ ۾. جيڪي مسلمان
آيا ته به انسان بطجي آيا. پر حقيقت ۾ هو انسان ڪونهن. اس
ڪار ڪروڙ ۽ ٻين ڪرمن جي ڄار ۾ ڦاسا پيا آهيون، پر
ڪرمن جي ڄار ۾ ڦاسا ڪونهن. جهڙي طرح جيل ۾ قيد
آهن، ڪنهن هٿڪڙيون لڳل آهن، ڪنهن ٻين ۾ قيد
آهن ۽ پر جيڪو جيل جو سر نعيندنت آهي تنهن کي
بندش ڪانهي. هوقيدن جي کاڌي پيئي جي انتظام و

گهر جو وانڌڪار ملي ويو، جنهن کيس نام ڏنو ۽ هو اتي
ٻهٽي ويو.

وڻ ناويءَ در ڏوٽي ناهي، ٿا جهر ڪري خواري.

فرمانين ٿا ته اي انسانو! نام بنا مالڪ جي درٻار ۾
ڪر نه ٿو وڃي سگهي. نام ئي هڪ وسيلو آهي جنهن
وسيلي سندس درٻار ۾ وڃي سگهجي ٿو. جي نام سان ميلاب
نه ڪندا ته ڪال جي دائري ۾ رهندا يعني ڪال جي چڪر
۾ اچي ويندا.

نسانڪ سچ وڌياڻي پائي،

جس نئون هو ڪري ڌاري.

فرمانين ٿا ته جي سچي وڌائي ڇاهيو ۽ جي ٻهٽي گهر
واپس وڃڻو آڻو ته نام سان ملي وڃو. دنيا ڪوڙ آهي نام
سچ آهي. وري اهڙي ٿا چون ته سندس دٻا ۽ مهر سان
ٿي ڪوڙ مان اڪري سچ ۾ اچي ٿو. مالڪ جي مڙج کان
سواءِ نام ٿو ملي. ڪوڙو ڇا آهي؟ اندر وڃي نام سان ملڻو
آهي. اندر وڃڻ جي هڪٿي ملي ته هڪٿي ٿئي ۽ جنم مرڻ
کان چٽجي. واڌا سرامي منڻ ڪولي ٿو چوي ته سوامي ۽
پرمارٽ ٻئي ڪمايو. پر جيڪو ساوي عمر سوامي ۾ رهيو
سو آخري وقت ڪٿو لاءِ، ڪڪ به نه ڪمائي سگهيو. تنهن
ڪري فرمانين ٿا ته سوامي به ڪمايو ۽ پرمارٽ به ڪمايو،
جو ساڻو ڪٿي سگهجي ٿو. يعني دنيا جا ڪم ڪار ٻن ڪنڊي،
نام جي ڪمائي ڪريو.

کي هڪ کيل بنائي هلائي رهيو آهي يعني پيدا ڪرڻ،
 هلائڻ ۽ مارڻ، هي سڀ سندس تماشو آهي. برهما، وشو ۽
 مهيش سندس حڪم هيٺ ڪم ڪري رهيا آهن. ٻاڻي ۽ ٻر
 ۾ ائين لکيل آهي ته هنن کي پنهنجي پتا جي به خبر ڪانهي.
 ”ايڪا مائي جگت ويسائي تن چيلي پروان،
 اک سنساري، اک پنداري اک لائي ديوان.“
 (چپ صاحب)

هاڻي هندستان ۾ ماڻهو انهن برهما، وشو ۽ مهيش (شو)
 کي مٿو ٽيڪيندا ٿا رهن. ڪنهن انهنجي ڪهڙي شڪل
 ٺاهي آهي ڪنهن ڪهڙي. جن جي خود مڪتي ٿي ڪانهي
 سي ٻين کي ڇا ڏيئي سگهندا؟

پوريئ ستگور آپ دکائيا، سچ نام نستارا.

اي ٻلي لروڪو! آندرو جي نام سان ميلاپ ڪريو، سچ
 سان ميلاپ ڪريو. باقي جيڪي هي برهما، وشو ۽ مهيش
 آهن سي سڀ مالڪ پنهنجي ڪارخاني هلائڻ لاءِ بنايا آهن.
 سا ڪائيا جو ستگور سيويءَ، سچيءَ آپ سواري.

ٻار ٻار انهيءَ ڳالهه کي دهرائيندا ٿا اچن ته جن منهن
 جنم پائي ستگورو جو پلڻ پڪڙيو سي نام سان ملي ويا.
 انهن جي ڪا يا سربر ڪارائتو ٿيو. جيڪي ٻاهر رهيا
 اهي دوکي ۾ اچي ويا. ستگورو جي شيرا جو مطلب ڪهڙو
 آهي؟ سندن هدايت تي عمل ڪرڻ يعني آندرو جي نام
 ۾ سمائجڻ. فرمائين ٿا ته اهڙي ڪا يا نرمل ٿيو پوي. ڇاڪا
 ته منجهانئس ڪم ڪروڻ وغيره نڪريو وڃن، هوڻ سهاڳو
 ٿيو پوي ۽ ڄمڻ مرن جي ڦيري کان آزاد ٿيو پوي. فرمائين
 ٿا ته اها ذات هن کي ڪنهن ڏني! مالڪ! جڏهن ه
 مالڪ جي گهر جو ڏس پتو پڇڻ لڳو، کيس ڪو انهن

يڪاري نه ڏيکاري! اها سندس مڙج آهي. ائين نه من مارگ
 پاڻ لاهيو اٿس ۽ نام مارگ نه پاڻ لاهيو اٿس. جهڙيءَ
 طرح ڪنهن پٽيءَ کي خبر هجي ته مان تار سان ٻڌل آهيان
 ۽ منهنجي نچاڻ وارو به آهي ته اها پٽي هن جي حڪم
 موجب پيئي ٺڄندي پر جنهن پٽيءَ تار نه ڏني آهي يعني
 آندر وڃي نام جي تار نه ڏني آهي اها اهم ڀاڱو ٻڌي
 هوندي ۽ دڪ پيئي ڀڄي ويندي. فرمائين ٿا ته هي عقل ۽
 چترائيءَ جو ڪم ناهي. جيڪڏهن ڪير سمجهي ٿو ته عقل
 ۽ چترائيءَ سان آندر وڃي سگهيو ته اها ڀل آهي، ائين نه
 ٿي سگهندو.

”سهس سياڻپا لک هوءَ نه لک نه چليءَ نال“ (جپ صاحب)
 هي من ۽ ٻڌيءَ جو مضمون ڪونهي. جيئن ڪا شيءِ
 ڪنهن ڪمري آندر پيئي هجي ۽ ان جو دروازو بند هجي
 ته اهو دروازو کولي آندر وڃڻ کانسواءِ اها شيءِ هٿ ڪري
 نه سگهي، ساڳي ڳالهه هتي آهي. جيڪي دروازو کولي نام
 نه سگهي، ساڳي انهن کي سڀڪجهه حاصل ٿيو. باقي جيڪي
 سان ملي ويا انهن کي سڀڪجهه حاصل ٿيو. هيئن لکيل آهي،
 ٻاهر ويهي ائين ٿا چوڻ ته گيتا پاڳوت پر هيئن لکيل آهي
 ويد شاستر پر هونءَ لکيل آهي ۽ فلاڻي فلاڻي گرنٿ پر هيئن
 چيل آهي، اهي پنهنجو پنهنجو مطلب سدڪن ٿا، باقي رهجي
 ٻاهر ٿي ٿا وڃن ۽ کين ملي ڪجهه ئي ڪونه ٿو.

ڪاٺيا اندر پيئڻ ڀاڙ وٺي، گور پرسادي پائي.

هاڻا جيستائين هي من ڪنهنجو ڊپ نٿو ڪري تيستائين
 ڪاميابي نٿي ٿئي يعني ڊپ ۽ پيار، اهي ٻئي گڏوگڏ هلن
 ٿا. جي ڊپ آهي ته پيار سان آهي، جي ڊپ ناهي ته پيار
 نه ناهي. جي آڊب آهي ته ڊپ نه آهي جي آڊب ناهي ته
 ڊپ نه ناهي. جي نٿولي مسخريءَ ۾ پيا نه دوستي نٿي

ڪم ناهي ! ڪا يا کان ٻاهر ڌيان ڏيڻ تي سندن مشغولي آهي .
 جن پنهنجي ماءُ ڇڏي گوروءَ جي ماءُ ورتي سي ڪرمڪ
 آهن ، جن پنهنجي ماءُ ورتي سي منمڪ آهن . فرمائين ٿا
 ته هن سر برور ، نيل ، ستوڪ ، ڪمبا ، ڌيرج ۽ شائتي به آهن .
 جن پنهنجي ماءُ ڇڏي ڪري گوروءَ جي ماءُ ورتي سي
 آندو ويا ۽ پار ٿي ويا . باقي وهجي ڪير ويا ؟ منمڪ ،
 جيڪي ٻاهر ٿي ويا آهن . اهي سڀ ڏوڪي ۽ ٻرم ۾ رهجي
 ويا . دلويو مڃتو جيڪي اسين ڪرڻ لڳا سي سڀ
 ڪڙڙي ٻج پوکڻ برابر آهن .

پالي پالسيگهه (ٿاليد ۾) :

”گرو ٿا ٻج ٻيچي ۽ ٺهين ڄمي ، سڀ لاهار مل ڪرائندا .“

نام جي ڪمائيءَ نها بيا سڀ ڪرم ڪڙڙي ٻج پوکڻ برابر
 آهن . پلي کڻي چڱا ڪرم به ڪجن ته به چوٽڪارو ڪونه ٿيندو .
 چڱا ڪرم ڪبا ته چڱو ٿل ملندو ، خراب ڪرم ڪبا ته خراب
 ٿل ملندو . چوٽڪاري يا مڪئيءَ جي اهاڻي وات آهي ته
 ڪيئن نام جي واٽڪار کان نام وٺي آندو وڃي ۽ نام يا
 شبد سان ميلاب ڪجي . جڏهن ڪاٻا جي آندو وڃي ، نام
 پرگهت ٿيندو ۽ آندو ۾ روشني ڏسڻ ۾ ايندي . اهاڻي ڳالهه
 گورو آرڄن صاحب جن فرمائين ٿا :

”نام جهڙو ڪوٽ سڙو آچار ، ٻسي ٻرم آندو ٿو .“

انسان جيستائين ٻاهر ويٺو آهي تيستائين اکيان هي دائري ۾
 آهي ، ٻرم جي دائري ۾ آهي ۽ تيستائين ڏکي رهندو . ٻرم
 ۽ ڏک هڪ ئي چيز جا نالا آهن .

جس نون دي سوئي جن پاويءَ ،

هسور ڪيا ڪو ڪري چترائي .

ڪاٺ ايتري مٿا ڪري فرمائين ٿا ته مالڪ باٺ رستو

آهي . نرمائين ٿا ته اهو ڪنهن به قيمت سان نٿو ملي . ان جو ملهه اهو آهي ته پنهنجي مٿ ڇڏي ڏيو ۽ گوروءَ جي مٿ تي ڏارو . پر پنهنجي مٿ ڇڏڻ ڏاڍي ڏکي ڳالهه آهي . اسين ٻئي ڪنهن جي مٿ وٺڻ تي ڪونه . ڪير ڪٿي ڪا سٺي صلاح ڏيندو به آهي ته به ٻاهران ها ڪنداسين . جي ان جي مطابق اسان جو ڪم ٿيو ته ماڻه پر رهنداسين پر جي نه ٿيو ته دانهن ڪنداسين ته اهو ٻئي جي مٿ تي هلڻ جو نتيجو آهي .

ٻائي پانسنگهه (ٿاڻيد بر):

”ايسا ٺيڇ ڪهڙي به من ، گورو ڪو اڀا جاني نه ميس“
(حضور سرامي جي مهاراج)

اڻستائين ته من جو زور ۽ هلندي آهي جو هو گوروءَ کي پنهنجو نٿو ڪري سمجهي . پر ٽوهين سمجهائيندا رهوس ، وري وري سمجهائيندا رهوس ، نام جي سمرن جي دوا هر گهڙيءَ واس ۾ وجهندا اچوس . جڏهن سرف سميتجي گوڏن نائين ايندي ته چونڌو ته ٻئي ڪنهن پيري وڌيڪ وقت ڏيو . ان بعد سرف چيلهه ٿاڻين ايندي پوءِ اکين ٿاڻين . ڌيري ڌيري ٿري ٿيندي رهندي . پر جي من جي چٽي تي هلي ڪجهه به نه ڪيوسين ته هڪ ڏينهن اهڙو ايندو جو هن کي زوريءَ کينججي اندر وڃڻو پوندو . پر ان مان فائدو ڪهڙو؟ من ۾ ڀرم ٿي رهيو ، دٻائي رهي . پر دٻا ۾ ڇو رهجي؟ چون ڇيئري ٿي ڪري ڏسجي ته سڀ شڪ ۽ ڀرم لهي وڃن .

گورمڪه هوري سو ڪاڻيا ڪوچيءَ ،

هـور سڀ ڀرم ڀلائي .

نرمائين ٿا ته ڪاڻيا ۾ ڀريوءَ جي ڳولا ڪرڻ ممڪن جو

آهي، جيڪو ٿورو وارو آهي سو به اُندر آهي. اُندر دڪان
لڳو پيو آهي ۽ سڌو وڪامي رهيو آهي.

اُهر من رتن جواهر ماڻڪ تس ڪا مول اڳارا.

نرمالين ٿا نه سڄي دنيا من جي چڻي تي هلي رهي آهي.
من جهڙو ڪو دشمن ڪونهي ۽ من جهڙو ڪو دوست به ڪونهي.
جيڪڏهن من کي هڪ واريءَ لاءِ جو سواد ملي وڃي، مان
چوان ٿو ته جيترو هي ٻاهر اچڻ ۾ مدد ٿو ڪري اوترو ئي
پوءِ اُندر وڃڻ ۾ مدد ڪندو. پر من جي چڻي لڳي سڀ
دڪ پوکي رهيا آهن ۽ چوراسيءَ ۾ ٽري رهيا آهن. جڏهن
من کي پنهنجي اصلي گهر ڏانهن وڃڻ جي خواهش ٿئي
ٿي ۽ جڏهن هي لاءِ ڪي فقط چوي (touch) ٿو، انهيءَ ڏينهن
کان هن جو پيار (پاهرين پدارتن مان نڪري) اُندر پهتي
ٿو وڃي ۽ اُهو هي ٻار ٻار روح کي رستي ٿو ڪري نه هل،
جلد ئي پنهنجي گهر ڏانهن هل!

ڀالي پانسگهه (ٿانڊ ۾)

”ڪه، ڪه، من ماليتا من ماليتا ٿو هر جايتا“

هي ابدش ڪنهن واسطي آهي؟ اسان واسطي. جنهن به هيءُ
ابدش پنهنجي من ۾ گرھڻ ڪيو اهو ٻاهر نه وڙو کان چٽي
پيو. جنهن هن من کي وس ڪيو اهو سڀني کان اوچ آهي.

مول ڪٿي نام پائيتي،

ناهين نام پائيتي ڪور بيچارا.

سڀئي سنساري پدارتن کان اُهر ڇا آهي؟ سڀ انهيءَ
نام جي آڌار تي لڳي رهيا آهن. اهو نام ذري ذري ۽ ڪٽي
ڪٽي ۾ موجود آهي. ڇا شيءِ ڪيتري به ملهه سان نه ماري
سگهي، اها شيءِ نام آهي! نام وحده لا شريڪ آهي، ڪل
عالم کي جهلي پيلو آهي، سڀني جي سڀال ڪري رهيو

فرمائين ٿا ته جيڪڏهن ڪا يا ۾ ڪام ڪرڻ و غير آهي ته
 ڪميا، وويڪ ۽ ڌيرج به آهي. هر هڪ جي اندر پريم جو
 خزانو پيو آهي، مالڪ جي پڳتيءَ جا پندار پريا پيا آهن.
 ڦڙو به هجي ته بي ڳالهه، هٿ نه سمند پريا پيا آهن.

اس ڪائيا اندر نوڪنڊ پرڻوي،

هاڻ پٺڻ بازارا.

ڪل عالم هن انساني سرير جي اندر آهي.

اس ڪائيا اندر نام نونڌ پائيندي،

گور ڪيءَ سبڊ ويچارا.

فرمائين ٿا ته بي هڪ عمدي شيءِ به هن سرير اندر آهي.
 ڪهڙي؟ نام، جو نونڌيون ۽ ارڙهن سڌيون ڏين واري آهي!
 لوڪ رڌين سڌين پٺيان ڊوڙن ٿا پر جي نام جي دولت ملي
 وڃي ته نه رڌيون ڪتب آڻيون، نه سڌيون. سڀ کان اُمر
 ۽ اعليٰ ڳالهه اها آهي، نه گوروءَ کان سکيا وٺي نام يا شبد
 سان ميلاپ ڪجي. پر ڪيترا رڌين سڌين جي هٿ ڪرڻ
 ۾ ئي قاسيو وڃن. پر اعليٰ کان اعليٰ ڳالهه اها آهي ته نام
 جي ڌارا جو پيڇو ڪري، جتان اها اچي رهي آهي، اتي
 پهچي نام ۾ سمائجي وڃجي.

ڪائيا اندر ٽول ٽلاويءَ آبي ٽولڻ هارا.

فرمائين ٿا ته هن انساني وجود اندر ڪل مالڪ پاڻ ويٺو
 آهي ۽ پاڻ ئي ڪارخانو هلائي رهيو آهي.

”امل گڻ امل واپار امل واپار ٿئي امل پندار“ (جپ صاحب)

هيءَ سڄي پوڙي نام جي دانا جي آهي. انهيءَ کي سڀ نام
 جي پوڙي ڪري ڪوٺيندا آهن. فرمائين ٿا ته پاڻ واهگورو
 اندر نوري رهيو آهي يعني جيڪو سڏو آهي سو به اندر

اشارو ڪري اهو رستو ٻڌايو ٿا. هو دليل ڏوڙائي ٿو ۽ پڇي
 ٿو ته تون ڪڏهن عباس ويو آهين؟ توکي پڪ آهي ته عباس
 هي رستو وڃي ٿو؟ متان ڪو ٻيو رستو ويٺو هجي؟
 اهڙيءَ ريت ٻانهيون ۽ بيمار ٻيو ڪري ۽ اٽڪي ٻيڙ آهي.
 اٺن ڪنڊي جيڪو وقت ويو سو فضول ويو. سو جيڪي
 ٻڙهيل آهن انهن جي من ۾ چٽاڻا ڏاڍا آهن.

ستگور سيوي سدا سڪ پائي،

ستگور الڪ ڏٺا لڪائي.

فرمان ٿا ته جيڪي ٻيڙهي ستگورو جي چئي موجب
 اندر ويا ۽ اندر وڃي پنهنجي آتما کي نام سان ملائي ڇڏيائون،
 انهن ستگورو جي سڃي شيوا ڪئي. ستگورو چويون ته اندر
 وڃو، نام سان مڃاڻ ڪريو. جيڪو نام سان ملي ويو سو شيوڪ
 آهي ۽ جيڪو اٺن دروازن ۾ ويٺو آهي تنهن واسطي هو الڪ
 آهي. جيڪي گورو جي چئي موجب اندر ويا انهن واسطي
 هو ظاهر آهي. جيڪي چوڻ ٿا ته هڪي نه روپ آهي، نه
 رڳو آهي پر ڪن ملندو؟ اهڙن لاءِ هو الڪ آهي. اهو
 مالڪ جنهن جو هيتو بيان ٿيل آهي سو ڪجهه نه آهي.
 پالي پاڻ سنگهه (ٿاڻيد ۾)

”سدا حضور دور نه ڄاڻو ڪو سڌي هر اٺر پڇاڻو“

(راڳ مالجهه محل ۳)

جن اندر وڃي مالڪ کي ڏٺو انهن واسطي حاصران حضور
 آهي. باقي ٻيا جهڙا خيال من ۾ ڌار ٻڌا اهڙو ئي کين ڦاٽو
 پهچندو. حصار سڀ آهن پر جي اندر ۾ مالڪ کي پر لڪش
 ڪري نه ڏٺائون ته ڦاٽو ڪهڙو؟

ڪاٺيا اندر رتن پڌارت ڀڳت پري پڌارا.

هن ڪاٺيا (سرور) اندر بيمار قبعتي رستو ٻيڙن آهن.

منہ مکہ مگڌ بوجهيءَ ٺاهين ٻاهر ڀالڻ جائِي .

فرمائين ٿا ته اهي منمڪ آهن، مگڌ آهن ۽ ايتريقدر آهن، جي، جيڪو اڪال پرڪ سندن آندڙ ويٺو آهي تنهنڪي ٻاهر ڳولي رهيا آهن. ”لڙڪا بگل ۾ ڏيندورا شهر ۾“ ٻالڪ پنهنجي ڪچ ۾ کنيو بيٺا آهن ۽ شهر ۾ ڏيندورو گهمائي رهيا آهن ته ٻالڪ ڪم ٿي ويو آهي. جتي ٻالڪ ٺاهي اُتي پيا ڳولين، جتي آهي اتي ڳولين ڪونه ٿا. اهڙيءَ طرح مالڪ کي ڳولڻ لاءِ ڪو ٽيرٺن ڏانهن پيو ڊوڙون پائي، ڪو مندرن ڏانهن، ڪو مسجدن ڏانهن. ڪي وري ڪتابن جا پٺا ورائي رهيا آهن. مالڪ آندڙ آهي پر آندڙ وڃڻ جي ڪوشش ڪن ٿي ڪونه ٿا. ڇپ صاحب ۾ پهرين لکيل آهي:

”سوچي سوچ نه هونئي جي سوچي لڪ وار“

هي سوچڻ ۽ ويچارڻ جو ڪم ناهي. اهو عقل ٿي نه آهي جو انسان کي ٻاهر ٿي رکي ويٺو آهي. انسان کي گهرجي ته عقل جي اوت ڇڏي ڏئي. جيستائين هي پنهنجي عقل ۽ چترائي تي آڌار رکي ويٺو آهي تيستائين آندڙ نه وڃي سگهندو. ماءُ جي پيٽ مان نڪري هي دنيا جو فوٽو آندڙ ۾ کيندي ويٺو آهي، جڏهن ڀڄن ٿي وهي ٿو تڏهن اهو فوٽو سندس اکين اڳيان اچي ٻهي. هڪ شڪل کي هٽائي ٿو، ته ٻي اچي سندس اڳيان ٻهي. تنهن ڪري پڙهيل اُٺ پڙهيل هڪجهڙا آهن. اسان کان نه اُٺ پڙهيل ڇڱا آهن جو جيڪي هنن کي ڇڱي ٿو سو ڇپ چاپ عمل ۾ پيا آڻين. جهڙي طرح هڪ ماڻهو توهان کان پڇي ٿو ته مون کي پياس وڃڻو آهي ۽ پياس جو رستو ڪهڙو آهي؟ توهان هن کي اشارو ڪري اهو رستو ٻڌايو ٿا ۽ هو سڌو ڪچ وقت ۾ اچي ٻهي. وري هڪ ٻيو ماڻهو اچي ٿو اهو به پڇي ٿو ته پياس جو رستو ڪهڙو آهي؟ مون کي اتي وڃڻو آهي. توهان ان کي به ساڳيءَ طرح

٢٠
٢١
٢٢
٢٣
٢٤
٢٥
٢٦
٢٧
٢٨
٢٩
٣٠
٣١
٣٢
٣٣
٣٤
٣٥
٣٦
٣٧
٣٨
٣٩
٤٠
٤١
٤٢
٤٣
٤٤
٤٥
٤٦
٤٧
٤٨
٤٩
٥٠
٥١
٥٢
٥٣
٥٤
٥٥
٥٦
٥٧
٥٨
٥٩
٦٠
٦١
٦٢
٦٣
٦٤
٦٥
٦٦
٦٧
٦٨
٦٩
٧٠
٧١
٧٢
٧٣
٧٤
٧٥
٧٦
٧٧
٧٨
٧٩
٨٠
٨١
٨٢
٨٣
٨٤
٨٥
٨٦
٨٧
٨٨
٨٩
٩٠
٩١
٩٢
٩٣
٩٤
٩٥
٩٦
٩٧
٩٨
٩٩
١٠٠
١٠١
١٠٢
١٠٣
١٠٤
١٠٥
١٠٦
١٠٧
١٠٨
١٠٩
١١٠
١١١
١١٢
١١٣
١١٤
١١٥
١١٦
١١٧
١١٨
١١٩
١٢٠
١٢١
١٢٢
١٢٣
١٢٤
١٢٥
١٢٦
١٢٧
١٢٨
١٢٩
١٣٠
١٣١
١٣٢
١٣٣
١٣٤
١٣٥
١٣٦
١٣٧
١٣٨
١٣٩
١٤٠
١٤١
١٤٢
١٤٣
١٤٤
١٤٥
١٤٦
١٤٧
١٤٨
١٤٩
١٥٠
١٥١
١٥٢
١٥٣
١٥٤
١٥٥
١٥٦
١٥٧
١٥٨
١٥٩
١٦٠
١٦١
١٦٢
١٦٣
١٦٤
١٦٥
١٦٦
١٦٧
١٦٨
١٦٩
١٧٠
١٧١
١٧٢
١٧٣
١٧٤
١٧٥
١٧٦
١٧٧
١٧٨
١٧٩
١٨٠
١٨١
١٨٢
١٨٣
١٨٤
١٨٥
١٨٦
١٨٧
١٨٨
١٨٩
١٩٠
١٩١
١٩٢
١٩٣
١٩٤
١٩٥
١٩٦
١٩٧
١٩٨
١٩٩
٢٠٠
٢٠١
٢٠٢
٢٠٣
٢٠٤
٢٠٥
٢٠٦
٢٠٧
٢٠٨
٢٠٩
٢١٠
٢١١
٢١٢
٢١٣
٢١٤
٢١٥
٢١٦
٢١٧
٢١٨
٢١٩
٢٢٠
٢٢١
٢٢٢
٢٢٣
٢٢٤
٢٢٥
٢٢٦
٢٢٧
٢٢٨
٢٢٩
٢٣٠
٢٣١
٢٣٢
٢٣٣
٢٣٤
٢٣٥
٢٣٦
٢٣٧
٢٣٨
٢٣٩
٢٤٠
٢٤١
٢٤٢
٢٤٣
٢٤٤
٢٤٥
٢٤٦
٢٤٧
٢٤٨
٢٤٩
٢٥٠
٢٥١
٢٥٢
٢٥٣
٢٥٤
٢٥٥
٢٥٦
٢٥٧
٢٥٨
٢٥٩
٢٦٠
٢٦١
٢٦٢
٢٦٣
٢٦٤
٢٦٥
٢٦٦
٢٦٧
٢٦٨
٢٦٩
٢٧٠
٢٧١
٢٧٢
٢٧٣
٢٧٤
٢٧٥
٢٧٦
٢٧٧
٢٧٨
٢٧٩
٢٨٠
٢٨١
٢٨٢
٢٨٣
٢٨٤
٢٨٥
٢٨٦
٢٨٧
٢٨٨
٢٨٩
٢٩٠
٢٩١
٢٩٢
٢٩٣
٢٩٤
٢٩٥
٢٩٦
٢٩٧
٢٩٨
٢٩٩
٣٠٠
٣٠١
٣٠٢
٣٠٣
٣٠٤
٣٠٥
٣٠٦
٣٠٧
٣٠٨
٣٠٩
٣١٠
٣١١
٣١٢
٣١٣
٣١٤
٣١٥
٣١٦
٣١٧
٣١٨
٣١٩
٣٢٠
٣٢١
٣٢٢
٣٢٣
٣٢٤
٣٢٥
٣٢٦
٣٢٧
٣٢٨
٣٢٩
٣٣٠
٣٣١
٣٣٢
٣٣٣
٣٣٤
٣٣٥
٣٣٦
٣٣٧
٣٣٨
٣٣٩
٣٤٠
٣٤١
٣٤٢
٣٤٣
٣٤٤
٣٤٥
٣٤٦
٣٤٧
٣٤٨
٣٤٩
٣٥٠
٣٥١
٣٥٢
٣٥٣
٣٥٤
٣٥٥
٣٥٦
٣٥٧
٣٥٨
٣٥٩
٣٦٠
٣٦١
٣٦٢
٣٦٣
٣٦٤
٣٦٥
٣٦٦
٣٦٧
٣٦٨
٣٦٩
٣٧٠
٣٧١
٣٧٢
٣٧٣
٣٧٤
٣٧٥
٣٧٦
٣٧٧
٣٧٨
٣٧٩
٣٨٠
٣٨١
٣٨٢
٣٨٣
٣٨٤
٣٨٥
٣٨٦
٣٨٧
٣٨٨
٣٨٩
٣٩٠
٣٩١
٣٩٢
٣٩٣
٣٩٤
٣٩٥
٣٩٦
٣٩٧
٣٩٨
٣٩٩
٤٠٠
٤٠١
٤٠٢
٤٠٣
٤٠٤
٤٠٥
٤٠٦
٤٠٧
٤٠٨
٤٠٩
٤١٠
٤١١
٤١٢
٤١٣
٤١٤
٤١٥
٤١٦
٤١٧
٤١٨
٤١٩
٤٢٠
٤٢١
٤٢٢
٤٢٣
٤٢٤
٤٢٥
٤٢٦
٤٢٧
٤٢٨
٤٢٩
٤٣٠
٤٣١
٤٣٢
٤٣٣
٤٣٤
٤٣٥
٤٣٦
٤٣٧
٤٣٨
٤٣٩
٤٤٠
٤٤١
٤٤٢
٤٤٣
٤٤٤
٤٤٥
٤٤٦
٤٤٧
٤٤٨
٤٤٩
٤٥٠
٤٥١
٤٥٢
٤٥٣
٤٥٤
٤٥٥
٤٥٦
٤٥٧
٤٥٨
٤٥٩
٤٦٠
٤٦١
٤٦٢
٤٦٣
٤٦٤
٤٦٥
٤٦٦
٤٦٧
٤٦٨
٤٦٩
٤٧٠
٤٧١
٤٧٢
٤٧٣
٤٧٤
٤٧٥
٤٧٦
٤٧٧
٤٧٨
٤٧٩
٤٨٠
٤٨١
٤٨٢
٤٨٣
٤٨٤
٤٨٥
٤٨٦
٤٨٧
٤٨٨
٤٨٩
٤٩٠
٤٩١
٤٩٢
٤٩٣
٤٩٤
٤٩٥
٤٩٦
٤٩٧
٤٩٨
٤٩٩
٥٠٠
٥٠١
٥٠٢
٥٠٣
٥٠٤
٥٠٥
٥٠٦
٥٠٧
٥٠٨
٥٠٩
٥١٠
٥١١
٥١٢
٥١٣
٥١٤
٥١٥
٥١٦
٥١٧
٥١٨
٥١٩
٥٢٠
٥٢١
٥٢٢
٥٢٣
٥٢٤
٥٢٥
٥٢٦
٥٢٧
٥٢٨
٥٢٩
٥٣٠
٥٣١
٥٣٢
٥٣٣
٥٣٤
٥٣٥
٥٣٦
٥٣٧
٥٣٨
٥٣٩
٥٤٠
٥٤١
٥٤٢
٥٤٣
٥٤٤
٥٤٥
٥٤٦
٥٤٧
٥٤٨
٥٤٩
٥٥٠
٥٥١
٥٥٢
٥٥٣
٥٥٤
٥٥٥
٥٥٦
٥٥٧
٥٥٨
٥٥٩
٥٦٠
٥٦١
٥٦٢
٥٦٣
٥٦٤
٥٦٥
٥٦٦
٥٦٧
٥٦٨
٥٦٩
٥٧٠
٥٧١
٥٧٢
٥٧٣
٥٧٤
٥٧٥
٥٧٦
٥٧٧
٥٧٨
٥٧٩
٥٨٠
٥٨١
٥٨٢
٥٨٣
٥٨٤
٥٨٥
٥٨٦
٥٨٧
٥٨٨
٥٨٩
٥٩٠
٥٩١
٥٩٢
٥٩٣
٥٩٤
٥٩٥
٥٩٦
٥٩٧
٥٩٨
٥٩٩
٦٠٠
٦٠١
٦٠٢
٦٠٣
٦٠٤
٦٠٥
٦٠٦
٦٠٧
٦٠٨
٦٠٩
٦١٠
٦١١
٦١٢
٦١٣
٦١٤
٦١٥
٦١٦
٦١٧
٦١٨
٦١٩
٦٢٠
٦٢١
٦٢٢
٦٢٣
٦٢٤
٦٢٥
٦٢٦
٦٢٧
٦٢٨
٦٢٩
٦٣٠
٦٣١
٦٣٢
٦٣٣
٦٣٤
٦٣٥
٦٣٦
٦٣٧
٦٣٨
٦٣٩
٦٤٠
٦٤١
٦٤٢
٦٤٣
٦٤٤
٦٤٥
٦٤٦
٦٤٧
٦٤٨
٦٤٩
٦٥٠
٦٥١
٦٥٢
٦٥٣
٦٥٤
٦٥٥
٦٥٦
٦٥٧
٦٥٨
٦٥٩
٦٦٠
٦٦١
٦٦٢
٦٦٣
٦٦٤
٦٦٥
٦٦٦
٦٦٧
٦٦٨
٦٦٩
٦٧٠
٦٧١
٦٧٢
٦٧٣
٦٧٤
٦٧٥
٦٧٦
٦٧٧
٦٧٨
٦٧٩
٦٨٠
٦٨١
٦٨٢
٦٨٣
٦٨٤
٦٨٥
٦٨٦
٦٨٧
٦٨٨
٦٨٩
٦٩٠
٦٩١
٦٩٢
٦٩٣
٦٩٤
٦٩٥
٦٩٦
٦٩٧
٦٩٨
٦٩٩
٧٠٠
٧٠١
٧٠٢
٧٠٣
٧٠٤
٧٠٥
٧٠٦
٧٠٧
٧٠٨
٧٠٩
٧١٠
٧١١
٧١٢
٧١٣
٧١٤
٧١٥
٧١٦
٧١٧
٧١٨
٧١٩
٧٢٠
٧٢١
٧٢٢
٧٢٣
٧٢٤
٧٢٥
٧٢٦
٧٢٧
٧٢٨
٧٢٩
٧٣٠
٧٣١
٧٣٢
٧٣٣
٧٣٤
٧٣٥
٧٣٦
٧٣٧
٧٣٨
٧٣٩
٧٤٠
٧٤١
٧٤٢
٧٤٣
٧٤٤
٧٤٥
٧٤٦
٧٤٧
٧٤٨
٧٤٩
٧٥٠
٧٥١
٧٥٢
٧٥٣
٧٥٤
٧٥٥
٧٥٦
٧٥٧
٧٥٨
٧٥٩
٧٦٠
٧٦١
٧٦٢
٧٦٣
٧٦٤
٧٦٥
٧٦٦
٧٦٧
٧٦٨
٧٦٩
٧٧٠
٧٧١
٧٧٢
٧٧٣
٧٧٤
٧٧٥
٧٧٦
٧٧٧
٧٧٨
٧٧٩
٧٨٠
٧٨١
٧٨٢
٧٨٣
٧٨٤
٧٨٥
٧٨٦
٧٨٧
٧٨٨
٧٨٩
٧٩٠
٧٩١
٧٩٢
٧٩٣
٧٩٤
٧٩٥
٧٩٦
٧٩٧
٧٩٨
٧٩٩
٨٠٠
٨٠١
٨٠٢
٨٠٣
٨٠٤
٨٠٥
٨٠٦
٨٠٧
٨٠٨
٨٠٩
٨١٠
٨١١
٨١٢
٨١٣
٨١٤
٨١٥
٨١٦
٨١٧
٨١٨
٨١٩
٨٢٠
٨٢١
٨٢٢
٨٢٣
٨٢٤
٨٢٥
٨٢٦
٨٢٧
٨٢٨
٨٢٩
٨٣٠
٨٣١
٨٣٢
٨٣٣
٨٣٤
٨٣٥
٨٣٦
٨٣٧
٨٣٨
٨٣٩
٨٤٠
٨٤١
٨٤٢
٨٤٣
٨٤٤
٨٤٥
٨٤٦
٨٤٧
٨٤٨
٨٤٩
٨٥٠
٨٥١
٨٥٢
٨٥٣
٨٥٤
٨٥٥
٨٥٦
٨٥٧
٨٥٨
٨٥٩
٨٦٠
٨٦١
٨٦٢
٨٦٣
٨٦٤
٨٦٥
٨٦٦
٨٦٧
٨٦٨
٨٦٩
٨٧٠
٨٧١
٨٧٢
٨٧٣
٨٧٤
٨٧٥
٨٧٦
٨٧٧
٨٧٨
٨٧٩
٨٨٠
٨٨١
٨٨٢
٨٨٣
٨٨٤
٨٨٥
٨٨٦
٨٨٧
٨٨٨
٨٨٩
٨٩٠
٨٩١
٨٩٢
٨٩٣
٨٩٤
٨٩٥
٨٩٦
٨٩٧
٨٩٨
٨٩٩
٩٠٠
٩٠١
٩٠٢
٩٠٣
٩٠٤
٩٠٥
٩٠٦
٩٠٧
٩٠٨
٩٠٩
٩١٠
٩١١
٩١٢
٩١٣
٩١٤
٩١٥
٩١٦
٩١٧
٩١٨
٩١٩
٩٢٠
٩٢١
٩٢٢
٩٢٣
٩٢٤
٩٢٥
٩٢٦
٩٢٧
٩٢٨
٩٢٩
٩٣٠
٩٣١
٩٣٢
٩٣٣
٩٣٤
٩٣٥
٩٣٦
٩٣٧
٩٣٨
٩٣٩
٩٤٠
٩٤١
٩٤٢
٩٤٣
٩٤٤
٩٤٥
٩٤٦
٩٤٧
٩٤٨
٩٤٩
٩٥٠
٩٥١
٩٥٢
٩٥٣
٩٥٤
٩٥٥
٩٥٦
٩٥٧
٩٥٨
٩٥٩
٩٦٠
٩٦١
٩٦٢
٩٦٣
٩٦٤
٩٦٥
٩٦٦
٩٦٧
٩٦٨
٩٦٩
٩٧٠
٩٧١
٩٧٢
٩٧٣
٩٧٤
٩٧٥
٩٧٦
٩٧٧
٩٧٨
٩٧٩
٩٨٠
٩٨١
٩٨٢
٩٨٣
٩٨٤
٩٨٥
٩٨٦
٩٨٧
٩٨٨
٩٨٩
٩٩٠
٩٩١
٩٩٢
٩٩٣
٩٩٤
٩٩٥
٩٩٦
٩٩٧
٩٩٨
٩٩٩
١٠٠٠

”حڪمي هرون آڪار حڪم نه ڪهيا ٿا،
حڪمي هرون جيءَ حڪم ملي وڌيائي.“

يعني رڃنا ڪرڻ وارو به آندڙ آهي ۽ هنن جيون کي سنڀالڻ
وارو به آندڙ آهي. مالڪ سڀني کي روزي ڏيڻ وارو آهي.
جتي جتي ڪو جهڙو آهي اتي اتي مالڪ هن کي روزي
بهڻائي ٿو، ماڻهو چوندا آهن اسين فصل پرڳڻن ٿا، لڙون
ٿا، محسب ڪريون ٿا، پر مالما ان ۾ ڇا ڪبو؟ مان جوان
ٿو نه جي سورج نه هجي نه فصل ڪيئن ٿئي؟ اهو سائنس
وارن به تجربو ڪيو آهي. هاڻ ٻڌايو ته توهان جي محسب
ڇا ٿي ڪري؟

ڪاٺيا ڪاهڻ سڌا سهيلي گورمڪ نام سهالا.

فرمانين ٿا ته اها ڪاٺيا روپي استري سڌائين سگهي ۽
سهاڳڻ آهي، جيڪڏهن منجهس شيد پرڳڻت آهي ته
ٻار ٻار چون ٿا ته شيد جي آسري ڪاٺيا بچي ٿي ۽ جيڪو
آلهيءَ ڪاٺيا جي آندڙ ٻڌا ڪري ٿو، سو شيد سان ملي
سگهي ٿو.

ڪاٺيا آندڙ آڻي وسيءَ الڪم نه لکيا ٿا.

هن انساني ڪاٺيا آندڙ ويهه لاشريڪ، ڪل مالڪ پاڻ
وٺڻ آهي. جيڪي اڙن دروازن ۾ ويٺا آهن يعني اکين کان
ٻاهر جن جو خيال پيو وسي اهن اهڙو الڪ آهي ۽ کين
ڀڳڻ نه ايندو. هو جنهن طرفي سان کيس ڏسڻ چاهين ٿا
انهيءَ سام ڏسڻ ۾ نه ايندو ۽ جنهن رستي ڳولن ٿا ان رستي

پوري گور ٿي اُڀرجي ساڄ سماڻي - رهاءِ

فرمانين ٿا نه انهيءَ نام جي ڄاڻ مونکي پوري گوروءَ کان ملي. گوروءَ پاڻ سان گڏ رهاڻي، نام جي ڪمائي ڪرائي نام جو لچر ٻڌ ڪرايو. انهيءَ جو نتيجو ڪهڙو نڪتو؟ پرُوڙ بيٺي نه اُڏي اسين ڪوڙ ٻڌوينا هٿاسين! راجا به ڪوڙ آهي، راجا به ڪوڙ آهي، سڀ ڪوڙ آهي. فقط ٻاڻي يا نام ئي سچ آهي.

”آءٌ سچ جگاد سچ هي ٻي سچ نانڪ هوسي ٻي سچ“
(جپ صاحب)

سڀ ڪجهه بنائڻ واري طاقت سچ آهي، ڄا ڪڏهن به فنا ٿيڻ واري ڪانهي. فرمانين نه اسين فنا جي دائري مان نڪري بڻا جي دائري ۾ آيا آهيون. هاڻ ڪڏهن فنا نه ٿيڻو آهي. ڪاٺيا اُندر سڀ ڪچر وسيءَ ڪنڊ منڊل پاتالا.

”جو برهمڊي سڻي ٻڌي جو ڪر جي سر پاوي“ (راڻ ڌناسري ٻاڻي پڳڻن جي). اهو انهن سڀني جو چوڻ آهي جن اُندر وڃي ڳولي لڌو آهي، هڪ اڌ جو چوڻ ڪونهي. ”ڪوٽ برهمڊ ڪو ٺاڪر سرامي“ (سورٺ محلا 5) اسان کي هڪ برهمڊ جي به خبر نه آهي. سو مالڪ جي دائري ۾ اهڙا گوڻيئي برهمڊ آهن.

”بهتا ڪهڻي بهتا هونئي“ (جپ صاحب)

ڪيترائي آڪاش آهن. ڪيترائي پاتال آهن!

”پاتالان پاتال لڪ آڳاسان آڳاس“ (جپ صاحب)

هڪ اڌ پاتال هجي نه کڻي ڇڻجي، پر لکين پاتال آهن، لکين آڪاش آهن. مالڪ به بي انت آهي نه سندس رچنا به بي انت آهي.

ڪاٺيا اُندر جڳهه جيون ڏاتا وسيءَ،

سڀينا ڪري ڀرتپالا.

هر ڪي پڳت سدا رنگ راتا هڙهي وڃهر جالي.

فرمائين ٿا ته هر ڪنهن کي ڪنهن نه ڪنهن جو پيار
لڳو ٿي پيو آهي پر جنهن هريءَ يعني هڪ ئي واهگوروءَ سان
پيار رکيو آهي، هڪ سان ئي ٿانو جوڙيو آهي، انهيءَ آتما جو
سهاڳ سڌائين قائم آهي. جيستائين انسان شمس سان نه مليو آهي،
تيستائين هڙهيءَ ۾ ڦاٿو پيو هوندو ۽ جيستائين هڙهيءَ ۾ آهي
تيستائين دڪ ۾ آهي ۽ ٻڌن ۾ آهي. جيستائين چريءَ ۾ نه
”مان ڪرمان ٿو“، اوستائين ٻڌن ۾ آهي. جي چڪا ڪرم
ٿو ڪري ته جڳن ٻڌن ۾ آهي، جي ٻرا ٿو ڪري ته ٻرن
ٻڌن ۾ آهي. اهو سندس مرضيءَ تي ڇڏيل آهي، چاهي
ته ٽون دروازن ۾ ويٺو ٿي هتي چاهي ته ڪنهن سست مهالما
کان واه وٺي، ٽون دروازن مان نڪري، نام سان ميلاب
ڪري. جيڪي اُٿل وڃن ٿا انهن کي مهنت ڪرڻي پوي
ٿي. جيترائي مهنت اسين دنيا لاءِ ڪريون ٿا اوتري جي
نام لاءِ ڪريون ته ڪم ٿي وڃي ۽ جنم مرڻ کان چٽي وڃي.
اسين روز پيا ٻڌون ته اُٿل ۾ نام آهي، اُٿل ۾ مالڪ آهي،
اهو مالڪ اسانجا سڀ ڪاروبار ڏسي ويندو. اهو سڀ جائيدادي
۾ ٻڌڻ ڪرڻ ٿا. جيستائين ٻڌ چنڊاسين نه، تيستائين پڳتي
نه ٿيندي.

واه واه پوري گور ڪي باڻي.

هي انهن جا آکر آهن جن نام جو سواد ورتو آهي. سر
گورو اُمر داس صاحب جن چوڻ ٿا ته مان پنهنجي گورو
اڻڳڏ صاحب جن تان ٻاهر وڃان جن موٽي نام جي سوجهي
ڏني ۽ اُٿل ڪرايو. نام، نام آهي! جنهن جي ملڻ سان
سڀ باب تاس ٿيو وڃن. مان سندن ۽ نام، پوي جو
نام آهيان.

جيڪڏهن هن کي پورو ڪورو يا ڪامل مرشد ملي وڃي،
 اهو ڏئيس راه، نه هن جي چيئر ٻئي مڪتي ٿي وڃي. ڪورو
 نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته اها ئي رات آهي ٻار ٿيڻ هي.
 انسر آهي هو هي مڃي نٿو. ڪهڙي نه عجب هي ڳالھ.
 آهي جو استريءَ ۽ ٻار هڪ ئي ڪٽ ٿي لڻا پيا آهن، ٻار
 نه استري ٻار جو منهن ڏٺو آهي ۽ نه ٻار استريءَ جو.
 نه استريءَ جو پٽيءَ سان ميلاب ٿيو نه سهاڳڻي ٿي، يعني
 اندر ئي آيا آهي، اندر ئي سيدس پٽي اڪال ٻار آهي،
 ڪورو ٻن ڳالهه ٿي ويا پر ميلاب ڪونه ٿيو.

ڄمڻ مرڻ وساريا، منمڪ مگڙ گوار.
 فرمائن ٿا ته هي آندو آهي، ٻوڙو آهي، آحمق آهي،
 منمڪ آهي. جي گورمڪ هجي ته ڦاسي ڇو؟
 گور راڪي سي اُڀري سڄا سبد ويچار.
 هاڻ وري سکر پيئي ٿو ته دنيا کان بچڻ جو طريقو ڪهڙو
 آهي؟ مهاراج جن فرمائن ٿا: مانس ديهيءَ ۾ هنڪي گروءَ
 جي تلاش ڪرڻ گهرجي، ان کان نام وٺي، ڪمائي ڪري،
 پنهنجي لوشيد سان لڳائي، ته ته ته ڌڪا پيو کائيندو.
 اهو سڄو نام جنهن جي، ويد شاستر مهما ٿا ڪن سو هن ۾
 آهي. جڏهن پنهنجو روح انهيءَ سان لڳائيندو تڏهن ڄمڻ
 مرڻ کان چڻندو.

سو هٿ پندجو ڀرير ڪيءَ، بوليءَ بولڻهار.
 فرمائن ٿا ته هي شرير ٻڃرو آهي جنهن ۾ آتما جو طوطو
 قيد ٿي دنيوي بوليون پيو بولي. سندس اندر سچ آهي،
 اڪال پرڪ آهي، امرت آهي. جي پردو کولي امرت پيئي
 ۽ سچ سان روح لڳائي ته ڇا ٿيندو؟ ٻڃرو ٿئي پوندو، طوطو
 سچ ڪند اڏاهي ويندو. پر هي ائين ڪري ٿي ڪونه ٿو. دنيا
 جي ڪام ڪروڙ جون بوليون پيو بولي.
 سچ چڱيءَ اهرت پيئي، اُڏيءَ ته ايڪاوار.
 سندس اندر آب حيات آهي، سندس اندر خود خدا
 آهي، سندس اندر ڪروڙين خوشيون آهن سڄي شاني
 آهي. هي سچ جو چوڳو چڱيءَ ٿئي، وشيءَ وڪارن جو چوڳو
 پيو چڱي. اندر نٿو وڃي، پردو نٿو کولي. جي پردو کولي
 ته پوءِ ڄمڻ ۽ مرڻ ۽ اچڻ وڃڻ جي ڪهڙي ضرورت؟
 گور ملڻي خسر پڇاڻيئي،
 ڪهر نانڪ مـوڪ دغار.

جرا جوهر نه سگئي، سچ رهيءَ لو لاءِ.

انسان جي آندو اهو سچ آهي، شبد ڏن آهي، گور ٻاڻي
آهي. جڏهن روح انهيءَ سان لڳائو ته آندو روشني ٿيندي.
پردو کڻي ويندو، جنم مرڻ کان هميشه لاءِ چوٽڪارو ملي
پوندو. انهيءَ کانسواءِ ٻي ڪا به دوا سچي برهمانڊ ۾ ڪانهي.

جيون مڪت سو آڪيئي، جس وجهه هوميءَ جاءِ.
جيڪڏهن هي پاڻ مان هوميءَ ڪڍي، سچ جي لذت
ولي نه جيئري ٿي مڪت ٿي وڃي. مڪتيءَ جو مطلب ڇا
آهي؟ پهرين استول شري، ٻيو سرڪير شري، ٽيون ڪارڻ
شري، وري رچو، ٿورو ستر اهو ئي ڪٿا، من، مايا ۽
پندڻو، پرڪرڻون، اهي سڀ اسان جي روح جي مٿان پرڏا
پندڻو، جن سڀني جي لاهڻ کي مڪتي چئجي ٿو.
جڏهن آتما جي مٿان اهي سڀ پرڏا لهي وڃن تههن کي
”جيون مڪت“ چئجي ٿو. جڏهن اهي پرڏا لهي وڃن
تڏهن مالڪ پرگهت ٿئي ٿو ۽ جنم مرڻ کان آزادي ملي ٿي.
”هوميءَ“ جي ڪڍڻ جي دوا شبد آهي. هيءُ شبد جي
ڪڍائي ڪرڻي ڪونه ٿو. لکڻ پڙهڻ کي شبد سمجهي
وٺو آهي پر شبد لکڻ ۽ پڙهڻ ۾ اچي ٿو سگهي، شبد
ڏن آلمڪ آهي.

تڏئي ڌاوت جگه باڌيا، نا بوجهيءَ ويچار.
فرمانين نا ٿورو ٽانڪ صاحب جن نه سچو جهان ”هوميءَ“
جي بيماريءَ ۾ مبتلا آهي ۽ ”هوميءَ“ ۾ چڪڙو پر آهي
هي دليري قوم ۽ ديسن کي پنهنجي قوم ۽ ديس سمجهي
ويندو آهي ۽ انهن ۾ قاضي پنهنجو اصل ديس ۽ قوم وساري
ويندو آهي. هي آندو آهي ۽ آندو ئي ڪرم ڪري رهيو
۽ پاڻ کي ٿانائي رهيو آهي.

”ايءه جيڪو مٺا اٽلا ڪن ٻه لا“. کيس اها خبر ٿي ڪانهي
 نه مان ڪري ڇا رهيو آهيان. ٻهرا ڪر به ڪريئون، سزا به
 ٻڌي ٿو ٻهرا ٻار ٺٽو اچي. جيڪي ڪرم ڪجن ٿا انهن جو
 حساب ضرور پڙهڻو آهي. اهو خيال ڪيو به نه ڪري نه حساب
 ڪونه ورتو ويٺو. ڳورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا:
 ”ليڪا رب منڪيسيا بيٺا ڪڍ وهي.“

ڌرمراءِ، حساب وٺي ٿو ۽ ڪيئن به ڪري وٺي ٿو.

هوئيءَ بيمار پاءِ جڳت اپائيا سبڊ وسيءَ بيمار ڄاءِ.

هانا وري سڪ ٻڄي ٿو، مهاراج! هن ”هوئيءَ“ جي
 بيماريءَ کان بچڻ لاءِ ڪو علاج آهي؟ فرمائين ٿا ته اها
 ”هوئيءَ“ جي بيماري سڄي سنسار کي لڳل آهي. ڳورو
 ٽرٽ صاحب ڀر لکيل آهي:

”هون وڃ آيا، هون وڃ گيا، هون وڃ جهيا، هون وڃ هوا.“

سڄي ٻڙڙي ”هوئيءَ“ جو ٻوٽو ڪيٽي ٿي. آخر چونٽا:

”هوئيءَ ڊهر ڳهر روڪه هي ڌارو به اس ماهين.“

اهو هوئيءَ روئي سله جو مرض سڄي دنيا کي لڳل آهي.
 هر بيماري آندڙ آهي نه دوا به آندڙ آهي. ڪهڙي دوا آهي:

”ڪر ٻا ڪري جي آڻي ٿان ڳورو ڪا سبڊ ڪماهين.“

جيڪڏهن واهڪورو کيس پاڻ سان ملائڻ چاهي ته هن کي ٻورو
 سنگورو ملائي ٿو. ڳورو چوبس ٿو ته پنهنجي روح کي نام
 سان ڳنڍ. جڏهن هو نام سان روح کي ڳنڍي ٿو، سندس ٻورو
 کليو ٻوي، روح ڪنڊن ٻرهمڊن تي چڙهي وڃي ۽ سندس زهر
 نڪري وڃي. اها بيماري هر ڪنهن جي آندڙ آهي ۽ دوا به
 هر ڪنهن جي آندڙ آهي پر بنا سنگورو جي نٿي ملي. دوا ڪهڙي
 آهي؟ ”اڪنڊ ڪيرتن“. ٻي ڪا به نه. ڪروڙين جپ ٿپ ڪريو
 ”هوئيءَ“ ناس نٿي ٿئي، نام جهيو، ناس ٿي ويندي.

ماگر مڇ ٿهائينئي، ڪنڊي جال وٽاءُ.

هاڻ ڳورو ٽاڻڪ صاحب جن سمجهائين ٿا ته اي انسان! تون ڪير آهين؟ پنهنجو پاڻ سڃاڻ. تون نه سڃڻدي جي سمنڊ جو ٿڙو آهين، اشرف المخلوقات آهين. تون پنهنجي مالڪ اڪال برڪ کي وساري ويٺو آهين. سمنڊ ۾ هيبتناڪ ماڱرمڇ ٿيندا آهن، جي جهاز کي ٽڪر هڻن ته جهاز ٻڃي پوي. پر ويسر يا شڪاري ڇا ڪندا آهن جو ڪنڊيءَ ۾ اُٿو يا گوشت اُٽڪائي کڻي پاڻيءَ ۾ وجهن. ماڱرمڇ اُٿو يا گوشت ان مان ڪنڊي ڪونه کائي، پر ڪنڊيءَ سوڌو کنيو ان کي ڳرگائي ۽ ان ۾ ٽاسجي، کيڙو اچي. ڪيڙو وڏو جانور هڪ معمولي ڪنڊيءَ ۾ ٽاسيو وڃي! اهڙوئي اسان جي روح جو حال آهي. ڳورو صاحب جن فرمائين ٿا ته تون سٺ نام جي اُٿر ديس جو رهواسي آهين. پاڻکي ڏس ته سمن نه تون آهين ڪير؟ پر من سان ملي پنهنجو پاڻ وساري ويٺو آهين. جيئن ماڱرمڇ کي پنهنجي خبر ڪانه ٿي پوي تيئن انسان به من اندر ان سان ملي، پنهنجي مٿي پلس ڪري رهيو آهي.

درمت ٿاڻا ٿاهينئي، ٿر ٿر ٻڃي وٽاءُ.

ڇڏن ٿا ته انسان کي ٽاسيو ڪنهن آهي؟ سندس خواهش، سندس کوٽيءَ ۾، جيئن جيئن منجهس خواهشون اُٿن تيئن ۽ هي سواد وٺي ٿو تيئن تيئن ٽاسندو ويو وڃي. کيس ٻيو ٽاسائڻ وارو ڪير ڪونهي. وري پڇائي ته ٿو، هاءِ هاءِ ته ٿو ڪري، دڪ به ٿو ڀڙڪي پر زهر نٿو ڇڏي!

جهڙ مرڻ نه سمجهائي، ڪوت نه هيٽيا جاءِ.

فرمائين ٿا ته هي ايترو بي ڊڄو ٿي پيو آهي، ٻاٻن ڪرڻ ڪري ايتري هن ٿي ميل چڙهي ويٺي آهي جو ڇوڙو

”ايه، جيڪا مٿا اٽلا ڪن ٻڌا.“ کيس اها خبر ٿي ڪانهي ته مان ڪري ڇا رهيو آهيان. برا ڪم به ڪريٿو، سزا به پونجي ٿو پر باز نٿو اچي. جيڪي ڪم ڪجن ٿا انهن جو حساب ضرور پوئڻو آهي. اهو خيال ڪير به نه ڪري ته حساب ڪونه ورتو ويندو. گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا:

”ليکا رب منڪيسيا پينا ڪي وهِي.“

ڌرمراءِ حساب وٺي ٿو ۽ ڪيئن به ڪري وٺي ٿو.

هوئيءَ بيم بيم ڇڳت اپائيا سبد وسيءَ بيم جاءِ.

هاڻ وري سڪ پڇي ٿو، مهاراج! هن ”هوئيءَ“ جي بيماريءَ کان بچڻ لاءِ ڪو علاج آهي؟ فرمائين ٿا ته اها ”هوئيءَ“ جي بيماري سڄي سنسار کي لڳل آهي. گورو گرنٿ صاحب به لکيل آهي:

”هون وچ آيا، هون وچ گيا، هون وچ جميا، هون وچ موا.“

سڄي پڙهي ”هوئيءَ“ جو نونو کيندي ٿي. آخر چونٽا:

”هوئيءَ دهرگه روگه هيءَ دارو به اس ماهين.“

اهو هوئيءَ روپي سلھ جو مرض سڄي دنيا کي لڳل آهي. پر بيماري اُندر آهي نه دوا به اُندر آهي. ڪهڙي دوا آهي:

”ڪرپا ڪري جي آئيني نان گورو ڪا سبد ڪماھين.“

جيڪڏهن واهگورو کيس پاڻ سان ملائڻ چاهي ته هن کي پورو ستگورو ملائي ٿو. گورو چويس ٿو ته پنهنجي روح کي نام سان ڳنڍ. جڏهن هُو نام سان روح کي ڳنڍي ٿو، سندس پردو کليو پوي، روح ڪنڊن برهمڊن تي چڙهي وڃي ۽ سندس زهر نڪري وڃي. اها بيماري هر ڪنهن جي اُندر آهي ۽ دوا به هر ڪنهن جي اُندر آهي پر بنا ستگورو جي نٿي ملي. دوا ڪهڙي آهي؟ ”اڪنڊ ڪيرتن“. ٻي ڪا به نه. ڪروڙين جپ ڪريو ”هوئيءَ“ ناس نٿي ٿئي، نام چيو، ناس ٿي ويندي.

هاتا سکه هک نامر عمد و سوال کرهتو. چو پتو نه جيڪڏهن
 ڪنڊ برهمند، سڄي دنيا اڪال پرک ميهنجي آندڙ آهن نه
 ڏسڻ ۾ چو نٿا اچن؟ جيڪڏهن هر هڪ لاء مالڪ آندڙ جائداد
 رکي آهي نه اها ملي چو نٿي؟ انهيءَ چر جراب گرر و نانڪ
 صاحب جن هيئن ٿا ڏين: جهڙيءَ طرح ڊيبل خزاني مٿان سڀ
 پا نانگ ويٺو هوندو آهي ۽ جيستائين انهيءَ کي پڪڙبو نه
 وڃي يا ماريو نه وڃي تيستائين خزائن هڪ نه ايندو آهي،
 ساڳيءَ طرح اسان ۾ من روپي نانگ ويٺو آهي جو آندڙ وڃڻ
 نٿو ڏئي. ساري دنيا هاءِ هاءِ پيئي ڪري. وڏا وڏا عالم،
 فاضل، گياي ۽ ڪٿي ٻاهر ماڻهن کي مات ڪرايو ڇڏين پر من
 ضابطي ۾ نٿا آئي سگهن، جنهن ڪري من کين آندڙ وڃڻ
 نٿو ڏئي. من سراد چو عاشق آهي. هاتو هر ڪنهن کي من
 چو زهر ڇڙهو ڏيو آهي، مان عالم، مان فاضل، مان ٿڌي، مان
 گهائي، مان ڊيٽي. هاتو جيستائين اسان کي اهڙو ڳورو نه ملي،
 جو من چو زهر ڪڍي سگهي تيستائين اهو خزائن، ڪنڊ برهمند
 يا اڪال پرک نه ملندا. وڏا وڏا رشي مني من چو زهر نه
 ڪڍي سگهيا. هاتو هي سر پر هڪ پنڊيءَ (ڊڪيل نوڪري
 جنهن ۾ نانگ کي رکيو آهي) وانگر آهي جنهن جي آندڙ
 من روپي نانگ ويٺو آهي، جنهن ۾ اسانجي ٻاٻن ۽ گناهن
 چو زهر بربل آهي چو روح کي آندڙ ڇڙهو نٿو ڏئي. هاتو
 جيستائين آندڙ نه ڇڙهو تيستائين زهر نه اڪرندو. ويڇاري
 ڏسو، هي جيڪي ملڪن جون ٻاٻ ۾ لڙايون آهن ڪير ڪرائي
 رهيو آهي؟ من. سڀ ڪنهن نه ڪنهن معاملي ۾. ٻاهرين
 جهڳڙن ۽ لڙاين ۾ لڳا بيا آهن. من سان لڙائي ڪر ڪونه ٿو
 ڪري. جيڪڏهن اسان چو دشمن آهي نه من. سڀ انسان
 هڪ ئي پيءُ جو اولاد آهن ۽ ٻاٻر ڀائر آهن. اسان کي ڀلائي
 وارو ڪير آهي، من. سوچو، دنيا ڇا عالم فاضل، راس

ڏينهن ڪنهن نه ڪنهن فڪر ۾ لڳا ٿي پيا آهن. منهنجن جنم
 ۽ سمرق واسطي ۽ مالڪ کي ملڻ واسطي مليو آهي. باقي
 سڀ من جو دعوو آهي، پر ڪير نٿو سمجهي.

پورب لکيا پائينتيءَ، ڪس نٿو ڏيڃي ۽ دوس.
 جهڙي طرح زميندار هيٺ جيڪو فصل لڙيو آهي اهو کائيندو،
 وري ان کانپوءِ پيو پوکيندو ۽ لڙندو. اهڙي طرح اسان
 جيڪي گذريل ڪم ڪيا آهن موجب هيٺ اسان جي پراڻي
 ٺهي آهي. جيڪي هيٺ ڪري رهيا آهيون اهي آئينده
 جنم جي پراڻي ٺاهيندا. ڪير ئي انسان کي چٽي نه برا ڪرم
 ڪر؟ ويچارو ٿاڻو پيو آهي. ٻي شاه فرماين ٿا:
 ”قاهي اور ئي ٿي آي.“

گورمڪ گارڙ جي سٽي، مني نانءُ سنٿوس.
 هاڻ سڪ وري گورو نانڪ صاحب کان ٻڌي ٿو. مهاراج!
 جڏهن اهو زهر سڀني کي چڙهي ويو آهي ته انجو ڪو علاج
 آهي؟ نانڪ جي جهاڙ وجهڻ وارو، انهيءَ کي چوندا آهن
 گارڙو ۽ جيڪا دوا آهي ان کي چوندا آهن گارڙو. هاڻ
 جو گارڙو ڪير آهي؟ ”ستگورو“. دوا ڪهڙي آهي؟ ”نام“
 نام هر ڪنهن جي آندڙ آهي. ستگورو چويو ته نام سان رو
 کي جوڙ، پر هو لائين ڪري نٿو. پر جيڪڏهن نام جي
 ڪمائي ڪري ٿو دروازا ڇڏي مٿي چڙهي ته کيس آندڙ
 جيڪو اُمرت پيووسي، سو ملندو. اهو هندو، مسلمان، ڇو
 ڇهڙي، سڀ ڪنهن جي آندڙ آهي پر ان کي ڪام ۽ ڪ
 پيو وڃن. گویا انسان جي دولت لڳي رهي آهي.
 وڃي انهيءَ اُمرت کي پيئي ته شانتي اچي وڃي. سن
 ڏيڻ واري دوا آندڙ ۾ آهي. آندڙ وڃي نٿو، دوا ڪ
 نٿي ۽ نڪر جهڻو مرن کان چٽجي ٿو.

هانا سڪ هڪ تمام عمدو سوال ڪريو. ڇو پڙهڻ نه جيڪڏهن
 ڪنڊ برهمڊ، سڄي دنيا اُڪال پرڪ منهنجي اُندر آهن نه
 ڏسڻ ۾ ڇو نٿا اچن؟ جيڪڏهن هر هڪ لاءِ مالڪ اُندر ڄاڻداد
 رکي آهي نه اها ماي ڇو نٿي؟ انهيءَ جو جواب ڳرو نانڪ
 صاحب جن هيئن ٿا ڏين: جهڙيءَ طرح ڊهل خزاني مٿان سب
 يا نانگ ويٺو هوندو آهي ۽ جيستائين انهيءَ کي پڪڙيو نه
 وڃي يا ماربو نه وڃي، تيستائين خزانو هٿ نه ايندو آهي،
 ساڳيءَ طرح اسان ۾ من روپي نانگ ويٺو آهي جو اُندر وڃڻ
 نٿو ڏئي. ساري دنيا هاءِ هاءِ پيئي ڪري. وڏا وڏا عالم،
 فاضل، گياڻي ۽ ڪٽي ٻاهر ماڻهن کي مات ڪرايو ڇڏين پر من
 صابڙي ۾ اٿا آلي سڪون، جنهن ڪري من کين اُندر وڃڻ
 نٿو ڏئي. من سراد جو عاشق آهي. هاڻ هر ڪنهن کي من
 جو زهر ڇڙهو پيو آهي، مان عالم، مان فاضل، مان ڪٽي، مان
 گياڻي، مان ڊپٽي. هاڻ جيستائين اسان کي اهڙو ڳرو نه ملي،
 جو من جو زهر ڪڍي سگهي، تيستائين اهو خزانو، ڪنڊ برهمڊ
 يا اُڪال پرڪ نه ملندا. وڏا وڏا رشي مني من جو زهر نه
 ڪڍي سگهيا. هاڻ هي سر برڪ پئديءَ (ڊڪل لوڪري
 جنهن ۾ نانگ کي رکيو آهي) وانگر آهي جنهن جي اُندر
 من روپي نانگ ويٺو آهي، جنهن ۾ اسانجي ٻان ۽ گناهن
 جو زهر بربل آهي جو روح کي اُندر ڇڙهو نٿو ڏئي. هاڻ
 جيستائين اُندر نه ڇڙهو، تيستائين زهر نه نڪرندو. ويڙهي
 ڏسو، هي جيڪي ملڪن جون ٻاڙ ۾ لڙايون آهن ڪير ڪرائي
 رهيو آهي؟ من. سڀ ڪنهن نه ڪنهن معاملي ۾، ٻاهرين
 جهڳڙن ۽ لڙاين ۾ لڳا پيا آهن. من سان لڙائي ڪر ڪونه ٿو
 ڪري. جيڪڏهن اسان جو دشمن آهي ته من. سڀ انسان
 هڪ ئي پيءُ جو اولاد آهن ۽ ڀائرن ڀائرن آهن. اسان کي ڀلائي
 وارو ڪير آهي، من. سرچو، دنيا جا عالم فاضل، راس

مان آئي سا واپس سچ ڪند هلي ويئي. اهو رستو سڀني
ساڳيو آهي. جيڪي جيڪي مهاڻا آهن انڌر ويا آهن انهن
جو طريقو هڪ ئي آهي، رستو هڪ ئي آهي، تعليم هڪ ئي
آهي. توهين ڪهڙي به مذهب جي مهاڻائن کي ڏسو، جيڪي
مالڪ کي مليا آهن. ڀلي ڪٿي جدا جدا ملڪن ۾ ٿيا هجن
پر ساڳيو ورثو اٿن، چاهي شمس تيريز، چاهي مولانا روم،
چاهي ٻيا سنت ۽ مهاڻا آهن، ڇاڪاڻ ته مالڪ هڪ ئي آهي.
گورم تي سهج اڻپڄي، سچي رهيءَ سماءُ.

هاڻ سڪ سوال ڪريو ته جيڪڏهن گوروءَ جي مت وٺي،
نام جي ڪمائي ڪجي ته انهيءَ جو نتيجو ڪهڙو نڪرندو؟
جواب ڏين ٿا ته سهج سماڌيءَ ۾ هليو وڃي. سڀني سماڌين ۾
ڪهڙي اُمر سماڌي آهي؟ گورو گرنت صاحب ۾ چيل آهي:

”توهه گمان وچ سهج نه پائيتي ٿري گن ڀرم ڀلائي،
ڀڙهڻي ڪٿي ڪيا ڪٿي جان منيده گتا جاني؛

چوڻي ڀد مهه سهج هيءَ گورمک ڀلي ڀائي.“

ٿرلوڪيءَ کان هيٺ سهج سماڌي ڪانهي. جوڳين جي
سماڌي به هيٺ جي سماڌي آهي. ڀار ٻرهم کان مٿي سڃڪند
پر سهج سماڌي آهي. جڏهن من، ماڻا، اندريون، ڪام ڪروڌ
وغيره سڀ ڀردا لهي ٿا وڃن تڏهن آتما ٺيڪي ٿيو پوي.
ها حالت ڀار ٻرهم ۾ ٿئي ٿي. ان وقت آتما جو پنهنجو
رڪاش ٻارهن سورجن جيترو ٿئي ٿو. ان وقت چوپٽي نه
ان آتما آهيان، پوءِ ڳولي ٿي ته منهنجو ڀرمانا ڪهڙو آهي؟
تڏهن گوروءَ کان مت وٺي انڌر چڙهجي، سڃڪند ٻهڃجي،
جي وڃي سهج سماڌي يا سهج ڀد ملي ٿو. اهو گوروءَ جي
ڀا ڪانسواءِ نٿو ملي.

سڀ پڙائي پائيتي، بک انٿر من روس.

فرمانين ٿا ته اهو نام چو جهاز آهي، اها شبد ڏن آهي،
 جا هر ڪنهن جي اندر وڃي رهي آهي. اکين کان مٿي چڙهو
 ۽ ڏسو ته توهان کي ڪيئن ٿي ڪيندي.

گورمڪ لنگهي سي پار پئي،
 سچي سڱم لو لاءِ.

اهو سچو نام هر هڪ جي اندر آهي پر گورو بنا ڪونه
 ملندو. گورو انگد صاحب جن فرمانين ٿا:

”گورو ڪنڊي پاهو نول من ڪونه ٿن چس،

نانڪ گور بن من ڪا تڪنه اگهي اورنه ڪنڊي هت.“

ڪنڊي گورو وٽ آهي. جيسائين گورو نه لڳائي، رستو

نه ملندو. ڪمان، ويدن، شاسترن پر نام ڪونهي پر نام جي

ساراه آهي. نام توهان جي اندر آهي. پاڻي چري ٿي:

”نام کي ڌاري سگلي جس، نام کي ڌاري ڪند برهمڊن.“

نام ڪنڊن برهمڊن کي ٺاهي ٿو. ڇا لفظ ڪنڊن برهمڊن کي

ٺاهي سگهن ٿا؟ ڪڏهن نه. اسانجا ويد ۽ شاستر ڇا آهن؟

رشن مين ۽ مهاتمان ڪمائي ڪئي، اندر چڙهي جيڪي

لڳارا ڏنائون، اسانجي سکيا واسطي ڪتابن پر درج ڪري

ويا. اهي لڳارا نه اسانجي اندر آهن. هنن لفظ انهنجو ذڪر

ڪيو آهي. جڏهن اسين اندر ويداسين ٿڏهن ڏسنداسين.

جيڪو به شخص ڪنهن مهاتما کان رستو وٺي، پنڊ يعني

اٽن دروازن کي ڇڏي مٿي چڙهي، انهيءَ جي ٿو سڃي نام

سان لڳي ويهي استري هجي چاهي پُرش، سڀ لاءِ اهو ئي

قاعدو آهي.

آوا گوڻ نواريا، جوئي جوت ملاءِ.

جن گورمڪن پر دو ڪوليد ۽ اندر چڙهي انهن جو آوا گوڻ

(جمر ۽ مرڻ) ختم ٿي ويو. روح يا آتما جا اصل سچ ڪند

پر دو نٿو کلي . هاڻ سوال اٿي ٿو ته سڄو نام ڪهڙو آهي ؟
 ويدانتي ” اوم ” ” اوم ” جو نام اچارين ٿا ، هندو ” رام ”
 ” رام ” ڪن ٿا ، مسلمان ” الله ” ” الله ” چون ٿا ۽ ڪي
 ” سوهنگ ” سوهنگ ” نام اچارين ٿا . اهڙو ئي ٻين جو حال آهي .
 سڀڪو چوي ٿو ته اسان جو نام ئي سڄو نام آهي . هاڻ ڪنهن
 کي ڪهڙو چڱي ؟ پر اڳي تڪ فيصاو ڪري ٿي ڇڏي .
 سنگور هيءَ بوهڻا ، سبد لنگهاوڻ هار .

فرمائن ٿا ته سنگورو ملاح آهي ، جيڪو خود روز روحاني
 منزلن تي وڃي ٿو ۽ اسان کي نه وٺي وڃي سگهي ٿو . هو
 ٻڌائي ٿو ته ٺهڻجي اندر شبد آهي ، نام آهي يعني ڪلام الاهي
 يا بانگ آسماني آهي ، اهو سڄو نام آهي . پنهنجي آتما
 انهيءَ سان ملا . انهيءَ پر ڪشش آهي . هو خود بخود کينجي
 ٿو . اهو ڇهڙي ، چمار ۽ هر ڪنهن اندر آهي . جڏهن انهيءَ
 سان آتما لڳائيندين تڏهن پڇڻ جي ضرورت ڪونه پوندي ،
 سڌي سڙڪ آهي جا سچ ڪند تائين وڃي ٿي . جيڪڏهن
 ٻيڙيءَ سان ملاح هجي ۽ سندس هٿ پر بانس جي لڪ
 هجي پوءِ ٻيڙي ڪيئن ڪانه پار لڳندي ؟ فرمائن ٿا ته نام
 جي ٻيڙي آهي ۽ سنگورو ملاح آهي ، جيڪر سڪ سنگورو
 جو چيو مڃي ته ضرور پار پوندو .

تڏهيءَ پوڻ نه پار ڪو ، نا جل نا آڪار .

هٿ سڪ پڇي ٿو ته هي جيڪي دنيا جا جهاز آهن آهي
 ڪاٺ ۽ لوه جا ٺهيل آهن ، باهه ۽ پاڻيءَ سان هلن ٿا ، توهان
 جو جهاز ڪهڙو آهي ؟ چون ٿا ته اسانجو جهاز نام جز
 جهاز آهي جو نه آڪ سان هلي ٿو نه هوا سان . دنيا جا سمند
 پاڻيءَ جا آهن ، اسانجو سمند پاڻيءَ جو ناهي . اڳتي ٻڌائين ٿا :

تڏهيءَ سڄا سچ ناءِ ، پوءِ جل تارڻ هار .

ونءاڻي ھاڻڪ نه کيوڻو جل ساگر اسرال .

جھڪي سمنڊ جا جهاڙ ٿيندا آهن ، اٻڻن کي ٻانءِدي
هلائڻ لاءِ ڪيترن هواندو آهي . جھڪي درياهن ۾ ٻيڙيون
هلنديون آهن ، اٻڻن سان ۾ ملاح هوندو آهي جڏهن جي هڪ
۾ وڏي ٻانءِ جي لٽ ٿيندي آهي ، جڏهن سان دؤ ٻاڻي
جي اونڀائي ڏسي سگهندو آهي وغيره . پر اسان جي ٻيڙيءَ
سان نه ملاح آهي ، نه سمنڊس هڪ ۾ ٻانءِ جي لٽ آهي ،
هي اختيار لڙهندي پئجي وڃي ، جيڪڏهن ملاح هجي ها
نه هوند ٻار پڻي پئجي ڳور نه ويٺا هجن ها ؟ ڪيرائو چون
تا ملاح کي ؟ ڪيرت ، جهاڙ کي .

بابا جڪ ڦاٽا مها جال .

اها حامل ڏسي ڳورو نانڪ صاحب جن چون ٿا : هاڻ
اسرسل سڄو جهان لڙدي رهيو آهي ؟ مها چار ۾ ٿاڻو پيو
آهي . هاڻ سوال آهي ته ڪا ٺڪرڻ جي واٽ نه آهي ؟
اومائين ٿا نه ها آهي ، اها ڪهڙي آهي ؟ هاڻ اها ٻڌائين ٿا .

ڳورو پيسواسدي اُٻري ،

سڄيما لساڻ ساهال .

سري ڳورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا نه جيڪڏهن ڪو
اندر وڃڻ وارو ٻورو ڳورو ملي وڃي ، هو اندر ويٺو جي
واٽ ٻڌائي ، (اسان ان جي هدايت موجب ڪمائي ڪري
اندر وڃي ، تڏهن هن جي ٻيڙي ڪناري لڳندي . نه ٿيو
ٻار چڏڻو آهي ، نه ڪارو ٻار چڏڻو آهي ، بلڪ پئجي پئجي
ڳور ۾ رهندي ، اُڀرو ڪوٺار آهي . ڳورو ڪرنت عايب جي
ٻاڻيءَ ۾ اها خبري آهي جو ڪا به ٻاڻي مونجهاري ۾ چڏيل
جيڪڏهن هڪ لک ۾ سوال ٿيندو ٿيو ته لک
ملي ٿو . فرمائين ٿا نه ٿاڻ جي ڪمائيءَ ٻا

ست سنگ جا وچن - (۲)

راڳ مارو - مڪلا ۱.

بک بوهڻا لادڻا ديڻا سمند منجهار،

ڪنڌي دس نه آوئي نا اُروار نه پار.

سري گورو نانڪ صاحب جن دنيا کي اپدش ڏيندي
فرمائين ٿا ته توهين سوچو ته ڪهڙي حالت ۾ پيا آهيو!
هر هڪ انسان من روپي پيڙي ۽ ٻروپي پنهنجن ٻچن ۽ ڀائرن
جو بار کڻي، سنسار جي سمندر ۾ لڙهي رهيو آهي. سمندر
۾ ڪهڙو؟ جهنڊو نه اوريون ڪنارو ٿو ڏسڻ ۾ اچي، نه
ٻريون. اسان سڀني ئي من جو راڄ آهي. اسانجو روح من
جي تابع ٿي، چوريون، لڳيون، زناه ڪاريون ۽ طرح طرح
جي ڀائرن جو سامان ڪنو ڪري رهيو آهي جنهن ڪري اسان
کي ڌرماء وقت وڃڻو پوي ٿو، هو حساب ڪري اسان کي
پيو جنم ڏئي ٿو. اهڙيءَ طرح جنم مرڻ جو سلسلو جاري
رهيو. ڪروڙين جنم ٿي ويا آهن پر اسانجي پيڙي ڪناري
ڪونه لڳي آهي. اسان ڪيترائي ست جهڳ، ڪيترائي
ترپتا جهڳ، ڪيترائي دواڀر جهڳ ڏٺا هوندا، ڪلجڪ ۾ نه وينا
آهيون. ڪير به ٻڌائي ڪونه سگهندو ته دنيا ڪڏهن ٺهي
۽ ڪڏهن ختم ٿيندي. رشين مينن پرڻه، مها پرڻه جو
حساب برابر لڳايو آهي پر اهو ٺٽا ٻڌائي سگهن ته ڪيترا
دفعي پرڻه ۽ مها پرڻه ٿي چڪي آهي. مطلب ته سنسار سمندر
ٻيا ڪناري آهي، جنهن ۾ اسانجي پيڙي بنا ملاح جي
لڙهندي پيئي وڃي.

گورو ڪجي ٻاهر نول من ڪولسا لن ڇٽ ،
 نانڪ گورو بن من ڪا ٿاڪڻ اڪهري اورن ڪجي هٿ .
 اهوئي گورو ارڄن صاحب جن فرمائين ٿا :

” جس ڪا گرېھ لن دها ٿا ڪجي گورو سرنائي ،
 اُنڪ اُٻاو ڪري ٺهين پاوي بن ستگورو سرنائي .“

جڏهن ڪجيءَ وارو ستگورو ملي ، رستو ٻڌائي ، سک ٻڌو
 کولي ٿڏهن مڪتي ملي ٿي ، نه نه نه .

گيت پرگت تون سڀني ٿاڻي ،

گورو پرسادي مل سوچي پائي .

جڏهن گورو جي ڪرپا سان اُندر مالڪ جو درشن ملي
 ٿو ٿڏهن آتما شڪراتا ادا ڪري ٿي ته ” اي واهگورو ! تون
 هر جڳهه موجود آهين . ڪهڙن جي اُندر ڪيس آهين ، ٿورن ۾
 پرگمت آهين . تون ملين ٿڏهن ٿو ، جڏهن ٻڌو کولجي ٿو .“

نانڪ نام سلاه سدا تون ،

گورمک من وسا ٿيئا .

هاڻ گورو اُمر داس صاحب جن فرمائين ٿا ته اوهيءَ نام
 جي ڪمائي ڪريو ، جيڪو نام گورمک ٿئي ٿو ، گورمک
 . (سمت) چوڻا ٿا . اهو نام نوهان جي اُندر آهي . اُندر وڃو ،
 ٻڌو کوليو ، سوسا شبد جي ڪمائي ڪريو ته مڪتي ماڻهو .

اُنڌوئي هليو وڃي ٿو. گورو اُمر داس صاحب جن جون ٿا :
 ”مايا ڌاري اٿت انھا ٻولا سبد نہ سڻي بهڙ رول گھڻولا“
 شبد جي ڪمائيءَ کان سواءِ اُنڌر روشني ٿئي ٿئي، نہ جنم
 مرڻ کان ڇڻجي ٿو، نہ آتما جي رسائي ٿئي ٿي ۽ نہ واھگوروءَ
 جو درشن ٿئي ٿو. انسان خالي اُچي ٿو خالي هليو وڃي
 ٿو. ائين نہ سڀ شبد ٿي شبد پيا پڪارين پر جيڪو اصلي
 شبد آهي اهو انسان جي اُنڌر آهي.

ستگورھت ڪنجي هورن در ڪاهي ۽ ٺاهي ،
 گور پوريءَ ڀاڱ ۽ لاو ٿيئا .

جيستائين ڪو شبد سروي، شبد اڀياسي مهاتما نہ ٿو
 ملي، جيستائين اُنڌريون پردو ٽٽو ڪلي. ڪنجي ستگوروءَ
 جي هٿ ۾ آهي. هن دنيا ۾ ڪيترا ئي گُٺي بہ آهن، گياني
 بہ آهن پر ڪنجيءَ وارو مهاتما ڪڏهن ورتلي ملي ٿو. مون
 سکن جي گھر ۾ رهي ٻاويھ سال ڳولا ڪئي، ڪنهن سڀا جو
 سيڪريٽري ٿي رهيس، ڪنهن جو پريزيڊنٽ ٿي رهيس،
 ڪنهن جو ڪجهه، ڪنهن جو ڪجهه، پر مليو ڪجهه ڪو نہ.
 جڏهن گورو گرنٿ صاحب پڙهيم تہ ان ۾ لکيل هونہ ڪنهن
 اهڙي سنڀ يا گورو وٽ وڃ، جو پاڻ روحاني منڊلن تي
 ويندو هجي. ستن مهاتمان جي ڳولا ڪيم، انهن کي گڏيس.
 عرض ڪيو مان نہ ڪجهه ڏيو. سڀ اهوئي چون تہ توکي
 ملندو پر اڃا تنهنجو وقت نہ آيو آهي. پڇندو هوسان تہ توهين
 ڏيندا؟ چوندا هئا، نہ. پڇومان تہ ڪير ڏيندو؟ چوندا هئا
 ٻيو ڪير توکي ڏيندو. جڏهن وقت آيو تڏهن گھر وٺي
 ملي ويو. ٻا ٻا جي مهاراج جن (پرم سنڀ حضور ٻا ٻا جمل سنگھ)
 جو ستنسنگ بدم ۽ ٻاويھ سالن جا گمان دور ٿي ويا. گورو
 اُنڪد صاحب جن فرمائين ٿا :

۾ ويٺا آهڙن. ڏهين کي اسانجي نچ گهر يعني سڀڪند
ڏانهن وڃڻ جي واٽ آهي. تنهنڪري توهين نون دروازن
کي بند ڪريو ۽ ڏهين کي کوليو. اتي ڇا هوندو!

اُتيءَ انهد سبد وجهه دن راڻي،

گورمه تي سبـد سٿاوڻيئا.

اُتي ٻائي وڃي رهي آهي. ڏسو ڇا نا چون ڪرو رامداس
صاحب جن ”ٻائي ڪرو، ڪرو وڃي ٻائي وڃ ٻائي اُمره ساري“
اهو ئي ڪرو اُمرداس صاحب جن چون ٿا:

”ٻائي وڃيءَ جهون جگين سڄو سڄ سنائي“

اها چئبي جگن کان هڪڙن جي آندڙ وڃي رهي آهي.
ان کي ڪرو ٻائي نه چئجي ٿو. انسان کي اکين پٺيان ڀرڻو
لڳائي، ٻاهر ڪڍڻو وڃي آهي. جيڪو اهو ڀرڻو ڪري نه
ڪرو ٻائي حاصل ڪري. هندو يا مسلمان، عورتن يا مرد،
سڀني جي آندڙ اها سڄي ٻائي يعني سڄي آڙهي ٿي رهي
آهي. ٻاهرين آڙهي ڪلاڪ ٻه ڪلاڪ هلي وري بند ٿي
ويندي. هاڻا ڇڏهن هيءَ ڳالهه ڪولي ڇڏجي نه لوڪ چون
ٿا نه توهين راڻا سرامي نه ڪونه آهيو! جهٽوڻڪ جهٽوڻڪ
لعلم سرامي جي مهاراج جن جي آهي، اهاڻي شمس ٽرمز
جي آهي، اهاڻي مولانا روم جي آهي ۽ اهاڻي ٻين مهاتمان
جي آهي. يعني ٻه ڪن، ٻه اکيون، ٻه ناسون، واٽ وغيره
سرڀر جا دروازا بند ڪري، ڇڏهن انهن نون ئي کي ڇڏي هني
(ٻن اکين کان مٿي) ڇڙهيو نه ڏهن کي ملندي.

بن سبديءَ اُندر آندڙا،

نه وست لهيءَ نه چوڪي ڦيرا.

جهڙائين روح شبد کي ٿڌو ٻڏي ٿيسنائين ڀرڻو ٿڌو کي
آندڙين دولت ٿئي حاصل ٿئي ۽ انسان آندڙو اُچيٿو ۽

وئي هليو وڃي ٿو. ڳورو اُمر داس صاحب جن جون ٿا :
 مايا ڌاري اٺ اٺا ٻولا سڀ نه سٽي بهو رول گهڻو ٿا
 ڪم جي ڪمائيءَ کان سواءِ آندڙ روشني ٺٽي ٺٽي، نه جنم
 ۾ ڪان چڻجي ٿو، نه آتما جي رسائي ٺٽي ٺٽي ۽ نه واهگورو
 ۾ درشن ٺٽي ٺٽو. انسان خالي آچي ٿو خالي هليو وڃي
 ۾. ائين نه سڀ شيد ٿي شيد پيا پڪارين پر جيڪو اصلي
 شيد آهي اهو انسان جي آندڙ آهي.

ستگور هٿ ڪنڊجي هورت درڪاهيءَ ٺاهي،
 مـوـر پـوريءَ پـاڪ هـلاو ٿيڻا.

جيستائين ڪو شيد سروي، شيد اڀاسي مهاتما نه ٿو
 ملي، جيستائين آندڙيون پردو ٽٽو ڪلي. ڪنڊجي ستگورو
 جي هٿ ۾ آهي. هن دنيا ۾ ڪيترائي ڳڻي به آهن، گياني
 به آهن پر ڪنڊيءَ وارو مهاتما ڪڏهن وري ملي ٿو. مون
 سکن جي گذر ۾ رهي ٻاويهه سال ڳولا ڪئي، ڪنهن سڀا جو
 سيڪريٽري ٿي رهيس، ڪنهن جو پرنسپل ٿي رهيس،
 ڪنهن جو ڪجهه، ڪنهن جو ڪجهه، پر مليو ڪجهه ڪونه.
 جڏهن ڳورو گرنٿ صاحب پڙهيم ته ان ۾ لکيل هون ڪنهن
 اهڙي سنٽ يا گورو وٽ وڃ، جو پاڻ روحاني منڊلن تي
 ويندو هجي. ستن مهاتمان جي ڳولا ڪيم، انهن کي گڏيس.
 عرض ڪيومان ته ڪجهه ڏيو. سڀ اهوئي چون ته توکي
 ملندو پر اڃا تنهنجو وقت نه آيو آهي. پڇندو هوسان ته توهين
 ڏيندا؟ چوندا هئا، نه. پڇومان ته ڪير ڏيندو؟ چوندا هئا
 پيو ڪير توکي ڏيندو. جڏهن وقت آيو تڏهن گهر ويٺي
 ملي ويو. بابا جي مهاراج جن (پروم سنٽ حضور بابا جمل سنگهه
 جو ستسنگ ٻڌم ۽ ٻاويهه سالن جا گمان دور ٿي ويا. ڳورو
 اڻنگد صاحب جن فرمائين ٿا :

بروبنا آهيزن. ڏهين گلي اسانجي نج گهر يعني سڄڪڏ
ڏانهن وڃڻ جي واٽ آهي. تنهنڪري توهين نون دروازن
کي بند ڪريو ۽ ڏهين گلي ڪوليو. اتي ڇا هوندو!

اُتيءَ انهد سبد وجهه دن راتي،
گورمهي سببد سٺو ٿيڻا،

اُتي ٻاڻي وڃي رهي آهي. ڏسو ڇا ٿا چون گورو رامداس
صاحب جن ”ٻاڻي گورو، گورو هي ٻاڻي وڃ ٻاڻي اُمرت ساري“
اهو ئي گورو اُمرداس صاحب جن چون ٿا:
”ٻاڻي وڃي ۽ جهون جگين سچو سچ سڀئي“

اها چئني جڳن کان هڪڪڙن جي آندڙ وڃي رهي آهي.
ان کي گورو ٻاڻي نه چئجي ٿو. انسان کي اکين پٺيان ڀرندو
لڳائي، ٻاهر ڪڍي ويو آهي. جيڪو اهو ڀرندو ڪري نه
گورو ٻاڻي حاصل ڪري. هندو يا مسلمان، عورتن يا مردن،
سڀني جي آندڙ اها سچي ٻاڻي يعني سچي آرٽي ٿي رهي
آهي. ٻاهرين آرٽي ڪلاڪ ۽ ڪلاڪ هلي وري بند ٿي
ويندي. هاڻ جهڙن هيءَ ڳالهه ڪري ڇڏي ته اڄڪڙي
ٿا ته توهين راڌا سوامي نه ڪونه آهيو! جيتوڻيڪ جهڙا
تعليم سراهي جي مهاراج جن جي آهي، اهاڻي شمس ترميڙ
جي آهي، اهاڻي مولانا دهر جي آهي ۽ اهاڻي بين مهاتمان
جي آهي. يعني ٻه ڪن، ٻه اکيون، ٻه ناسون، واٽ وغيره
سڀو ڇا دروازا بند ڪري، جهڙن انهن نون ئي کي ڇڏي هتي
(ٻن اکين کان مٿي) ڇڙهيو ته ڏهين گلي ملندي.

ٻن سبديءَ انٽر آني-را،

نه رست لهي ۽ نه چوڪي ٿيرا.

جيستائين روح شبد کي ٿو ٻڌي تيستائين ڀرندو نڪر کلي
۽ آندڙين دولهه ٿئي حاصل ٿئي ۽ انسان آندو اچي ٿو ۽

ڪونه ملندو. جي انسان ڪنهن مهائما وٽ ويندو ۽ ان کان
نام وٺي ڪمائي ڪندو تڏهن اها دولت حاصل ڪري
سگهندو. بنا محنت ڪرڻ جي ۽ پرڏي ڪوڙ جي ڪجهه به
ڪونه ملندو.

گور پرسادي سچا هر پائي،
هن ٽن ويڪي ۽ هوميءَ ميل ڄاڻي.

واهگورو اڪال پرڪ تڏهن ملندو جڏهن گوروءَ جي ڪرپا
ٿيندي. جڏهن واهگورو ملندو تڏهن هوميءَ جي ميل ٺڪري
ويندي. اندر پرڏو کلي ويو ۽ من مان سڀ شڪ ٺڪري
ويا. هارڻا آئيا ساڪيات مالڪ کي ڏسي رهي آهي.
بيس سٿان سد هوڳڻ گاڙيءَ،
سچيءَ سبب سمارڻيڻا.

فرمائين ٿا ته سکر کي هر روز ٽون دروازن کان مٿي وڃڻ
گهرجي. هر هڪ استري پرڻ جو اهو فرض آهي ته هر روز
اندر چڙهي ۽ پنهنجي سر تي شيد سان ملائي. اهو نه
ٿي رهڻ گهرجي. جڏهن اندر چڙهيو، ڏهين گليءَ ۾ پهچيو،
اُٺي اُمرت وسي رهيو آهي. جنهن کي پيٽ سان شائتي اچي
ويندي. هر هڪ آدميءَ جي اندر اُمرت سر آهي، ڪروڙين
ڪنڊ برهمڻ به سندس اندر آهن.

نرو در ٺاڪي ڌاوت رهائي،
دسويءَ نچ گهرواسا پائي.

هاڻ سوال اٿي ته اها دولت ڪٿان ملندي؟ مهاراج هن
فرمائين ٿا ته هي جڏهن ٽيسري ٺل ۾ (پن اکين جي وچ ۾
مٿي ۾) ايندو تڏهن اها دولت ملندس. هن سڙير ۾ تو دروازن
آهن، به ڪن، به اکيون، به ناسون، وامت، گديا ۽ ٻين ڌري.
انهن ٽون دروازن ۾ نام ڪونهي. اسين سڀ انهن ٽون دروازن

جوت جوتيء بر ملي ويئي يعني تڙو سمنڊ بر ملي ويو.
جڏهن حبيب ڏسڻ بر آئي تڏهن من وڃي ويو، ڏسو ڪيتر
صاحب ڇاڻا فرمائين :

”ڪهر ڪمر من مائٽيا، من مائٽيا ڏو هر ڄاڻيا.“

جڏهن من وڃي ٿو تڏهن ٻڌو ڪي ٿو. ٻڌو ٿو ٻڌ يا
سهندس دل ڪبول جو دروازو کليو پري. هاڻ آيا پهرئين
استان بر داخل ٿي ٿي، جتي انهيءَ استان جا مالڪ (جوتي
۽ ارنجن) ويٺا آهن. هاڻ آي جيڪو آمرت رسي رهيو آهي
انهيءَ کي ٻي شائبي اچو وڃي. ڪرو ڪر ڪر ڪر ڪر
جن جا سڙيا ٻڙهي ڏسو. چون ٿا جيستائين سڪ اندر
جوت ٻر ڪم نه ڪئي جيستائين هو سڪ نه آهي، خالص نه
آهي. اها ستن جي تعليم آهي. هر ائين ڪر نه ٿا چون نه
آندو نه ڇڏو ۽ ٻڌو نه ڪريو.

سرپرهم پالڻ ڪو باهر جائي،

نام نه لهي بهت ويگار ڏک پائي.

هيئر ڪرو آمر داس صاحب جن فرمائين ٿا ته جنهن دوله
جو بيان ڪيرسين ما اساندي آندو آهي ۽ سرپر کان ٻاهر
ڪونهي. جيترا ٻه رت، ورت، ڪرم ڪالڊ آهن، اهي
ٻاهر مڪي ڪم آهن. جيستائين روح يا آتما نام سان نه لکي
آهي سڀ ٻه رت، ورت، ڪرم ڪالڊ، بڪار آهن. ٻاهر يون
جستريون نه. جنهن آهن انهن مان ڪوبه ڦل ٻڙب نه ٿيندو.
هن مڪم آندي سڄي ناهين،

ٿو ڪهر آءُ ڪورمڪ وٽ پارو ٿيئا.

فرمائين ٿا ته جيڪي من جي چئي آي هلن ٿا، من جي
چئي ٿي کائين پين ٿا ۽ ٻيا ڪم ڪن ٿا اهي آندا آهن. من
آندو وڃي نه ڏيندو آهي. پر جيستائين اندر نه وڃي نام

”جيئيءَ باجهون ٻولنا ايون جيوت مرن،
نازڪ حڪم پڇان ڪي ٿئون خصمي ملنا.“

هيءَ جپ ڪم نه ڏيندي، اتي ڪا به ٻولي ڪونهي ۽
ٻيا زبان ڳالهائڻو آهي. جيئري مرڻو آهي. جيئري ڪيئن مريو؟
جڏهن تيسري تل تائين (هن اکين کان مٿي) اچيو. هاڻ توهان
ڪيترا ماڻهو ڏٺا آهن جيڪي اتي پهتل آهن؟ ڪو ڪو، نه نه
نه سڀ خالي آچن ۽ خالي هليو وڃن.

گورو گيان انجن سچ نيٽري پائيا،
انتر چانڊل اڳيان انڌير گوائيا.

انجن چون ٿا سروي ڪي. گورو اُمر داس صاحب جن فرمائين
ٿا ته جڏهن گوروءَ جي گيان جو سرمو اکين ۾ پالوسين اندر
روشني ٿي ويندي. اڳيان جو انڌيرو ويندو رهيو. گورو
گرنٿ صاحب، ڪتابن جي پڙهڻ کي گيان ڪونه ٿو ڪونهي.
چا ٿا چون گورو نازڪ صاحب جن!

”گيان ڌيان ڏن جاتئي اڪت ڪهاوي سڙي.“
جيڪا اڪت ڌن آدي، سڀني جي جائين جي جان آهي،
ادائي گيان آدي. جڏهن پنهنجو ڌيان ٻنهي اکين کان مٿي
اهائي تل تي ڪنو ڪري، ڪمائي ڪري، پهرين هٿ ليز
تيسري تل تي ڪنو ڪري، ڪمائي ڪري، پهرين هٿ ليز
سمهندا، آهستي آهستي سڄو شير ٽسو ٿي ويندو. هنن
نئون دروازن ۾ نام ڪونهي. جڏهن مٿي چڙهو تڏهن نام
ڪي پائي سگهيو. هي پيار ۽ پير جو مارڻ آهي، ڳالهين
۽ واد واد جو مارڻ ڪونهي. دنيا لفظن کي چوي چوي فنا
ٿيو وڃي، پر نام حاصل نٿي ڪري. سو جڏهن اندر وڃي،
پر دو ڪولجي ٿو تڏهن روشني ڏسجي ٿي. پوءِ ڇا ٿو ٿئي

اڳتي هلي چون ٿا.
جوتي جوت ملي من مانيا،
هر در سوڀيا پاوڻيئا.

اها تعليم ڪورو اُمر داس صاحب جن جي آهي. مٺائيءَ جي
 ٻالهن ڪندي سواد نه ٿو اچي، پر مٺائي کانئ سان سواد
 اچي ٿو. تنهن ڪري جيڪي هو ٻاڻي ۽ ٻر چون ٿا اهر ڪر ٻر
 نه اها دولت ملندي. جيڪڏهن ڪمائي نه ڪئي ويئي نه
 جهڙا خالي آياسن اهڙا خالي هليا وينداسين، جيڪڏهن
 ڪمائي ڪيسين نه اُندر اُمر لڪ نام پرگهت ٿيندو ۽ شانتي
 ملي ويندي.

بن سبدي نام نه ٻاڻي ڪوئي،
 گور ڪريما هن وساو ٿيندا.

گورو اُمر داس صاحب جن هڪڙو ڏيئي چون ٿا ته اها
 جيڪا ڏن وڃي رهي آهي اها سڀئي ڪنڊن ارهمنڊن جي
 جانن جي جان آهي ۽ تنهنجي اُندر آهي. انهيءَ کي شد
 يا نام ڪولن ٿا. توهن روز ڪمئي صاحب ٻر ٻڙ هو ٿا:
 ”نام کي ڌاري سگلي جنم، نام کي ڌاري ڪنڊ ٻرهنڊ.“
 اهو سمنڊي نام آهي، نام ڪو لفظ ڪونهي، جهيٽائين سرف سرف
 سان ٿئي ملي ٿيسن ٿاين انسان جهڙو خالي آيو ٿڙو خالي هليو
 ويندو، سڄي دنيا نام کانسواءِ آهي ۽ نام کانسواءِ ئي پوري
 ٿيو وڃي. شد گورو ۽ جي ڪر ٻا سان اُندر پرگهت ٿئي ٿو.
 جڏهن ڪمائي ڪبي تڏهن ٻردو ڪلندو، تڏهن اُندر نام
 پرگهت ٿيندو. جڳهه جڳهه گورو ٻاڻي چوي ٿي:

”اڪن باجهون ويڪنا، ون ڪنان سينا.“

اهو نام هنن اڪن سان ڪونه ڏسي سگهيو، لڪو هي ڪن
 انهيءَ کي ٻڌي سگهندا. وري ٻاڻي چوي ٿي:

”يران باجهون چلنا، ون هٿان ڪرنا.“

اڻي وڃڻو آهي پر هنن ٻرن سان نه. ڪم ڪرڻو آهي پر هنن
 هٿن سان نه. وڌيڪ ٻاڻي چوي ٿي:

گورو. هاڻ گوروءَ جي مهما ڪن ٿا. فرمائين ٿا ته اسين جنمن جنمن جا پليل هئاسين، جنهن ڪري ٻاهر ٿي ٻاهر ڌڪا کائي رهيا هئاسين. گوروءَ ڪرپا ڪري نام جو دان ڏنو ۽ آندڙ شبد سان ملڻ جو رستو ٻڌايو. اها سڀ گوروءَ جي مهما آهي. هاڻ شبد (نام) ڇا آهي سو ٻڌائين ٿا.

آمرت نام مها رس مينا،

گورم تي امرت پيئا وڻيئا.

هر هڪ آدمي پوءِ چاهي ڪهڙي به مذهب يا قوم جو هجي، سڀ جي آندڙ امرت وسي رهيو آهي. انسان کي اکين جي پٺيان پردو لڳائي ٻاهر ڪڍيو ويو آهي. اهو امرت ڪار، ڪروڙ ۽ مايا پيئو وڃن. اهڙيءَ طرح انسان جي دولت ٽٽي پيئي وڃي ۽ هو پاڻ ٻاهر شراب ڪباب ۽ قسم قسم جي وشيه وڪارن ۽ سرادن ۾ پيو آهي. فرمائين ٿا ته اهو امرت تمام پيارو ۽ تمام منو آهي. ملي ڪڏهن ٿو؟ جڏهن اسين پنهنجي مت ڇڏي گوروءَ جي مت تي هلون، جيئن هو چوي ٿو ان مطابق ڪمائي ڪريون، پردو ڪڍيون ۽ مٿي چڙهون. تڏهن اهو امرت ملندو، ان کانسواءِ ڪونه ملندو. اهو امرت واهگورو ۽ اسان واسطي ئي پيدا ڪيو آهي، اسان جي جائداد آهي، پر افسوس اسين پيئڻ تي ڪونه ٿا.

هوميءَ مار بچر ڪپاٽ ڪلهائيا،

نام اهلڪ گور پوسادي پائيا.

فرمائين ٿا ته ستگوروءَ جي ڪرپا سان، سندن حڪم موجب ڪمائي ڪئيسين، آندڙ نام پرگهت ٿيو، نام جو لذت اچي ويئي. پوءِ ڇا ٿيو؟ مايا ممتا مري ويئي، جنجو ڪارڻ ٿي، اسين سڄي عمر ٻاهر ٿي ٻاهر پٽڪي رهيا آهيون جڏهن مايا ممتا ٻاهر آيون تڏهن آتما آندڙ هلي ويئي. ها

هوآلڪ آهي، آگر آهي، اُٻار آهي، پر آهي انسان جي اندر.
 ٻاهر لڪ ڪرڻ شروع ڪريو، نه ملندو، جي ملندو نه اندر ئي ملندو.
 آبي گهٽ پر گهٽ هيءُ آبي،
 گورو سبدي آپ وجاو ٿيڻا.

اسان کي اکين جي پٺيان پردو لڳائي ٻاهر ڪڍيو وڃي
 آهي. اسين سڄي عمر ٻاهر ئي ٻاهر رهون ٿا. هاڻ سوال
 ٿو اٿي ته جيڪڏهن اسان کي مالڪ پر گهٽ ڪرڻو هجي،
 مالڪ کي ڏسڻو هجي، سائس مٿس هجي ته ڪهڙو انتظام
 ڪجي؟ گورو اُمر داس صاحب جن فرمائين ٿا ته اهو به واسطي
 بن ٿالهن جي ضرورت آهي. ”هڪ گورو ۽ ٻيو شيد“ گورو
 کان سواءِ شيد لڳو ملي ۽ شيد بنا مڪتي نٿي ملي، عام ماڻهو
 وڃن يا ڪلام يا اکر کي شيد چوندا آهن. ائين ڪيتري دنيا
 ٻڌجي وڃي ٿي.

شيد بن قسمن جو آهي، هڪ ورن آلمڪ، ٻيو ڏن آلمڪ.
 جيڪي لکي سگهجي، پڙهي سگهجي، چئي سگهجي، اهو
 چاهي ڪهڙي به ٻوليءَ ۾، انهن کي ورن آلمڪ چئجي ٿو.
 پر جنهن شيد جي مٿه گورو اُمر داس صاحب جن ڪن ٿا،
 اهو نه لکي سگهجي ٿو، نه پڙهي يا چئي سگهجي ٿو. اهو
 سڀني ڪنن ٻوڙهندن جي جانن جي جان آهي. اهو
 ڏن آلمڪ آهي. جيستائين اهو نه ملي، اتي ڪروڙين ٿيرڪ ڪچن،
 ويد شاستر پڙهجن، مڪتي نه ملندي. اهو به ڪي شيد ڪرڻو
 يا نام ڪوٺيو، ٻالھ، ساڳي آهي. مڪتي ٿڌهن ملندي جڏهن
 اسان جي روح يا آتما ۾ شيد سان ميلاپ ٿيندو. ساڳي ٻالھ
 يا ڪيترا سند ۽ مسلمان فٿر به ڪن ٿا.

هرءُ واري جيئس واري.

اموت نام من وساو ٿيڻا.

ٻه ٻن بن ٻالهن جي ضرورت آهي، هڪ شيد ۽ ٻيو

و. هاڻ گورو جي مهما ڪن ٿا. فرمائين ٿا ته اسين
من جنمن جا پليل هٿاسين، جنهن ڪري ٻاهر ئي ٻاهر ڏکا
ئي رهيا هٿاسين. گورو ڪرپا ڪري نام جو دان ڏنو ۽
در شبد سان ملڻ جو رستو ٻڌايو. اها سڀ گورو جي مهما
هي. هاڻ شبد (نام) ڇا آهي سو ٻڌائين ٿا.

آمرت نام مها رس مينڌا ،
گورمٿي آمرت پينڌا وڻيندا .

هر هڪ آدمي پوءِ چاهي ڪهڙي به مذهب يا قوم جو
هجي، سڀ جي آندڙ آمرت وسي رهيو آهي. انسان کي
اکين جي پٺيان پردو لڳائي ٻاهر ڪڍيو ويو آهي. اهو آمرت
ڪار، ڪروڌ ۽ مايا پيئو وڃن. اهڙيءَ طرح انسان جي دولت
لڳي پيئي وڃي ۽ هو پاڻ ٻاهر شراب ڪباب ۽ قسم قسم جي
وشيه وڪارن ۽ سرادن ۾ پيو آهي. فرمائين ٿا ته اهو آمرت
تمام پيارو ۽ تمام منو آهي. ملي ڪڏهن ٿو؟ جڏهن اسين
پنهجي مت ڇڏي گورو جي مت تي هلون، جيئن هو چويٿو
ان مطابق ڪمائي ڪريون، پر دوڪليون ۽ مٽي چڙهون. تڏهن
اهو آمرت ملندو، ان کانسواءِ ڪونه ملندو. اهو آمرت واهگورو
اسان واسطي ئي پيدا ڪيو آهي، اسان جي جائداد آهي،
پر افسوس اسين پيئڻون ئي ڪونه ٿا.

هو مهيءَ مار بجر ڪپاٽ ڪلهائيا ،

نام آمولڪ گور پوسادي پائيا .

فرمائين ٿا ته ستگورو جي ڪرپا سان، سندن حڪم
موجب ڪمائي ڪميسين، آندڙ نام پرگهت ٿيو، نام جي
لذت اچي ويئي. پوءِ ڇا ٿيو؟ مايامتا مري ويئي، جنهن
ڪارڻ ٿي، اسين سڄي عمر ٻاهر ئي ٻاهر پٽڪي رهيا آهيون
جڏهن مايامتا ٻاهر آيون تڏهن آتما آندڙ هلي ويئي. هاڻ

هوآلڪ آهي، اکر آهي، اُٻار آهي، پر آهي انسان جي آندرو.
 ٻاهر لڪ ڪرڻون ڪريو، نه ملندو، جي ملندو ته آندرو ئي ملندو.
 آبي گهٽ پر گهٽ هيءَ آبي،
 گورو سبدي آپ وجاڻيئا.

اسان کي اکين جي پٺيان ٻردو لڳائي ٻاهر ڪڍيو ويو
 آهي. اسين سڄي عمر ٻاهر ئي ٻاهر رهون ٿا. هاڻ سوال
 ٿو اٿي ته جيڪڏهن اسان کي مالڪ پرگهت ڪرڻو هجي،
 مالڪ کي ڏسڻو هجي، سائس ملڻو هجي ته ڪهڙو انتظام
 ڪجي؟ گورو آمرداس صاحب جن فرمائين ٿا ته انهيءَ واسطي
 ٻن ڳالهين جي ضرورت آهي. ”هڪ گورو ۽ ٻيو شيد“ گورو
 کان سواءِ شيد لڳو ملي ۽ شيد بنا مڪتي نٿي ملي. عام ماڻهو
 وڃن يا ڪلام يا اکر کي شيد چرندا آهن. ائين ڪيتري دنيا
 ٻلجي وڃي ٿي.

شيد ٻن قسمن جو آهي، هڪ ورن آلمڪ، ٻيو ڏن آلمڪ.
 جيڪي لکي سگهجي، پڙهي سگهجي، چئي سگهجي، ٻيو
 چاهي ڪهڙي به ٻڙي، انهن کي ورن آلمڪ چئجي ٿو.
 پر جنهن شيد جي موهما گورو آمرداس صاحب جن ڪن ٿا،
 اهو نه لکي سگهجي ٿو، نه پڙهي يا چئي سگهجي ٿو. اهو
 سڀئي ڪنڊن پرهمندن جي جانين جي جان آهي. اهو
 ڏن آلمڪ آهي. جيسواءِ اهو نه ملي، ٻي ڪروڙين ٿيرون ڪجن،
 ويد شاستر پڙهجن، مڪتي نه ملندي. انهيءَ کي شيد ڪولبر
 يا نام ڪوليور، ڳالھ ساڳي آهي. مڪتي تڏهن ملندي جڏهن
 اسان جي روح يا آتما جو شيد سان ميلاپ ٿيندو. ساڳي ڳالھ
 ٻيا ڪيترا سنڌ ۽ مسلمان فقير به ڪن ٿا.

ههءَ واري جيئڻ واري،

اهرت نام من وسارڻيئا.

ٻهرين ٻن ڳالهين جي ضرورت آهي، هڪ شيد ۽ ٻيو

ٿو. ٻاڻي چوي ٿي؛

”نانڪ سي اڪڙيان بي ان، جنهي دسندو مان پرين.“
اهي اڪيون ٻيون آهن جن سان واهگورو ڏسي سگهجي ٿو.
هي اسان جون اڪيون نما آهن. جنهن هنڌ بجلي، بتي، سورج
جي روشني يا چنڊ تارن جي روشني ڪانهي اتي هي
اڪيون ڪجهه نه ٿيون ڏسي سگهن يعني اسپين جيڪي ڪجهه
هنن اکين سان ڏسون ٿا سو بتيءَ يا بجليءَ يا سورج يا چنڊ
يا تارن جي روشنيءَ جي آڌار تي. سو جيستائين هي جيئو
نئون دروازن يعني اکين کان مٿي نٿو چڙهي، تيستائين هن
کي ڪم به ڪونه ملندو. (اندر جتي مٿين روشنين مان ڪا به
روشني ڪونهي اتي ڪجهه ڪونه ڏسي سگهندو) انڌو آيو آهي
۽ انڌو ئي هليو ويندو. گورو امر داس صاحب جن فرمائين ٿا:
”مايا ڌاري اهو انڌا ٻولا سبد نه سنڱي بهو رول گهڙولا.“

انسان مايا جي پڌارتن ۾ ئي ڦاٿو پيو آهي. کيس انهيءَ ڳالهه
جي ڪا به ڄاڻ ڪانهي. هو انڌو آهي ڇاڪاڻ ته هن اندر ٻيون
اڪيون نه کوليون آهن. هو ٻوڙو به آهي ڇو جو سندس اندر ٻيان
ڪن به بند آهن. هنجي اندر ڪڏهن نه بند ٿيڻ وارو
ڪيرتن ٿي رهيو آهي. گورو امر داس صاحب جن فرمائين ٿا:
”ڪل ڪيرت سبد ٻڃان، ابها پيڪت چوڪي ايمان.“

يعني تنهنجي اندر اڪند ڪيرتن ٿي رهيو آهي، جي اهو
ٻڌين ته ڇهڻ ۽ مرڻ کان ڇڏي پڙهين. هندو، مسلمان، ڀنگي،
ڄمار، سڀني اندر اهو ڪيرتن ٿي رهيو آهي. جيڪڏهن اهو
ڪيرتن انسان نه ٻڌي سگهيو ته جهڙو ٻوڙو آيو تهڙو ئي هليو
ويندو. ٻاهريان ڪيرتن به ڪلاڪ، چار ڪلاڪ، ڏهه ڪلاڪ
ٻڌي سگهبا پر اندر ٻيون ڪيرتن اهو ئي بهر ٿي رهيو آهي.
جڏهن موت ايندو تڏهن بند ٿيندو. ٻاڻي چوي ٿي:
”اڪند ڪيرتن تن پوڄن چورا ڪه نانڪ جن سنگرز پورا.“

ست سنگ جا وچن - (۵)

راڳ مانجه - محلا ۳.

اس غنا مهه اڪت ڀنڊارا،
تس وچ وسيءِ هو الڪ اپارا.

سري گورو امر داس صاحب، ٽين پالشاڻي فرمائين ٿا ته
هي جيڪو اسانجو وجود يعني سرور آهي سو روح جي رهڻ
جي جڳهه آهي. انهيءَ ۾ پيشمار ڏهون، سڌيون، شڪتيون
۽ طاقتون آهن. هڪ خود مالڪ اڪال پرڪ به منجهس
آهي، جو ٻاهر نه ڪنهن کي ملندو، نه مائندو. شايد ڪو ائين
چوي ته مالڪ ڌري ڌري ۾ موجود آهي. ائين آهي، پر
اهڙيءَ طرح جيئن کير ۾ گهه. ڪر ڏسڻ ۾ اچي ٿو پر ان ۾
گهه ٿو ڏسڻ ۾ اچي. ڪنهن کير مان گهه نه ڪڍيو هجي ۽
پوءِ به چوي ته هي گهه آهي، اها ڳالهه ڪنهن قدر درست
آهي؟ گهه ۾ ٻوريون ٿري سگهجن ٿيون ۽ کير ۾ نه. گهه
۾ سڌو آهي سگهي ٿو پر کير ۾ نه. گهه ۾ ٿوڻ ٿري ويندو
پر کير ۾ نه. جڏهن کير مان ڏڏ جهليو ۽ ان کي ولوڙي
مکڻ ڪڍيو ۽ مکڻ کي رجائي گهه ڪڍيو تڏهن ئي ان کي
گهه ڪوٺي سگهيو ۽ اهو گهه جو ڪم ٿيندو. جهڙي طرح
ڪر ۾ گهه آهي پر ڏسڻ ۾ ڪونه ٿو اچي، ساڳيءَ طرح مالڪ
به ڌري ڌري ۾ موجود آهي پر ڏسڻ ۾ نٿو اچي. جيئن
جتن ڪرڻ سان کير مان گهه نڪري ٿو اهڙي طرح محسوس
ڪرڻ سان اندرون ۾ ڪي ٿو ۽ مالڪ ڏسي سگهجي

ٿو. ٻاڻي چوي ٿي:

”نانڪ سي اڪڙيان بي ان، جنهي دسندو مان پرين.“
 اهي اڪيون ٻيون آهن جن سان واهگورو ڏسي سگهجي ٿو.
 هي اسان جون اڪيون ٺا آهن. جنهن هنڌ بجلي، بتي، سورج
 جي روشني يا چنڊ تارن جي روشني ڪانهي اتي هي
 اڪيون ڪجهه به نٿيون ڏسي سگهن يعني آسمن جيڪي ڪجهه
 هنن اکين سان ڏسون ٿا سو بتيءَ يا بجليءَ يا سورج يا چنڊ
 يا تارن جي روشنيءَ جي آڌار تي. سو جيستائين هي چيو
 نئون دروازن يعني اکين کان مٿي نٿو چڙهي، تيستائين هن
 کي ڪم به ڪونه ملندو. (اندر جتي مٿين روشنين مان ڪا به
 روشني ڪونهي اتي ڪجهه ڪونه ڏسي سگهندو) آندو آيو آهي
 ۽ آندو ئي هليو ويندو. گورو اُمر داس صاحب جن فرمائين ٿا:
 ”مايا ڌاري اٽ انڙا ٻولا سبڊ نه سٽي بهر رول گهڙولا.“

انسان مايا جي پدارتن ۾ ئي ڦاٽو پيو آهي. کيس انهيءَ ڳالهه
 جي ڪا به ڄاڻ ڪانهي. هو آندو آهي ڇاڪاڻ ته هن اندريون
 اڪيون نه کوليون آهن. هو ٻوڙو به آهي ڇو جو سندس اندريان
 ڪن به بند آهن. هنجي اندر ڪڏهن نه بد ٿيڻ وارو
 ڪيرن ٿي رهيو آهي. گورو اُمر داس صاحب جن فرمائين ٿا:
 ”ڪل ڪيرت سبڊ پڇان، ايها پگت چوڪي ايمان.“

يعني تنهنجي اندر اڪنڊ ڪيرن ٿي رهيو آهي، جي اهو
 ٻڌين ته جمڻ ۽ مرڻ کان چٽي پڦڦين. هندو، مسلمان، ڀنگي،
 ڄمار، سڀني اندر اهو ڪيرن ٿي رهيو آهي. جيڪڏهن اهو
 ڪيرن انسان نه ٻڌي سگهيو ته جهڙو ٻوڙو آيو تهڙو ئي هليو
 ويندو. ٻاهريان ڪيرن به ڪلاڪ، چار ڪلاڪ، ڏهه ڪلاڪ
 ٻڌي سگهبا پر اندريون ڪيرن اٽ ٿي بهر ٿي رهيو آهي.
 جڏهن موت ايندو تڏهن بد ٿيندو. ٻاڻي چوي ٿي:
 ”اڪنڊ ڪيرن تن پوڄن چورا ڪه نانڪ جن ستگور پورا.“

ست سنگ جا وچن - (۵)

راڻي مانجهڻ - مڪلا ۳.

اس غنا مه اڪت ڀنڊارا،

تس وچ وسيءَ هو الڪ اپارا.

سري ڪورو اُمر داس صاحب، ٽين پالساڻي فرمائين ٿا ته هي جيڪو اسانجو وجود يعني سرپر آهي سو روح جي رهڻ جي جڳهه آهي. انهيءَ ۾ بيشمار رڌيون، سڌيون، شڪتون ۽ طاقتون آهن، بلڪ خود مالڪ اڪال پرڪ به منجهس آهي، جو ٻاهر نه ڪنهن کي ملندو، شايد ڪو ائين چوي ته مالڪ ڌري ڌري ۾ موجود آهي. ائين آهي، پر اهڙيءَ طرح جيئن ڪير ۾ ڪجهه. ڪير ڏسڻ ۾ اچي ٿو پر ان ۾ ڪجهه نٿو ڏسڻ ۾ اچي. ڪنهن ڪير مان ڪجهه نه ڪندو هجي ۽ پوءِ به چري نه هي ڪجهه آهي، اها ڳالهه ڪيتري قدر درست آهي؟ ڪجهه ۾ پرڀون ٿوي سگهجن ٿيون ۽ ڪير به نه، ڪجهه ۾ سڌو اُهي سگهي ٿو پر ڪير به نه، ڪجهه ۾ لوڻ ٿري ويندو پر ڪير به نه. جڏهن ڪير مان ڏڏ ڄمائو ۽ ان کي ولوڙي مڪڻ ڪندو ۽ مڪڻ کي رڄائي ڪجهه ڪندو ٿڌهن ئي ان کي ڪجهه. ڪولي سگهو ۽ اهو ڪجهه جو ڪم ڏيندو. جهڙي طرح ڪير به ڪجهه آهي پر ڏسڻ ۾ ڪونه ٿو اچي، ساڳيءَ طرح مالڪ به ڌري ڌري ۾ موجود آهي پر ڏسڻ ۾ نٿو اچي. جيئن جتن ڪرڻ سان ڪير مان ڪجهه نڪري ٿو اهڙي طرح محتسب ڪرڻ سان اُندڙيون پردو کلي ٿو ۽ مالڪ ڏسي سگهجي

فرمائين ٿا ته جن کي رام جو رنگ چڙهي ويو، اهي
هميشه اندر ۾ اُمرع پيا پسن .

بسڏا سڀيت دڀپ هيءَ ساگر،
ڪڍ ڪنڇن ڪاڍ ڌريجيءَ .

هاڻ مثال ڏيئي سمجهائين ٿا ته هن دنيا جا سڀ دڀپ
آهن ۽ سڀ سمند آهن. جيڪڏهن انهن ستن دڀپن ۽ ستن
سمندن مان سڄو سون ڪڍجي ۽ جيڪي رام جا پيارا آهن،
جن کي رام نام جو سواد اچي ويو آهي، جيڪي سڄو اُمرع
پسن ٿا، انهن کان پڇو ته توهان کي رام ڪهي يا ستن سمندن
۽ ستن دڀپن جو سون؟ اڳتي فرمائين ٿا:

ميري ٺاڪڙ کي جن انهن نه ٻاڇهر،
هر مانگهر هر رس ڏيجيءَ .

ته اهي نام جا پيارا، رام يعني نام جو رس گهرندا پر اهو
سون ڪونه گهرند.

ساڪت نه ٻرائي سد ڀڙڪي،
نت ڀڙڪن ڀڙڪم ڪريجيءَ .

فرمائين ٿا ته جن ڀردو نه کولين، اندر رام نام جو سواد نه
چڪو انهن کي ڇا ڪولجي؟ ممڪن آهي بکيا آيا ۽
بکيائي هليا ويندا. انهن جي اندر اها دولت لڪل هئي ۽
لڪل ئي رهجي ويئي .

ڌاوت ڌاءِ ڌاوه ڀريت ماڻيا،
لڪم ڪوسن ڪو بست ڏيجيءَ .

فرمائين ٿا ته جيڪي ماڻساڻ پيار ڪن ٿا ۽ جيڪي رام
کي پيار ڪن ٿا، تن جي وچ ۾ لڪن ڪونهن جو فرق آهي .
هنن جو طرف هڪڙو آهي، هنن جو طرف ٻيو آهي .

ستگور اکر اکر هيء ٺاڪر،

ڀر ساگر ڀڳت ڪريجي .

فرماين ٿا ته واڳورو اکر آهي . ستگورو واڳوروءَ جي
دٻس ۾ ويندڙ آهي تنهنڪري اهو به اکر آهي . هر ڪنهن
انسان جي اندر اُمرت وسي رهيو آهي تنهن ڪري سندس
فرض آهي ته گوروءَ کي پاڻي ، اندريون پردو کولي ، انهيءَ
اُمرت کي پيئي .

ڪرپا ڪرپا ڪر دين هم سارنگ ،

اڪ بوند نام مک ديچي .

سارنگ چوندا آهن پيهي کي . هينئر سري گورو رامداس
جن پاران ٿا ڪن ، ”اي مالڪ! مان پيهو آهيان . منهنجي
اندرو اُمرت جو سمندر آهي . ڪرپا ڪري هڪ بوند منهنجي
واٽ ۾ وجهو .“

لالن لال لال هيءَ رنگن ، هن رنگن ڪو گورو ديچي .

پهرين فرمايائون ته مالڪ تڏهن هٿ ايندو جڏهن اُمرت
پيئبو . هاڻ چون ٿا ته من رنگن کانسواءِ مالڪ نه ملندو .
للاريءَ کي رنگريز (رنگ ڇاڙهيندڙ) ڪولبو آهي . رنگن
ڇڏبو آهي للاريءَ جي مٽڪيءَ کي . ستگورو رنگريز آهي . هن
جي مٽڪي ڳوڙهي رنگ سان ڀريل آهي . هو ڪنهن کي ٿو
ننگي ؟ من کي . ڪنهن جي من کي ؟ جيڪو پنهنجو من
سندس حوالي ڪري . انسان پنهنجو ئي نه ٿئي ٿو ، تن به
ٿئي ٿو ، پر من ٿئي ٿئي . جهڙيءَ طرح استري پنهنجي پتيءَ
سپ ڪجهه ٿئي ٿئي ڇڏي ٿي پر من نه ٿئي ٿئي . جيڪڏهن
ٿئي ته پوءِ رهيو ڇا ؟ ڪجهه به نه .

رام رام رام رنگ راڻي ،

رس رسڪ گڏڪ نٿ پيچي .

پڻ اچي ويو. سو مطلب اهو آهي ته جيڪي نه سنڌ
 سڃاڻن ٻيٽل آهن انهن مڃي جي تعليم ساڳي آهي. جيڪا
 تعليم دادو ۾ جن جي آهي ساڳي ٻيٽو صاحب جن جي آهي،
 ساڳي سواهي جن جي ۽ ٻين ستن جي آهي. پر انهن
 جي تعليم جو شريعت ۽ مذهبي پابدين سان ميل ڪونهي.
 هر هڪ آدميءَ جي اندر اُمرت وسِي رهيو آهي پر جڏهن
 ڏهن کي ڪوئي اندر ويندو تڏهن اهو اُمرت حاصل ڪري
 سگهندو.

ڪرپا ڪرپا ڪرپا ڪر ڀاري،

گورو سبدي هر وس پيڇي.

اُمرت وس هر هڪ جي اندر آهي. پر جهڙا ٿين ڪرو نه
 مٿي، اهو شبد (نام) نه ڏئي ۽ انسان شبد جي ڪمائي ڪري
 اندر نه ڇڏي، ايسائين اهو اُمرت نه مائونڊو، انهيءَ ڪري
 ڪرو رامداس جن چئي رهيا آهن ته تون مون کي شبد ڏي ۽
 شد ذريعي اهو اُمرت ڏي.

ڪاٺيا نگر نگر هسيءَ نڪو،

وچ سڙا هر وس ڪيڇي.

نرمائين ٿا نه هيءَ سڙو هڪ وڏو شهر آهي، جنهن ۾
 هر ڪنهن کيسر چر سڙو موجود آهي، پر اسان کي انهيءَ ۾
 داخل ٿي، هريءَ جي وس جي ڳولا ڪرڻي آهي، جنهن
 وسلي ٿي مڪتي ملندي.

ران لعل اهل اولڪ، سنگور سيرا ليڇي.

جڏهن مٿي چڙهيو تڏهن نام هڪ ايندو. نام قبمتي جواهر
 آهي، قبمتي هيو آهي، قبمتي لعل آهي، جنهنجو مله ڪٿي
 نٿو سگهجي، املهه آهي. جيترو سنگورو سان وڌيڪ ٻار
 هوندو اولو ٿي جلدِي (اندر) مٿي چڙهيو.

١٠
 ٠ فرمائين ٿا تہ اهو رام سڄي عالم جي جانين جي جان آهي.
 اها ئي نت وستو آهي پر جڏهن من جي مت ڇڏي، گوروءَ
 جي مت وٺي تڏهن رام روپي نت نڪرندو.

نت دروازي نوين در ڦيڪي،

رس انم-رت دسوين چوٽي جي.

اسان جي سرپر بر نڙ دروازا آهن. ٻه اکيون، ٻه ڪن، ٻه
 نڪ جا سوراخ، هڪ واٽ ۽ ٻه هيٺ جا سوراخ. انهن ۾
 جيڪا لذت آهي سا ڪنهن ڪم جي ڪونهي، جيڪا لذت
 انهن دروازن کان مٿي وڃي ملي ٿي انهيءَ سان ئي من وس
 اچي ٿو. اها سکيا گورو نانڪ صاحب جن جي آهي، ڪيڏي
 نہ اُتر سکيا آهي! جڏهن ڪو گرنٽ صاحب جي شبدن
 جو آرٽ اهڙي ريت ٿو ڪري تہ ماڻهو ڀڄن ٿا تہ پاڻي ٽون
 راڌا سوامي نہ ڪونه آهن؟ جڏهن مان مهاراج جن (پرم سبت
 سنگورو بابا جڻمل سنگهه جي) وٽ ويس تڏهن مون عرض
 ڪيو مان نہ ڪرپا ڪري نام ڏيو پر راڌا سوامي نہ ڏيو.
 فرمايائون تہ توکي اهو نٿو ڏيان پر ٻڌاء تہ ڪهڙي پاڻي ٽون
 نت نير سان پڙهندو آهين؟ مون جواب ڏنو، ”جپ صاحب
 ۽ جپ جي صاحب“ نت نير سان پڙهندو آهيان. تنهن تي
 پڇائون تہ گورو گوپند سنگهه صاحب جن جپ صاحب ۾ واهگوروءَ
 جا گهڻا نوان نالا رکيا آهن؟ مون جواب ڏنو، ”اٽڪل چوڏهن
 سؤ ٿيندا.“ فرمايائون تہ انهن نہ چوڏهن سؤ رکيا پر جي اسان
 واهگوروءَ جو هڪ نالو ”راڌا سوامي“ رکيو تہ توکي ڇو ٿو
 اٿڙي؟ اُتي ”سار وچن“ پوئي پيئي هئي. اها کولي چيائون
 تہ هي پڙهه. پڙهين، لکيل هو:

”راڌا آد سرت ڪا نام سوامي آد شبد نج نام،

سرت شبد اور راڌا سوامي دونو نام ايڪ ڪر جاني.“

ڪانه ماندي. رام لٺ (Word) ڪونهي پر شڪتي (Power) آهي جا ڪروڙين ڪنڊن پرهمندن کي ٻڌا ڪري ٿي، هلائي ۽ سنڀالي ٿي. ڪورو آمداس صاحب جن فرمائين ٿا:

”رام رام سب ڪوڪو ڪهي، ڪهڻي رام نه هون،
ڪورو پر سادي رام من وسي، نان ٿل پاوي ڪرئي.“
ڪبير صاحب جن پڻ فرمائين ٿا:

”ن دٻي بن ارس برس ڪي نام لڻي ڪيا هوءَ،

ڏن ڪي ڪهي ڏني جي هروي، نرڏن رهي نه ڪرو.“

جيڪڏهن ”رڀا رڀا“ يا ”سون سون“ چوڻ سان انسان شاھوڪار ٿي وڃي نه پوءِ ڪم ڪار ڪرڻ جي ڪهڙي ضرورت؟ فرمائين ٿا ته اسان جي رام جي معنيٰ اها شڪتي آهي جا روح ۽ آتما بڻجي، اسانجي روم روم ۾ سمائي پئي آهي ۽ اها شڪتي، شد بڻجي اندر ۽ ٻاهر، ذري ذري ۾ وڃي رهي آهي. اهو شد ڪڏهن به بند نٿو ٿئي. توهين سمهي ٿو پر هو نٿو سمهي. انهيءَ کي ڪرڻ به چٽي ٿو.
هر نام انورث رس مينا،

گور مت سهجي پيڄي.

فرمائين ٿا ته اهو رام سڀني جي اندر آهي. بيحد منو ۽ بيحد پيارو آهي پر جيستائين انسان پنهنجي مٿ ڇڏي ڪورو جي مٿ تي نه هلندو تيسين اهو رام نه ملندس ۽ مڪمل ڪونه ٿيندو. جڏهن ڪورو جي صلاح مڃي يا سندس هدايت وٺي سهج سگهجي ۽ ۾ ويندو، تڏهن نام سان ميلاپ ٿيندس، بنا نام مڪتي اصل ڪونه ملندس.

ڪاست مه جرءِ هيءَ بگسنتر،

مت سنجم ڪاڍ ڪڍيڄي،

رام نام هيءَ جوت سڀائي،

تت گور مت ڪاڍ لٽيڄي.

ست سنگ جا وچن - (۴)

راڳم ڪلياڻ مڪلا ۴ - آشتيد يون

راما رم رامو سن من پيڄيءَ .

من کي قابو ڪرڻا جي، سڄي برهمانڊ پر هڪ ئي دوا آهي .
جيڪڏهن دشين منين من وس ڪيو نه انهيءَ دوا سان،
جيڪڏهن ولين ۽ پيغمبرن ڪيو، نه به انهيءَ دوا سان .
جيڪڏهن باه پر وڌيڪ ڪالئون وجهندا نه پيٽ مچندو،
پر جي پاڻي وجهندا نه وسامي ويندي . ساڳيءَ طرح من کي
جيترا مزا ۽ سواد ڏبا اوڻرو ئي ترشنا وڌندي رهندي . جڏهن
تو دروازا ڇڏي مٿي چڙهيو نه اتي اُمرت وسي رهيو آهي .
جيستائين اهو اُمرت نه پيئبو ئيستائين من وس نه ايندو . اسان
جو جيڪڏهن هن دنيا پر ڪو دشمن آهي نه من . فرمائين ٿا
نه جيڪڏهن من وس ڪرڻو آهي نه رام پر رمي وڃو . هاڻ
سوال ٿو اٿي نه ڪهڙو رام آهي جنهن پر رمي وڃڻ سان من
وس پر ٿو اچي . رام چار آهن . ڏسو ڪبير صاحب جن ڇا ٿا فرمائين :
”ايڪ رام دسرت ڪا پيٽا، ايڪ رام گهٽ گهٽ پر پيٽا،
ايڪ رام ڪا سڪل پسارا، ايڪ رام سڀ هون سي نيارا.“

هڪ رام دسرت جو پٽ هو جو ٿريتا جڳه پر آيو ۽ پنهنجو
ڪم ڪري هليو ويو . پيو رام من آهي . ٽيون رام برهم آهي
جنهن جي هيءَ سڄي وڃنا آهي . چوٿون رام، ست نام
آهي . جيستائين انهيءَ رام سان ٻو نه لڳندي ئيستائين مڪتي

انهيءَ کي ٻڪڙي پورو غڻا جي ڏن ٻڌڻ ۾ اچي ئي . پوءِ
 انهيءَ کي ٻڪڙي سج ڪنڊ جي ڏن ٻڌڻ ۾ اچي ئي . انهيءَ
 سج ڪنڊ ديس مان ئي اسن هتي اچي ڦاسي پيا آهن . پر
 جيڪڏهن هڪ واريءَ سج ڪنڊ پهچي واپسين ته پوءِ نه
 اچڻو نه وڃڻو ٻوندو .

اهو پدارت ڪورو ڏيئرو . ڪورو ٺاڻڪ صاحب جن فرمائين
 ٿا ته جيڪو شيد جي ڪمائي ڪري انهيءَ ديس ۾ پهچي
 وڃي انهيءَ جا وڏا ۽ اوچا ڀاڳ آهن . اسين انهيءَ جا داس
 آهيون . شيد اڀياسِي ڪورو هندن ۾ به آهن ، مسلمانن ۾ به
 آهن پر ڪڏهن ڪڏهن ۽ ڀاڳن سان ملن ٿا .

ويندو، پر جيڪڏهن گلاس کي سڌو ڪري رکيو نه ضرور
 پر جي ويندو. اهڙي طرح جڏهن اسان جي هردي جو ڪم
 سبتو هوندو تڏهن اهو امرت سان پرپو. اسان ۽ واهڙو و
 جي وچ ۾ جيڪڏهن ڪو پردو آهي ته من جو جيڪي هاءِ هاءِ
 ٿا ڪن ته من نٿو لڳي اهي محبت نٿا ڪن، جي محبت ڪن،
 اندر وڃي مٿي چڙهن، ته امرت ضرور ملند. پر اسان
 جي محبت لڳي پيئي آهي دنيا سان، پوءِ ملندو ڇا؟ گورو
 نيغ بهادر صاحب جن فرمائين ٿا:

”من مائيا مين رم رهيو نڪست ٺاهين ميت،

ناڪ مرمت چتر جيون چاڊت ٺاه پيت“

جهڙيءَ طرح ڪنهن ديوار تي تصوير اُڪريل هجي ۽
 اسين انهيءَ کي ڇٽون ته اسان سان اچي ڳالهه ٻولهه ڪر ته
 اها ڪيئن ديوار ڇڏي لهي اچي اسان سان ڳالهيون ڪندي؟
 اهڙيءَ طرح اسان جو من دنيا جي پدارتن ۾ ڇڪڙيو پيو
 آهي. پر جڏهن اُتو ئي امرت پيئندو تڏهن قيد ٿي ويندو
 ۽ من قيد ٿيو ته روح يا آتما آزاد ٿي ويندي. اندر ۾ مڌو
 کان مڌو ۽ سربلا راڳ ٻڌڻ ۾ ايندا ۽ امرت رس پيو پيو. اهو
 راڳ ڪڏهن کان شروع ٿيو آهي؟ جڏهن کان دنيا ٺهي آهي.
 ڪڏهن بند ٿيندو؟ جڏهن دنيا ختم ٿيندي. انهيءَ راڳ
 ذريعي روح کي مٿي چڙهڻو آهي.

سڀ سڪيئڻان پنڄي ملي گورمڪه نچ گهر واس،

سبد کوچ اهر گهر لهي ٺاڪ ٺاڪا داس.

اندر جڏهن شبد پرگھٽ ٿئي ٿو تڏهن پهرئين ديس جي
 ٽن ٻڌجي ٿي، ڇا سهنس دل ڪنول ۾ وٺيو وڃي. انهيءَ
 کي پڪڙي برهم ديس جي ٽن ٻڌڻ ۾ اچي ٿي. وري
 انهيءَ کي پڪڙي پار برهم جي ٽن ٻڌڻ ۾ اچي ٿي ۽

ستگورو کان راه ولي، تو دروازا چڙي ڏي، ڏهن
 ٽي ڪول، سڪن جي راه کان ٿارا منڊل، سورج ۽ چنڊرما
 منڊل لنگهي وڃ، جڏهن سڪن ۾ ايندين تڏهن راج ٻڌڻ ۾
 ايندو. ٻاهران راج ٻاجا نه ۾ ڪلاڪ، چار ڪلاڪ وڃي بند
 ٿيو وڃن. ۾ جيڪي ٻاجا پنهنجي اندر آهن اهي ڪڏهن
 بند ٿين ٿا. جڏهن موم ايندو تڏهن بند ٿيندا. پوءِ فرمائين
 ٿا ته جڏهن اهو راج ٻڌو تڏهن ڪار، ڪروڙ، آڻاڻون ۽
 منڊاڻون مري وينديون. انهيءَ راج ۾ ڇو لهر ٿو ٻاهر آهي؟
 ڪونه. اهو اڪٽ آهي ۽ ان ۾ ڇو بيان ڪري ٿو سگهجي.
 انهيءَ کي ٻڌڻ جون اندريون هيٺو پنهنجو ڪم ٿيون
 ڪن. تڏهن اها ڪهيف ڪڏهن پيدا ٿيندي؟ جڏهن ٽون
 سڪن مان ٿي ٻار ٺهر ۾ پهچندي. هٿ پوڄي، آتما يا روح
 ٿان ستول، سوڪر، ڪارڻ، اهي ٽئي سرور، من ۽ مايا، ڪار،
 ڪروڙ، لوب، موه، اهنڪار ۽ ٽيئي ڪٽ ٺهيو وڃن. اهڙيءَ
 طرح جڏهن سڀ پيدا ٿي ٿا وڃن، تڏهن آتما لنگي ٿو
 پوي ۽ چوي ٿي ته ”مان آتما آهيان.“ اها حالت ستگورو جي
 ڪرڻا سان حاصل ٿئي ٿي.

اٽڪ ڪم ٺهڻ پوئو اهو هن ڪتھ نه جاءِ،
 اڇيا جاپ نه وڃي ۽ آه جڳاد سماءِ.

فرمائين ٿا ته جهڙيءَ طرح هر ڪنهن جي اندر ۾ راج وڃي
 رهيو آهي اهڙيءَ طرح هر هڪ اندر سڄو اُمر ٻڌڻ ۾
 رهيو آهي. توهين چوڻدا ته پوءِ اسان کي ملي ڇو ڪونه ٿو؟

اسان جي هڙدي ۾ ڪم ٺهڻ ٿيو پيو آهي، اسان ۾
 ڏيان دنيا جي سامان ۽ پدارثن ڏانهن لڳو پيو آهي. جهڙيءَ
 طرح ڪنهن ٽلاس کي اونڌو ڪري رکيو پيو آهي ڪيترائي
 نه رسام ڪونه پوي ته انهيءَ ۾ هڪ ٿڙو نه ميهون ڇو نه

هميشه لاء آسانمند رهي ٿو. اهڙيءَ طرح ستڱورو جيڪو اسان کي هن چوراسيءَ جي قيدخاني مان ڇڏائي ٿو انهيءَ جو آسان ڪيترو؟ جڏهن سڪ ستڱوروءَ جي شرن ۾ پئي ٿو تڏهن ستڱورو کيس ٻڌائي ٿو ته تنهنجي اندر پنج شيد وڃي رهيا آهن. نه فقط تنهنجي اندر، پر ڪري، برهمڻ، يهودي، عيسائي چاهي ڪهڙيءَ به قوم جو چوڻ هجي، هر هڪ جي اندر پنج شيد وڃي رهيا آهن. جيڪو انهن شيدن جو پتو ڏئي، جيڪو انهن شيدن کي پرڳهت ڪري، انهن سان ملائي ڇڏي اهو ستڱورو آهي.

ديپ لسوءَ پاڻال تهم ڪنڊ منڊل حيران،
تار گهور باجنتر تهم ساچ تخت سلطان.

انسان جي اندر ڪروڙين ملڪ، ڪروڙين ٻهاڙ، ڪروڙين درياه، ڪروڙين سورج ۽ چنڊ آهن. انهن کان به وڏو هن سڄي دنيا جي ٺاهڻ وارو خود خدا، تنهن جو تخت به سندس اندر آهي. ڇا توهين اها ڳالهه مڃيندا؟ جيڪڏهن مڃون ته اسان جي اندر ۾ واڳوروءَ جو واسو آهي ته هوند ڪوڙ ڳالهايون ۽ ٻيا اڀا ڪرم ڪريون؟ هرگز نه. اسين ته ائين ٿا سمجهون ته هو ڪتابن، گرنتن، ٺڪاڻن ۽ مندرن ۾ لکي ويٺو آهي. جيڪر ڪنهن ڏهن سالن جي ٻالڪ جي حاضريءَ ۾ ڪو ٻرو ڪم يا زناه ڪاري ڪري سگهجي؟ نه. انهيءَ مان ثابت آهي ته اسان کي مالڪ جو، ڏهن سالن جي ٻالڪ جيترو به ٻپ ڪونهي. جيڪڏهن ٻپ ڪونهي ته ستڱورو ڇا ڏئي؟ هاڻ سوال اٿي ٿو ته ڪهڙي رستي اندر وڃجي، اکين جي، ڪنن جي، واس جي يا نڪ جي. اڳتي فرمائين ٿا.

سڪن ڪيءَ گهر راڳ سن سن منڊل لو لاءِ،
اکت ڪٿا بيچاريتي منسا منهن سماءِ.

ست سنگ جا وچن - (۳)

ملارکي وار - مھلا ۱.

مير ٻيو گهر دکاءِ ڏيڻ سو ستگور پرک سڄاڻ ،
پنچ سبد ڏنڪار ڏن ٿي باجيءَ سبد نيساڻ .
ڪيئن سري ڪورو ٿاڻڪ صاحب پٿورن پالشاڻيءَ کان
اڻڀرو نه ڪوروءَ هي ٺٺاڻي ڪٿڙي آهي؟ ڪورو ڇا ٿو ڏئي؟
ڪوروءَ هي سڃاڻب ڪيئن ڪٿي؟
تنهن ئي مياراج جن فرمائين ٿا ته ڏيءَ جيڪا آتما يا روح
آهي، ڏيءَ سر ٿو اٿئيءَ جو گهر آهي، پر هي گهر هميشه رعب
وارو ڪو اٿي. هرڪو آتما پنهنجي ڪرمن انوسار ڪڏهن
ڪيڙو، ڪڏهن بنگ، ڪڏهن انسان، ڪڏهن حيوان بنجي
ٿي ۽ اڏڙيءَ طرح جنم ۽ مرڻ جو ٿورو پوکيندي رهي ٿي.
ڪڏهن ڪو سچو ڪورو يا ڪامل مرشد ملي وڃي ۽ اسان

هميشه لاءِ احسانمند رهي ٿو. اهڙيءَ طرح ستگورو جيڪو اسان کي هن چوراسيءَ جي قيدخاني مان ڇڏائي ٿو انهيءَ جو احسان ڪيترو؟ جڏهن سڪ ستگوروءَ جي شرن ۾ پئي ٿو تڏهن ستگورو کيس ٻڌائي ٿو ته تنهنجي اندر پنج شيد وڃي رهيا آهن. نه فقط تنهنجي اندر، پر ڪٿي، برهمڻ، يهودي، عيسائي ڇاهي ڪهڙيءَ به قوم جو چوڻ هجي، هر هڪ جي اندر پنج شيد وڃي رهيا آهن. جيڪو انهن شيدن جو پتو ڏئي، جيڪو انهن شيدن کي پرڳهت ڪري، انهن سان ملائي ڇڏي اهو ستگورو آهي.

ديپ لسوءَ پاڻال تهم کنڊ منڊل حيران،
تار گهور باجنتر تهم ساچ تخت سلطان.

انسان جي اندر ڪروڙين ملڪ، ڪروڙين ٻهاڙ، ڪروڙين درياه، ڪروڙين سورج ۽ چنڊ آهن. انهن کان به وڏو هن سڄي دنيا جي لاهڻ وارو خود خدا، تنهن جو تخت به سندس اندر آهي. ڇا توهين اها ڳالهه مڃيندا؟ جيڪڏهن مڃون ته اسان جي اندر ۾ واهگوروءَ جو واسو آهي ته هوند ڪوڙ ڳالهايون ۽ ٻيا برا ڪرم ڪريون؟ هرگز نه. اسين ته ائين ئي سمجهون ته هو ڪتابن، گرنتن، ٺڪاڻن ۽ مندرن ۾ لکي ويٺو آهي. جيڪر ڪنهن ڏهن سالن جي ٻالڪ جي حاضريءَ ۾ ڪو برو ڪم يا زناه ڪاري ڪري سگهجي؟ نه. انهيءَ مان ثابت آهي ته اسان کي مالڪ جو، ڏهن سالن جي ٻالڪ جيئرو به ڊپ ڪونهي. جيڪڏهن ڊپ ڪونهي ته ستگورو ڇا ڏئي؟ هاڻ سوال اٿي ٿو ته ڪهڙي رستي اندر وڃجي، اکين جي، ڪنن جي، وات جي يا نڪ جي. اڳتي فرمائين ٿا.

سکمن ڪيءَ گهر راگ سن سن منڊل لو لاءِ،
اکت ڪٿا بيچاريتي منسا منه سماءِ.

ست سنگ جا وچن - (۳)

هلا رڪي وار - هڪلا ا.

گهر هور گهر دکاءِ ديتم سو سنگور پرڪ سجاڻ ،
پنچ سبد دلڪار ڏن ٿو، باجيءَ سبد نيساڻ .

ڪنهن سري گورو نانڪ صاحب پوئين پالشاھيءَ کان
اچيو نه گوروءَ جي لسانِي ڪهڙي آهي؟ گورو ڇا ٿو ٿئي؟
گوروءَ جي سڃاڻپ ڪيئن ڪئي؟

تنهن ئي مهاراج جن فرمائڻ ٿا ته هيءَ جيڪا آتما يا روح
آهي، هيءَ سرير انهيءَ جو گهر آهي، پر هي گهر هميشه رهڻ
وارو ڪونهي. هر هڪ آتما پنهنجي ڪرمن اُٿل ڪڏهن
ڪٿڙو، ڪڏهن پٽي، ڪڏهن انسان، ڪڏهن حيوان بڻجي
ٿي ۽ اهڙيءَ طرح جنم ۽ مرڻ جو گورو پوڳهندي رهي ٿي.
جڏهن ڪو سچو گورو يا ڪامل مرشد ملي وڃي ۽ اسان
کي رستو ڏسي، ته پنهنجي اصل گهر پهچي وڃون. سو جيڪو
اسان کي پنهنجي گهر يعني پنهنجي سرير ۾ پنهنجو آصلي
گهر ڏيکاري، اهو اسانجو گورو آهي. ڪروڙين جيڪي گذري
ويا آهن اسان پنهنجي ديس (سج ڪنڊ) مان اُڀرنديس (دنيا)
۾ اچي پٽي رهيا آهيون. هاڻ جيڪڏهن ڪو اسان کي
پنهنجي مالڪ سان ملائي انهيءَ کان مٿي ٻيو اُچان ڪنهن
جو؟ ڪنهن جو نه. جيڪڏهن ڪو شخص ڪنهن قسديءَ
کي جيل مان هڻيسه لام آزاد ڪرائي ڇڏي ته هو ان جو

گور کي سيوک ڪو ڏک نه پياپيءَ ،
گور کا سيوک ڏه-دس جا پسيءَ .

جيڪڏهن (ڪمائي ڪرڻ سان) گورو اندر ۾ درشن ٿئي
نه انهيءَ سان سڪ ڳالهيون اولهيون ڪري ٿو، پوءِ سڪ کي
ڪوبه ڏک ڪونهي. اُگر ڪو ڪوٽو ڪم اچي ويو ته پيار سان
پرڳيندو. ڇو نه کيس خبر آهي ته جڏهن اهو پورو ٿيندو تڏهن
سڀ سُڪ ٿي ويندا .

گور کي مهما ڪٿن نه ڄاڻي ،
پار برهم-گور رهيا سمائي .
چون ٿا ته گوروءَ جي ڪهڙي مهما ڪجي ! گورو پار برهم
آهي، گورو پرميشور آهي، گورو ست پرش آهي .
ڪم نانڪ جا کي پوري پيا ڪم ،
گور چرني ٿا ڪا من لاکم .

هاڻا گورو صاحب فرمائين ٿا ته جنهن جو تمام اُتر پياڻ آهي،
انهيءَ جو ئي گوروءَ سان پورن پيار ٿئي ٿو ۽ هن جو گوروءَ
سان ناتو جڙي ٿو. نه ته ڪم، ڪروڌ، لوپ، موه، آهڪار
۽ ٻيا سنساري ماڻهو، هن کي گوروءَ طرف وڃڻ ٿي ٿا ڏين .
تمام وڏا پياڻ هجن جو انساني چولو ملي انهيءَ کان وڏا پياڻ
هجن جو ستگرورو ملي ۽ نام ملي . بس .

سڪ ڪٿي نظر نٿو اچي.
"ٽالڪ صاحب جن فرمائين ٿا:
"سج ٿان پڙ ڄاڻي سڪ سڄي لي،
دها ڄاڻي ڄڻ ڪي ڪچڙ پڻ دان ڪري"
سڪ جو ڏور آهي ته سگورو ڪان اهديش وٺي، ڪمائي

ڪري اندر وڃي، فرمائين ٿا:
"سج ٿان پڙ ڄاڻي ڄان آهر ٿيرڻ ڪري ٺواس"
جيڪو ڏسون دوار ۾ پهچي، اتي سڄي آمر ٿر ۾ نشان
ڪري ٿو اهو سڄو سڪ آهي. ڇوڻ ٿا ته جيڪڏهن ڪنهن جو
من گورو جي چرلن ۾ لڳي وڃي ۽ آندر گورو جو درشن
ٿي وڃي ته پوءِ ڏپ ڇاڇو؟ پوءِ ڏک يا سڪ آهر نٿو ڪري.
مالي اچي وڃي. گورو آمر داس صاحب جن فرمائين ٿا:
"ٽالڪ جن ڪو سگورو مليا تن ڪا ليڪا ٺڙيا"

گور ڪي سيدوا پاڻي مان، گور اوڀر سدا قربان.
جيڪڏهن گورو جو سڄو شيوڪ ٺجي ته سڄڪڏ تائين
ڪير به نٿو روڪي سگهي. سڌو اتي پهچي، مان پاڻي ٿو.
گورو آرڄن صاحب جن فرمائين ٿا ته اهڙي گورو ٿان اسين
ٻار ٻار ٻهار آهيون، قربان آهيون.

گور ڪا درسن ڏيڪه نهال،
گور ڪي سيوڪ ڪي پورن گهال.

جيڪڏهن سڪ گورو جو درشن ڪري بيجد خوش ٿي،
ته سمجهو ته سندس ڪمائي اوچي آهي پر جيڪڏهن
نٿي، ته سڌو ٺرڪ ۾ ٿو پهچي. هڪ مهال ڇوڻ
نندا ٿو ڪري ته سڌو ٺرڪ ٿون بيمڪ نندا ڪون ٻڙائي،
"بيج ڪو پتي گوران ٿون واسا ٿيندي جنر نصائي."
ڪي ٺرڪ تنهان ڏا واسا ٿيندي جنر نصائي.

گورو جي ڏکيل ڪي پرميشور به نٿو سڀالي.

لڳا نه اسان جو گورو وارو انهن جي رياست ۾ آهي اتي
 باهران گهڻيئي سڪ وڃن ٿا، پاڻيهي هڻو پئج سڪ انهن مان
 کڻندو. اهو ٻڌي سڀني پڇتارو ۽ چوڻ لڳا ته اسان جو نه
 پاڻڪي پيش ڪيو. آخر چوڻ لڳا ته ”اسان جي سمجهه ۾
 ڪجهه نه نٿو اچي بادشاهن جون رمزون بادشاهه ئي سمجهن.“
 حقيقت ۾ اسين نالي ۾ سڪ آهيون پر اسان ۾ سڄي سڪ جي
 لياقت ڪانهي. هڪ دفعي پٽن سري گورو ارڄن صاحب جن
 کي عرض ڪيو ته اسان جي نياڻيءَ جو وواهه آهي هر هڪ
 سڪ کان هڪ ٽڪو اوڙ ڪرائي ڏيندا ته اسان جو ڪارج ٿي
 ويندو. گورو صاحبن چيو ڇڏو. پٽ ڏاڍا خوش ٿيا. انهن
 ويچار ڪيو ته هيٺانهن قابل قنڌار ٿاين، هوڏانهن بنگال ٿاين
 سڪ آهن، هزارين رپيا ڪٺا ٿي ويندا. ڪجهه ڏينهن اهڙي
 طرح گذري ويا. آخر هڪ ڏينهن هڪ جوڙي عرض ڪيائون
 حضرا! اسان کي هر هڪ سڪ کان ٽڪرو وٺي ڏيو. وري
 گورو صاحبن چيو ڇڏو ۽ ٻيا به مهينا گذري ويا. پٽن وري
 عرض ڪيو مهاراج! اسان کي شادي ڪرائڻي آهي ڪرپا
 ڪريو. گورو جن چيو سڀاڻي توهان کي ڏيندس. هاڻ ستن
 وٽ ڇا هوندو آهي؟ پٽ سوچڻ لڳا ته اوڙ ٿي ڪونهي
 پتو ناهي ته ڪٿان ڏيندو. جڏهن ٻيو ڏينهن ٿيو ته نه ڪا
 سنگت ئي آئي نه پيٽا ٿي. گورو جن ساڍا چار ٽڪا پٽن
 جي اڳيان رکيا ۽ چيو ته هي وٺو. پٽ حيران ٿي ويا، چوڻ
 لڳا ته هي ڇا آهي؟ گورو صاحبن چيو ته پهريون سڪ
 گورو نانڪ صاحب، ٻيو سڪ گورو انگد صاحب، ٽيون سڪ
 گورو امر داس صاحب، چوٿون سڪ گورو رام داس صاحب ۽
 اٺ سڪ مان آهيان.

پٽ ڏاڍا ناراض ٿيا. خير وڌيڪ ڇا ٿيو تنهنڪري ڇڏي
 ڳالهه جو مطلب اهو آهي ته سچو سڪ ئي نه ڏاڍو ڏکيو آهي.

گور پرميسر ايسو چاڻ،
جو تس پساويءَ سو ڀرواڻ.

ڏاڍي ڏکي ڳالهه آهي. ايتائين من کي مڃائڻ نه ڪرڻو
۽ بزمبشور هڪ ئي ڳالهه آهي. انهيءَ منزل تي پهچڻ ڪيئن
ورائي جو ڪم آهي نه ته من ڪيترائي شڪشوه پيدا ڪري،
آپاڙ آڻڻو چڏي. اها سکيا ڪرڻو ڏانڪ صاحب جن جي آهي.
امام اوجي منزل آهي. آسان ڪم ناهي.

گور چوڻي جا ڪا من لاهيءَ،
دڙڪ دره ڀرم ٿا ڪا ڀاڳيءَ.

فرمائين ٿا ته تڙ ڏرواڙا چڏي، سورج منڊل، چنڊو
منڊل ۽ ٿارا منڊل لنگهي، ڪرڻو ۽ جي چوڻن ۾ پيار لڳي
وڃي. پوءِ ڏک ڇا جو؟ جڏهن ڪا اڪليف ايندي ته سڱورو
ان لاءِ ٻڌائيندو ته هي ڏک تنهنجي فلاڻي پوئين ڪرم ڪري
آهي، تنهن ڪري پيار سان پرڳي وٺ. جيڪڏهن ٻالڪ
ٻار کي ماءُ جي گود ۾ چڏي ڏئي ته کيس ڪهڙو ڏڪر؟
ماءُ کيس سنان ڪرائيندي، ڏوٽندي، ڪارائيندي، پيئاريندي
مطلب ته سندس سموري سنڀال ڪندي. اهڙي طرح
جيڪڏهن سڪ ٻار کي ڪرڻو ۽ جي حوالي ڪري چڏي ته
کيس ڪو به ڏک نه ايندو. پوءِ باقي کيس ڪهڙو ڇا؟
”ملها رام بي آنت سڪ.“ هڪ دفعي حيدرآباد جي نظام،
ڪرڻو ڪرندڙ سڱهه صاحب جن کي چيو ته پنڇ سڪ ڏياري
مرڪليو. ڪرڻو صاحب پنهنجن ديوانن ۽ اهلڪارن وغيره کي
چيو ته نظام جي حڪم جي تعميل ڪريو. هو چوڻ لڳا ته
هر نام سڱهه، وڃي سڱهه، وغيره مضبوط ۽ بهادر سڪ آهن انهن
کي مرڪلي ڏيو. ڪرڻو صاحب کي ته فقط پرڳي وٺي هڻي،
کي مرڪلڻو ڪونه هو. سو اهو حال ڏسي کلي چوڻ

لڳا نه اسان جو گورو وارو انهن جي رياست ۾ آهي اتي
 باهران گهڻيئي سڪ وڃن ٿا، پاڻي هي هُو پنج سڪ انهن مان
 کڻندو. اهو ٻڌي سڀني پڇتايو ۽ چوڻ لڳا ته اسان ڇو نه
 پاڻي پيش ڪيو. آخر چوڻ لڳا ته ”اسان جي سمجهه ۾
 ڪجهه به نٿو اچي بادشاهن جون رمزون بادشاهه ئي سمجهن.“
 حقيقت ۾ اسين نالي ۾ سڪ آهيون پر اسان ۾ سڄي سڪ جي
 لياقت ڪانهي. هڪ دفعي پٽن سري گورو ارڄن صاحب جن
 کي عرض ڪيو ته اسان جي نياڻيءَ جو وواهه آهي هر هڪ
 سڪ کان هڪ ٽڪرو اوڙ ڪرائي ڏيندانه اسان جو ڪارج ٿي
 ويندو. گورو صاحبن چيو چڱو. پٽ ڏاڍا خوش ٿيا. انهن
 ويچار ڪيو ته هيڏانهن قابل قنڌار ٿاين، هوڏانهن بنگال ٿاين
 سڪ آهن، هزارين رپيا ڪٺا ٿي ويندا. ڪجهه ڏينهن اهڙي
 طرح گذري ويا. آخر هڪ ڏينهن هٿ جوڙي عرض ڪيائون
 حضور! اسان کي هر هڪ سڪ کان ٽڪرو وٺي ڏيو. وري
 گورو صاحبن چيو چڱو ۽ پيا به مهيا گذري ويا. پٽن وري
 عرض ڪيو مهاراج! اسان کي شادي ڪرائڻي آهي ڪرپا
 ڪريو. گورو جن چيو سڀاڻي توهان کي ڏيندس. هاڻ ستن
 وٽ ڇا هوندو آهي؟ پٽ سوچڻ لڳا ته اوڳڙ ٿي ڪونهي
 پتو ناهي ته ڪٿان ڏيندو. جڏهن ٻيو ڏينهن ٿيو ته نه ڪا
 سنگت ٿي آئي نه پيٽا ٿي. گورو جن ساڍا چار ٽڪا پٽن
 جي اڳيان رکيا ۽ چيو ته هي وٺو. پٽ حيران ٿي ويا، چوڻ
 لڳا ته هي ڇا آهي؟ گورو صاحبن چيو ته پهريون سڪ
 گورو نانڪ صاحب، ٻيو سڪ گورو انگد صاحب، ٽيون سڪ
 گورو امر داس صاحب، چوٿون سڪ گورو رام داس صاحب ۽
 اڌ سڪ مان آهيان.

پٽ ڏاڍا ناراض ٿيا. خير وڌيڪ ڇا ٿيو تنهنڪري ڇڏي
 ڳالهه جو مطالب اهو آهي ته سڄو سڪ ٿيڻ ڏاڍو ڏکيو آهي.

گور ڀر-ميسر اڪو جان،
جو تس پاويءَ سو پروان.

ڏاڍي ڏکي ٻالھ آھي. اهنائين من کي مڃائڻ نه ڪورو
۽ ڀرميسور هڪ ئي ٻالھ آھي. انهيءَ منزل تي پهچڻ ڪيئن
وولي جو ڪم آھي نه ته من ڪيترائي شڪ شبره پيدا ڪري،
اڀار آڻيو ڇڏي. اها سکيا ڪورو نانڪ صاحب جن جي آھي.
امام اوجي منزل آھي. آسان ڪم ناھي.

گور چوڻي جا ڪا من لاميءَ،
دوڪ درد ڀرم لاڪا ڀاڳيءَ.

فرماين ٿا ته نٿو دروازا ڇڏي، سورج منڊل، چندرما
منڊل ۽ تارا منڊل لنگهي، ڪوروءَ جي چرڻن ۾ بهار لڳي
ويو. پوءِ دڪه ڇا جو؟ جڏهن ڪا تڪليف ايندي ته سگورو
ان لاءِ ٻڌائيندو ته هي دڪه تنهنجي فلاڻي پوئين ڪرم ڪري
آھي، تنهن ڪري بهار سان پرڳي وٺ. جيڪڏهن ٻالڪ
ٻالڪ کي ماءُ جي گود ۾ ڇڏي ڏئي ته کيس ڪهڙو نڪر؟
ماءُ کيس سنان ڪرائيندي، ڏوندي، ڪارائيندي، پيئاريندي
مطلب ته سندس سموري سنڀال ڪندي. اهڙي طرح
جيڪڏهن سڪ ٻالڪ کي ڪوروءَ جي حوالي ڪري ڇڏي ته
کيس ڪو به دڪه نه ايندو. پوءِ باقي کيس ڪرڻو ڇا؟
”مليا رام بي آنت سڪ.“ هڪ دفعي حيدرآباد جي نظام،
گورو گوبند سنگھ صاحب جن کي چيو ته پنج سڪ ڏياري
مرڪليو. گورو صاحب پنهنجن ڊارائن ۽ اهلڪارن وغيره کي
چيو ته نظام جي حڪم جي تعميل ڪريو. هو چوڻ لڳا ته
هر نام سنگھ، وڻر سنگھ وغيره مضبوط ۽ بهادر سڪ آهن انهن
کي مرڪلي ڏيو. گورو صاحب کي ته فقط پريڪشا وٺڻي هئي،
سڪن کي مرڪلڻو ڪونه هو. سر اعر حال ڏسي کلي چوڻ

سمت سنگ جا وچن - (۲)

راڳ گونڊ - مڪلا ۵.

گورو گورو گور ڪر من مور،
گورو بنا مين ناهين هور.

هاڻ گورو ارڃن صاحب جن فرمائين ٿا ته اي من! تون
گورو گورو ڪر. مونکي گورو کان سواءِ ٻيو ڪو به نظر نٿو
اچي. انهيءَ برابر مونکي ٻيو ڪو پيارو ڪونهي. ڪهڙو نه
آتم ويچار آهي!

گور کي ٿيڪ رهڻ دن رات،
جاڪي ڪو نه، مڻيءَ دات.

دنيا جون جيڪي به بخشيشون آهن سي سڀ بي بها
آهن. بادشاهتون، حڪومتون سڀ ناس ٿي وڃن، پت ڌيرون
به سڀ گذاري ويندا، پر جيڪا ذات يا بخشيش گورو ٿو
ٿئي سا ڪڏهن به فنا ٿيڻي ناهي. هو ڪهڙي ذات ٿو ٿئي؟
جنهن کي نڪو چور چورائي ٿو سگهي، نڪو جمود
پيو. جنهن ڪري ڌرماء جي درٻار به وڃي
پوي. انهيءَ نام برابر بي ڪا به ذات ڪانهي. وڌيڪ
من ٿا ته اسين رات ڏينهن، سمهڻي جاڳندي گورو
يان به مڱن آهيون اسان کي ٻئي ڪنهن سان به پيار

وسي رهيو آهي. پر نه ستگورو مليو نه پر دو کليو ۽ نه امرت
بتائين. جيڪو ستگورو کان نام ولي ڪمائي ڪريو، ستگورو
انهيءَ کي پار بڙهر ۾وليو وڃي ۽ جيڪر اني بهچي ٿو سر
آمرت ٻيئي ٿو. گورو امرتاس صاحب جن فرمائين ٿا:
”ڪاٺا آندو امرتساڄا من پيو پائي سڀائي هيء.“ سچو
امرت هن سرور آندو آهي. پاڻ جي لاهڻ لاءِ سچي برعماند
۾ هڪ ئي دوا آهي اها ڪهڙي آهي؟ نام. گورو ارڃن
صاحب جن فرمائين ٿا، ”سڀ روگ ڪا اڙڪد نام.“ نه ليرت،
نه جپ، نه تس، نه ٻڙهڻ نه پڙهڻ، (گرت ۽ بولون)، انهن
۾ مڪتي ڪونهي. گورو نانڪ صاحب چوڻ ٿا:

ٻڙنه جيتي اوس اوس ٻڙنه جيتي ماس،
ٻڙنه جيتي آرجا ٻڙنه جيتي ساس،
نانڪ لکي اڪ ڪل دور ڌرمي جهڪن جهاک.

ٻڙهڻ ٻرو ڪراوي، جيتائين آندو پر دو نه کلي، مان ٻڙهڻ
لاءِ منع نعر ڪريان پر ٻڙهڻ مقصد ڪراوي. ٻڙهڻ ڇو ٿي
ڪهڙو آهي؟ ”آندو پر دو ڪولڻ“. جي پر دو نه کليو نه ٻڙهڻ
مان ناندو ڪهڙو؟ نام ئي آهي جيڪر جنم جنم جي مل
لاهي ٿو.

جن نانڪ اٽم پڌ پائيا ستگورو ڪي ٿو لاء.

هاڻا سري گورو رامداس جن چوڻ ٿا نه اسين ستگورو
هي شرن ۾ وياسين، انهن سان ٻار ڪهوسين، انهن سان ڪي
نام ڏنڊ اسان جي آتما اڪال پرک سان ملي وڃي.

”سبد سني ٿان دور هڻايو، مٿس ماري هر جهڙو پراڻو آهي.“
 اام جي ڪمائي ڪرڻ واري ويجهو جمدوس ٿو اچي پر پاڻ
 ستگورو اچي ٿو. پر جي ڪمائي نه ڪبي نه ستگورو اچي يا
 نه اچي سدس سوچ. پر اها هن جي مهانتا ۽ مهر پائي آهي
 جو هو اچي ٿو. ٿوهين پراڻي ستسڪين کي مرڻ مهل ڏسو
 نه ڪيئن ستگورو اچي ٿو ۽ ڪن پاڻ سان واهو وڃي. ڪورو
 امداس صاحب جن فرمائين ٿا:

”نانڪ جن ڪو ستگورو مليا تن ڪا ليڪا نه ٿي.“

اوڻ ٿر ٿر جوڻ پوئيه، وچ وسڻا ڪر وڪوال.
 يعني جن کي پورو ڪورو نه ماڻو ۽ پنجن شبدن جو رستو نه مليو
 آهي بار بار مرندا ۽ ڄمندا ۽ گندبن گندبن جو ٻين ۾ ويدا.
 گرانٿ صاحب جي هڪ هڪ پي، هڪ هڪ ٺڪر
 شبد جي مهما ڪيل آهي. پر جيڪڏهن جهري کي سورج نه
 ڏسڻ ۾ اچي نه ڏوڏ سورج جو ڪونهي. ساڳيءَ طرح جي
 ڪير اها ڳالهه نه ويچاريندو ته ڪورو صاحب جن نه تصور ڪونهي.
 اونها پاس داس نه پيڻيئي، جن انتر ڪروڙ چنڊال.
 سري ڪورو امداس جن فرمائين ٿا جن ۾ تعصب ۽ پڪشاهت
 آهي، اهي ننڍڪ، ڪوڙا الزام لڳائڻ وارا آهن ۽ انهن
 وقت وهڻا نه نه گهرجي. انهن جون ڳالهيون نه نه ٻڌڻا گهرجن.
 ڏسو جيڪڏهن اسان جي رٿي ۾ ڪا ڪوس ڪٽيندڙ پيئي
 اچي نه اسان کي جيڪر روئي نه ڪانه وئي، اهڙي طرح
 جنهنجي هڙدي ۾ ڪروڙ آهي اتي شائتي ڪئي!

ستگورو پر ڪهه اهرتس وڌيا کي نساوه آءُ،

ان جنم جنم کي ميل اُٿري نرمل نام ڌرڙاءُ.

هاڻا انهيءَ ۾ ڪهڙي رمز آهي. هر ڪنهن انسان جي اندر،
 پوءِ چاهي هر ڪهڙي نه قوم يا مذهب جو هجي، اُمرت

نه پوءِ چرخو هلائيندڙ جو ڪري به نام ڏيئي سگهي آهي. جن
 جون اکيون کليل آهن اهي ستگورو جو قدر ڄاڻن ٿا پر جن
 جون اکيون بند آهن انهن کي ڪهڙي خبر نه ستگورو ڇا آهي.
 جڏهن حضرت عيسيٰ (Christ) کي ڦاسي ڏني ٿي ويئي،
 تڏهن آواز آيو ته جي ٽن چئين نه مان هنن کي ماري ڇڏيان.
 مگر ڪرائسٽ چيو، ”جي ٽن ڪرڻا ڪرڻ چاهين ته هنن
 کي اکيون بخش نه موندڪي سگهجي سگهن.“ هنن کي سمجهه ٿي
 ڪونه هئي ته ڇو ڪر هو.

ڪيترائي مستسڪي آهن ٿا ۽ چون ٿا ته مون کي نام ورتي
 ويه سال ٿي ويا آهن پر اُندو ڏري نه روشني ڪونه ٿي ڏسجي؟
 جي اُندو نه ويندا ته روشني ڪيئن ڏسڻ ۾ ايندي؟
 هڪڙهن بهار ڏاکڻو کان دوا وٺي ڪهت ۾ رکي ڇڏي
 ته بهاري ڪيئن لهندي؟ جهيٺاڻن نام جي ڪمائي نه ڪي
 جهيٺاڻن اُندو ٻڌو ڪونه ڪندو، شد پرگهت نه لهندو ۽ نه
 روح مالڪ سان ملندو.

ڏن وڌيائي وڌيائين، جو آتم هلي گور پاس.

هاڻي ڪورو رامداس جن فرمائين ٿا: اهي وڏن ڀائرن وارا
 آهن، اهي ڏن آهن جن ڪورو جي شون ولي نام جي ڪمائي
 ڪئي آهي.

جنان ستگورو پرڪم ٿا پيئيو، سي پاڪ هيٺ وس ڪال.
 فرمائين ٿا ته جن منهنجي پاتي ستگورو کي برابر نه ڪيو
 آهي ڏاڏا به نصيب آهن. جڏهن موت ايندي تڏهن ڪڏهن
 ويندا. انهن کي جمود وٺڻ واسطي ايندا.

هڪڙهن سک نام جي ڪمائي ڪري نه ڪورو اُمر داس جن
 جو ڪم ڪڏهن ڪورو ڪونه ٿيندو.

”هر ماري نه ڪائي، ڪورو ڪي سڄي نهر نه آئي.“

ٻيو ڪوبه ڏن ڪونهي. دنيا ۾ ڪورو ڪهڙي آهي،
سڪ لڙا آهن انهيءَ ڪري دنيا ڪوروپٽي کان نفرت ٿي
ڪري پر سچ اهو آهي نه:

”ٻن ڪورداڻي ڪوئي نه پائي، لڪ ڪوئي جي ڪرم ڪمائي.“
(سري ڪورو امر داس صاحب)

جيستائين ڪورو ڪورو نه گذريو آهي تيستائين نام ڪونه ملندو.
ٻورا ڪورو هندن ۾ به آهن، مسلمانن ۾ به آهن، پر انهن سان
ميلاب پاڻن سان ٿئي ٿي. توهين ”انند صاحب“ ۾ روز گزرو
نا ڪورو امر داس صاحب جن جون ٿا:

”ڏور ڪرم پالڻا نڌ جن ڪو سي نام هرڪي لائي،

ڪهي نانڪ نه سڪ هون ٿا گهر انند واجي.“

ڌر درگاه مان جن کي مانڪ ڏيڻ چاهي ٿو انهن کي پٺڻ
آچيو؟ انهن اندر انند شد وڃي ٿو، پاڻي ٻاهر ٿي ٻاهر
رهيا، خالي آيا خالي هليا ويا. سندن آليا شد سان ڪونه
گهڙي. اها دولت سٺ اسان واسطي ڪٿي ٿا اچن پر اسين
انهن سان ڪهڙو ورڻاءُ ٿا ڪريون؟

اسين انهن کي چئون ٿا ته توهين اهي اڀدش اسان کي
چو ٿا ڪريو؟

حضور محمد صاحب جا ڏند پکا ويا، حضور عيسائي
(Christ) کي سرويءَ تي چاڙهيو ويو. ڪورو ليخ بهادر جن
جو چاندني چونڪ دهلِيءَ ۾ سر لالو ويو، ڪورو ارجن صاحب
جن کي ٽنل ٽرن ٿي وڃاريو ويو، ڪورو نانڪ دهرجن کي قيد
ڪيو ويو، جيمن پائشافيءَ کي گرائياري جي قلعي ۾ بند ڪيو
ويو. مطلب ته هو اسان کي ڪڍڻ اچن؟ اسين هنن کي دک
ڏيون. هو (ڪال پگراڻ) بيپنجن چاڙڻ کي ستن جي مخالفت
”م ساڻ ساڻ مرگيندو آهي، يعني جتي رحمان (دال) آهي
(ڪال) نه آچيو.“

چڏين. جيڪڏهن هنن انساني جبر ڀائي نام جي ڪمائي نه ڪئي ته کين ڌڪار آهي. فرمائين ٿا ته اي واهگورو! تون مون تي اها ڪر ڀا ڪر، ڪوگورمڪ، مهاڻا، سنت، سڄڪنڊ ڏانهن وڃڻا وارو ستگورو ملاء ته اهو مون کي تنهنجي ڀر ۾ پيار جي اوستا سمجهائي.

هؤن تس وٽھ چؤ ڪنيئي، مٿن نام ڪري پرگاس .
 ٿر مائين ٿا جيڪو مون کي نام ڏئي، مان انهيءَ کي تن من
 ڏن ڏيڻ لاءِ بيار آهيان . مان انهيءَ تان بار بار قربان ٿيڻ لاءِ
 بيار آهيان .

میری پریتما ہ۔۔۔ اُن جیوا نام دیائی ،
 بن ناوی جیوٹ نہ ٹیئی میری سنگور نام درزاء ۔

فرمائين ٿا: اي پرميشور! بنا نام جيئن نثر پڄي. چاهيان
ٿو ته سڄي عمر انهيءَ نام جهيندو رهان. اي ستگرو! تون
هندي نام ڏي!! جيئن مان نام جي توهان ملي وڃان،
انهيءَ شيرا ڪريان. هاڻ ٻڌايو ته جي نام لفظ هجي ته ڪتاب
پڙها يا آهن. گوروءَ وٽ وڃڻ جي ڪهڙي ضرورت آهي؟
نام نه گورو کي آهي، نه عربي، نه فارسي ۽ نه سنسڪرت.
اهو لکڻ پڙهڻ ۽ ڇوڻ به نه ٿو اچي. ملي ڪڏهن ٿو؟ ڪڏهن
ٿو دروازا ڇڏي مٿي چڙهي. جي ائين ئي ملي وڃي ته گورو
آهر داس صاحب رڌ اوستا به ٻارهن سال پاڻي ڇو ڏيو يا
ٻين مهاڻن محنتون ڇو ڪيون؟

نام اہولک رتن ہیء پوری سنگور پاس ،
سنگور سیوی لگیا کہ رتن دیویء پرگاس ۔

فرمائين ٿا ته نام آمولڪ دولت آهي پر پوري گروء يا
ڪامل مرشد وٽ آهي. سچو گورو گرنٿ صاحب پڙهي ڏسو
ته پوري گروء جي مهما ڪيل آهي. نام جي ڌن کان مٿي

ست سنگ جا وچن

سري راج - محلا ۴۰

نام ملي هن کوپتلي بن نامي ڌرگم جيواس .
هيءُ مضمون سري گورو رامداس جي مپراج چولن پالشاھيءَ
جو آھي .

جھڪڏهن سڄي شائي وڻي آھي تہ اھا نام م آھي .
ڪروڙن کنڊن برهمڊن جي بادشاھي ملي وڃي تڏھن بہ
شائي نہ ٿي ملي ، ڪروڙن پدارت پڙڻ لاءِ ملن نہ بہ شائي
نہ ٿي ملي ، بہن اکرن ۾ رتن چڙهي نہ چيترن بہ نہا
جا سامان آھن انھن ۾ شائي ڪانھي . جھڪڏهن آھي نہ بہ
نوري وقت لاءِ . جيڪا سڄي شائي آھي سا انسان هي آندو
آھي . بہ آندو ٿين پردي کلڻ جي شائي ڪولہ ملندي . شائيءَ
، پراپتي نام ۾ آھي . جي شائي باھو هجي نہ جيڪي علم
سائنس پڙھيل آھن انھن کي ملي . اھو علم ڪھڙي ڪر چو ،
بھيڪري انسان فاصلي ٻڌجي ، انسان جو فطام ڪري .
ڪوئي گورمک سچڻ جي مليءَ ،

مٿن دسي پرپ گسڻ تاس .

گورو رامداس صاحب فرمائين تہ شائي نام ۾ آھي ، خوشي
ام ۾ آھي ، تسلي نام ۾ آھي ، بہا نام جيئن ڪتا ٻلا پيت
پرپ ھليو وڃن تيئن انسان بہ ھليو وڃن . جھم پرھاد ڪيو

پير سنت سنگه وارو

حضور بابا ساون سنگيه جي دياراج هن
جا مڪر واڪ ست سنگه

ٻنهن ڪري هي موقعز آهي ... سوچڻ جو، سمجهڻ جو،
هڪڙو وقت ويو سو ويو، باقي جهنگي آهي سر نه وڃا پون.
ڪڏهن شيدا پاسي مهالما جي، شرن ولي پنهنجي ”نچ ڪهر“
ڏانهن وڌا پون. جيئن سامي جن فرمائين ٿا:

”گدري سا گدري، باقي رک رهه سان،

- وڃي ساڌ ٻيگه پر سامي پڻ ڪري،

له پوڃي پاڻا پوين کڻي ولن هه سان.“

ڪرشن باباڻي

”ڪٿي مٺي ڪانڊ سي ڪرڻي وش ڪي لوه،
ڪٿي تڄ ڪرڻي ڪريءِ تو وش سي امرت هويءِ.“
سنت مت ۾ ٿي مکيه ڳالهيون آهن. سنگورو، ست نام،
ست سنگم.

سنگورو مالڪ جو ماڻش روپ آهي جو هن دنيا ۾ اچي،
انسانن کي نام ڏيئي، پگتي ڪرائي، پوساگر پار ڪرائي
پنهنجي نج گهر، سچ ڪنڊ وٺيو وڃي.
ست نام. هي شبد ڌارا آهي جا مالڪ وٽان نڪري ٿي ۽
هميشه ۽ هر ڪنهن ۾ وڃي رهي آهي. انساني آتما جڏهن
سنگوروءَ جي ديا سان انهيءَ سان ڳنڍجي ٿي ۽ منجهس
لدولين ٿئي ٿي، تڏهن سندس هوميءَ ناس ٿيو وڃي
۽ اها کيس هن ستول دنيا مان ڪينڇي، سچ ڪنڊ کيو وڃي
۽ کيس جنم مرڻ کان مڪتي ڏيو ڇڏي.

”جيون مڪت سر آڪيئي جس وچون هوميءَ جاء.“

ست سنگم. سنگوروءَ جي حاضريءَ ۾ وهڻ، سندس وچن
سطح ۽ ويچارڻ، سنتن جي ٻاڻي پڙهڻ ۽ ويچارڻ اهو آهي
اهريون ستسنگ. سنگوروءَ جي بتايل نام جو سمون ڪرڻ،
سنگوروءَ جي روپ جو ڌيان ڪرڻ ۽ آتما کي شبد ۾ لدولين
ڪرڻ اهو آهي آندريون ستسنگ.

سنت مت ايترو قدير آهي جيترو انسان. اهوئي مڪتيءَ جو
ولو مارڻ آهي. ٻين سڀني متن ۾ ويچارڻ جو پيڌ آهي
سنتن جي ويچارڻ ۾ ايڪتا آهي. گورو نازڪ صاحب،
ڪبير صاحب، شمس تبريز، مولانا روم، سوامي جي، تلسي
صاحب، پلٽو صاحب، سامي صاحب وغيره، سڀني جي
ٻاڻي پڙهڻ ڏسو. هڪ ئي ڳالهه آهي. سنگور ڳوليو، نام وارو،
عمالي ڪري مڪتي پايو.

آهيون؟ ڇا، ڳوڙ ڳرھسٽ ٻڌائي، کائي، پي، سمڙي، آخر مري وڃڻ لاءِ؟ اهو نه ڄاڻو ٻه ٻيا ڪن. ٻاڻي هي عئل ۽ ٻڌي صاحب ڇا لاءِ ڏٺي؟ انهيءَ لاءِ نه ستيه ۽ استيه پرکيون، ٻيهڃو ڀار ۽ ٿرو سوچيون! دنيا جا ٻڌاروڻ جي استيه آهن، ماڻا جو کيل آهن، ٻي ٻڌا آهن انهن ۾ ايترو نه لهڻجي ويا آهيون جو ٻيهڃو ٽچ روپ، ٻيهڃو ٽچ ڊيس، جوڻي ستيه آهي ۽ امر آهي انهيءَ کي وساري ويٺا آهيون. ڪڙڻ سڪن ٻڌان ٻولدي، لوڪرون نه کائون ٿا، ڏکي نه ليون ٿا، پر نه سڌرون ٿا، نه سمجهون ٿا.

هيءَ دنيا اسپتال آهي، جتي اسن ڪار، ڪروڙ، ڊوٽ، موه ۽ اهنگار روپي بيمارين جي علاج لاءِ آيا آهيون، پر ان کي ٻيهڃو ڳوڙ سمڙي ويٺا آهيون. اسپتال کڻي ڪيتري نه سهڻي هجي پر ان ۾ ڪير سڪ سان رهي سگهيو؟ سڄو سڪ نه ٻيهڃي ڳوڙ ۾ ئي ملندو آهي.

”ٻيهڃي ڳوڙ“ واپس موٽڻ جي واٽ سسٽم آهي. هي سسٽم ڪڏهن گرنت يا ڪڏهن پر ٻيهر جي آڌار تي ٻيل ٺاهي پر ”انهڙو شد“ ڇڏي ڪي ڳوڙو نانڪ صاحب جن ”آءُ سچ ڄڻاڻ سچ هڻ پي سچ نانڪ هرو سي پي سچ.“ ڪولس ٿا، سڙي هن جو بڻياد آهي. هيءَ سسٽم مرن بعد مالڪ سان ماڻ جو انجام نٿو ڪري پر هن ئي حياتيءَ ۾ ڳوڙ ٻار ڇڏڻ کانسواءِ، دنيا جا ڪم ڪاريون ڪندي ٻريءَ کي پاڻي جي واٽ آهي. هي واد وواد، ڪيان ڳرشت ۽ ڳالهين ڪرڻ جو سسٽم نه آهي پر نچ ڪوڙي ۽ وهڻيءَ جو سسٽم آهي. سن اڪرن ۾، هي ڄاڻڻ جو نه پر ٻڌڻ جو سسٽم آهي.

To be and not to know, is the essence of this system

ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا:

ڏٺو.

جيڪڏهن ستگورو لاءِ پيار ۽ پُور آهي ۽ منجهس پورن
پرڻيم آهي ته سندس سروپ اندر اچيٿو. شبد، گورو ۽ جو
آلمڪ روپ آهي ۽ گورو، شبد جو انساني روپ آهي،
نهنڪري شبد ۽ ستگورو ٻئي هڪ ئي آهن. سو جيڪڏهن
اندر ستگورو سان ميلاپ ٿيو ته شبد سان ميلاپ ٿيو.
ٻائي چوڻي :

”شبد گورو، سرت ڏن ڇيلا.“

شبد ۾ زبردست ڪشش آهي. انسان جي آتما شبد جي ئي
انس آهي تنهن ڪري جڏهن شبد سان ملي ٿي تڏهن سرڻ
مان کينڊجي مٿي روحاني ديس ۾ چڙهي وڃي. پوءِ اندر
ستگورو جي انوراني روپ جي رهبري ۽ هيٺ جدا جدا
منزلن طئه ڪندي، آخر جتان شبد نڪري ٿو (سچ ڪند)
اٿي وڃي پهچي ۽ مالڪ سان اهڙي ريت ملي ٿي وڃي
جهڙي طرح جوت ۾ جوت يا سمنڊ ۾ قطرو.

”جڏهن جل مه جل آءِ ڪٽان،

تڏهن جوتي سنگ جوت سمانا.“

هي آهي سنت هت.

اسين جيڙ ڪيڏي نه اگهور نند ۾ آهيون. ڪاٺڻ، پيٽ ۽
سموڻ ۾ ئي پورا آهيون. اهو باد ٿي ڪونه اٿئون ته ڪو مرڻو
آهي. ٻين کي مرنڊو ڏسي به ائين سمجهي ويٺا آهيون ته
اسان کي مرڻو ئي ڪونهي. جيئن سري گورو نانڪ صاحب جن
فرمائين ٿا :

”ڪاٺا پيٽا هسٽا سٽا وسر گيا هيءَ مر ٿا.“

ٻيا گهڻي ٿا سوچ وڃار ڪريون، عقل جا داو پيچ لڙايون
پر اهو ڪي سوچون ٿا ته هن دنيا ۾ آيا ڇا جي واسطي

ڏنڌي ڏاڙيءَ جو، زال گهر ٻار جو، وڏياري لکڻ پڙهڻ
 جو، ڊاڪٽر مريضن ۽ دوائن جو، وغيره وغيره. اهي دليرو
 ڳالهون ۽ پدارت ناسوت ۽ بي بقا آهن تنهن ڪري انهن
 جو سمون ڪرڻ سان سرف يا آتما ٻاهر ٿيلجي ٿي. مالڪ
 امر ۽ آباسي آهي تنهن ڪري سندس نام جي سمون ڪرڻ
 سان آتما اندروني وڃي ٿي. اهو سمون ڇا آهي ۽ ڪيئن
 ڪرڻو آهي تنهنجو پڌر سندس ستڪورو نام ڏيڻ مهل ٻڌائين ٿا.
 سمون ڪندي ڪندي من ٻاهر ڊوڙي ٿو پر ان کي وري
 وري اندر آڻي اکين پٺيان ٻيهارڻو آهي. تنهن ڪري سندس
 مهالمائون چوندا آيا آهن ته تون دروازن کي ڇڏيو ڇاڪاڻ
 ته اسانجو من انهن تون دروازن ذريعي ٻاهر نڪري دليرو
 وهندڙ ڪري ٿو. سمون ڇڏهن ٻار ۽ پٽ سان ڪٿي ٿو،
 تڏهن سرف يا آتما هٿن ۽ پيرن مان نڪرندي اکين پٺيان
 ي تل وٽ ايڪاڪس (Focus) ٿئي ٿي. انهن ڪندي
 ي من ۽ آتما جي شڪتي ڇڏهن گهربل حد تائين وڌي
 تڏهن آندرين ديسن يا روحاني منزلن ڏانهن سک جي
 ري شروع ٿئي ٿي.

ن.

انهيءَ هنڌ تي (هن اکين پٺيان) پنهنجي ستڪورو جي
 ب سرف جو (نه فوٽي يا تصوير جو) ڌيان ڪرڻو آهي.
 انهيءَ ڪري ٿو ڪيو وڃي ته انساني من جو هڪ هنڌ
 ۾ ڪان ٿئي ٿو ۽ هيٺ تون دروازن ڏانهن ٿيلجي ٿو تنهن
 ستڪورو جي روپ جو ڌيان ڏيئي منجهس هڪ هنڌ
 ۾ جي عادت پڪي ڪئي.

]] ”گورو کي مورو من مه ڌيان،

گورو کيءَ سند منتر من مان.“

انسان جي اُڀري درگتي ۽ قياس جوڳي حالت ڏسي، سنت
 ستگورو وڌيڪ دٻا ۽ مهر جي نظر ڪن ٿا ۽ جيستائين ڪ
 ڪنهن جا ڪرم تمام پراڻا آهن، نام جي بخشش ڪن ٿا.
 اها هنن جي بي آنت ڪروڙا ۽ پلائي آهي جنهن سان هندجي
 هرديءَ جو پيالو هميشه ٽٽار آهي. جڏهن مالڪ جو ڳولائو
 ان حقيقت ۾ ڀروسو ڪري ته مالڪ کي ملڻ لاءِ ستگورو
 کانسواءِ ٻي واٽ ڪانهي، تڏهن هن کي پورن مهانما يا سنت
 ستگورو کي ڳولي، سندس شرن وٺي، کيس نام جي دات
 لاءِ ويٺي ڪرڻ گهرجي. نام وٺي، پنهنجي ستگورو ۽ پورن
 ڀروسو رکي، پنهنجي ٻڌيءَ ۽ چترائيءَ جو آڌار ڇڏي، هن
 جي هدايت موجب ڪمائي ڪرڻ ۾ لڳي وڃڻ گهرجي.
 ”يه ڪرني ڪا پيڌ هي ٺاهي ٻڌ وڃار،
 ٻڌ چوڙ ڪرني ڪرو تو پاو ڪڇ سار.“

سنت ستگورو يا ڪامل مرشد جڏهن نام بخشي ٿو تڏهن
 اندر وڃڻ جو طريقو سيکاري ٿو ۽ شش جي سرت يا روح
 جي تار، ڌن يا شبد سان ڳنڍي ٿو. ان بعد سک جي روحاني
 ترقيءَ جي جوابداري پاڻ تي هٻار ٿو ڪري جنهن ۾ شش
 جو ٻڌ حصو رهي ٿو. نام جي دولت حاصل ڪرڻ لاءِ، پهرين
 پوڙي سمرون، ٻي ڌيان ۽ ٽين ڏن آهي.

سمرون.

مالڪ اندر آهي ان کي حاصل ڪرڻ لاءِ اندر وڃڻو پوندو.
 اندر وڃڻ وارو ڪير؟ وڃي ڪٿان ۽ ڪيئن؟ اندر وڃڻ وارو
 اسانجو من آهي جنهن سان آتما ٻڌ ٻڌي پيئي آهي. اندر
 وڃڻ جو دروازو ٻن اکين جي پٺيان آهي، جنهن کي ”نيسروئل“
 چئجي ٿو ۽ اندر وڃڻ جو طريقو سمرون آهي. دنيا ۾ هر ڪو
 انسان ڪنهن نه ڪنهن ڳالهه جو سمرون ڪري پيو. واپاري

جڏهن جيو جي آندو مالڪ سان ملڻ لاءِ اڪر ۽ ٽوڙ ڄاڻي
 ٿي، جڏهن شش لائق ۽ ٻاڙ ٿئي ٿو تڏهن هينئر پورو سنڌ
 يا ڪامل مرشد سان ميلاب ٿئي ٿو. ايتري قدر جو ڪن
 حالتن ۾ سگورو اهڙي شش کي ڳولي وڃي ٿو اهي، اهڙا
 مثال گورو پڙهيءَ جي اڻهاس ۾ گهڻي ئي آهن. مولانا روم جن
 وقت، شمس تبريز صاحب جن ويا، ذاتي ذرمداس جن وقت
 ڪبير صاحب جن ويا، حضور بابا ساون سنگهه جن وقت،
 مهاراج بابا جتمل سنگهه جن ويا.

سامي جن فرمائين ٿا:

”جسڪو هن ويا اچي سڪ سڄيءَ سان،

تڏهن کي ڏيان ٽڪال ۾ من موهن مهني.“

ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا:

”جن ڏولدا ٿن پالبا، گهري پائي بيم.“

يعني جن اولهائيءَ ۾ وڃي ان کي ڳوليو آهي ٿن کيس پراڻو
 ڪيو آهي.

بالبل ۾ چيل آهي:

“Knock and it shall be opened,

Ask and it shall be given.”

جڏهن دروازو ڪڙڪائينديون تڏهن کليدو، جڏهن گهرنديون
 تڏهن ملندو. سو مالڪ هميشه سنڌ سگوروءَ جي چولي ۾
 موجود آهي پر ماني اٺويءَ کي ٿو چٻيڪو هن جي سڄي
 کوج ۾ آهي.

سگوروءَ جو نام ڏيڻ.

پراچين وقت ۾، ويندين پوين صدين تائين سنڌ مهاڻا ٿورن
 تمام گهڻي پريڪشا بعد شش کي قبول ڪندا هئا ۽ نام ڏيندا
 هئا. ستن جي اڻهاس ۾ اهڙا ڪيترائي مثال آهن. ليڪن
 هن گهور ڪاڇر جي سمي ۾ پاپ ۽ ڪڪر ۾ جو زور ڏسي،

”گورو ملا نه شش ملا لالچ ڪيلا داڙ،

دئون ڊوي ڌار ۾ چڙه پائر ڪي ناو.“

يعني اهو گوروءَ ۽ شش جو ملاڻا ناهي پر لالچ جو قندو آهي
۽ پٿر جي ٻيڙيءَ سمان آهي جنهن ۾ ٻئي ٻڏي وڃن ٿا. ان
جو مطلب اهو ڪونهي ته سچو سنت ستگورو آهيئي ڪونه.
جيئري جيئري ڪا شيءِ درلپ ۽ قيمتي ٿيئي اوتروئي
ان جو نٿل زياده ڪيو وڃي ٿو. ان مان ته اهو ظاهر ٿيئي
ته اصل موجود آهي. تنهن کانسواءِ جنهنڪي اصل گهرجي سو
نيستائين سڪ نٿو سمهي جيستائين ان کي پراپت نٿو ڪري.
جيڪڏهن اسان جو سچو هيرو نٿا هيرن ۽ کانچ جي ٽڪرن
جي ڏيڍ ۾ گر ٿي وڃي ته ان کي ڳولهي لهڻ تمام مشڪل
آهي، پر تنهن ڪري ان کي ڳوليو ڪونه ڇا؟

جڏهن کان هيءَ سرشتي ٻڏي آهي تڏهن کان انسان جي چوٽڪاري
واسطي، هڪ يا هڪ کان مٿي سنت ستگورو دنيا ۾ رهندو
آيو آهي، يعني هيءَ پٿري سنتن کان ڪڏهن به خالي ڪانهي.
سنت نلسي صاحب جن فرمائين ٿا:

”سنت نه هوني جڳت ۾ جل مرنا سنسار.“

سري گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا:

”جگ جگ پيڙهي گورو چليندي.“

يعني جڳن کان وٺي سنتن جي پيڙهي هلندي اچيئي.
وري ٻاڻي چويئي:

”ايڪو آمر ايڪا پانشاهي جگ جگ سرڪار بنائي هيء.“

يعني مالڪ هڪ آهي، سندس حڪم نه هڪ آهي. هو
سڀني جو بادشاهه آهي. سنت مهاتمون سندس سرڪار آهن
جي هر جڳهه ۾ سندس حڪم سان اچن ٿا، حڪم جو پرچار
ڪن ٿا ۽ واپس حڪم ۾ سمائجي وڃن ٿا. حڪم جو مطلب
شبد يا نام آهي.

گورو کي نه ٻڌو هي انهن ڳورن ۽ ستن ۾ ڀروسو رکي مائ
 ڪري ويهي رهيا آهن جي پنهنجو ڪارڊ ڀورو ڪري
 سائن ۾ سمائجي ويا آهن. نه اسان هنن کي ڪڏهن اکن
 سان ڏٺو ۽ نه انهن اسان کي پنهنجو شش قبول ڪيو.

جئن سوامي جي مهاراج جن فرمائين ٿا:

”ٻچن کي ڪو ڌارين آڻڪا،

جن ڪر ڪي آڻڪا نهن ڏيکيا.

ڀولن ۾ سڀي ان ڪي مهما،

ٿيڪ بانڌ من سڀڪا پرما.“

مولانا زور صاحب فرمائين ٿا:

”مڪمل از پيغمبر ايام خورشيد،

نڪر ڪر ڪن نرن وڻو ڪار خورشيد.“

يعني پنهنجي وقت جي گورو کي نه ڄاڻ، نه ڏنڊي ڀڄارڻ
 ۽ پنهنجي عقل تي ڀروسو نه ڪر. ٻئي هڪ شعر چيو آهي:

”ٻئي ٺهاري زمين ۾ ڀڄندو ڇو ڇو.“

يعني مل هرڻ جي ڏن مان اڏامي ويل ڪتوري ڳولڻ جي
 بڪار ڪوشش نه ڪر.

اهڙو ڀورو سنت سنگورو هو خود وقت ۾ آهي؟

اڄ ڪلھ دنيا ۾ جيترا گورو آهن اوڻا شش ۾ ڪونهن. تنهن
 ڪري دنيا ڳر ڀڳتيءَ مان وشواس گهٽائي ڇڏيو آهي. اهو
 اسان هر ڏيڻو آهي. اسان جو من ٽرمل ڪونهي، جڏهن ڪري
 سچ ۽ ڪوڙ جي پير ٿا ڪري سگهون. دنيا جا چيرو،
 مالڪ کي ملڻ جي مراد سان نه، پر ڏن يا اولاد يا ناموس
 يا تندرستي يا ٻي ڪا لالچ من ۾ رکي گورو ڪن ٿا ۽ انهن
 کي گورو به اهڙا ٿا ملن. جهڙوڪ ڪهڙو ٿو نڪري سر
 ڪمر صاحب جن فرمائين ٿا:

ڪري ٿو پر دنيا ۾ نه رهبري ڪري ٿو ۽ پنهنجي سڪ کي
وشيه وڪارن کان بچائي ٿو.

”ستگور سڪ ڪا هلت پلت سنواري.“

ڪيترائي وڏا ڊاڪٽر ۽ حڪيم پنهنجي آزمودن جا ڪتاب
لکي ويا آهن جي علميت جي لحاظ کان بالڪل مڪمل
آهن. ڇا انهن ڪتابن جي پڙهڻ سان ڊاڪٽر يا حڪيم ٿي
سگهيو؟ جيستائين ڪ موجوده وقت جي ڊاڪٽر جي هت
هيٺ ڪنهن ميڊيڪل ڪاليج ۾ سکيا نه وئي ئيستائين
پورو ڊاڪٽر نٿو ٿي سگهجي؛ ان سان گڏ ڀلي ماضيءَ جي
ڊاڪٽرن جي ڪتابن جو اڀياس ڪجي ۽ انهن مان لاپ وٺجي.
وڏن ستن ۽ مهائائن جي وقت ۾ دنيا انهن جو چوڻ نه
مڃيو، انهن جو اُپديش نه ٻڌو ۽ انهن جو قدر نه ڪيو. ڪي
ڪي ڀاڳن وارا هئا جن انهن جي شرن ورتي. پر جڏهن
اهي ست دنيا ڇڏي ويا اڏهن انهن جو قدر ٿيڻ لڳو.
گورو نانڪ صاحب جن جو ان وقت قدر نه ڪيو ويو، مهائما
يسوع (Christ) کي عذاب ڏنا ويا ۽ صليب تي چاڙهيو ويو،
ساڳي حالت منصور، سقراط ۽ پلٽو صاحب سان ڪئي ويئي.
گورو ارجن صاحب جن کي نئل ٽئي تي وهاريو ويو، وغيره
وغيره. ائين ئي ٿيندو آيو آهي جو اسين انڌا جيو وقت جي
گورو جو قدر نه ڪري، ماضيءَ جي مهائائن جي ٿيڪ
وٺون ٿا. جن سان نه شخصي ناتو رکي ٿو سگهجي، نه انهن
جي رهبري ملي ٿي سگهي ۽ نه انهنجي پگتي ڪري ٿي
سگهجي. پر پگتيءَ کانسواءِ پنهنجي نچ ڏيس ۾ پهچڻ
ناممڪن آهي. جيئن سرامي جي مهاراج جن فرمائين ٿا :
”هن گورو وقت پگتي نهين ٻاوي،
بنا پگتي ست لڪ نه جاوي.“

پر افسوس جو اسين جيو، موجوده وقت جي (Contemporary)

انهيءَ ئي سنت کان سيڪر پريءَ جي رات وٺندو اچي ٿو.
پر ائين نه آهي، ٽينڪري وقت ۽ وقت دنيا ۾ سنت ۽
ستگرو پيدا ٿيندا آيا آهن.

ٻاڻي چوڻي: ”ديوي سي ديوا پر ٿاڻيا.“
هڪ ٻرندڙ ڏيئي مان پيو ڏيڻو ٻاري سگهيو. جيڪڏهن ماضيءَ
جا سنت جيون کي چٽائي سگهن ته پوءِ منهن جي اڇا جي
ضرورت ئي ڪهڙي؟ مالڪ اهڙو سمرڪ ڪونهي ڇا جو
جيون کي پاڻ مان پاڻيئي باخبريءَ مدد کانسواءِ ملائي
سگهي؟ ڇاڪاڻ ته انسان کي انسان ئي سمجهي سگهيو؟
سمجهائي سگهيو ٻين ڪري مالڪ پاڻ انسان جو چولو
ڌاري، سنت ستگرو ئي سار ۾ اچيو. جهڙيءَ طرح
سورج جي ٿوڻي يا مروج مان روشني نٿي ملي ٿيڙيءَ
طرح ڪيئن مهالما يا سنت جي تصور جي ڌيان ڪرڻ سان
آلڪ شڪتي نٿي ملي. ڏيه ڌاري ستگرو مهان چيٽا
جو سمندر آهي. هر پنهنجي مثاليستي آلڪ شڪتيءَ سان
شش ۾ چيٽا وڌائي ٿو، سندس سرف کي شهد يا نام سان
ڳنڍي ٿو.

گروءَ جي ڀڳتي، مالڪ سان ملڻ لاءِ ضروري آهي.
ڇاڪاڻ ته گورو مالڪ مجسم (God Personified) آهي.
جيڪڏهن سڀ پنهنجي گروءَ جي شڪل ۾ نه ڏٺي آهي
ته هن سان ڀار ڪيئن ڪري سگهندو؟ سندس ڀڳتي ڪيئن
ڪري سگهندو؟ مالڪ سان ٿاڻو جهڙو آهي ته گروءَ سان
شخصي ٿاڻو جهڙو ضروري آهي، انهيءَ ڪري ئي ٻاڻيءَ ۾
سنت يا ساڌ جي سنگ جي اهڙي مهالما ٿيل آهي:

”مهالما ساڌو سنگ کي سندس مهالما،

ميل ڪوهي ڪوت اڳهه ٿو مل پئي چيٽا.“

ڇو ته ستگرو نه فقط اندر روحاني منڊلن تي رهري

ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا :

”ستگور ديا سي پاڻيبي، ست نام نچ سار،

ستگور دانا نام ڪا هور دانا ڪوهي ٺاهين.“

گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا :

”اس ڪاڻيا اندر نام نونڌ پاڻي،

گور ڪي سبڊ ويچارا.“

سنت پلٽو صاحب جن فرمائين ٿا :

”نام سنيهي سنت نام ڪر وهي ملاوين.“

گذري ويل سنتن ۽ ستگورن جي اسين وڏي ۾ وڏي عزت

ٿڌهن ڪنداسين جڏهن سندن باڻيءَ موجب هلنداسين.

سڀني سنتن پنهنجي باڻيءَ ۾ پنهنجي گورو ۽ ڪي ساراهيو

آهي جيئن،

ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا :

”بلهاري گور اپني جن گوبند ديا بنايه.“

گورو ارڄن صاحب جن فرمائين ٿا :

”سد بلهاري ستگور اپني،

نانڪ جس پرساد اڻسا پرپ جهني.“

سري گورو رامداس صاحب جن فرمائين ٿا :

”سڀ دنس رڻڻ دٻڪه گور اپنا.“

گذريل سنتن ۽ گورن جي وقت ۾ جن جن سندن شرن ورن

انهن جو هنن موڪش ڪيو. وقت اچڻ تي اهي سنت مالڪ

جي حڪم سان پنهنجو Mission پورو ڪري ڏيئي ڇڏي

ويا ۽ انسانن کي مالڪ سان جوڙڻ جو ڪم ٻئي سنت کي

سڏيندا ويا. تنهن ڪري هينئر اسان کي انهيءَ وقت ئي

وڃڻو آهي جو اڄ موجود آهي. جيڪڏهن گذريل سنتن کان

مالڪ ملي سگهي ها تڏهن دنيا ۾ هڪ ئي سنت جي اچڻ

جي ضرورت هئي. اهڙيءَ حالت ۾ هر ڪنهن جڳهه ۾ ۽ هميشه

ٺٽي ٿر جيئن گورو نانڪ صاحب جن، ڪسر صاحب ۽
 سرامي جي مهاراج جن وغيره. ڇاڪاڻ ته هن کي پنهنجي
 جيون جو مثال ٿي اسان لوڪن کي، جيڪي گرهستي آهن،
 راهه ڏيکارڻي آهي. هو ڪڏهن به سياسي ڊنگن جون
 ڪريائون نٿو ڪري ۽ نه پنهنجي شڪستيءَ جو اظهار ڪري
 ٿو. هو دشمن کي به سزا نٿو ڏئي ڇاڪاڻ ته پير تي هن
 مارڪ جو قانون آهي. هو ٻين جي عيب جوئي نٿو ڪري.
 هو پنهنجن سڪن يا شين کي فقط ”شد مارڪ“ ئي بنائي
 ٿو ۽ شد ڏن سان ملائي ٿو ۽ دنيا ۾ ”پروڻ انسان“ جو مثال
 ٿي رهي ٿو. سندس نظر ۾ هندو، مسلمان، سک، عسائي،
 ۽ يهودي سڀ ساڳيا آهن.

وقت جو سنگورو ٿي مالڪ سان دلائي سگهيو.

گذري ويل سنڌ يا سنگوروءَ جي بستڪن ۽ ٻاٺيءَ ذريعي
 مڪي حاصل ٿئي ڪري سگهجي ڇا؟ نه! انهن جي ٻاٺي
 ٻورو آهي ۽ اسان ۾ مالڪ جي ملڻ لاءِ شوق وڌائي ٿي،
 ٻرمارڪ جو ڳيان وڌائي ٿي پر فقط ٻاٺيءَ پڙهڻ سان مڪي
 نٿي ملي سگهي. ڪيترا نه ورهه، ڪيتري به پير ۽ شادا
 سان ڪرد بستڪ يا گرنت ويهي پڙهو ته پنهنجو ڪجهه به
 ڪونه. اهو گورو نانڪ صاحب جن صاف فرمايو آهي:

”پڙهه، جيتي ٻوس ٻوس پڙهه، جيتي ماس،

پڙهه، جيتي آرجا، پڙهه، جيتي ساس.“

مهاڻائون گرنت ٺاهين ٿا پر گرنتن مان مهاڻائون نٿا ٺهن.
 خود سڀني ستن جي ٻاٺيءَ ۾ لکيل آهي ته نام سنگورو
 وٽان ملندو ۽ نام ذريعي مالڪ ملندو. ڪڏهن به اها اچرج جي
 ڳالهه آهي جو اسين رڳو ٻاٺي پڙهي رهيا آهيون پر انهيءَ
 صاحب هٿن ڪونه ٿا.

ڪري وري پاڻ ئي انسان جو روپ ڌاري يعني ڪو
دروازو کولڻ اچي ٿو.

سڄي گوروءَ جي سڃاڻپ

ان ۾ گورو نانڪ صاحب جن اسانجي سڄي رهبري ٿا ڪن
فرمانين ٿا :

”ست پرڪ جن جانيا ست گورو ناس ڪا ناڻ،
نس ڪي سنگهه سک اڌري نانڪ هر گن گاڻ.“
وري فرمانين ٿا :

”جس مليئي من هوءَ اندا سو ستگور ڪهيتي،
من ڪي دٻڌا بس جاءِ هر پر ڀڄ لهيتي.“
جنهن ڪي ملو سان من ڪي آند اچي، من جي مليتا ناس
ٿئي ۽ هريءَ جي پر ڀڄ جو ميلاپ ٿئي، اهوئي سچو
گورو آهي.

”گهر ۾ گهر دکاءِ ديه سو ستگور پرڪ سجان،
پنج شبد ڌن ڪار ڌن ٿه ٻاجه شبد نيساڻ.“
جو اسانجي هن جس اندر اسانڪي اسانجو اصلي گهر ڏيکاري
۽ انهد شبد سان ميلاپ ڪرائي اهو سچو ستگور آهي.
اڳتي هلي سري گورو نانڪ صاحب جن اسانڪي خبردار
ڪن :

”گر پير سدائي منگرڻ جاني، ٿا ڪي مور نه لاڳو پاي.“
ڪو گورو پنهنجي گذر لاءِ پاڻ نٿو ڪمائي پر ٻين کان وٺي

ٻي ٿو کائي تنهن جي ڪڏهن شرن نه وڃي پر،
گهال کائي ڪچ هٿون دي، نانڪ راه پڇاڻي سي.

پاڻ ڪمائي ڪري کائي ۽ ڪجهه ٻين کي ڏئي، اهڙو
روئي سچو ستگورو آهي ۽ توکي نام ڏيئي مڪي
بيدو. ستگوروءَ جهڙو پيردانا ڪونهي. هو هميشه ڏئي
وٺي ڪجهه نٿو. سچو ستگورو اڪثر ڪري گرهستي

سڄي روشني ڏيکاريندڙ سميت سنگورو يا ڪامل مرشد ۽
پاڻ مالڪ ۾ ڪو به تشويع ڪونهي. پاڻ پريو انسان کي هن
سنار رولي پوساڳز مان پار ڪرڻ لاءِ ڏيا ڪري انسان جو
جامو اختيار ڪري ٿو اچي.
گورو نانڪ صاحب هن فرمائين ٿا:

”گورو گوپند، گوپند گورو هيءُ نانڪ پند نه ٿئي.“
يعني سنگورو پاڻ مالڪ آهي ۽ مالڪ سنگورو آهي سڄي
۾ ڪو به تشويع ڪونهي. وري فرمائين ٿا:
”گورو مين آپ رکيا ڪرئاري.“

يعني ڪرئار پاڻ کي گورو ۽ جي ڄامي ۾ پهرند ڪري ٿو.
گورو ارڄن صاحب جن فرمائين ٿا:
”گور پرمهشور اڪر جان جو رس ياوي سر پروا.“
(راڳ گونڊ - مڪلا ۵)

سامي صاحب جن نه ساڳي ٻالھ ٿا ڪن:
”اڙاڪار آڪار ڌاري آڙ جڳ ۾.“

وڙي ٻلي شاه نه ائين ٿا چون:
”مولا آدمي ان آيا، اوھ آيا جڳ جڳاها.“

ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا:
”رام ڪبير ايڪ پي هن، ڪوئي نه سڪي ٻهچائي.“
حضرت يسوع به فرمائين ٿا:
”I and Father are one“

سوامي هي مهاراج جن به فرمائين ٿا:
”گورو ڪو ٿر مانس مت ڄاڻو، وي هين سم پيش ڪي ڄاڻ.
شمس ٿر از فرمائين ٿا:
”آن بادشاه اعظم در پست بود مھڪم،
پوشيد دل آدم يعني ڪو به در آمد.“

يعني ادم مالڪ، پاڪل مشروط دروازي پٺيان پاڻ کي

يعني رام ۽ ڪرشن جيڪي ٽن لوڪن جا ڌڻي هئا تنکي
گورو ڪرڻو پيو ته اسانکي ڪيئن ڪونه گورو ڪرڻو پوندو
سري گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا :

”مت ڪوئي ڀرم ڀولي سنسار، گور بن ڪوئي نه اترس پار“
يعني ڪير به انهيءَ ڀُل ۾ نه رهي ته ستگوروءَ کانسواءِ هن
سنسار ساگر مان پار ٿي سگهيو ڇاڪاڻ ته :

”ڪه نانڪ پرپ راه جنائي، بن گور مکت نه پائيئي پائي.“
يعني بنا گوروءَ جي ڪنهن کي به مڪتي ڪانه ملندي
ڇاڪاڻ جو پر پوءِ پاڻ اهو طريقو (System) ٺاهيو آهي. وري
اڳتي هلي فرمائين ٿا :

”آهن ڪيا جي مليءِ وڇڙ ڪيون روون.“

جيڪڏهن پنهنجي عقل ۽ چترائيءَ سان مالڪ ملي سگهندو
هجي ته پوءِ هي سڀ ڪانئس وڇڙي ڌڪ ۽ ڪشت ڇو پوڳڻا
پون ها؟ سامي جن فرمائين ٿا :

”جنهن جنهن ڀد ڀاتو تنهن سنتن سان ملي،

سنتن ري ڪنهن پاڻيهي سار نه سڃاتو.“

ساڳي ڳالهه مولوي دهر ٿو چوي :

”يار بايد راه راتنها مرو، از سر خود اندرين صحرا مشو.“

يعني انهيءَ رستي تي اڪيلو نه وڃ، پاڻ سان رهبر ڪٺ. هن
بيابان ۾ پنهنجي طاقت تي ڀاڙي، نه گهڙ.

ڪبير صاحب جن به ساڳي ڳالهه ٿا فرمائين :

”ڪه ڪبير تب پائيئي جو پيڊي اچي هات“

ڇاڪاڻ ته سڄو گورو پاڻ انهي راه تي اچي ۽ وڃي ٿو ۽ ان جو
ريءَ طرح واقف آهي تنهنڪري گوروءَ جي ضرورت آهي.

ستگورو سچ پچ ڪير آهي؟

ست معنيٰ سچ، گ معنيٰ اوندهه ۽ رو معنيٰ روشني. اوندهه

اهڙي طرح سڄي ٻاڻيءَ ۾ شبد جي مهيا ڪيل آهي ۽ شبد جي واٽ پتائل آهي. هي چو اڪثر چيو ويندو آهي ته مالڪ کي ملڻ جون واٽون ڪهڙي آهن، اهو ليڪ ناهي. جهڙيءَ طرح انسان جي اندروني ۽ ٻاهرين بناوت هڪ آهي، انسان جي پيدا ٿيڻ ۽ مرن جو طريقو هڪ ئي آهي، مالڪ وٽان آتما جي هن انساني ديهيءَ ۾ اچڻ جي واٽ هڪ آهي نهن ديهيءَ مان مالڪ وٽ واپس پهچڻ جي واٽ هڪ ئي آهي. اها آهي شبد جي واٽ يا شبد مارگ. ٻاڻيءَ ۾ رد رد ڪري صاف چيل آهي:

”ان شبدِي اتر انهيول نه وسف لهيء نه چرڪي ٿيرا.“
(راڳ مانجهه متلا ۳)

يعني شبد بنا انسان اڳيان جي اندازي ۾ رهي ٿو ۽ کيس اڪثر گهريل پدارت (مالڪ) ٿو ملي ۽ نه هرو چهر مرن جي ٿوري کان مڪتي ٿو حاصل ڪري. ڪير صاحب جن پڻ چوڻ ٿا:

”شبد ڪوچ من بس ڪريء، سهج پوک هجي يهر.“
يعني من کي وس ڪرڻ لاءِ شبد ضروري آهي ۽ شبد مارگ جهڙو پوک ڪر سولو پوک ڪانهي.

شبد يا نام حاصل ڪرڻ لاءِ سنگورو و ضروري جهڙيءَ طرح دنيا جي ڪنهن به علم يا هنر سکڻ لاءِ استاد جي ضرورت آهي ساڳيءَ طرح شبد جي پراپت ڪرڻ ۽ شبد مارگ تي هلڻ لاءِ به سنگورو يا ڪامل مرشد جي ضرورت آهي. دنيا چري ٿي ته هرڪو انسان پنهنجي ذاتي نموني ۾ مالڪ کي حاصل ڪري سگهي ٿو. پوءِ ڪورو؟ جي ضرورت ڪهڙي آهي؟ اهڙن واسطي، سٺ سٺ لکڻاڻن جن فرمائين ٿا:

”رهر ڪرشن سي ڪو ٻڙو ٿيون ٿو ڪو ڪين،
ئين لوڪ ڪي وي ٿئي ڪرو آکي آڏين.“

ٻاڻيءَ ۾ ڏين ٿا. ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا:

”پنڃي شبد اناهد باجي سنگي سارنگ پاني،

ڪبير داس ٿيري آرت ڪيني نرنڪار نراني.“

گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا:

”واجي پنڃ سبد ٿت گهر سپاڳيءَ،

گهر سپاڳيءَ سبد واجي ڪلا جت گهر ڌاريٽا“

شمس تبريز صاحب جن فرمائين ٿا:

”هر روز پنڃ نوبت هر در آر،

همي ڪو بند ڪوس ڪبر پائي.“

مولانا روم صاحب جن فرمائين ٿا:

”خاموش پنڃ نوبت بشروز آسماني.“

سوامي جي مهاراج جن جن فرمائين ٿا:

”پانچ شبد گهٽ ۾ اچي ٻه نرنه ڪر لي شبد ڪي.“

اسان کي جيڪڏهن ڪير پنهنجي مالڪ کان جدا ڪري،

هن دنيا ۾ ڦاسائي ويٺو آهي ته اهو من آهي. ڪام، ڪروڙ،

لوپ، موه ۽ اهنڪار اهي من جا شستڙ آهن جن جي وسيلي

هو اسان تي راڄ ڪري رهيو آهي. ڌرمي پستڪن ۾، ٿوراهن

۾ ۽ هلندڙ زماني ۾ گهڻيئي مثال آهن ته ڪيئن نه ڪيترا

يوگي، گياني، پنڊت، فيلسوف، عالم، ڀڳتيءَ ۽ وٿراڻ جون

ڪٿائون ڪندڙ، ڪنهن ڪنهن وقت ڪام، ڪروڙ، لوپ،

موه ۽ اهنڪار جي وس ٿيو وڃن. انجو ڪارڻ اهو ئي آهي

جو هنن شبد مارڻ اختيار نه ڪيو آهي ۽ شبد ۾ پڪل

ڪونهن. جنهن ڪري وڻ وڪار روپي باهه ٻاهرين طرح

رڪ سان پڪيل رهڻي ۽ جڏهن ڪنهن هوا جي جهوڙي

سان رڪ اڏامي ٿي ته باهه ظاهر ٿيو پوي. ٻاڻي چويٿي:

”ڪرپا ڪري ساميل ملائي هومي ممتا شبد جلائي“

(راڳ مارو محلا ۳)

خواجه حافظ فرمائين ٿا :
 ”ڪس نه ڏاند ڪ منزل گاهه معشوق ڪجا ست ،
 اين قدر هس ڪه سانگ چرس مي آيد .“
 يعني ڪنهنڪي خبر ڪانهي نه معشوق (مالڪ) جو گهر ڪٿي
 آهي پر اها خبر آهي ته اٿان گهٽ جو آواز اچي رهيو آهي .
 اهو شيد بهت مڙو ۽ رسيو آهي . اهڙو ڪو سسار
 منال ڪانهي جنهن سان انهيءَ جي مباح جي پٽ ڪري
 سگهجي . ”ڪهن نه ڄاڻي اچرج بهماڻو“ . ڇاڪاڻ ته انساني
 من سواد جو عاشق آهي سو جڏهن انهيءَ شد ڪي ٻڌي ته
 تڏهن بلڪل متوالو ٿيو پري ۽ دنيا جا سواد ٿو ڪٿا ڪر
 ڇڏي . جڳن جڳن من جو ان شيد سان ناتو وڌي ته پٽن
 ٿين من جي مڀل لهندي وڃي ٿي ۽ ٿرملتا حاصل ٿئي ٿي ۽
 انسان ڪي سمجهه ۽ اچيو وڃي ته سڄي دنيا ماها جو ڪيل آهي .
 ان بعد ئي پنهنجي اصلي ديس ”سج ڪند“ ڏانهن سندس
 واپسي مسافري شروع ٿئي . هاڻ هنڪي دنيا جو ڪو
 پدارت ڪهڻي نٿو سگهي . سوامي جي مهاراج جن فرمائين ٿا
 ”سرف ٿي جب ٽن ڪو پڪڙا آسمان پر چڙه ٿئي ،
 هو ٿئي قابل وهان پر ٿر نه ڪوئي غم رها .“
 مطاب نه شد جي مهما ڳالڙ يا انهيءَ جو مباح بيان ڪ
 انساني طاعت کان ٻاهر آهي . سٺ ٿل سيداس جن فرمائين
 ”ڪهون ڪهان لڳ نام پڙائي ، رام نه سڪي نام ڳاڙي
 جيتوڻيڪ شد هڪ ئي آهي پر هن لوڪ کان ست
 ٿاڻن پنج ديس يا پنج سرڪيما جا درجا (Stages) آ
 شد انهن پنجن ديس ۾ جدا جدا نمونن ۾ ٻڌل ۾ ا
 ايئن ڪري ستن ۽ مهاتمان ان کي ”پنج شيد“
 ڪولو آهي .
 دنيا جا جدا جدا سٺ سٺ انهيءَ حيثيت جي ٿاڻي

پرلہ ٿئي ٿي ۽ وري اٺهي ٿئي ٿي . پاڻي چوي ٿي :

”اٺي پرلہ شدي هوءَ، شدي هي ٿر اوڀت هروي.“
انهيءَ ”نام“ شڪتيءَ جي آڌار تي ٿي سڀ چيو ٿي رهيا
آهن ۽ ڪنڊ برهمند هلي رهيا آهن :

”نام کي ڌاري سگلي جنت، نام کي ڌاري ڪنڊ برهمند.“
جيڪڏهن ”نام“ اکر يا لفظ هجي تہ لفظ مان هي سڄي سرشتي
پيدا ٿي ڇا؟ ۽ لفظ جي آڌار تي هيءَ رچنا هلي رهي آهي
ڇا؟ ڪتابن ۽ گرنتن ۾ ”نام“ ڪونهي پر نام جي مهما آهي .
”نوڌ امرت پرپ ڪا نام، ديهي ۾ اس ڪا بسرام.“

شبد يا نام يا ڏن هڪ ئي ڳالھ آهي . ويد انهي کي ”ناڌ“
يا ”آڪاش واطي“ ٿا سڏين . اسلام وارا ان کي ”ڪلام الاهي“،
”اسر اعظم“ يا ”ندائي آسماني“ ٿا ڪوٺين . ايران جا سنت
انکي ”بانگ آسماني“ ڪري چوندا . بائيبل ۾ انکي Word
ڪري بيان ڪيو ويو آهي . سري گورو نانڪ صاحب جن انکي
ڪيترائي نالا ڏنا آهن ، جهڙوڪ : انهد شبد، پاڻي ، اڪت
ڪتا ، سچ ، حڪم ، اجپا جاپ ، ڪيرتن وغيره . اهو ستنام
يا شبد سچ ڪنڊ مان نڪري ٿو ۽ سڄي سرشتيءَ جي رچنا
ڪندو هر هنڌ سمايو پيو آهي ۽ هر ڪنهن انسان ۾ اٺ ٿي
ٻهر وڃي رهيو آهي . سامي جن فرمائين ٿا :

”مدجهءَ تن تنوار وڃي ويل سڀ ڪنھين ،

چنگ تنورا ڪيترا سامي ساز اپار.“

ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا :

”ڪبير شبد سرور ۾ بن ڪن باجيءَ تانت ،

ٻاهر پيتر رم رها ٿائين چوئي پرانت“

پاڻي بہ چوي ٿي :

”گهٽ گهٽ واجء ڪنگري“

”ڀرتي هٿ ٻيڙ تي ڏيڻ، ٻائي ڏوليءَ اٿس ڪجهه.
موت ٻلي تي ڪوڙ هوءَ، ڏي صابون لٽي اوه ڏوه.
ڀرتي مٿي پاپان ڪي سڱ، اوه ڏوليءَ ناويءَ ڪي رنگ.“
مطلب نه اها من جي ميل نام جي رنگ سان ئي ڏوڃي
ٿي ۽ سڄي نورملا حاصل ٿئي. ڪير صاحب جن نه اها ئي
ڳالهه ٿا فرمائين؟

”آءُ نام پارس هٿ، من هيءَ ميلا لوه،
پرست هي ڪنهن پيا چوڻا ٻڌن موه.“

سڄو سڱ ستنام يا شبد ذريعي هلندو.

عام طرح سان پرماتما جي نالن کي ”ست نام“ يا ”نام“
سمجهيو وڃي ٿو پر ائين ڪونهي. ”هري رام هري رام“،
”واهگورو واهگورو“ يا ”الله الله“ اهي لفظ اکر يا لفظ
آهن. سڄو ”نام“ اکر ڪونهي پر وڏي طاقت يا شڪت
آهي. جهڙي طرح ”ٻائي“ اکر ۽ ”ٻائي“ شيءِ پر لٽاوت
آهي اهڙي طرح نام اکر ۽ نام شڪت ۽ پر لٽاوت آهي. ڇا
ٻائي ٻائي جهڙن سان ڪڏهن اڄ لهي ٿي؟ ڇڏهن ٻائي
ٻيڙو ٽڏهن ٿي اڄ لهندي. ڏسو سامي صاحب اسانجي
سنڌڙيءَ جو ست نام ڇا ٿو چوي.

”مڪر سان رام چئي سالت نه اچي جهٽ ڪي،
آن ٻائيءَ جي نالو سان بک اڄ ڪين لهي“

ڪير صاحب جن نه ساڳي ڳالهه ٿا چوڻ؟
”ڪوت نام سسار پر نالي مڪر نه هوءَ“

ڇي هي جيڪي هيترا نالا پڙهه جا سسار پر آهن انهن
جهڙن سان مڪتي ڪونه ملندي. پر اهو اصل ”نام“ جي
شڪت ۽ طاقت آهي تنهن کي پرايٽ ڪرڻ گهرجي. انهيءَ ”نام“
شڪت مان سرشتي لهي آهي ۽ انهيءَ ذريعي سڄي سرشت

انهن سڀني ڳالهين ڪرڻ سان اٽلن مان ٻه آهنڪار ٿو ڄاڳي .
من کي وس ڪرڻ سان ٿي سڄي سڪ جو رستو ملي ٿو .
گورو جن فرمائين ٿا : ”نانڪ من جيتي جگ جيت .“
سادھي صاحب به ساڳي ڳالھ ٿا چون :

”جنھن جيتيو من تنھن جيتيو جڳ کي .“

انسان جو من ۽ اندرون پاڻ ۾ ملي انسانن کي جون سوان
۽ وزن ۾ ڦاسائي ويٺا آهن ۽ کيس حقيقت کي سمجھڻ جو
وقت ئي نٿا ڏين . سڀ سواد ۽ لذتون ، انسان انھن اندرون
جي ٽون دروازن رستي ماڻي ٿو . اھي آھن ۽ اکيون ، ۽ ڪن ،
۽ ناسڪاڻون ، واه ، اندري ۽ گديا . اھي سواد ۽ مزا
جي سمجھو آھي نه اسين ماڻيون ٿا سي دراصل ،
اسانکي ماڻين ٿا ، ڇاڪاڻ ته اھي لذتون وٺي وٺي انسان
پاڻ ختم ٿيو وڃي . سري گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا :
”ٽو دروازي نوڀن در ڦيڪي رس امرت دسوين چوٽيجي .“
يعني انھن ٽون دروازن جي ذريعي اسين جيڪي مزا ماڻيون
ٿا اھي بي سرادي ۽ ڦڪا آھن تنھن ڪري نڪما آھن .
سڄو امرت رس انھن دروازن کان مٿي آھي ۽ انھيءَ
جي پيئڻ سان ئي من وس ايندو . من کي ظابطي ۾ آڻڻ جو
طريقو ، من کي دٻائڻ (Suppress) نه آھي ڇو جو ھي دٻائڻ
سان دٻجي برابر ٿو پر ٿوري وقت بعد وري ٻيڙي زور سان
اٿي بغاوت ٿو ڪري . تنھن ڪري ان کي دٻائڻ بدران ان
جي زور جو رخ ڦيرائڻ گھرجي . اسان مان ڪيترا آھن جن
جو من مالڪ جي پڳتيءَ ڏانھن مائل آھي ۽ ڪن جو دنيا
جي پڳتيءَ ڏانھن . انھيءَ جو ڪارڻ ڇا؟ من تي ڪيترن
جنمن جي ڪئي ٿيل پاپن جي ميل ڇڙھيل آھي ، اھا ميل
جيستائين صاف نه ٿيندي ۽ نرملتا نه ايندي تيستائين من
مالڪ جي پڳتيءَ ڏانھن نه جھڪندو . من کي ڌوئي نرمل

۱۲
 ۱۳
 ۱۴
 ۱۵
 ۱۶
 ۱۷
 ۱۸
 ۱۹
 ۲۰
 ۲۱
 ۲۲
 ۲۳
 ۲۴
 ۲۵
 ۲۶
 ۲۷
 ۲۸
 ۲۹
 ۳۰
 ۳۱
 ۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰
 ۵۱
 ۵۲
 ۵۳
 ۵۴
 ۵۵
 ۵۶
 ۵۷
 ۵۸
 ۵۹
 ۶۰
 ۶۱
 ۶۲
 ۶۳
 ۶۴
 ۶۵
 ۶۶
 ۶۷
 ۶۸
 ۶۹
 ۷۰
 ۷۱
 ۷۲
 ۷۳
 ۷۴
 ۷۵
 ۷۶
 ۷۷
 ۷۸
 ۷۹
 ۸۰
 ۸۱
 ۸۲
 ۸۳
 ۸۴
 ۸۵
 ۸۶
 ۸۷
 ۸۸
 ۸۹
 ۹۰
 ۹۱
 ۹۲
 ۹۳
 ۹۴
 ۹۵
 ۹۶
 ۹۷
 ۹۸
 ۹۹
 ۱۰۰

تسبوا کے کیٹن ملندو؟

۱۔ کي ڪيئن ملندو؟
 ۲۔ اٽڪي سڙو مک ٺڌڻ ملندو جڏهن آلهه جا سڀ ٻوڙ
 ۳۔ ٻاڪڙي، جهنگلي ڇوڙ آتش آهي ٽنجن سان واپس ملندي.
 ۴۔ اٽڪن ۾ جڏهن شيءِ آلهه جا پنبجي سڄي ۽ اصلي ٻوڙ
 ۵۔ ٻوڙ ۾ جڏهن شيءِ پرماتما سان وڃڻ جي
 ۶۔ ٻوڙ ۾ جڏهن شيءِ پرماتما سان وڃڻ جي
 ۷۔ ٻوڙ ۾ جڏهن شيءِ پرماتما سان وڃڻ جي

[illegible][illegible]

سنت مت ڇا آهي ؟

پاڻ هئا گور سنت ملاڻيا
پرپ اڀاسي گهر مه پائيا

سڄو سندسار سڪم پٺيان ، پر آهي دڪي .

سڄو سندسار دڪي آهي ، غريب ، چاهي وڇولي درجي وارو ،
چاهي شاهوڪار . ڪنهن کي ڏن گهرجي ، ڪنهن کي اولاد ،
ڪنهن کي بيماري آهي ، ڪنهن تي مقدمو . ڪنهن کي عهدو
کڻي ، ڪنهن کي ناماچار . مطلب ته سڀ خواهشن ۽ ترشائن
جي آڱ ۾ جلي رهيا آهيون .

”سگل سرشت ڪو راجا دڪيئا“

ويچار ڪجي ته ائين ڇو آهي . ڪير به سڪي ڪونهي جيتوڻيڪ
هرڪو سڪ پٺيان ڊوڙي رهيو آهي . ان جو ڪارڻ اڻڄاڻائي
آهي . سامي ان کي اوديا ٿر ڪرڻي .

”دڪي سڀ سندسار ڦاٿر اوديا ڦاس ۾“

اسين جن سڪن پٺيان ڊوڙي رهيا آهيون سي سڀ ڪوڙا
آهن ۽ مايا جي رچنا آهن . چوسڪ ٿوري وقت لاءِ آهي يا
جا شيءِ ٿوري وقت لاءِ آهي سا مايا آهي ، ڪوڙي آهي .
ڪبير صاحب جن ان جو سهڻي ۽ سرل نموني بيان ڪن ٿا :
”سنتو آويءَ جا به سو مايا .“

چونٽا جيڪا وستو اچي ۽ وڃي ٿي يا ٺهي ۽ ٻهي ٿي يا
ڪڏهن آهي ڪڏهن ڪانهي سا مايا آهي . ڏسڻ ڪپي ته سڀ
سڪ يا اهي وستو جن مان سڪ ملڻ جي اسين اميد رکونٽا

ديا انهن کي سندن شڪن ۽ سوالن جا جواب دستنگ ۾ ٿي
 هي ويندا هئا. اها آهي پوري سنت جي دستنگ ۾ شڪتي!
 انساني من تي ڪروڙن جڏهن جا برا دستڪار جهي ۽
 ٻڌا ئي ويا آهن جن کي لاهي من کي لرمڻ ڪرڻ ۽ مالڪ
 ڏانهن منوج ڪرڻ جو طريقو دستنگ ٿي آهي. اها گهرج
 هن قسم جا ڪتاب پوري ڪن ٿا. هن ڪتاب جي مهاڳ
 ۾ سرل امراي سنت سميت سمجهاڻي جي ڪوشش ڪيل آهي.
 انهن کانپوءِ حضور مهراج جن جي هڪ واک سميت سنگن مان
 ۱۷ سم سنگن جو ترجمو آهي. هن ڪتاب جا ۳ ڇاپا
 اڳهر بمبئي مان ڇپجي چڪا آهن. هي ڇوڙون ڇاپو
 شري منگهارام دال اجمر ۾ ڇپايو آهي جڏهن لاءِ اسين
 سندس شڪرگذار آهيون.

شبرا ۾
 ڪي. ايل. مڌا
 سيڪريٽري
 راجا سواهي سنسنگم پياس

پوهڪا

پرم سنت حضور مهارج ساون سنگھ جن کان ڪنهن ستسنگيءَ سوال پڇيو، ”حضور، جيئن ڪيترن سنتن پنهنجي ٻاڻي رڃي آهي تيئن توهين جو ڪين ٿا رڃيو؟“ جواب ۾ فرمايائون ته مون کي ’حڪم‘ آهي ته انهن جي ٻاڻيءَ جو صحيح، سچو ۽ اندروني مطلب کولي ظاهر ڪريان.

سچ پچ، حضور مهارج جن جدا جدا سنتن ۽ مهاتمانن جهڙوڪ ڪبير صاحب، گورو نانڪ صاحب ۽ ٻين گورو صاحبن، گسائين تلسي داس ۽ تلسي صاحب، سوامي جن، پلٽو صاحب، مڙلانا روم صاحب، حافظ شيرازي وغيره جي ٻاڻيءَ جو مطلب پنهنجن ستسنگن ۾ جنهن ريت کولي سمجهايو آهي سو بي مثال آهي. سنتن جي ٻاڻيءَ ۾ جيڪي ڳوڙها روحاني راز لڪل آهن سي ڪڏهن به گذريل وقت ۾ ان ريت ظاهر نه ڪيا ويا آهن. واقعي سنت ٽي سنتن جي ٻاڻيءَ جو پيڌ سمجهي ۽ سمجهائي سگهن ٿا ڇاڪاڻ ته هنن پنهنجي اندر پيهي سڀ منزلن پار ڪري مالڪ سان وصال ڪيو آهي ۽ کين هر ڳالهه جو شخصي آزمودو آهي.

حضور مهارج جن جي ستسنگ ۾ اهڙي مقناطيسي کينچ هوندي هئي جو ٻڌندڙن جو من هڪدم ايڪاگر ٿي ويندو هو. ڪن کي ته پنهنجي ان بدن جي سڌ نه رهندي هئي. ڪي وروڌي متن وارا جيڪي بحث مباحثي لاءِ وٺن ايندا هئا سي سندن ستسنگ ٻڌي وروڌ ڇڏي سندن شيوڪ ٿي پوندا هئا. جيڪي من ۾ شڪ ۽ سوال کڻي ستسنگ ۾ وهندا

فهرست

(۱)

۵	....	....	....	یومکا ...
۷	....	....	....	سنت مت چا آهي ؟ ...

(۲)

۲	۱.	نام ملي هن ٿرپٽي بن ٺاهي ڌرگ جيواس
۹	۲.	گورو گورو گورو ڪرم من مرد
۱۴	۳.	گهر مهر، گهر دکاء ديٿ سر سنگور پرک سچاڻ
۱۹	۴.	راما رمرامو سن من پيچيء
۲۶	۵.	اس غفا مهر اڪت پندارا
۳۷	۶.	بک بوهتا اديا ديا سمند منجهار
۴۹	۷.	ڪاٺيا ڪامڻا اڪ سواليٽو پروسي جس ٺالي
۶۳	۸.	گورو موھ اپنا روپ دکائو
۶۸	۹.	ديک پياري مين سمجهائون روپ همارا ايارا
۷۶	۱۰.	سنگور سرن گهر ميري پياري
۸۱	۱۱.	نام ٺرٺيه ڪرون ٻائي
۱۰۳	۱۲.	سنگور ڪا نام پڪارو
۱۲۰	۱۳.	ڌن سن ڪر من سمجهائي
۱۳۵	۱۴.	گور ڪيون نه سمهار
۱۵۱	۱۵.	سنت سنيهي نام هي نام سنيهي سنت
۱۶۴	۱۶.	سرف بند سنت ملاپ آپ اڌر چڙه چاڪيا
۱۷۲	۱۷.	سمرن سي سک هوت هيء

Published by: K. L. Khana
Secretary Radha Soami Satsang
Beas (Punjab)

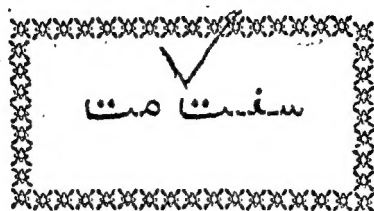
سب حق واسطا قائم

[جلد ۰۰]

حواء ۱۹۶۹

[دعو جون]

Printed by Mellaram M. Vaswani
at the Sunder Printing Press,
Kaisergun], Ajmer.

* سنگره کرتاء انوادك *
كرشن باباڻي

راڌا سواهي ستسنگ بياس پنجاب)

